

Liikkuvat muistot

LUOVIA IMPULSSEJA
SIIRTYMÄVAIHEESSA
OLEVALLE EUROOPALLE

Kansalaisille ja kouluttajille tarkoitettut kurssit

kouluttajat ja tutkijat kuudesta Euroopan maasta

Sisällysluettelo

Sophia Bickhardt, weltgewandt e.V., Germany

Johdanto

Katri Hirvonen-Nurmi, Helinä Rautavaara Museum, Finland

Karjalan evakkojen muistot uudelleenasetuttamisesta, rasismista ja jälleenrakennuksesta

Alexandros Diamantis Balaskas, Action Synergy, Greece

1821: 200 vuotta Kreikan vallankumouksesta - historiallinen tausta

Kamila Witerska, University of Humanities and Economics in Łódź, Poland

Naiset Puolan 1990-luvun murrosvaiheessa

Dijana Milošević, DAH Teatar, Serbia

Teatterin rooli muistin säilyttämisessä tulevaisuutta varten entisen Jugoslavian tilanteessa.

Team A.M.E.F.E., Spain

Espanjan siirtyminen demokratiaan

Katri Hirvonen-Nurmi, Helinä Rautavaara Museum, Finland

Ensimmäisten somalialaisten pakolaisten maahanmuutto ja vastaanotto Suomeen 1990-luvulla.

Alexandros Diamantis Balaskas, Action Synergy, Greece

1923-2022: Sata vuotta Lausannen sopimuksesta ja Kreikan ja Turkin välisestä väestönvaihdesta

Kamila Witerska, University of Humanities and Economics in Łódź, Poland

Propaganda, sorto ja vastarinta Puolan natsimiehityksen aikana. Getto-ongelma

Jelena Višnjić, DAH Teatar, Serbia

Feministiset käytännöt nyky-Serbiassa

Team A.M.E.F.E., Spain

Terrorismi Espanjassa siirtymäkauden aikana

Johdanto

By Sophia Bickhardt, weltgewandt e.V.

Viimeisten 70 ja 30 vuoden aikana (itä-länsi-rajojen avaamisen jälkeen) Euroopan yhteiskunnat ovat lähentyneet toisiaan. Ajatus rauhasta ja keskinäisestä, valtioiden rajat ylittävästä ymmärryksestä on täytynyt elämällä kohtaamisen ja yhteistyön kulttuurin kautta. Mitä eurooppalaiset kuitenkin tietävät toisistaan? Miten Euroopan rauhaa voidaan säilyttää ja kehittää sodan ja kriisin aikana - ihmisten, kansalaisten toimesta? Miten he voivat kehittää vastarintaa stereotyyppioita, ennakkoluuloja, syrjäytymistä ja ymmärtämättömyyttä vastaan? Miten voidaan edistää Euroopan eri osien ihmisten välistä kiinnostusta?

Toisen ihmisen ja maan historian tuntemus avaa oven ymmärrykseen. Euroopan historia on yhtä monimuotoinen kuin maanosa - täynnä mullistuksia, tuhoa ja uusia alkuja. Näihin keskittyvät kuudesta maasta tulevien kirjoittajien kurssit oppimisalustalla <https://lp.moving-memories.eu>. Yhdistävänä teemana on **murrokset** Euroopan valtioiden historiassa. Yksittäisten kurssien aiheet ovat laaja-alaisia: ne "kertovat" 1990-luvun muutoksista Puolassa, Saksan ja Saksan yhdistymisprosessista ja Jugoslavian sodista. Ne valaisevat Espanjan "siirtymää", kun yhteiskunta lähti 1970-luvulta alkaen myös tuskalliselle tielle Francon diktatuurista edustukselliseen demokratiaan. Ne heijastavat "suuren politiikan" rajuja muutoksia ihmisten "pienessä" elämässä. Oppimisalusta käsittää kolme esimerkkiä: 1/ Kreikkalais-turkkilaiset konfliktit vuosina 1912-1923 ja väestönvaihto, joka määrättiin Vähä-Aasian kreikkalaisvähemmistön jäsenille ja Kreikan turkkilaisvähemmistön jäsenille. 2/ Karjalaisten uudelleensijoittaminen Suomen alueille toisen maailmansodan jälkeen. 3/ Propaganda, sorto ja vastarinta Puolassa natsihallinnon aikana.

Historia ei kuitenkaan ole vain sitä, mitä voimakkaat ihmiset "ylhäältä päin" määräävät väestölle. Kreikan vallankumousta (1821-1830) käsittelevällä kurssilla valotetaan maan itsenäistymistä hallitsevasta vallasta ajavia kansannousuja, jotka tapahtuivat vuorovaikutuksessa eurooppalaisten suurvaltojen kanssa. Toisenlaiset emansipaatio- ja itsenäisyyspyrkimykset tulevat näkyviin osana Serbian historiaa: naisten historiaa 1970-luvun lopulta lähtien. Maastamuutto ja muualle saapuminen muuttaa koko yhteiskuntaa. Suomen osalta tätä kuvataan Somaliasta tulleiden ihmisten maahanmuuton yhteydessä.

Kun puhutaan historiasta, nykyisyys on elävä. Tämän päivän tieto ja oletukset virtaavat menneisyyden käsitykseen. Nämä voivat vaihdella, ja ne itse muuttuvat ajan myötä. Kurseilla esitellään siis tapahtumia niiden heijastumisen horisontissa nykyhetkessä. Näin erilaisten näkökulmien ja vaihtoehtojen mahdollisuus tulee näkyviin. Kurssit voivat siten herkistää tapahtumien prosessiluonteelle. Ne voivat terävöittää aistia monimutkaisuutta, paradokseja ja ristiriitaisuuksia, jotka usein ovat ominaista kehitykselle.

Kenelle kurssit on tarkoitettu?

Materiaalit on tarkoitettu kansalaisille, jotta he voivat osallistua itse, sekä aikuiskoulutuksen ohjaajille ja kouluttajille eri puolilla Eurooppaa.

Miten kurssit on jäsenneilty?

Kurssit on jäsenneilty siten, että a) saat ensimmäisen yleiskatsauksen aiheeseen. Ne, joilla on enemmän aikaa tai jotka haluavat tietää enemmän, voivat b) **tutustua taustatietoihin.**

Vuorovaikutteisten harjoitusten avulla c) **he voivat mennä vielä syvemmälle.**

Aikuiskoulutuksen kouluttajille tarjoamme myös d) **koulutusmateriaalia epävirallisten menetelmien ryhmätyöskentelyyn.** Niitä voidaan käyttää sekä aikuiskoulutuksessa että koulun ulkopuolisessa nuorisokoulutuksessa.

Ja keitä me olemme?

Kurssit ovat kehittäneet aikuiskouluttajat museosta (Suomi), yliopistosta (Puola), teatterista (Serbia), koulutusyrityksestä (Kreikka) ja kansalaisjärjestöistä (Saksa, Espanja). Lue lisää osallistujista, heidän organisaatioistaan ja kaksivuotisesta yhteistyöhankkeesta verkkosivuiltamme: <https://moving-memories.eu/>.

Historia on myös tulevaisuuden ajattelua. Kiinnostus sitä kohtaan on osa demokraattista oppimisprosessia, joka tuottaa myös ajatuksia rauhallisesta ja monimuotoisesta Euroopasta tulevana vuosikymmeninä. Oppimisolustan ja kurssien avulla haluamme kutsua sinut lähtemään matkallesi ja toivomme, että löydät paljon inspiraatiota matkan varrelta.

Olet tervetullut jakamaan kysymyksiä, kommentteja ja palautetta foorumilla ja oppimisolustan chatissa.

Karjalan evakkojen muistot uudelleenasettamisesta, rasismista ja jälleenrakennuksesta

Katri Hirvonen-Nurmi, Helinä Rautavaaran museo

Sisällysluettelo

1. Yleiskatsaus	2
2. Taustatiedot	3
Johdanto	4
Muistoja monelta evakkoretkeltä	6
Sota-ajan asenneilmasto ja paineiden purkautuminen syrjintään	9
Evakot rasististen ja muiden ennakkoluulojen kohteina	9
Tunnetuista vapaaksi yhteisön voimalla	11
Tutkittavaa tulevaisuudessa	13
Johtopäätökset ja tulevaisuuden näkymiä	13
Lähteet	15
3. Koulutusmateriaali: Harjoitukset ryhmätoimintaa varten	18
4. Vuorovaikutteinen oppiminen	20

1. Yleiskatsaus

Toisen maailmansodan jälkeen yli 500 000 suomalaisen, joka oli ennen asunut maan itäosassa, oli pakko paeta kodeistaan Neuvostoliiton valloituksen vuoksi. Ihmisille tarjottiin asuntoja ja viljeltävää maata, mutta monet kohtasivat ankaraa syrjintää. Tämän tutkimuksen avulla käsitellään kotikonnuilta siirtymistä ja uudelleen asettumista Suomen historian kriisikautena 1939-1949, painottaen historian emotionaalisia puolia ja naisten näkökulmaa.

Talvisodan ja Jatkosodan väestölle aiheuttamaan kriisiin löytyi ratkaisuja. 420 000 Karjalaista evakkoa piti sotien vuoksi asutettua yhdessä Lapin ja muiden miehitettyjen alueiden asukkaiden ja sotaveteraanien kanssa. Yhteensä asutettujen määrä nousi jopa 500 000 ihmiseen.

Vuonna 1945 astui voimaan maanhankintalaki, sota-ajan kriisilakien ja väli aikaisten asutusratkaisujen vakiinnuttamiseksi. Lain säätäminen ei ollut helppoa. Kriisilait perustuivat aikaisempiin maa- ja asutuslakeihin ja sodanjälkeiseen politiikkaan jälleenrakennuksen hengessä ja ne onnistuivat kansainvälisen mittapuun mukaan hyvin. Kuitenkin monet Karjalan evakot kärsivät kovasta ja syrjivästä kohtelusta. Tätä puolta ja evakkojen tunnehistoriaa tuodaan esiin uudessa tutkimuksessa vuosien 1939-1949 kriisiajalta, jossa kirjoitettujen historiallisten lähteiden ohella käytetään muistitietotutkimusta ja lähteitä, jotka sisältävät myös tunnemuistoja.

Perinteisesti yksityistä maanomistusta oli Suomessa arvostettu suuresti. Elinolojen vakauttamiseksi ja suomalaisten omavaraisuuden edistämiseksi ruoantuotannossa laeilla tuettiin erityisesti pientilojen maanviljelyä. Valtio luotti pääasiassa itsenäisen talonpojan omaan työhön, vaikka sitä täydennettiin erilaisilla tukitoimilla. 16 prosenttia asutuksesta oli niin sanottuja kylmätiloja syrjäseuduilla, joilla perheiden oli jopa kaadettava puita saadakseen peltomaata. Osa perheistä joutui rakentamaan uuden kotinsa kahteen kertaan. Toiset muuttivat kaupunkialueille, joilla paikalliset asukkaat eivät halunneet heidän ottavan työpaikkojaan. Karjalan evakot olivat syntipukkeja moniin yhteiskunnallisiin ongelmiin. Evakkojen äkillinen ilmestyminen tien päälle sytytti vanhat ennakkoluulot vaeltavia ihmisiä kohtaan, erityisesti suurten asutuskeskusten ulkopuolella. Kysymykset, kuten "Miksi te alun perin lähditte vaeltamaan?", tai nimittelyt, kuten ryssiksi kutsuminen, pahensivat evakoiden ahdinkoa.

Neuvostoliitolle luovutettu maa-alue oli yli 12 prosenttia Suomen kokonaispinta-alasta. Myös uudelleensijoitettu väestönosa oli suuri. 75 rauhanvuoden jälkeen neljäsosalla suomalaisista on ainakin yksi esi-isä tai perheenjäsen, joka oli karjalan evakossa, ja käytännössä jokainen tuntee jonkun karjalataustaisen. Paljon tutkimatonta tai tutkimatta jäänyttä sukuhistoriaa ja henkilökohtaisia surullisia ja hyviä muistoja odottaa kertomista ja karjalaisen kulttuuriperinnön talteenottoa. Siirtolaiset itse vaikenivat, koska he häpesivät syrjintää, jota he olivat kohdanneet paikallisen väestön taholta. Julkisuudessa he halusivat näyttää suomalaisen selviytyjäidentiteetin puolta. Osasyynä oli myös se, että ristiriitoja syntyi uskonnollisista tavoista, sillä monet karjalaiset olivat kreikkalaisortodokseja, kun taas suurin osa suomalaisista oli luterilaisia protestantteja. Uskonto on ollut vältetty keskustelunaihe. Monet Karjalan suomalaisten muistot ovat nostalgisia. Menneen kodin ja hupujen muistelua voidaan pitää tulevaisuuteen suuntautuneena yhteisöä ylläpitävänä

käytäntönä, jonka avulla karjalaisen identiteetti rakentuu. Monille pelon ja menetyksen muistot ovat kuitenkin olleet liian vaikeita jaettavaksi. Toisille oli kuitenkin tarjolla emotionaalista suojaa jakamiseen kykenevän suurperheen toimesta, ja huumorintaju näytti toimivan puskurina.

Jotkut karjalaiset ovat pystyneet pelastamaan esineitä evakuidusta Karjalasta muistoesineinä, ja ne ovat arvokkaita välineitä rakkaiden paikkojen ja sukulaisten muistelemiseen. Joillakin on edelleen perhe, harrastusryhmät tai isommat yhdistykset, joissa he voivat puhua karjalan murteella, mikä luo "turvallisen tilan". Karjalaisten historia ja tunnetarinat voivat opettaa yleisölle empatiaa ja muistuttaa kaikkia siitä, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan ihmisillä on oikeus olla joutumatta pilkatuksi uskonsa vuoksi. Toisaalta karjalaisuuteen liittyvät rikkaat kulttuuriperinteet, kuten karjalanpiirakat ja pääsiäisperinteet, on hyväksytty ja niitä juhlitaan Suomessa.

Mitä me aikuiskouluttajina ja oppijoina voimme oppia oman ja muiden eurooppalaisten historiasta maittemme demokraattisesta tulevaisuudesta? Uusien tutkimusten kautta on mahdollista avata vanhoja hiljaisuuksia ja oppia empatiaa, jos tutkijalla vain on aikaa kuunnella ja lukea uusia lähteitä. Suomalaiset historioitsijat ovat nostaneet esiin ja arvioineet uudelleen sota-ajan suullisten kertomusten tunnepitoisia ominaisuuksia ja löytäneet näistä lähteistä uusia vahvuuksia. Tunnesävyt ovat muuttuneet historiantutkimuksen heikkouksista vahvuuksiksi. Lainaten väitöskirjatutkija Heli Kanasen sanoja: "Kreikkalais-ortodoksisten sisäisten siirtolaisten kokemat häpeän ja epäoikeudenmukaisuuden tunteet, kun heitä pilkattiin, naurettiin ja haukuttiin, jättivät syvän muistijäljen, ja se auttoi herättämään nämä muistot uudelleen myös myöhemmin." Tutkijan on ratkaisevan tärkeää luoda eräänlainen turvallinen tila, jossa haastateltava voi kuvata kokemuksiaan ilman tarvetta suojella itseään. Tämä on tärkeä oppi monille eri toimijoille, jotka käsittelevät muistitietotyötä ja menneisyyttä.

Aikuiskoulutuksessa on mahdollista luoda uusia kumppanuuksia museoiden, luovien tilojen ja taiteellisten virkistystilojen välille, jotta voidaan löytää turvalliset tilat, joita tarvitaan muistelemiseen, haastatteluihin ja muistitietoon perustuvien luomusten tuottamiseen.

2. Taustatiedot

Mentaliteetin tai sukupolven ylittävät sosiaalishistorialliset / yhteiskunnalliset vaikutukset laadullisen sisällönanalyysin kautta, muistitietotutkimuksen, naishistorian ja mentaliteetti- ja tunnehistorian avulla. FT Ulla Savolaisen mukaan muistelutieto ei kuitenkaan ole ongelmaton lähteenä. Hän kirjoittaa oral history -tutkimuksesta vaikutteita saaneen folkloristisen muistitietotutkimuksen viitekehystä käsin. Muistelutiedon ilmentämä nostalgia on samanlainen kuin historiallinen inversio, ajallinen transpositioiminen (siirros toiseen aikaan), joka on Mikhail Bakhtinin mukaan tyyppillistä mytologiselle ja taiteelliselle ajattelutavalle (Savolainen 2013, s. 25).

Todistuspuheenvuorojen käyttäminen näennäisesti viattomina, 'aitoina' narratiiveina on tavallista museoissa. Kuraattorit voivat 'antaa äänen' yhteisöille tai kävijöille, jotka saattavat edustaa muuten hiljaisia kävijöitä.

Savolainen tarkoittaa, että muistelijoiden on kyky itserefleksioon: "Siksi idyllisiä kirjoituksia ei esimerkiksi pidä tulkita täysin yhdenmukaisiksi kirjoittajan ajattelutavan kanssa", hän toteaa (Savolainen 2013, 30). Hänen väitöskirjassaan hän kertoo, miten evakkolapset 'tuottavat lapseutta' muisteluissaan.

Asetelma 'Asutuslait': Katri Hirvonen-Nurmi

Johdanto

Eurooppalaisissa kriiseissä ihmiset ovat muuttaneet, samalla muistot heidän mukanaan. Tarinoita siirtymistä ja muistoja on kertynyt jo vuosisatojen varrelta. Mitä voimme oppia omista ja muista eurooppalaisten kertomuksista oman maamme tulevaisuutta varten?

Tämän tutkielman aihe on kriisiin sopeutumiskausi Suomessa, jossa talvisodan ja toisen maailmansodan jälkeen yli puoli miljoonaa maan itäosassa asunutta suomalaista joutui pakenemaan kodeistaan Neuvostoliiton miehityksen takia. Ihmisille tarjottiin maata jakamalla yhteistä ja yksityistä omaisuutta. Monet joutuivat kuitenkin kovan syrjinnän kohteeksi. Talvisodan aikainen pika-asutuslaki syntyi kriisissä, joka yhdisti suomalaiset puolueet. Tämän lain pohjalle perustui vuoden 1944 maanhankintalaki, jonka avulla ryhdyttiin asuttamaan Moskovan välirauhan jälkeen kodittomaksi joutuneita karjalaisia ja sodasta palaavia rintamamiehiä. Asutettavia oli lähes 500 000 henkeä, sillä Venäjälle luovutetut alueet käsittivät yli 12 % koko maan pinta-alasta ja väestöstä. (Palomäki 2011, s. 18-19; Roselius ja Tepora 2020, s. 27).

Valokuva: Karjalan evakoita ja venäläinen sotavanki Ulriksnäsin tilan pellolla Ohkolassa, Mäntsälässä, 1941-1944.¹

Viitataan tässä tutkielmassa yleiskuvaa välittäviin lähteisiin, kuten Palomäen asutushistoriallinen tutkimus ja Roseliuksen ja Teporan mentaliteettihistoriallinen tutkimus. Tepora on omassa artikkelisissa (2018) käyttänyt lähteenä monia sotasensuurin aikaisia mielialaraportteja, joilla valtio vaali kansakunnan yhtenäisyyttä syöttämällä päättäjille tietoa suurempien ongelmien poistamisen tueksi. Viitataan myös lehtiartikkeleihin ja Karjalasta paenneiden evakkojen omaelämäkerrallisiin muisteluihin. Näissä muisteloissa historian tapahtumat ilmentyvät kokemuksina ja ne välittyvät usein tunnemuistojen kautta. Ulla Savolaisen ja Tuomas Teporan mukaan suullisen historian lähteitä, kuten muisteluita, on aiheetta kritisoitu. Ne sisältävät usein menneeseen kotipaikkaan kohdistuvaa nostalgiaa. Nostalgista muistelua voi pitää menneisyyteen nojaavana ja tulevaisuuteen suuntaavana yhteisöä ylläpitävänä käytänteenä, jossa karjalaista identiteettiä rakennetaan kultaamalla tietty paikka muuttumattomaksi ja rapistumattomaksi. Myös tunteita herättävä historiallinen kirjoittaminen ei itsessään tee tutkimuksesta epäanalyttistä vaan parhaimmillaan auttaa uusien assosiaatioiden, oivallusten ja empatian synnyttämisessä (Savolainen 2013, s. 26; Tepora 2018, s. 78, 82-84). Näin elämäkertojen kirjoituskilpailuun vastannut noin 80-vuotias karjalaisnainen muisteli vuonna 1991:

”Illalla saimme käskyn ja seuraavana päivänä piti joutua lähtemään, kävin tekemässä työt navetassa, ruokin eläimet, rapsuttelin eläimiä, pidin hyvänä, kyneleet tulivat silmiini, itkin niin paljon, olimme uurastaneet kovin, tehneet työtä ja kaikki oli hyvin, nyt on jätettävä ja lähdeköhti tuntematonta tulevaisuutta.” (SKS/KRA SATA)

Maanhankintalain säätäminen ei ollut helppoa, sillä se puuttui Suomessa perinteisesti kunniaa olleeseen yksityiseen maaomaisuuteen. Laki pantiin voimaan kesäkuussa 1945. Erityisesti vuodet 1945 ja 1946 olivat siirtoväen varsinaisia muutto- ja vaellusvuosia (Palomäki 2011, s. 18-19, 210). Suomessa karjalaisen siirtoväen asunto- ja korvauskysymys oli ratkaistu pääosin jo 1940-luvun

¹ Mäntsälän museotoimen valokuvakokoelma, nr. 8512_34. Kuvaaja tuntematon. Käyttöoikeus: CC BY-NC-ND 4.0

loppuun mennessä, kun taas muualla Euroopassa siirtoväen tilanteeseen puututtiin hitaammin, ja siinä oli tukena myös USA:n tarjoama Marshall-apu.

Uusia maatiloja perustettiin ja lisäksi annettiin asuintontteja kaupunkeihin muuttajille. Väestön olojen vakiinnuttamiseksi ja elintarviketuotannon palauttamiseksi tolpileen lait tukivat erityisesti maataloustuotannon edellytyksiä ja toisaalta syrjäseutujen asuttamisella taattiin myös työvoimaa metsätalouteen. Työttömyyden uskottiin lisääntyvän, ellei asutuskelpoista väestöä kiinnitetä maatalouteen. Varsinkin Maalaisliitto uskoi 'residuaaliseen sosiaalipolitiikkaan', joka perustui pääosin itsenäisen talonpojan omaan työhön, vaikka sitä täydennettiin erilaisilla tukitoimilla. (Palomäki 2011, s. 62-64). Kriisiaika loi sopua etupiirien, kuten maan luovuttajien, vetoimuksista huolimatta (Helsingin sanomat 12.1.1944). Myös kaupunkien vastuulle tuli väestön asuttamista tonttien ja tuettujen asuntolainojen muodossa. Vuonna 1945 säädettiin siirtoväen tueksi rahoituslaki. Tämän rahoituslain mukaan voitiin asutettaville myöntää halpakorkoisia lainoja maan hankinnan lisäksi raivaamiseen sekä asuin- ja talousrakennusten rakentamiseen (Palomäki 2011, 258). Ruohonjuuritasolla talkootyötä tehtiin paljon, sillä naapurit auttoivat toisiaan sota-ajan ryydittämässä asevelihengessä. Rintamamiehet kävivät myös sotalieskien rakennuksilla talkoissa yhteistuumin. Rakentamisessa ei tunnettu yhteiskunnallisia rajoja. Rakentajien muisteluissa työmiehet ja koulutetut rakensivat talojaan rivimiehinä vieri vieressä. (Palomäki 2011, s. 398)

Valokuva: Karjalaisia vanhempia ja lapsia iltaruoalla yhteismajoituksessa Huittisissa. HK19890416:12. Museovirasto. CC BY 4.0.

Muistoja monelta evakkoretkeltä

Talvisodan jälkeen vuonna 1940 suuret joukot sekä Karjalan että itärajan ja pommitettujen kaupunkien asukkaita siirrettiin väestönsuojelullisista syistä maaseudulle suojaan. Karjalaisten asuttamiseksi säädettiin talvisodan yksimielisyyden hengessä pika-asutuslaki, jonka turvin kymmenet tuhannet perheet aloittivat viljelyn uusilla asuinseuduilla. Rauhan aikana alkoi paluu ja jälleenrakennus raunioituneessa Karjalassa, kun suuri osa siirtoväkeä palasi kotikonnuilleen, vaikka

heillä olisi ollut oikeus myös jäädä asutustiloilleen. Sodan alkaminen uudelleen kesäkuussa 1941 toi Karjalan asuttamiseen myös sotilaspoliittisia sävyjä (Palomäki 2011, s. 160-162).

Antologiaan Sota-ajan lapset on kirjoittanut vuosina 1933-40 syntyneitä kirjailijoita, joista monet käsittelevät tunteita, kuten haikeus, empatia, ennakkoluulo, alemmuudentunto, sopeutuminen tai umpimielisyys. Niissä käydään läpi eri tapoja, joilla lapset ovat sodan aikana ja myöhemmin elämässä suhtautuneet uhkaan ja pelkoon – jopa ylisukupolvisesti - ja sitä miten mielikuvitus on antanut heille siivet vaikeina aikoina. Kodin jättämisestä sodan alettua kertoo maanviljelijäperheeseen syntynyt professori Laila Hirvisaari:

”Katsoin veräjää ja minua itketti. Oli kolme vuotta siitä, kun isä oli lomalla. Lähtiessään hän kääntyi kaksi kertaa veräjältä tupaan ja takaisin. Oli vaikeaa jättää äitiä ja minua, hänen ainokaista lastaan, kun joutui takaisin rintamalle. Sille tielle isä jäi. Minunkin oli niin itkuista sen veräjän ohi mennä... Katsoin meidän taloa, saunaa ja navettaa. Katsoin kolmea koivua, ystäviäni, jotka pelkäsivät sotaa.” (Hirvisaari 2006, s. 98)

Evakkomatkoista Hirvisaari kirjoittaa:

”Eväitteen syöminen oli sellaista, että jokainen tarjosi toiselle leipää, läskiä, voita, ja sitten ikään kuin vaihdettiin eväät, syö sie, syö sie... laps kultai syö nyt!””Mutta yhtenä yönä oli lämmin. Muistan sen siitä, kun pidin aina kättäni posken alla. Jostain syystä olin nukkunut sen yön viereisessä härkävaunussa. Aamulla heräsin siihen, kun Tuuvan Mari-täti löi käsiään yhteen ja huusi kovalla äänellä: -Herranen aika, tuo lapsrukka makkaa lehmänpaskan vieressä... Kyllä siinä naurua riitti. (Hirvisaari 2006, s. 100)

Hirvisaaren muistelussa hänen ympärillään vaikutti puskurin lailla suuri jakamisen ja huumorin taitava suku. Ja heidän kohdalleen sattui myös empatiaan kykeneviä majoittajia:

”Niin minä istuin sen Jäppilän talon Vähänuolen portailla ja itkin ihan vähän, kun mietin sotaa. Ja minulle tuli aivan ihmeellinen olo, kun kaikki ihmiset siinä pihapiirissä välittivät meistä. Vähänuolen naiset aina silittivät hiuksiani ja halusivat kömpelösti.” (Hirvisaari 2006, s. 103)

Suullisen historian tutkija FT Ulla Savolainen kirjoittaa kuitenkin muisteluista menneisyyden lähteenä painottaen muistelijan kykyä itsereflektioon: ”Siksi idyllisten kirjoitusten, ei voida katsoa esimerkiksi heijastavan suoraan kirjoittajan ymmärrystä todellisuudesta.” (Savolainen 2013, s. 30). Tätä voi soveltaa Hirvisaaren huumorin sävyttämiin evakkomatkan muisteluihin, jotka sopivat stereotypiaan iloluontoisista karjalaisista. Nuorena vaimona evakkoon joutuneen emännän omaelämäkerrallinen muistelu on sen sijaan realistisempaa:

”Elimme päivä kerrallaan vierailta veräjillä, vajavaisissa oloissa, yritettiin ostaa kaikkein välttämätöntä talous ja vaatetta meille, asuntomme oli niin kylmä, että vesi jäätynä sisällä ämpäriin talvella, mutta keväämmällä oli lämpimämpää sisälläkin, kun ulkona oli lämmin. Talon väki oli ystävällistä meitä kohtaan, ja he toivat puita meille, että saisimme pitää tulta pienessä hellassa päivällä, mutta huone oli hatara, ja kylmä yöllä, kun hellaa ei lämmitetty silloin. Elämä oli ahdistavaa, kun tiesimme uutisista, että koti oli menetetty ja kaikki, oli

yrítettävä niissä oloissa, ei ollut valinnan varaa, mieheni vapautui v. 1940 keväällä.” (SKS/KRA SATA)

Moskovan välirauha solmittiin 19. syyskuuta 1944 ja se lopetti Neuvostoliiton, Britannian ja Suomen välisen jatkosodan. Rauhansopimuksen jälkeen Karjalasta evakuoitu väestö pyrittiin sijoittamaan mahdollisimman yhtenäisille alueille. Silti talvi 1944-1945 kului osalla siirtoväestä väliaikaismajoituksessa huolto-organisaation majoittamana ja muonittamana (Palomäki 2011, s. 208-209). Sama karjalaisemäntä muisteli:

”...pääsimme muuttamaan vielä keskeneräiseen taloon marraskuun 5. päivä 1945. Kaikki oli keskeneräistä, mutta lähellä asuen jäi enemmän aikaa kunnostaa paikkoja kuntoon. Rakennusaikana tehtiin kivien väliin väliaikainen hella, että sain siinä keittää ruokaa ja lämmittää juotavaa perheelle, kun asunnolle oli matkaa, hoidin eläimet ja lypsin lehmät. Vesisateella pidimme sadetta suuren kuusen alla, asunnolla kävimme yötä.” (SKS/KRA SATA)

Muutto varsinaiselle sijoitusalueelle ei nimittäin käynyt päinsä, ennen kuin asukkaantolautakunta oli määrännyt haetulle tilalle asukkaan tai tilan saanti vapaaehtoisella kaupalla oli tullut mahdolliseksi. Sijoitussuunnitelman toteuttamisen keskeisin seuraus oli se, että Karjalan maatalousväestö pysyi yleensä tiiviimmin koossa kuin teollisten kuntien väestö. Pidettiin tärkeänä vanhoja naapurisuhteita ja sitä, että uuden kotipaikkakunnan ja tilan olosuhteet vastaisivat mahdollisimman paljon luovutetulla alueella vallinneita luonnon- maaperä- kieli- ja uskonnollisia olosuhteita. Etelä-Suomesta ja varsinkin Hämeestä, tuli keskeisin siirtoväen sijoitusalue. (Palomäki 2011, s. 209) Hyvin karuksi muodostui niiden asutettujen elämä, jota ei lakien suojaamat asutussäännöt ja -kiintiöt suojanneet, kuten kirjailija Raisa Lardot kirjoitti Petroskoin takaa muuttaneen perheensä evakkomatkasta ja asunnosta:

”Sodan jälkeen ei vielä käytetty pakolaisleiri -nimitystä. Meidät sijoitettiin monien muiden tavoin siirtolaisleireihin. Mutta henkemme edestähän me pakenimme, se on selvä. Isä oli petturi puna-armeijan silmissä, olihan hän vaihtanut puolta ja siirtynyt Suomen armeijan sotilaaksi.” ”Voi sanoa, että alkuvuodet Suomessa olivat meille ankeaa aikaa. Äiti yritti yksinhuoltajana elättää kuutta alaikäistä lasta. Aluksi ei ollut edes vielä lapsilisiä. Asuimme eräänlaisessa työmaaparakissa. Malliltaan se oli tavallinen talo, mutta rakennettu santakuopassa työskenteleville työläisille. Meidän kanssamme taloa asutti myös muutama karjalaisperhe.” (Lardot 2006, s. 198, 202)

Raisa Lardot'n muisteluissa toistuu kolmas persoona karjalaisista kerrottaessa. Häneen oli lapsuudessa iskostunut käsitys erilaisuudesta, ja hän on myös kirjailijana rohkeasti tuonut esiin 'suuresta kertomuksesta' poikkeavan kärsimyksensä kodistaan siirrettynä pakolaisena, jonka isä luovutettiin takaisin Neuvostoliittoon osana Suomen sodan jälkeistä luovutussopimusta. Siltä osin Lardot'n isän kohtalo muistuttaa eri puolelle Suomea asutettujen venäläisten sotavankien kohtaloa, jotka työskentelivät sodan ajan maataloissa eri puolilla Suomea, ja jotka pelkäsivät paluuta Neuvostoliittoon, joka suhtautui heihin pettureina.

Sota-ajan asenneilmasto ja paineiden purkautuminen syrjintään

Teollistuminen oli 1940-luvun Suomessa vasta aluillaan, ja sen kasvun myötä rakentaminen kaupunkeihin voimistui vasta 1950-luun puolella. (kodinperustamislainalaista ks. Palomäki 2011, s. 203) Yhteiskunnan ilmapiiriin vaikutti asuinolojen ohella sosiaalinen huono- tai hyväosaisuus. Sosiaalipoliittisia uudistuksia vauhdittivat aluksi kolmen suurimman puolueen yhteistyö, mutta yhteistoiminnan kariutuminen vuonna 1948 jätti suomalaisen vasemmiston hajanaiseksi ja neuvottomaksi, keskustalaisen Maalaisliiton toimiessa valtapuolueena. (Palomäki 2011, s. 438)

Pakon sanelema nopea päätöksenteko ja yhteisponnistus siirtokarjalaisten asuttamiseksi varsinkin sotien alkupuolella kätkivät sisälleen moninaisuutta ja erimielisyyden siemeniä, joita uusi tutkimus ja julkaisut ovat tuoneet esille. Esimerkiksi maaseudulle asutetuista karjalaisista tiedetään julkaisujen kautta enemmän kuin kaupunkeihin asuttamisesta. Asutuskeskusten siirtoväen keskuudessa oli paljon työttömyyttä, ja he joutuivat elämään tilapäistöiden, omien varojen tai valtion huollon varassa. Muut suomalaiset vierittivät usein evakoiden päälle syyn monista sosiaalisista ongelmista, joita sodan jälkeen esiintyi. Siirtoväen asuttamisessa mikään ei aiheuttanut niin suuria ja pitkäikäisiä jännitteitä kuin virheellinen käsitys, että ruotsinkielisen väestö olisi säästynyt lain säätämistä maanluovutus- ja asutusvelvollisuuksista. (Roselius ja Tepora 2020, s. 7-8, 183)

Talvisodan alettua yhtäkkiä tien päälle joutuneet evakot kohtasivat vaeltavia ihmisiä kohtaan tunnetun pinttynen ennakkoluulon, varsinkin suurten asutuskeskusten ulkopuolella. Kysymykset ”mitäs lähditte kiertämään” tai yleinen toteamus, ”ei kukaan pakottanut lähtemään” halvensivat evakkojen hätää. ”Onkohan missä markkinat kun mustalaiset niin sakilla liikehtivät?”, kyseltiin Lappeenrannassa, kun ensimmäiset evakkojunat tulivat kaupunkiin läpikulkumatkallaan. Rinnastaminen ’irtolaisiin’ ja syrjittyihin romaneihin olivat torjunnan ilmaisuja, jotka myös pyrkivät osoittamaan tulokkaille näiden alemman paikan sosiaalisessa hierarkiassa. (Tepora 2018, s. 52)

Siirtoväen asuttamisessa mikään ei aiheuttanut niin suuria ja pitkäikäisiä jännitteitä kuin virheellinen käsitys, että ruotsinkielisen väestö olisi säästynyt lain säätämistä maanluovutus- ja asutusvelvollisuuksista. Myytti, ettei karjalaisia olisi juurikaan asutettu ruotsinkielisille seuduille, oli sitkeä. Pienet, alle 20 hehtaarin tilat rajattiin maanjaon ulkopuolelle, minkä seurauksena pientilavaltaiselle ruotsinkieliselle Pohjanmaalle ei evakkoja juurikaan asutettu. Sensuurin leimaamassa tiedotusilmastossa huhut veivät usein uutisten paikan, ja ne muun muassa leimasivat pohjanmaalaiset saidoiksi ja lisäksi haluttomiksi uhraamaan henkensä siinä mitassa kuin itäsuomalaiset tekivät. Huhumylly sai ainesta siitä, että Ruotsalainen kansanpuolue vaati maanhankintalakiin kielipykälää. Idea oli, ettei karjalaisten asutus saisi oleellisesti muuttaa kunnan kielisuhteita. Kielipykälä kirjattiin lakiin mm. pääministeri Juho Paasikiven taustatuella. Teporan ja Roseliuksen mukaan pykälä ei kuitenkaan vaikuttanut evakkojen asuttamiseen, vaan ruotsinkielisille alueille asutettiin 13 000 evakkoa. (Pesonen/ Yle 17.9.2020) Kieliriita on esimerkki suomalaisen yhteiskunnan pitkäkestoista jännitteistä, jotka ovat pulpahtaneet esiin eri historiallisissa kriisitilanteissa.

Evakot rasististen ja muiden ennakkoluulojen kohteina

Evakkojen asuttamisen käytännön työnjohtajina toimivat paikalliset huoltojohtajat, jotka nauttivat valtion palkkaa. Evakuoimiset ja siirrot olivat varsinkin talvisodan jälkeen kaaoksen hallintaa, ja

tärkeä tehtävä oli ehkäistä ihmisvirtaa kaupunkeihin. Osa sijoitetuista oli toiminut aikaisemmin ahtaajina tai konttoritöissä eivätkä he soveltuneet maanviljelystöihin. Kun paikkakunnalle muutti kerralla paljon ihmisiä, alkoivat kielteiset ja panettelevat kertomukset levitä nopeasti. Useimmiten ne koskivat työhalukkuutta ja siivellä elämistä. (Roselius ja Tepora, s. 62-64)

Valokuva: Karjalanpiirakka on perinteinen suomalainen ruokalaji, joka valmistetaan ohuesta ruispohjasta ja (useimmiten) riisitäytteestä. Kuumaa piirakkaa päälle levitetään ennen syömistä voita, johon on yleensä sekoitettu keitettyä kananmunaa (munavoita). Wikipedia. Public domain. Kuvaaaja: Jarno Elonen

Raisa Lardot'n ensimmäisessä asuinpaikassa Pohjanmaalla perhe majoitettiin seurojentalolle, jossa heidät sijoitettiin näyttämölle. Myöhemmässä asuinpaikassa Mellilässä hänen oli hyvin vaikea hyväksyä erilaisuutensa ikätoverien joukossa ja uskaltanut kansakouluun. Onneksi siellä oli valistunut opettaja, joka varjeli luokassa myötätuntoa vepsäläistä maahanmuuttajaa kohtaan:

"Opettaja oli selittänyt muille lapsille, että olin vepsäläinen ja että minulla oli ollut vaikeat ajat. Hän pyysi, että kaikki yrittäisivät olla minulle oikein kilttejä, koska kerran minulla oli ollut vaikeat ajat." ... "Onneksi löytyi tämä opettaja, joka ei ollutkaan kuka tahansa, vaan sivistynyt ihminen, joka tiesi enemmän kuin muut, nämä paikkakuntalaiset." (Lardot 2019, s. 318)

Tutkijatohtori Heli Kananen on lukenut uudelleen karjalaisten muistitietoaineistoja ja löytänyt niistä aiemmin tutkimuksessa äänettä jääneiden vähemmistöjen kuvauksia elinolosuhteista ja ympäristön asenteista evakkoja kohtaan. Aikalaiskirjoittajat piilottivat rauhaan paluun ajan sosiaalista todellisuutta ja niitä ristiriitoja, joita ilmeni haastatellun ortodoksisen siirtoväen ja heidät vastaanottaneen paikallisväestön välillä 1940-luvulla. Sekä kertojat että tutkijat halusivat ylläpitää suomalaista selviytyjäidentiteettiä². Siirtoväki itse vaikenä koska koki häpeää paikallisväestön tulijoihin kohdistamasta syrjinnästä. Osasyynä oli myös, että ristiriitoja syntyi uskonnollisista tavoista, ja uskonnosta oli tapana vaieta. (Kananen 2018, s. 5)

Rohkea kirjailija Lardot, joka uskalsi jo 1970-luvulla kuvata kielteisiä muistojaan, kertoo Ripaskalinnut-kirjansa uusintapainoksen jälkilauseessa:

"Tämä kirja kertoo sotainvalidista. Sillä mielestäni sodassa eivät haavoitu vain ne, jotka juoksuhaudoissa haavoittuvat. Myös pieni lapsi, siviili, haavoittuu." ... "Tänä päivänä pidetään pakolaisista hyvää huolta täällä Suomessakin, koulutetaan, puetaan, ruokitaan, autetaan alkuun. Se on hyvä. Olen ylpeä äidistäni. Hänen ansiostaan voin väittää, että myös vepsäläinen on sisukas, ei vain suomalainen." (Lardot [1978] 2019, 423)

² Jos tutkimuksen aihe oli, kuten Heikki Wariksen ryhmällä 1952 "Siirtoväen sopeutuminen - Tutkimus karjalaisen siirtoväen sosiaalisesta sopeutumisesta", onnistunutta sopeutumista kuvaavat puheenvuorot saivat ymmärrettävästi pääsijan.

Yksi kertojan strategisista valinnoista on positiointi. Muistelukirjoituksissa on toisinaan kyse sellaisen henkilön puheenvuorosta, joka hallitsevan väestön näkökulmasta kuuluu vähemmistöön tai alakynteen, ja jossa kirjoittaja positioi itsensä vastakertomuksen kautta. Tätä edustaa Raisa Lardot'n omaelämäkerrallinen kertomus monissa kohdin. Lardot'n romaanissa hänen äitinsä oli perheen dramaattisin uhri. Kielitaidottomana hän ei osannut hakea oikeaan aikaan maitoa meijeriltä tai puolustaa oikeuksiaan kunnan köyhänapuun. Vanhemmilta löytyi kuitenkin temperamenttia. Kirjailija kertoi toisaalta hävenneensä äitinsä ylenpalttisia eleitä, toisaalta nauttineensa hänen komiikastaan kodin näyttämöllä:

"Täällä istutettiin kaikki vieraat samalla tavalla, jos ei niitä varta vasten ollut kylään pyydetty, ainakin Varsinais-Suomessa. Eikä ollut tapana sillä lailla niiailla ja pokkuroida kuten äiti teki.""Hän ryhtyi näyttämään suomalaista, ei yrittämään sillä tavoin kuin niin kuin me. Eikä sitä voinut olla nauramatta. Miten olisikaan voinut, kun suomalaiset äkkiä äidin kautta muuttuivat hassunkurisiksi, pöyhkeileviksi ja tyhmäntärkeiksi, sen sijaan että olisivat olleet ihailua herättäviä ja matkimisen arvoisia kuten muutoin. Äiti vain paseerasi keskellä lattiaa, otti mahtailevia ilmeitä ja eleitä, ja välillä vaipui surkuteltavana kasaan: ei ole rahaa ei ole rahaa, hän oli voihkivinaan. Tai pui nyrkkiä korkealla päänsä päällä, ja huusi: mokomat ryssät, pois täältä nopeasti, niin kuin olisitte jo, nopeasti, nopeasti. Ja me ryhdyimme mukaan leikkiin." ... (Lardot [1978] 2019, s. 375-376)

Uudet tutkimukset osoittavat, että sodasta aiheutuneista tunnevammoista vaikeneminen voi johtaa tunnekuorman siirtymiseen seuraavien sukupolvien kannettavaksi ja rakenteellisen sukupolviväkivallan jatkumiseen. Surutyö olisi tehtävä loppuun. Eri asia on, pystytäänkö enää 2020-luvulla tavoittamaan tunteita, joita sota nostatti. Kirves luonnehtii sotaa avainkokemukseksi, joka vaikutti sen läpikäyneiden maailmankuvaan.

Kasvatustieteilijä Eeva Riutamaa on tutkinut evakkolasten tunnemuistoja. Tutkimuksen perusteella neljä viidesosaa otettiin uudella kotiseudulla vastaan hyvin. Riutamaan kiinnostus evakkolasten tarinoihin syntyi oman äidin surumielisyydestä, johon sisältyi piiloteltu totuus lapsuudesta ja evakkokokemuksista. "Olin aina ihmetellyt äidin surumielisyyttä. Välillä hän oli iloinen, mutta toisena päivänä aivan muuta. Hän vaikeni ja salasi taustansa vuosikymmeniä." Moni evakkolapsi koki Riutamaan tutkimuksen yhteydessä tulleen kuulluksi karuista kokemuksista ensimmäistä kertaa. Lapsille huudeltiin "ryssän kakara, kommari, väärauskoinen, pakana, punikki ja emakko". Eli kun majoittajien tai maanluovuttajien väki ei muukalaisia halunnut, se näkyi huonona kohteluna arkipäivässä. Riutamaa paljasti väitöskirjassaan asioita, joiden kertojilta tyypillinen kommentti oli: 'Vihdoinkin joku on kiinnostunut ja kuuntelee minua'. Riutamaan oma kokemusasiantuntijuus nousi hänen tutkimuksen vahvuudeksi.

Tunnemuistoista vapaaksi yhteisön voimalla

Suomessa on vahva kansalaisjärjestöjen perinne. Evakkolapset on Vihdissä vuonna 2002 perustettu karjalaisjuuristen ihmisten yhdistys. Evakkolasten oma järjestö perustettiin nimenomaan tutkimaan ja löytämään yhteisiä evakkouden perintönä syntyneitä tunteita. Se on osa suurempaa järjestöä Karjalan liittoa. Evakkolapsilla on tunnemuistojen keruusivu, jolla aineistoa edelleen kertyy. Järjestön kautta on pidetty monia työpajoja, joissa tunnetaakkoja on purettu kirjoittamalla, osallistumalla

näyttelyiden pystyttämiseen tai maalaamalla. Järjestön tilaisuuksissa muistelu ja kulttuuriohjelma ovat keskeisellä sijalla.

Kansaneläkelaitoksen entinen pääjohtaja, karjalaistaustainen Jorma Huuhtanen kertoi Evakkolapset ry:n seminaarissa vuonna 2019 omasta evakkomatkastaan. Muistot väliaikaisesta majapaikasta Soinessa olivat perheellä hyviä, mutta varsinaisessa sijoituskunnassa, Juuassa, vastaanotto ei ollut hyvä. ”Minulle tarvittiin maitoa, mutta sitä ei annettu isoista taloista. Yhden lehmän talosta maitoa saatiin.” ”Lähdettiin takamatkalta”, tiivisti Huuhtanen karjalaisten aseman Juuassa. Muilla olivat valmiit pellot ja talot, Huuhtasilla evakkojen tapaan pelkkää metsää, josta pellot raivattiin. Tältä takamatkalta noustiin kuitenkin kehityksen eturiviin. Huuhtasen mukaan Suojärveltä tulleille antoi voimaa ja yhteisöllisyyttä ahkeruus ja kreikkalaiskatolinen usko, kuten tuolloin ortodoksisuutta nimitettiin. Samassa seminaarissa Evakkolapset ry:n aktiivi tohtori Tarja Lång totesi: ”Yhteisö oli suojattu, kun oltiin kotona. Koulu alkoi tehdä kiilaa, oli ihmisiä, jotka eivät hyväksyneet evakkotaustaa. Oli kiusaamista ja halveksuntaa”, kertoi Lång evakkojen lasten kokemasta syrjinnästä. Långin isä tuli Suojärven Salonkylästä, äiti on syntynyt Lieksasta. Lapset kastettiin luterilaisiksi 1950-60 -luvulla, mutta Lång on palannut isältä perintönä tulleen ortodoksisen uskon piiriin. (<https://www.evakkolapset.fi/Muurlan%20seminaari%202019.pdf>)

Helsingin sanomat kommentoi vapunpäivänä 2021 kansanedustaja Päivi Räsänen haastetta vihapuheesta, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännön mukaan ihmisillä on oikeus olla tulematta uskonsa tähden pilkatuksi. Uskonnonvapaus antaa suojaa ihmisen uskonnolliselle vakaumukselle ja uskonnollisille tunteille. Olisiko sodan jälkeinen arastelu edelleen vaikeuttamassa eroista, myös uskonnollisista, keskustelua? Valtakunnansyyttäjä Toivainen kommentoi Helsingin sanomien toimittajalle:

”Ihmisarvon olennainen pointti ja elementti on se, että ihmisillä on synnynnäinen arvo. Meidän kaikkien pitää sitä kunnioittaa. Myös valtion pitää sitä kunnioittaa ja laatia sellaisia lakeja, että ihmisarvoa vahvistetaan. Pelkät lait ja säännökset eivät riitä, vaan sen täytyy näkyä myös käytännössä.” (Gustafsson/ HS 1.5.2021)

Yleisradion artikkelissa vuodelta 2017 kerrotaan Kuopion museossa pystytetystä Pop-up -näyttelystä Sydämen kodit: Siirtokarjalaiset ja heidän jälkeläisensä Savossa, joka esitteli siirtokarjalaisten ja heidän jälkeläistensä kokemuksia evakkoajasta ja sen jälkeen elämästä Savossa. Pop-up-näyttelyyn oli koottu valokuvia ja esineitä evakkoajasta alueen karjalaisilta. Kaksi karjalaistaustaista kokemustulkkiä oli paikalla Kuopion museossa kohtaamassa yleisöä, kun ryhmä maahanmuuttajia tuli sinne tutustumaan näyttelyyn, ja tulkitsemassa sitä toimittajalle. He olivat Karjalan Salmesta 6-vuotiaana evakkoon joutunut Viktor Jetsu ja toisen polven siirtokarjalainen Marja Asikainen os. Naakka. Jetsun isä haavoittui talvisodassa. Luoti, joka kaivettiin isän olkapäästä, on Viktorille äärettömän arvokas. Se on riipuksessa isän sotilaskuvan äärellä. Jetsu kertoi oman kotikielen tärkeydestä:

”Harva se ilta kokoonnuttiin jonkun perheen luokse ja muisteltiin sodan kokemuksia ja mikä ihaninta, vanhemmat ’pagizivat’ omalla karjalan kielellä”.

Myös Asikainen puhui kieliperinnöstään. Hän on syntynyt sodan jälkeen, mutta on kuullut äidiltään ja varsinkin ukiltaan karjalaisia tarinoita ja oppinut karjalan kielen. Vaikka evakkotausta oli tarkoittanut

vanhempien nopeaa riistäytymistä kotoa, hän koki arvokaaksi kasvamisen karjalaisessa kieliyhteisössä.

”Äidillä oli vain patjapussi, jonka sisään hän oli laittanut valokuva-albumin ja lapsille jotain tavaraa. Kahden tunnin sisällä piti lähteä...” ... ”Ortodoksisuutta ei ole tarvinnut millään tavalla salata. Vaikka minulla oli paljon luterilaisia ystäviä, kaikki hyväksyivät ja pitivät minun ortodoksisuutta rikkautena. Perheen kautta olen saanut vahvan kulttuurisen identiteetin.”

Museonjohtaja Merja Heiskasen mukaan näyttelyn opetuksiin kuului se, että Savossa on ennenkin ollut ihmisiä, jotka ovat joutuneet lähtemään kodeistaan ja jo siellä asuvia ihmisiä, jotka ovat kutsuneet heidät pöytänsä tai pelänneet. (Mäntymäki/ YLE Uutiset 7.11.2017)

Tutkittavaa tulevaisuudessa

Tämän artikkelin ulkopuolelle jäi alkuperäinen aikomus tutkia lehdistöä vertailevasti sotavuosien jälkeen ja vuosina 2010-2020. Vielä 1940-luvulla pääkirjoitukset, kuten Helsingin Sanomat, pyrkivät muokkaamaan yleistä mielipidettä suhteessa asutettaviin. Olisi kiinnostavaa nähdä, heijastuuko tunnemuistojen hyväksyminen 2000-luvun lehtikirjoituksiin ja haastetaanko vanhoja totuuksia. Myös stereotyyppien purkaminen ryhmien, kuten maattoman ja maata omistavan väestön sisällä tai eri uskontokuntien sisällä lienee tuonut uusia nyansseja esiin.

Johtopäätökset ja tulevaisuuden näkymiä

Mitä voimme oppia omista ja muista eurooppalaisten kertomuksista oman maamme tulevaisuutta varten? Uusilla tutkimuksilla on mahdollista avata vanhoja hiljaisuuksia ja oppia empatiaa, kunhan kuunteluun ja uuteen lukemiseen riittää tutkijalla aikaa. Suomen historian tutkijat ovat nostaneet esiin muistitiedon tunneväritteisyyden vahvuudeksi, jota ennen pidettiin sen heikkoutena. Tutkijatohtori Heli Kanasen sanoin, ”ortodoksisen siirtoväen pilkka-, naureskelu- ja ryssittelytilanteessa kokema häpeä ja epäoikeudenmukaisuus painoivat muistijäljen syvään ja se auttoi palauttamaan muiston elävänä mieleen myöhemminkin.” Keskeistä on, että tutkijan pystyttävä luomaan sellainen turvallinen tila, joka sallii haastateltavan kuvata kokemuksensa ilman tarvetta suojata itseään (Kananen 2018, s. 9). Tästä voivat ottaa oppia monet muistelun ja menneisyyden kanssa työskentelevät toimijat.

Aikuiskasvatuksessa on mahdollista luoda yhteistyössä museoiden, luovien tilojen ja taideharrastuspaikkojen kanssa kumppanuuksia, joiden kautta turvalliset tilat löytyvät muisteluun ja läheisten haastatteluiden työstämiseen. Esimerkkinä Helinä Rautavaaran museon aiemmasta toiminnasta 71-vuotias entinen evakkolapsi loi digihistorian muistelujen, henkilökohtaisten esineiden, valokuvien ja arkistomateriaalin avulla. Julkinen sosiaalisen median aineisto voi antaa hyviä esimerkkejä erilaisista tyyleistä, toisen ja kolmannen sukupolven tekemistä haastatteluista ja terapeutistien sisältöjen luomisesta³.

Kuten Savolainen kirjoittaa Karjalaisista, myös aikamme pakolaisten kertomusten nostalgisuus on luonnollista. Evakkojen hallitsevassa kertomuksessa elämästä Karjalassa ei ole tilaa negatiivisille

³ Suositun on kolmannen sukupolven nuoren naisen vlogi "Lotta ja pappa", jossa hän haastattelee isoisänsä ja laulaa hänen kanssaan lauluja karjalaisen isoisänsä nuoruudesta.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

kokemuksille. Samoin H R museon työpajoissa Lähi-Idästä tulleet muistelijat kertoivat myönteisiä asioita kotimaastaan ja olivat iloisia nähdessään kotimaansa tuttua kulttuuriperintöä H. R:n vanhoissa valokuvissa.⁴ Suru kodin menetyksestä kultaa paikan.

⁴ Näitä Lähi-itä -tulkintoja on H.R. museon verkkonäyttelyssä, jossa voi liikkua seitsemässä huoneessa https://webar.arilyn.com/gallery_hrm/?lang=fi Huoneista toinen on Lähi-itä -huone, jossa on Helinä Rautavaaran ottamia 1950-luvun valokuvia, joita 2015 pakolaisaallossa tulleet ihmiset ovat selittäneet ja kommentoineet.

Lähteet

Arkistoaineisto

Suomalaisen kirjallisuuden seura (SKS/KRA SATA) omaelämäkertojen kirjoituskilpailu 'Satasärmäinen nainen', 1991; (SKS/KRA) 'Lasten evakkomatkat' keruu 2004.

Helsingin sanomat, 12.01.1944, nr. 10, s. 4.

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2193520> Kansalliskirjaston Digitaaliset Aineistot (Retr. 23.4.2021)

Kirjallisuus:

Armstrong, Karen. Remembering Karelia. A Family's Story of Displacement during and after the Finnish Wars. New York, Oxford: Berghahn Books 2004.

Burke, Edmund. A Philosophical Enquiry into the Origin of Our Ideas of the Sublime and Beautiful.: R. and J. Dodsley. London 1757.

Fingeroos, O.; Haanpää, R.; Heimo, A.; Peltonen, U-M. (ed.) Muistotietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä. Tietolipas 214. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2006.

Hirvisaari, Laila. Mie olen sotaorpo. Kirjassa Sota-ajan lapset – Kirjailijat kertovat lapsuudestaan sota-ajan varjossa. Toim. Leena Laulajainen. Tammi, Jyväskylä 2006.

Laulajainen, Leena (toim.) Sota-ajan lapset – Kirjailijat kertovat lapsuudestaan sota-ajan varjossa. Tammi, Jyväskylä 2006.

Lardot, Raisa. Ripaskalinnut. WSOY, Helsinki [1978] 2019.

Lardot, Raisa. Sotamuistoja. Kirjassa Sota-ajan lapset – Kirjailijat kertovat lapsuudestaan sota-ajan varjossa. Toim. Leena Laulajainen. Tammi, Jyväskylä 2006.

Palomaki, Antti. Juoksuhaudoista jälleenrakennukseen - Siirtoväen ja rintamamiesten asutus- ja asuntokysymyksen järjestäminen kaupungeissa. Tampere: Tampere University Press, 2011.

Roselius, Aapo & Tepora, Tuomas. Muukalaisten invaasio. Siirtoväki Suomen ruotsinkielisillä alueilla 1940-1950. Helsinki (?) 2020.

Savolainen, Ulla. Muisteltu ja kirjoitettu evakkomatka: Tutkimus evakkolapsuudenmuistelukerronnan poetiikasta. Joensuu. 2015.

Tepora, Tuomas. Itsekkäät evakot ja ahneet isännät - talvisodan evakuoinnin kokemushistoriaa. Kirjassa Karjalani, Karjalani, maani ja maailmani: kirjoituksia Karjalan menetyksestä ja

muistamisesta, evakoiden asuttamisesta ja selviytymisestä. Toim. Pirkko Kanervo, Kivistö, Terhi & Kleemola, Olli. Siirtolaisuusinstituutti, Turku, 2018

Internet-lähteet:

Gustafsson, Veikko/ Helsingin Sanomat 1.5.2021 Päivi Räsänen Raamatun-tulkintoista nostettiin poikkeukselliset rikos-syytteet, näin valtakunnan-syyttäjä ja arkkipiispa kommentoivat:
<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000007952259.html?share=0bec45e6c737572a8303354256561436>. (Retr. 1.5.2021)

Kananen, Heli Wariksen aineiston kertomaa: Pohdintaa muistitiedon sisältöä ohjaavista tekijöistä. ennenjanyt.net/2018/02/wariksen-aineiston-kertomaa-pohdintaa-muistitiedon-sisaltoa-ohjaavista-tekijoista/ 2018. (Retr. 22.4.2021)

Mikula, Maja. The Karelian evacuee trail: reenactment and collective identification. Ennen ja nyt – historian tietosanomat. ennenjanyt.net/2015/08/the-karelian-evacuee-trail-reenactment-and-collective-identification/. 2015 (Retr. 22.2.2021)

Mäntymäki, Varpu/ YLE Uutiset 7.11.2017. Ryssittely loppui vasta, kun evakoiden lapset kävivät "sotaan" paikallisia vastaan – 1940-luvun Suomi sopeutti pakolaisiaan kovalla kädellä.
<https://yle.fi/uutiset/3-9953675> (Retr. 6.5.2021)

Pesonen, Mikko/ Yle Uutiset 17.9.2020. "Ruotsinkieliset eivät päässeet helpommalla" – tutkijat osoittavat vääräksi myytin ruotsinkielisten lipeämisestä evakkojen auttamisessa.
<https://yle.fi/uutiset/3-11548942>

Vironen, Petri/ Yle Uutiset 22.3.2020. Kun evakot tulivat 80 vuotta sitten, osa sai hyvän vastaanoton, osa joutui huonosti kohdelluksi ja vaikenen vuosikymmeniksi. <https://yle.fi/uutiset/3-11267524> (Retr.29.4.2021)

www.naistenaani.fi

<https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/elamantieteet/evakkojen-sopeutuminen-lansi-suomeen-vaakakupissa-sosiaalinen-asema-ja-lapsiluku>

http://www.hyol.fi/assets/files/EUSTORY%20tutkielmat/Karjalan%20evakot_Venla%20Karppinen.pdf

<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000000985238.html>

<https://www.evakkolapset.fi/arkisto.htm>

<https://www.evakkolapset.fi/Semininaaro%20Suomi100.pdf>

Asikainen, Sini. Toisen maailmansodan ylisukupolviset vaikutukset suomalaisen naisen rooliin ja mentaliteettiin. Maisterintutkielma. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/321839/Asikainen_Sini-Emilia_Maisterintutkielma_2020.pdf?sequence=2&isAllowed=y. (Retr. 11.2.2021)

Fingerroos, Outi. Karelia: A Place of Memories and Utopias. *Oral Tradition* 23 (2). Columbia: Center for Studies in Oral Tradition, 235-254. <http://journal.oraltradition.org/issues/23ii/fingerroos>. 2008 (Retr. 24.8.2009)

Ulla Savolainen. Remembering the Golden Past: Nostalgia as a Narrative Practice of Karelian Evacuees in Finland. *RMN Newsletter* 6 (2013), s. 25-31.
http://www.helsinki.fi/folkloristiikka/English/RMN/RMNNewsletter_6_MAY_2013.pdf (Retr. 27.2.2021)

3. Koulutusmateriaali: Harjoitukset ryhmätoimintaa varten

Toiminnan otsikko	Muistelutyö ja lyhyt elämäkerta sukupolvien välisen haastattelun avulla
Yleiskatsaus	Offline-työpaja. Koulutus antaa osallistujalle menetelmiä ja taitoja henkilökohtaisten tai sukutarinoiden keräämiseen lyhyeksi elämäkerraksi. Puoliavoimen haastattelun käyttäminen auttaa työn etenemistä ja johtaa lopputulokseen, jonka voi tulostaa.
Tavoitteet	Sukupolvien välinen muistitietotyö ja lyhyen elämäkerran kirjoittaminen voivat tarjota emotionaalista tukea. Ongelmallisten muistojen jakaminen ja kuunteleminen yhdessä voi lisätä empatiaa ja oppimista. Ymmärrys evakkopolun kokemuksista tai muista elämänhistorian haasteista kasvaa. Vanhemman sukupolven muistot siirtyvät eteenpäin uutena tietona ja uusina taitoina.
Materiaalit	Tunnettuja muistelmakirjoja luettavaksi otteina, malleiksi vangitsevien vaikutelmien ja kuvausten kirjoittamiselle. <ul style="list-style-type: none">- <i>Nuoren tytön päiväkirja</i>, joka tunnetaan myös nimellä Anne Frankin päiväkirja tai Fabio Gedan teos <i>Krokotiilimeri. Afgaanipoika Enaiatollah Akbarin tositarina</i>. Otava, 2012. 189 sivua.- post-it -lappuja osuvien kuvailusanojen kirjoittamiseen seinälle- paperia ja kyniä rakenteen luonnoksen piirtämiseen ideapiirakkana tai ideapuuna- (täydentävää aineistoa ohjaajalle: Shute, Sarah 2002. Anne Frank: diary of a young girl. Cambridge: ProQuest.)
Aika	1 työpaja luovan kirjoittamisen ja kuvailun taitojen harjoitteluun elämäkertaa varten ja toinen rakenteen suunnitteluun ja kirjoitusharjoitteluun (1,5 tuntia kumpikin).
Ryhmäkoko	2 – 24 (jakaantuneina pareiksi)
Ohjeet kouluttajille	<p>Ensimmäinen työpaja alkaa lyhyellä opetustuokiolla. Ohjaajan johdolla ryhmä pohtii elämäkertaa tekstinä: mitkä ovat elämäkerrallisen tekstin tyypillisiä piirteitä? Ohjaaja lukee ääneen otteita etukäteen annetuista kirjoista. Oppilaat laativat mielikuvakarttoja tekstilajin tyypillisistä piirteistä kiinnittäen erityistä huomiota kuvaaviin sanoihin ja tapoihin luoda tunnelmaa. Tämän jälkeen oppilaat jaetaan pariryhmiin, ja kukin pari keskustelee yhdestä elämäkerrallisesta tekstistä. He kertovat toisilleen ideoita siitä, mitä kerronnallisia piirteitä he voisivat käyttää kirjoituksessaan.</p> <p>Toinen työpaja alkaa jälleen lukemalla ääneen otteita esimerkkielämäkertoista. Kun on keskusteltu siitä, millainen aikajana tai elämänkaari voisi olla paras kunkin kohdalla ja millaisia teemoja voisi tulla esiin, aletaan luonnostella ja</p>

	<p>käyttää apuvälineitä elämäkerran suunnitteluun ja kirjoittamiseen.</p> <ol style="list-style-type: none">1. Aikataulu. Mistä äidin tai isän tarina alkaa ja mihin se päättyy? Miten hänen elämänsä sopii aikajanelle? Mitä valita omaan tekstiin, mitä jättää aikajanelta pois?2. Ideapiirakka: Harjoittele yhden aiheen kerrallaan kertomista: Ideapiirakassa valitset elämäsi kannalta keskeisiä aiheita ja keräät niistä avainsanoja piirakan täyttämiseksi.3. Ideapuu: Ideapuuta voidaan käyttää samalla tavalla kuin ideapiirakkaa: puun oksille keräät teemat, joita haluat käsitellä tekstissäsi.4. Muistilaput: Kuvaileva kerronta on joillekin kirjoittajille vaikeaa: monet kirjoitukset ovat lyhyitä ja kuvailevia, eikä teksti lähde koskaan kunnolla liikkeelle. Ideapankki voi olla avuksi: kerää kuvailevia sanoja paperilapuille, joita voit kiinnittää yhteiselle seinälle.
Jälkiarviointi ja arviointi	Arviointi voi tapahtua joko kasvokkain tai puhelimitse tai muulla verkkoyhteydellä ja kysyä, johtaako työpaja haastatteluun ja elämäkertaan.
Vinkkejä kouluttajille	<p>Jos aika sallii, voidaan kokoontua etukäteen tunnelmaan pääsemiseksi. Siihen voi sisältyä joitakin (etnografisia) harjoituksia, kuten kävelyä maisemassa, vanhojen rakkaiden esineiden etsimistä menneisyydestä, tanssiaskeleita menneiltä vuosikymmeniltä, vanhoja aikoja ja paikkoja muistuttavan laulun laulamista tai perinteisen reseptin valmistamista.</p> <p>Muistamisen ja aidon ilmapiirin luomisen mahdollinen tulos on digistoori:</p> <p>-Vlogi "Lotta ja pappa" 3. polven nuorelta naiselta, joka haastattelee karjalaista isoisäänsä ja laulaa hänen kanssaan lauluja tämän nuoruudesta: https://youtu.be/qCip9ond6dA.</p> <p><u>Mahdollisia haasteita:</u></p> <p>Kirjoittajat/ tarinoiden kertojat saattavat tuntea itsensä uhatuksi, jos ympäristö muistuttaa liikaa sodanaikaista tai sodanjälkeistä, jolloin koettiin pilkkaa. Sota-ajan muistot voivat olla liian raskaita, mikä luo tarinaan tyhjiä kohtia.</p> <p><u>Huom!</u></p> <p>Luo vertaisryhmä. Aloittakaa kulttuuriohjelmalla. Tarjoa koristelua esineillä, jotka voivat toimia identiteettisymboleina.</p>

4. Vuorovaikutteinen oppiminen

Toiminnan otsikko	Muistelutyö ja lyhyt elämäkerta sukupolvien välisen haastattelun avulla
Yleiskatsaus	Koulutus antaa osallistujalle menetelmiä ja taitoja henkilökohtaisten tai sukutarinoiden keräämiseen lyhyeksi elämäkerraksi. Puoliavoimen haastattelun käyttäminen auttaa työn etenemistä ja johtaa lopputulokseen, jonka voi tulostaa.
Tavoitteet	Sukupolvien välinen muistitietotyö kirjoittamalla lyhyt elämäkerta voi tarjota emotionaalista tukea. Ongelmallisten muistojen jakaminen ja kuunteleminen yhdessä voi lisätä empatiaa ja oppimista. Ymmärrys evakkopolun kokemuksista tai muista elämänhistorian haasteista kasvaa. Vanhemman sukupolven muistot siirtyvät eteenpäin uutena tietona ja uusina taitoina.
Materiaalit	Vapaaehtoinen valmistautuminen: offline-työskentelyä edeltävä työpajakierros TAI itsenäinen lukeminen: <ul style="list-style-type: none">• Tunnettuja muistelmakirjoja otteita luettavaksi, malleina vangitseville vaikutelmille. Esimerkiksi Nuoren tytön päiväkirja, joka tunnetaan myös nimellä Anne Frankin päiväkirja tai Fabio Gedan teos Krokotiilimeri. Afganipoika Enaiatollah Akbarin tositarina. Otava, 2012. 189 sivua. Verkkomalli haastattelua ja muistojen kirjaamista varten, jossa on avoimia kysymyksiä elämänhistoriasta. Liitteenä verkkomateriaalina: <ul style="list-style-type: none">• Isä, muistele kanssani• Äiti, muistele kanssani
Aika	(Valmistelu: lukeminen ja kirjoittamisen ja kuvailun taitojen harjoittelu) Haastattelun/ muistelujen tekeminen 2 istunnossa (1,5 tuntia kumpikin). Valinnainen: Vihkon muokkaaminen, 1 tunti
Ryhmäkoko	6 – 24 (jakaantuneina pareiksi)
Ohjeet kouluttajille	Verkkomateriaali haastatteluihin ja muistoihin perustuvan lyhyen elämäkerran kirjoittamiseen Valinnainen valmistelu: offline-työpaja. Haastatteluihin ja muistoihin perustuva luovan elämäkerran kirjoittamisen menetelmä toimii hyvin työpajana aluksi. Jos

	<p>aika sallii, voidaan lisätä ylimääräinen kokoontuminen tunnelman nostattamiseksi. Siihen voi sisältyä joitakin harjoituksia, kuten kävelyä maisemassa, vanhojen rakkaiden esineiden etsimistä menneisyydestä, tanssiaskeleita menneiltä vuosikymmeniltä, vanhoja aikoja ja paikkoja muistuttavan laulun laulamista tai perinteisen reseptin valmistamista.</p> <ol style="list-style-type: none">1. Valitse linkistä joko tiedostomalli isäsi (tai isoisäsi) haastattelua varten tai tiedostomalli äitisi (tai isoäitisi) haastattelua varten.2. Itse haastattelun aikana on mahdollista avata vanhoja hiljaisuuksia. Tarvitaan vain kohtaaminen ikääntyneen henkilön kanssa, joka on valmis kertomaan elämäntarinansa, ja lapsi, lapsenlapsi, sukulainen tai vapaaehtoinen, kuten sinä, jolla on aikaa kuunnella ja kirjoittaa tarina ylös käyttäen mallia, jossa on kysymyksiä alkuun pääsemiseksi. <p>Liitteenä olevaa verkkomallia haastatteluja varten voidaan muokata ja muuttaa otsikko isoisäksi/isoäidiksi tai muuksi nimeksi. Tulosta muokattu haastattelu ja pyydä haastateltavalta mahdolliset korjaukset.</p>
Jälkiarviointi ja arviointi	<p>Arviointi voi tapahtua joko kasvokkain tai puhelimitse tai muulla verkkoyhteydellä haastateltavan ja haastattelijan välillä. Se voidaan toteuttaa myös työpajassa, jossa tekstit jaetaan pareittain ja luetaan, minkä jälkeen niistä annetaan suullista palautetta.</p>
Vinkkejä kouluttajille	<p>Haastattelijan on tärkeää luoda eräänlainen turvallinen tila, jossa haastateltava voi kertoa kokemuksistaan ilman tarvetta suojella itseään. Muistelemineen on väsyttävää. Haastateltavan iän mukaan sopiva istunnon kesto verkkomallin täyttämiseen voi vaihdella 1 ja 2,5 tunnin välillä.</p> <p>Aikuiskoulutuksessa on myös mahdollista luoda uusia kumppanuuksia museoiden, luovien tilojen ja taiteellisten virkistystilojen välille, jotta löydetään turvalliset tilat, joita tarvitaan muistelemiseen, haastattelemiseen ja muistitietoon perustuvien luomusten tuottamiseen.</p> <p><u><i>Esimerkki sukupolvien välisestä muistelusta:</i></u></p> <ul style="list-style-type: none">• Vlogi "Lotta ja pappa", jossa 3. polven karjalaisnainen haastattelee isoisäänsä ja laulaa hänen kanssaan lauluja karjalaisen isoisänsä nuoruudesta: https://youtu.be/qCip9ond6dA <p><u><i>Mahdollisia haasteita</i></u></p> <ul style="list-style-type: none">• Haastatteluihin soveltuvat kokoustilat (kirjastoissa/kulttuurikeskuksissa) ovat joskus varattavissa vain suurten ryhmien toimintaa varten, vaikka turvallinen tila voi edellyttää omaa rauhaa.

- Kirjoittajat/luovat tekijät saattavat tarvita enemmän aikaa kuin haastattelijalla on käytettävissä.
- Sota-ajan muistot voivat olla liian raskaita, mikä luo tarinaan tyhjiä kohtia.

Huom! Luo vertaisryhmä. Aloittakaa kulttuuriohjelmalla. Tarjoa koristelua esineillä, jotka voivat toimia identiteettisymboleina.

Creative commons -lauseke

Tekijä: Katri Hirvonen-Nurmi, Helinä Rautavaaran museo

Tämä teksti on julkaistu Creative Commons -lisenssin ehdoilla: CC BY-SA 2.0. Kirjoittajan nimi on seuraava: CC BY-SA 2.0, Tekijä: Katri Hirvonen-Nurmi, rahoituslähde: Euroopan unionin aikuiskoulutuksen Erasmus+-ohjelma. Tekstiä ja aineistoa saa jäljentää, levittää, saattaa julkisesti saataville, jakaa ja mukauttaa seuraavin ehdoin: Tekijän nimi, lisenssi sekä alkuperäisen lähteen verkkosivuston osoite on joka tapauksessa julkaistava. Kuvien tekijänoikeustiedot löytyvät suoraan kuvien alta.

Euroopan komission tuki tämän julkaisun tuottamiselle ei tarkoita, että komissio hyväksyisi julkaisun sisältöä, joka heijastaa ainoastaan sen kirjoittajien näkemyksiä, eikä komissio ole vastuussa siitä, miten julkaisun sisältämiä tietoja mahdollisesti käytetään.

1821: 200 vuotta Kreikan vallankumouksesta – historiallinen tausta

Alexandros Diamantis Balaskas, Action Synergy

Sisällysluettelo

1. Yleiskatsaus	2
2. Taustatiedot	3
1821: Uusia näkökulmia	3
Mikä on Kreikan virallinen näkökulma?	3
Mitä ongelmia virallisesta näkökulmasta seuraa?	3
1821: Vallankumous, Kreikan itsenäisyysota, 'jonkun muun' esiinnousu?	4
Kansainvälisen kontekstin ymmärtäminen	4
Mikä on ottomaanien valtakunta	5
Kohti vallankumousta - suunnitelma vai vain mahdollisuuteen tarttuminen?	5
Kuka taisteli vallankumouksessa ja kuka pysyi Kreikan mantereella 1821?	5
"Salaisen koulun" myytti ja Ortodoksisen kirkon rooli	6
Demokratia: varhaiset askeleet ja perustuslaki	6
Kaupankäynti ja vallankumouksen teoria	7
1821-1825 - loistosta tappioon	7
Taide, vallankumous ja Philenismin rooli	7
Ulkomainen tekijä Kreikan vallankumouksessa: positiivista vai negatiivista	7
Vallankumouksen symbolien käyttö kautta aikojen	8
Vuodesta 1821 tähän päivään	8
3. Koulutusmateriaali: Harjoitukset ryhmätoimintaa varten	10
1. Valokuvaan perustuva keskustelu	10
2. Fish Bowl -keskustelu	11
4. Vuorovaikutteinen oppiminen	12
1. Vallankumoukselliset kartat	12
2. Vallankumouksen "Taide"	13

1. Yleiskatsaus

Vuonna 2021 koronapandemian keskellä Kreikan valtio valmistautui juhlimaan 200 vuottaan. Kreikan itsenäisyysota, joka tunnetaan myös nimellä Kreikan vallankumous 1821, oli menestyksekkäs itsenäisyysota Kreikan vallankumouksellisten ja ottomaanien hallitsijan välillä vuosina 1821- 1830. Sodan seurauksena syntyi moderni Kreikka. Vallankumousta juhlitaan ympäri maailmaa Kreikan itsenäisyyspäivänä 25. maaliskuuta.

1600-luvulla Kreikassa hallitsivat Ottomaanit. Aika oli ennen ja jälkeen Konstantinopolin kaatumisen vuonna 1453. Seuraavien vuosisatojen aikana oli satunnaisia, epäonnistuneita kansannousuja Ottomaanien hallintoa vastaan. Vuonna 1814 salainen organisaatio Filiki Eteria (suom. Ystävien yhteiskunta) perustettiin. Sen tarkoituksena oli Kreikan vapauttaminen. Sen toimintaan houkutteli eurooppalainen vallankumousten aalto. Filiki Eteris suunnitteli mellakoita Peloponnesokselle, Tonavan ruhtinaskuntiin ja Konstantinopoliin.

Ensimmäinen mellakka syttyi ajalla 6. maaliskuuta – 21. helmikuuta 1821 Tonavan piirikunnassa, mutta Ottomaanit lopettivat sen pian. Pohjoisen tapahtumat saivat kreikkalaiset Peloponnesoksella toimimaan ja 17. maaliskuuta Manniots julistivat ensimmäisinä sodan. Syyskuussa 1821 Theodoros Kolokotroniksen johtamina valtasivat Morean pääkaupungin Tripolitsan. Niin Ottomaanien hallintokeskus oli kreikkalaisten hallinnassa. Kansannousut Kreetalla, Makedoniassa ja Keski-Kreikassa puhkesivat, mutta ne tukehdutettiin. Sillä välin Kreikan laivasto menestyi ottomaaneja vastaan Aigeian merellä ja esti vahvistusten saapumisen meriteitse.

Jännitteet kehittyivät kreikkalaisissa joukoissa ja johtivat kahteen sisällissotaan. Ottomaanien sulttaani soitti alamaiselleen Egyptin Muhamad Alille, joka lähetti poikansa Ibrahim Pashan armeijoineen Kreikkaan. He sammuttivat kreikkalaisten kapinan alueluovutuksia vastaan. Ibrahim saapui Peloponnesokselle helmikuussa 1825 ja sai suurimman osan niemimaasta Egyptin kontrolliin vuoden loppuun mennessä. Mesolóngin kaupunki kaatui huhtikuussa 1826 vuoden mittaisen turkkilaisten piirityksen jälkeen. Manin epäonnistuneesta valtauksesta huolimatta myös Ateena kaatui ja vallankaappaus vaikutti hävityltä.

Silloin kolme valtaa, Venäjä, Britannia ja Ranska päättivät puuttua asiaan ja lähettivät merivoimia Kreikkaan vuonna 1827. Uutiset kertoivat, että yhdistetyt ottomaanein ja Egyptin laivueet hyökkäisivät Hydron saarelle. Yhdistetyt Euroopan joukot keskeyttivät ottomaanien merivoimien hyökkäyksen Navarinossa. Viikon pituisen jännittyneen ajan jälkeen Navarinan taistelu johti ottomaanien ja Egyptin laivueen tuhoon ja käänsi taistelun vallankumousjoukoille. Vuonna 1828 Egyptin armeija vetäytyi Ranskan painostaessa maihinnousujoukoillaan. Ottomaanit vartioivat Peloponnesoksen ympäristöä ja Kreikan vallankumoukselliset valtasivat takaisin keski-Kreikkaa. Venäjä valtasi ottomaanien valtakuntaa ja pakotti sen hyväksymään Kreikan autonomian Hadrianopoliksen sopimuksessa (1829).

Yhdeksän vuoden sodan jälkeen Kreikka vihdoinkin tunnustettiin itsenäiseksi valtioksi Lontoon protokollassa helmikuussa vuonna 1830. Sitä seuranneissa neuvotteluissa vuonna 1832 saatiin aikaan

Lontoon konferenssissa Kontantinopolin sopimus. Se muodosti rajat uudelle valtiolle ja nimesi Bavian prinssi Oton Kreikan ensimmäiseksi kuninkaaksi.

2. Taustatiedot

1821: Uusia näkökulmia

Kreikan valtion syntyminen vallankumouksen tuloksena on Kreikan historian tärkein yksittäinen tapahtuma. Siitä tehdään monenlaisia tulkintoja. Tämän artikkelin tarkoitus ei ole kyseenalaistaa Kreikan vallankumousta eikä Kreikan valtion syntymistä tai symbolista arvoa, jonka se toi kahdelle seuraavalle vuosisadalle. Vaan nostaa esiin lähtökohtia, joista harvemmin keskustellaan Kreikassa. Tässä artikkelissa nostamme esiin kysymyksiä, jotka usein jäävät vähemmälle huomiolle.

Mikä on Kreikan virallinen näkökulma?

Virallista näkökulmaa opetetaan kouluissa ja esiintyy keskusteluissa itsenäisyyspäivänä, joka on 25. maaliskuuta. Koulujen historianäkemyksessä Kreikasta tavoittelee tietoa kansallisesta identiteetistä ja modernista Kreikan valtiosta. Sen päätavoitteet ovat ylpeyden kohottaminen ja homogeenisyys. Saavutukset ja uhraukset, jotka heijastavat esimerkkejä patriotismista. Kreikan koulukirjojen sivuilla valtio näyttää Turkin miehityksestä selviytyvän kertomattomista kärsimyksistä päättävyydellään ja papiston oikeaoppisuudella. Koulukirjojen historian dominoivat hahmot ovat sankareita, joiden toimintaa ihaillaan. Turkkilaisia kuvataan valloittajiksi, barbaareiksi ja verenhimoiseksi raukoiksi. Kreikan vallankumous kerrotaan yksipuolisena tarinana.

Mitä ongelmia virallisesta näkökulmasta seuraa?

Historian narratiivi ei vastaa modernin oppijan tarpeita. Meidän mielestämme tämä on väärä näkökulma historiatieteeseen. Historiaa kerrotaan kuin runona, kuin yhtenä narratiivina, ei tutkimuksen lopputuloksena, tietoisuutena erilaisista näkökulmista. Kreikan vallankumouksen tapahtumat jakavat mielipiteitä. Se rakentaa kaksi ääripäätä: he, joille kaikki on idealismia ja he, jotka kieltävät kaiken vallankumoukseen liittyvän. Avoin keskustelu Kreikan vallankumouksesta on harvinaista.

Nykyään kerrotaan eniten Kreikan vallankumouksen tapahtumista (enimmäkseen konservatiivisesti). Uskontoa, nationalismia ja armeijaa kaunistellaan. Muut näkökulmat, jotka kertovat symbolisesti niin tärkeästä tapahtumasta ovat harvinaisempia.

Kreikan vallankumous on symbolisesti ja käytännöllisesti katsottuna tärkeä osa Euroopan historiaa. Keikka oli ensimmäinen maa, joka sai itsenäisyyden ottomaanien valtakunnasta. Pienen maan vallankumous isoa valtakuntaa vastaan. Monet ihmiset, mutta eivät kaikki, uskoivat suurempaan voimaan ja vapaustaisteluun. Kreikka taisteli itsenäisyydestä aikana, jolloin konservatiivit vastustivat muutosta. Me uskomme, että keskittyminen nationalismiin sai unohtamaan asian tärkeyden ja symbolisuuden merkityksen.

1821: Vallankumous, Kreikan itsenäisyysota, 'jonkun muun' esiinnousu?

Jokainen valtio kirjoittaa oman historiansa ja tavoittelee oman versionsa kertomista. Tämä käy ilmi sanoista, joilla he kuvaavat tapahtumia. Kreikan nationalistisessa historian kerronnassa esimerkiksi tapahtumia kutsutaan vallankumoukseksi. Näkökulma kertoo, että kreikkalaiset aloittavat vallankumouksen ottomaanien vallan alla, joka kielsi heiltä oikeuden kansalliseen identiteettiin. Vallankumous merkitsee organisoitua yritystä ja ymmärrystä taisteluiden syistä. Oliko todella niin? Ei ole yksinkertaista antaa siihen tarkkaa vastausta. Turkkilaisessa historian kerronnassa yleisin tulkinta on kapina. Termiä ei käytetä vain kuvaamaan vallankumousta itsenäisyysotana vaan kapinana, joka tapahtui alueellisesti, yhtenä monista, ottomaanien valtakunnassa. Kansainvälisessä historian kerronnassa Kreikan ja Turkin ulkopuolella, tapahtumia kutsutaan Kreikan itsenäisyysodaksi. Kreikkalaiset taistelivat vihollista vastaan saadakseen itsenäisyyden. Oliko itsenäisyys kreikkalaisten tavoita ja jakoivatko kaikki vision uudesta ortodoksisesta valtiosta, Kreikasta. On selvää, että sanojen valinnalla tuodaan tiettyä näkökulmaa tapahtumiin.

Kansainvälisen kontekstin ymmärtäminen

On mahdotonta ymmärtää, kuinka vuosien 1821-1830 tapahtumat saivat alkunsa ottamatta huomioon kansainvälistä kontekstia sillä ajanjaksolla. Tätä on tärkeä korostaa, sillä siitä harvoin puhutaan Kreikan "virallisessa" historiankerronnassa. Se kuvaa vallankumouksen "ainutkertaisena" tapahtumana. Kaksi itsenäisyyden aaltoa olivat tärkeässä osassa Kreikan tapauksessa: Amerikan vallankumous ja Ranskan vallankumous 1789 ja Napoleonin sodat.

Me pidämme tätä totuutta itsestään selvänä, kaikki ovat tasa-arvoisia. Heidän luojansa on varustanut tietyillä oikeuksilla, elämä, vapaus ja onnellisuuden tavoittelu.

Näiden ohella itsemääräämisoikeus, nationalismi ja etnisyys olivat vastakkaisia valtakunnan hallinnolle.

Ranskan vallankumouksen seurauksena olivat Napoleonin sodat, jotka muotoilivat Euroopan kahta vuosikymmentä 1800-luvulla. Vuonna 1798 Napoleonin armeija valloitti Egyptin, joka oli osa ottomaanien valtakuntaa. Napoleonin sodilla oli ideologia; kansallinen identiteetti. Vuonna 1815 Napoleon hävisi ja se tarkoitti vallankumousliikkeen päätöstä.

Napoleonin sodan voittajat: Preussi, Venäjä ja Itävalta (myös hävinnyt Ranska) päättivät estää vallankumoukselliset yritykset. Siksi vuonna 1815 he päättivät perustaa Pyhän alianssin. He päättivät perustaa toimielimen, joka estää sodat ja kapinat ja hakee päätöstä niihin. Kreikan vallankumous tapahtui tässä kontekstissa ja siksi Pyhä allianssi oli sitä vastaan. Samanlaisen vastaukset saivat Espanja ja Italia, joiden vallankumous estettiin tuolloin.

Kreikassa liberaalit ja kansalliset ideat Ranskan ja Amerikan vallankumouksista jäivät eloon, vaikka Pyhä allianssi oli niitä vastaan.

Mikä on ottomaanien valtakunta

Kreikan kouluissa ottomaanien valtakunta kuvataan pahana, joka piti kreikkalaiset miehityksen alla yli 350 vuotta (ajatuksena on, että se alkoi Konstantinopolin kaatumisesta). Koskaan ei puhuttu siitä, miten se toimi, sen arvoista jne. Ajanjaksoa lähellä vuotta 1821 kutsuttiin Euroopan voimien kuolinkamppailuksi, isolla valtiolla oli monia hallinnollisia heikkouksia. Valtakunnan voima laski. Sulttaani oli antanut päätäntävaltaa paikallisille hallituksille. Monta kapinaa sai alkunsa tällä ajanjaksolla. Väestön jakautuminen tehtiin alueellisesti, ei kansallisuuden perusteella. Ortodoksisella kirkolla oli paljon päätäntävaltaa. Ennen kreikkalaisia serbit nousivat ottomaanien valtakuntaa ja janitsaareja vastaan. Venäjän ja Turkin välinen sota käytiin myös vuonna 1813.

Kohti vallankumousta - suunnitelma vai vain mahdollisuuteen tarttuminen?

Virallisessa historiallisessa katsannossa Kreikan vallankumous on esitelty suunnitelman tuloksena ja valtion taisteluna kohti sen itsenäisyyttä. Todellisuudessa kaikki tapahtui mahdollisuuden tuloksena, toisin kuin on esitetty.

Filiki Etaireia, Kreikan yhteiskunnan ystävät, oli salainen organisaatio. Se perustettiin vuonna 1814 Odessassa. Sen tarkoituksena oli vaihtaa ottomaanien hallinto Kreikassa ja perustaa itsenäinen Kreikan valtio. Suurin osa jäsenistä oli aluksi kauppiaita. Ensimmäinen johtaja oli Alexandros Ipsilantis.

Ottomaanien valtakunta oli valtava ja sitä johdettiin alueellisesti, paikallisia johtajia kutsuttiin nimellä Pashas. Yksi merkittävimmistä Giannean Ali Pachan aikakausi. Hän oli ottomaanien hallinnon alla, mutta hän kasvoi vahvemmaksi ja nousi kapinaan useita kertoja. Vuonna 1820-1822 alkoi sota hänen ja ottomaanien valtakunnan välillä. Useimmat myöhempien aikojen kreikkalaiset sankarit olivat näissä sodissa. Filiki Etairia päätti, että Ali Bashan alla oli hyvä aloittaa kapina. Kreikan vallankumous alkaa Moldoviassa ja Vlanchia (tänään Romania). Se päättyi tappioon. He, jotka taistelivat, olivat hyvin erilaisia lähtökohdiltaan. Idealistiset opiskelijat, jotka uhrasivat henkensä itsenäisyyden eteen. Toiset olivat opportunisteja, jotka taistelivat monessa osaa Eurooppaa, rahan takia. Tuloksena oli, että monet idealistiset opiskelijat kuolivat, monta raiskattiin ja murhattiin Moldaviassa ja Vlanchiassa. Opportunistit eivät olleet kiinnostuneita Kreikasta vaan enemmänkin omasta lähtökohdastaan.

Taistelut Kreikan mantereella alkoivat maaliskuussa 1821. Monet kreikkalaiset juhlivat tuota ajankohtaa vallankumouksen alkuna.

Kuka taisteli vallankumouksessa ja kuka pysyi Kreikan mantereella 1821?

Yksi virallisen näkökulman ongelmista on, että se esittää vallankumouksen kreikkalaisen maan yrityksenä, vaikka kreikkaista valtiota ei vielä ollut ja vallankumous oli kaikkea muuta kuin homogeenista toimintaa. Kuten aikaisemmin mainittu, ihmiset, jotka ottivat osaa taisteluihin olivat hyvin erilaisia motivaation, maantieteen, etnisyyden, uskonnon ja kielen jne. osalta. Ihmiset, jotka taistelivat Peloponnesoksella, olivat erilaisia kuin ihmiset, jotka taistelivat Roumelissa (Kreikan mantereella). Ihmiset, jotka taistelivat saarilla, olivat hyvin erilaisessa tilanteessa kuin muut. lisäksi

monet tulivat taistelemaan ulkomailta, joko kunnian tai rahan takia tai pelkästä tunteesta kreikkalaista syytä kohtaan. (phileninism)

Armatoloi oli ottomaanien valtakunnan virkailija. Yleensä heillä oli paikallista vaikutusvaltaa. Ottomaanien hallitsija pyrki olemaan yhteistyössä heidän kanssaan. Yksi tärkeimmistä hahmoista Kreikan vallankumouksessa olivat armatoloit. Ensimmäisten vuosien aikana heillä oli tapana vaihtaa voittajan puolelle. Peloponnesoksella maanomistajat päättivät syytä liittyä vallankumoukseen. Viljelijät vain usein seurasivat heidän päätöstään. Saarilla, kuten Hydrassa ja Peptsessä, tilanne oli melko erilainen. Suurin osa oli kauppiaita ja heillä oli hyvät yhteydet Eurooppaan ja saivat liberaalit ideansa ulkomailta.

Väestö oli hyvin vaihtelevaa. Suurin osa oli kristittyjä ortodokseja ja puhuivat kreikkaa, mutta eivät kaikki. Iso osa puhui albaniaa (Arvanites). Monet , jotka ottivat osaa ottomaanien armeijaan, olivat muslimeja; puhuivat albaniaa, turkkia tai kreikkaa.

”Salaisen koulun” myytti ja Ortodoksisen kirkon rooli

Merkittävä epätarkkuus, jota kreikkalainen koulu toistaa oli, että koulutus kreikaksi oli kiellettyä ottomaanien miehityksen aikana. Tämä mainitaan virallisessa lähestymistavassa. Lasten piti opetella kreikkaa iltaisin kirkoissa, kertoo myytti. Se on siksi myytti, että monet tärkeät kreikkalaiset koulut olivat toiminnassa. Monet tunnetut vallankumouksen ajan ihmiset opiskelivat niissä.

Ortodoksisella kirkolla oli valtaa ottomaanien aikaan, koska ottomaanien valtakunnassa väestö jaettiin uskonnon mukaan, ei kansalaisuuden mukaan. Ortodoksinen kirkko väittää olevansa ainoa instituutio, joka antaa tilaa ”Kreikan maalle” ottomaanien vallan aikana. Kreikan ortodoksinen patriarkka ilmoitti uudelleen vallankumouksesta. Sen vuoksipatriarkka ja Kreikan kirkko jakautuivat vuonna 1821. Siitä lähtien on ollut uskonnosta vastaava ministeriö Kreikassa ja kirkot kuuluvat valtiolle. Tämä on totta tänäänkin ja selittää miksi Kreikan valtio ei ole eronnut ortodoksisesta kirkosta. Pappeja pidetään virkamiehinä.

Demokratia: varhaiset askeleet ja perustuslaki

Ensimmäisessä kansallisessa kokous tammikuussa 1822 lausui, että perustuslaki on periaatteellinen edellytys poliittiselle vakaudelle. Kokouksella oli kolme jaostoa: parlamentaarinen, hallinnollinen ja lainsäädännöllinen. Huhtikuussa v 1823 toinen kansallinen kokous kokoontui Astorin kaupungissa Kynouriassa. Kolmas kokous kokoontui Troizenassa v 1827. Capodistrias oli yksimielinen valinta ”Kreikan kuverööriksi” seitsemän-vuotiskaudelle. Kokous mallensi pysyvää hallintoa, jolla oli demokraattiset ja liberaalit tausta-ajatukset. Tästä syytä se vetosi suvereniteetin käsitteeseen ensi kerran.

”Suvereniteetti on ihmisissä” kaikki voimat saavat alkunsa siitä. Sitä ylläpidetään ihmisiä ja valtiota varten.

Kaupankäynti ja vallankumouksen teoria

Toinen lähtökohta, jolla voimme selittää Kreikan vallankumousta, on niin sanottu ”vallankumouksen teoria”. Sen mukaan vallankumous tapahtuu rikkaan kauden jälkeen, vaurauden vähetessä. Kreikan kohdalla tämä pitää paikkansa. kreikalla oli hyvät merivoimat ja ne kauppasivat tavaroita koko ottomaanien valtakuntaan. Urbaaneihin kaupunkeihin Tonavan ruhtinaskuntaan asti (Bukarest, Budapest, Musta meri jne). Hydra oli hyvin rikas saari, päinvastoin kuin Peloponnesos, ja hyvin tärkeä vallankumoukselle. Napoleonin sotien aikana eurooppalaiset valtiot taistelivat ja se toi tilaa kreikkalaisille kukoistaa. Vuonna 1815 tässä tapahtui muutos ja he menettivät asemansa.

1821-1825 - loistosta tappioon

Yksi seikka, jota ei korosteta virallisessa näkökulmassa, on armeijan tapahtumat. Kreikkalaiset hävisivät vallankumoussodan, koska he taistelivat toisiaan vastaan.

Vuoden 1821 alkupuolella saatiin tärkeä voitto kenraali Theodoros Kolokotronisin johdolla. Vuoteen 1823 asti Kreikka voitti monia taisteluja. Ottomaanien armeija oli aluksi kiireinen muissa osissa valtakuntaa (esimerkiksi Ali Pashan kapinassa).

1823-1825 Kreikan sisällisota alkoi, vaikka vuonna 1821 Kreikan hallintoa vasta perustettiin. Alueelliset johtajat puuttuivat, mikä vaikeutti keskushallinnon tehtävää. Aseistetut johtajat, joilla oli tärkeä rooli taisteluvoitoissa, halusivat itselleen lisää valtaa. Poliitikkoihin ei luotettu kuvernööreinä. Lisäksi oli paikallisia jakolinjoja ja eri intressejä (esimerkiksi Peloponnesoksella johtajat vastaan Hydran johtajat).

Vuonna 1825 tärkeä Messologin kaupunki kaatui vuoden taistelun jälkeen. Lordi Byron kuoli silloin. Myöhemmin egyptiläinen Ibrahim Pasha tulee Kreikkaan ja sotilaallinen osa vallankumouksesta on virallisesti ohi. Kreikkalaiset hävisivät Ateenan kaatumisen jälkeen.

Taide, vallankumous ja Philenismin rooli

Vallankumoukseen aikaan monet ulkomaalaiset halusivat auttaa. Suuremmaksi osaksi tämä into syntyi uutisista, jotka kertoivat suurista verilöylyistä (kuten Chiosissa ja Messologissa) ja suuresta kunnioituksesta, joita heillä oli muinaista kreikkalaista historiaa kohtaan. Kulttuurin katsottiin olevan alku koko läntiselle sivilisaatiolle. Näitä ihmisiä kutsuttiin phileeneiksi (Kreikan ystävät, *philelei*). He yrittivät kerätä rahaa oopperoille, teatteriesityksillä, runoilla jne. Kreikkalaisia hahmoja löytyi pelikorteista. Yksi tärkeä phileeni oli lordi Byron. Suurin osa phileeneistä löytyi Saksasta, jossa klassismi oli vallassa. Kreikan vallankumous oli näiden ihmisten silmin kreikkalaisten taistelua vastaan persialaiset. Todellisuus oli hyvin erilainen.

Ulkomainen tekijä Kreikan vallankumouksessa: positiivista vai negatiivista

Kaikki eivät taistelleet idealismin vuoksi. Osa taisteli niiden eteen, jotka maksoivat eniten. Tämä johti kokonaisten ja väestönosien ryöstelyyn. Kreikan hallitus haki lainaa. Kreikan valtiota ei ollut olemassa, joten myöntäminen tarkoitti valtion tunnistamista. Tämä oli vaikeaa. Lopulta brittiläinen pankki

Lontoosta antoi lainaa korkealla korolla vuonna 1823. Tämä selitti epävarmuutta vallankumouksessa. Diplomaattinen voitto, taloudellinen häviö. Kreikan velka alkoi silloin, eikä ole vielääkään päättynyt.

Vuoteen 1823 asti eurooppalaiset valtiot eivät toimineet vallankumousta vastaan. Vuonna 1823 tämä alkoi muuttua ensi kertaa. George Canning, Britannian ulkoministeri, muutti suhtautumista Kreikkaan. "Kreikka on merivoimavaltio. Heidän kauttaan voimme helposti kontrolloida kaakkois-Välimeren aluetta." Niinpä 1825 Kreikan armeijan johto oli Britannia. Vuoden 1826 häviön jälkeen kolme suurta valtiota, Venäjä, Ranska ja Britannia, vaativat sulttaanilta, ettei suuria verilöylyjä tehtäisi (sillä oli tapana rangaista "tuhmia").

1827 Navarinon taistelussa kolme valtiota taisteli ottomaanien valtakuntaa vastaan. Tuloksena oli ottomaanien tappio. Vuonna 1828 käytiin Venäjän ja Turkin sota, jonka tärkeisiin teemoihin Kreikan vallankumous kuului. Venäjä voitti sodan. Loppupäätelmästä syntyi rauhansopimus, jolla saatiin autonomia Kreikalle ottomaanien vallan alla. Vuonna 1830 britit eivät halunneet, että Venäjä näyttäytyy pelastajana ja vaativat täyttä itsenäisyyttä Kreikalle, joka myönnettiin Lontoon konferenssissa. Vuonna 1832 Kreikan itsenäisyyden jälkeen Britannia vaati vallanpitäjien muuttamista monarkiaksi, koska epäiltiin Kreikan kuvernöörin Ioannis Kapodistriaken olevan Venäjän vakoojan. Baijerin kuningas Otto nimettiin kreikkalaisten ensimmäiseksi kuninkaaksi. Kysymys monarkiasta on johtanut useisiin sisällissotiin siitä lähtien. Seuraavina vuosina venäläiset, ranskalaiset ja brittiläiset olivat pääpuolueita Kreikassa. Kreikkaa suojeltiin tehokkaasti ja valtiot puuttuivat sen sisäiseen politiikkaan.

Vallankumouksen symbolien käyttö kautta aikojen

Ajan mittaan Kreikan vallankumouksen sankarit ovat tulleet symboleiksi ja synnyttäneet legendoja. Näiden symbolien käyttö oli erilaista historiallisena aikana. Koska Kreikan vallankumous yhdistyi Kreikan valtion syntyyn, Kreikan vallankumouksen symbolit yhdistetään nationalismiin. Armeija ja pääasiassa oikean siiven politiikka käytti näitä propagandassaan. Siksi Kreikan itsenäisyyspäivä oli (ja on edelleen) armeijan paraatien ja nationalistisen puheen täyttämä esimerkiksi Turkille vastainen. Kun kreikan mielisyyden oli huipussaan, oli folkloristisia festivaaleja, joissa vallankumouksen sankarit saivat keskeisen roolin (sotilasdiktatuuri 1967-1974). Kreikan vallankumouksen sankarit yhdistettiin itsenäisyyteen ja itsemäärämisoikeuteen. Tällä tavoin ne myös inspiroivat myös vasemmistoa. Saksan valloituksen aikana toisessa maailmasodassa 1940-1944 vastarintaliikkeen edustajat liittivät itsensä Kreikan vallankumouksen hahmoihin.

Vuodesta 1821 tähän päivään

Kreikan valtion synty ja itsenäisyys oli suuri saavutus imperiumien aikakautena ja vaikeissa olosuhteissa. Se saavutettiin alun perin suurvaltojen vastustuksesta huolimatta ja organisoitumisen ja rahoituksen puuttuessa.

Sitä inspiroivat liberaalit ideat, Ranskan ja Amerikan vallankumous. Nämä ideat johtivat myöhemmin Kreikan perustuslakiin.

Virallinen historia ylistää vallankumouksen taisteluita nostamalla esiin persoonallisuuden piirteitä ja piilottamalla toisia. Heitä ei esitetä humaaneina vikoineen, vaan enemmänkin supersankareina. Kaikki heihin verrattava näyttää pieneltä.

Kreikan riippuvuus ulkomaisista voimista alkoi jo aikanaan Kreikan valtion syntyessä. Velkaa oli jo silloin, ja keskinäinen kilpailu synnytti Kreikan valtion.

Kreikan ortodoksinen kirkko nostatti rooliaan ottomaanien vallan aikana. Siihen viitattiin usein sanoilla Kreikan henki (Greek spirit), jota se ylläpiti. Alusta asti siitä tuli osa Kreikan valtiota. Vieläkin se puuttuu valtion asioihin.

Historia on liian moniulotteinen ollakseen vain yksi narratiivi, jossa hyvät ihmiset taistelevat pahoja vastaan saadakseen itsenäisyyden. Ihmiset ovat monimutkaisia ja jatkuvasti muuttuvia ja kehittyviä. Kreikan vallankumous tapahtui tietyssä kontekstissa ja tiettyyn historialliseen aikaan. Sitä ymmärtääkseen on tärkeä ymmärtää usealta näkökulmalta. Niin voi heijasta sen merkitystä 200 vuotta myöhemmin.

3. Koulutusmateriaali: Harjoitukset ryhmätoimintaa varten

1. Valokuviin perustuva keskustelu

Toiminnan nimi	Valokuviin perustuva keskustelu
Yleiskatsaus	Ryhmätyö
Tavoitteet	Osallistujien on tarkoitus saada käsitys naisten läsnäolosta julkisessa tilassa.
Materiaalit	Kuvia (maalauksia, symboleja, luonnoksia jne.), jotka kuvaavat vallankumouksen eri lähestymistapoja (kirkon rooli, ulkovaltojen rooli, vihollisen kuvaus, filelliläisten rooli, perinteiset lähestymistavat ja nykykertomukset jne.).
Kesto	
Ryhmän koko	
Ohjeita kouluttajille	<ul style="list-style-type: none">- Osallistujat istuvat piirissä, ja valokuvat asetetaan maahan. Jokaista osallistujaa pyydetään valitsemaan valokuva ja selittämään, miksi hän valitsi valokuvan ja mitä kuva hänen mielestään kuvaa.- Annettujen vastausten perusteella pääsemme selville osallistujien ajatuksista/ ennakkokäsityksistä aloittaessamme keskustelun koko ryhmän kesken. Keskustelua voidaan käydä sellaisten henkilöiden kesken, joilla on jonkin verran taustatietoa vallankumouksesta, mutta myös sellaisten henkilöiden kesken, joilla ei ole aiempaa tietoa vallankumouksesta (esimerkiksi kansainvälinen yleisö).
Jälkipuinti ja arviointi	Seuraa keskustelu naisten läsnäolosta elämän eri alueilla.
Vinkkejä kouluttajille	<p>Keskustelua tukevat kysymykset:</p> <ul style="list-style-type: none">- Mitä luulet, että tämä kuva kuvaa?- Mitä tarinaa tämä kuva yrittää mielestäsi kertoa?- Miten tämä liittyy omiin kokemuksiisi/ajatuksiisi/historiaan/muistoihisi?- Voitko liittää tämän valokuvan johonkin, mitä tapahtuu tänään? <p><u>Haasteet, joita saattaa esiintyä:</u></p> <p><u>Huomautus:</u></p>

2. Fish Bowl -keskustelu

Toiminnan otsikko	Fish Bowl -keskustelu
Yleiskatsaus	Koulutus antaa osallistujalle menetelmiä
Tavoitteet	<ul style="list-style-type: none">• oppiminen• mielipiteiden vertaaminen
Materiaalit	2 artikkelia vallankumoukseen liittyvästä aiheesta, joissa esitetään 2 vastakkaista näkemystä yhteisestä aiheesta (esimerkiksi ulkovaltojen rooli: myönteinen tai kielteinen).
Aika	Vähintään 20 min.
Ryhmäkoko	6 + 6
Ohjeet kouluttajille	<ul style="list-style-type: none">• Osallistujat jaetaan kahteen ryhmään. Ensimmäinen ryhmä (sisäpiiri) asetetaan ympyrän muotoon. Siihen kuuluu enintään 6 henkilöä, ja se jakautuu tasan ensimmäisen näkemyksen kannattajiin ja toisen näkemyksen kannattajiin. He keskustelevat aiheesta vapaasti 10 minuutin ajan ja esittävät argumentteja kannan puolesta tai sitä vastaan. Ohjaaja puuttuu keskusteluun vain, jos se menee liian pitkälle tai jos se jumiutuu. Keskustelun tulisi liittyä osallistujien kokemuksiin, ja jos osallistujat eivät ole kreikkalaisia, heidän tulisi liittää keskustelu omaan kontekstiinsa ja kokemuksiinsa.• Kun sisäpiirin keskustelu on päättynyt, fasilitaattori kysyy osallistujilta, miltä heistä tuntuu, ovatko he kuunnelleet perusteltuja väitteitä toiselta puolelta, ovatko he pohtineet asioita, joita he eivät ole aiemmin pohtineet, onko heidän mielipiteensä muuttunut hieman jne.• Toinen ryhmä (ulompi piiri) tarkkailee keskustelua puuttumatta siihen. Sitten sitä pyydetään kommentoimaan argumentteja, keskustelemaan siitä, miten he suhtautuivat eri mielipiteisiin, ja ilmaisemaan omat tunteensa ja näkemyksensä käsitellyistä argumenteista.
Jälkiarviointi ja arviointi	
Vinkkejä kouluttajille	<p><u>Mahdollisia haasteita:</u></p> <p><u>Huomioita:</u></p>

4. Vuorovaikutteinen oppiminen

1. Vallankumoukselliset kartat

Harjoitteen otsikko	Vallankumoukselliset kartat
Yleiskuva	<ul style="list-style-type: none">- Käytämme Kreikan verkkokarttaa (Google Mapsin tai muun vastaavan karttasovelluksen avulla).- Pyydämme osallistujia ottamaan valokuvia esineestä, joka liittyy seuraaviin aiheisiin: Kreikan vallankumous (kadun nimi, muistomerkki, nimi rakennuksen nimi, veistos, taideteos) ja julkaisemaan kuvan kartalla yhdessä kuvattua asiaa koskevien tietojen kanssa kahdesta eri paikasta; lähteistä (joissa, jos mahdollista, esitellään kaksi eri mielipidettä samasta kohteesta).- Tällä tavoin luomme online-kollaasin erilaisista esineistä, jotka liittyvät Kreikan vallankumoukseen ja koulutamme osallistujia etsimään niistä eri lähteistä ja näkökulmista tiettyä asiaa.- Luonteensa vuoksi tätä toimintaa voinevat tehdä vain kreikkalaiset osallistujat
Tavoitteet	Koulutetaan osallistujia etsimään eri lähteistä ja eri kohdista näkökulmia tiettyyn aiheeseen.
Materiaalit	Verkkokartta Älypuhelin
Kesto	-
Ryhmän koko	Yksilötehtävä
Ohjeet kouluttajalle	Osallistujien tehtävänä on tutkia eri hahmoja ja Kreikan vallankumouksen päähenkilöitä
Purku ja evaluaatio	-Mitä opit? -Miksi lähteet kertovat eri versioita samoista tarinoista?
Vinkkejä vetäjille	<p><i><u>Mahdollisia haasteita:</u></i> Yritä estää osallistujia esittämästä kahta samanlaista mielipidettä.</p> <p><i><u>Huomioita:</u></i></p>

2. Vallankumouksen "Taide"

Activity title	Vallankumouksen "Taide"
Yleiskuva	<p>Googlen avulla osallistujat etsivät kuvia seuraavista aiheista:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Henkilöitä<ol style="list-style-type: none">a) Valokuvan Kreikan vallankumouksen päähenkilöstäb) Valokuvan päähenkilöstä Afrikan mantereella, jonka menneisyys voisi liittyä Kreikan vallankumoukseen (sen henkilöön)2. Paikka<ol style="list-style-type: none">a) Iso paikka, jonne Kreikan vallankumouksen tärkeä tapahtuma sijoittuib) Iso paikka Aasiassa, joka voisi liittyä tapahtumaan3. Taideteos<ol style="list-style-type: none">a) Kuuluisa Kreikan vallankumoukseen viittaava taideteosb) Latinalaisen Amerikan maanosassa sijaitseva kuuluisa taideteos <p>Lopuksi, jokaisen osallistujan pitäisi luoda kollaasi yhdistämällä nämä 6 valokuvaa ilmaisten omaa taiteellista näkemystään</p>
Päämäärät	<ul style="list-style-type: none">- Tutustuttaa osallistujat vallankumouksen päähahmoihin ja tapahtumiin- Passiivisista vastaanottajista aktiivisiksi tekijöiksi.- Kyky luoda analogioita historiallisten tapahtumien välillä nykyisyydessä ja menneisyydessä
Materiaalit	Kannettava tietokone Google Paint-sovellus
Kesto	-
Ryhmän koko	-
Ohjeita opettajalle	Prosessi on luova, joten ei ole tarkoitus puuttua moniin kohtiin, vaan ainoastaan sellaisiin, jossa on kyse sisällön paikkansapitävyydestä.
Purku ja evaluaatio	<ul style="list-style-type: none">- Miten ihmiset ja paikat, joissa he elivät eri historian ajanjaksoina, voidaan suhteuttaa toisiinsa?- Mitä voimme oppia niistä?

Vinkejä vetäjälle

Mahdollisia haasteita:

Se että mahdollisia vertailuja ja analogioita ei kehitellä eteenpäin

Huomiot:

Creative commons -lauseke

Tekijä: Alexandros Diamantis Balaskas, Action Synergy

Tämä teksti on julkaistu Creative Commons -lisenssin ehdoilla: CC BY-SA 2.0. Kirjoittajan nimi on seuraava: CC BY-SA 2.0, Alexandros Diamantis Balaskas, rahoituslähde: Euroopan unionin aikuiskoulutuksen Erasmus+-ohjelma. Tekstiä ja aineistoa saa jäljentää, levittää, saattaa julkisesti saataville, jakaa ja mukauttaa seuraavin ehdoin: Tekijän nimi, lisenssi sekä alkuperäisen lähteen verkkosivuston osoite on joka tapauksessa julkaistava. Kuvien tekijänoikeustiedot löytyvät suoraan kuvien alta.

Euroopan komission tuki tämän julkaisun tuottamiselle ei tarkoita, että komissio hyväksyisi julkaisun sisältöä, joka heijastaa ainoastaan sen kirjoittajien näkemyksiä, eikä komissio ole vastuussa siitä, miten julkaisun sisältämiä tietoja mahdollisesti käytetään.

Naiset 1990-luvun murroskaudella Puolassa

Kamila Witerska, Talous- ja humanististen tieteiden yliopisto Lodzissa

Sisällysluettelo

1. Yleiskatsaus	2
Joanna ja Anna. Kaksi naista – kaksi tarinaa	2
2. Taustatiedot	2
Naiset 1990-luvun murroskauden Puolassa.....	2
Joanna	3
Astuminen aikuisuuteen.....	3
Ensimmäinen työpaikka	4
Opinnot.....	5
Artefakti.....	7
Anna	9
Artefakti.....	10
Lähteet.....	11
3. Koulutusmateriaali: Harjoitukset ryhmätoimintaa varten	12
Johdanto.....	12
Minun laukkuni – minun maailmani.....	12
VALOKUVA – 1990-luku Puolassa – helikopterinäkymä	12
KAKSI TARINAA	12
Elämänkaari.....	13
Merkittävä henkilö	13
Merkittävä tapahtuma/muutos – Huone, josta on uloskäynti katolle.	13
4. Vuorovaikutteinen oppiminen	15
Vaikuttamisen tunne – pelinappulat ja pelaajat	15
Artefaktit	15
Tehtävän 3 liiteaineisto	17
.....	17
Tehtävän 5 aineisto.....	18

1. Yleiskatsaus

Joanna ja Anna. Kaksi naista – kaksi tarinaa

Tämä opetusmateriaali (materiaalit opettajille ja oppijoille) koskee naisia Puolan 1990-luvun murroskaudella. Siinä viitataan Derridaan, joka kirjoitti nykyisyydestä, jossa historia "kummittelee" ja Geertziin, joka huomautti, että on mahdotonta luopua kokonaan omasta maailmankuvasta ja luoda objektiivinen kuva kulttuurista ja aikakaudesta. Tässä tekstissä esitetyt Joannan ja Annan tarinat ovat yritykseen kuvata aikakautta tietyn todellisuuden prisman kautta. Jokainen yksittäinen tarina on ainutlaatuinen, ja samalla se on tietyn aikakauden kantaja.

Ehdotetuilla tehtävillä ja keskustelukysymyksillä pyritään herättämään ajattelua menneisyydestä, nykyisyydestä ja tulevaisuudesta. Lisäksi niillä pyritään menemään pohdintaa pidemmälle ja käynnistämään toimia, joilla luodaan tietoisesti itseään ja maailmaa, jossa haluaa elää.

2. Taustatiedot

Naiset 1990-luvun murroskauden Puolassa

"Vuosi 1989 – kansojen syksy Keski- ja Itä-Euroopan maissa - muutti maanosan kasvot perusteellisesti. Syksy symboloi kuitenkin pikemminkin aikakauden loppua kuin uuden alkua. Kansakuntien syksy merkitsee kommunistisen järjestelmän romahtamista Neuvostoliiton vaikutuspiirissä. Se on Jaltan järjestyksen romahdus, idän ja lännen välisen kaksinaapaisen vastakkainasettelun loppu. Nykyinen maailmanjärjestys on romahtanut." (Mehlhorn, 2007, s. 36.)

Maailmanjärjestyksen romahduksen jälkeen luodaan uusi järjestys. Puolassa 1990-luvulla tämä uusi järjestys luotiin kaikilla elämänalueilla. Keskussuunnitelmatalous muutetaan kapitalistiseksi markkinataloudeksi, valtion omistamat yritykset lakkautetaan tai yksityistetään ja yritysten yksityinen sektori rakennetaan. Monien valtionyritysten romahtamisen seurauksena työttömyys on suurta, reaali-palkat laskevat ja tiettyjen yhteiskuntaryhmien elämänlaatu heikkenee. Talouselämää häiritsevät lukuisat talousskandaalit ja rikollisuus. 1990-luvun alku oli myös poliittisen elämän kukoistuksen aikaa - tuolloin perustettiin uusia useita kymmeniä poliittisia puolueita ja järjestettiin Puolan sodanjälkeisen historian ensimmäiset presidentin sekä parlamenttivaalit. (Zdziabek, 2021).

Sosiokulttuurisella alalla vallitsee kaaos, josta uusi järjestys on hitaasti syntyvässä. Kaaos saa aikaan erilaisia muotoja ja sisältöjä kaikilla sosiaalisen elämän aloilla aina työ- ja perhe-elämän muodoista sisustukseen (Nowakowska, 2017). Olga Drenda kutsuu tätä ajanjaksoa hauntologiaksi mukaillen Derridalta lainattua termiä, joka kirjoitti nykyisyydestä, jossa historia "kummittelee". Drenda sovelsi termiä hauntologia 1980- ja 1990-lukujen vaihteeseen asti "(...) ja kävi ilmi, että omituisuuksien, absurdiuden, nostalgian ja ahdistuksen yhdistelmä on tuttu monille ihmisille, jotka ovat kokeneet

tietyn maailman pienen lopun hetken, entropian utopian raunioilla, tai niille, jotka ainakin pystyvät kuvittelemaan sen." (Drenda, 2016, s. 6)

Utopian raunioille luodun entropian oli määrä saada uusi muoto, vai oliko sen koskaan enää tarkoitus saada aikaan järjestystä? Clifford Geertz kirjoittaa: "Se, mitä todella tarvitsemme, ei ole suuria ideoita tai synteettisten käsitteiden täydellistä hylkäämistä. Tarvitsemme ajattelutapoja, jotka ovat herkkiä yksityiskohdille, yksittäistapauksille, erityispiirteille, epäjatkuvuuksille, vastakohtille ja ainutlaatuisille asioille, siis herkkiä sille, mitä Charles Taylor kutsui "syvälliseksi moninaisuudeksi" (1993), kuulumisen ja olemisen tapojen moninaisuudelle, ja jotka kykenevät poimimaan näistä yksityiskohdista ja moninaisuudesta yhteenkuuluvuuden tunteen, yhteenkuuluvuuden, joka ei ole universaalia eikä yhtenäistä, primitiivistä tai muuttumatonta, ja joka on kuitenkin todellista" (Geertz, 2003, s. 277).

Myös Olga Drenda viittaa Geertziin sanomalla, että on mahdotonta ja varmasti hyvin vaikeaa luopua kokonaan omasta tavasta nähdä maailma. "On myös mahdotonta piirtää kattavaa, objektiivista kuvaa kulttuurista tai aikakaudesta, ja on turhaa kunnianhimoa ryhtyä tällaisiin aikomuksiin, koska näemme vain fragmentteja. Voimme kuitenkin – ja meidän pitäisi – kuvata niitä mahdollisimman tiheästi ja kontekstisidonnaisesti, jotta emme sortuisi yleistysten harhaan" (Drenda, 2016, s. 16).

Tässä esitetyt Joannan ja Annan tarinat kuvaavat aikakautta tiettyyn todellisuuden fragmenttiin upotetun henkilön prisman läpi. Jokainen yksittäinen tarina on ainutlaatuinen, ja samalla se on tietyn aikakauden kantaja.

Joanna

Vuonna 1990 Joanna oli 17-vuotias ja opiskeli lukiossa. Vuonna 2000 hän täytti 27 vuotta ja aloitti kokopäivätyön.

Astuminen aikuisuuteen

90-luvun alku oli Joannalle aikuistumisen aikaa. Vuonna 1991 hän täytti 18 vuotta, mikä tarkoitti sitä, että hänestä tuli aikuinen – ja juuri siltä hänestä tuntui.

"Tunsin itseni aikuiseksi. Tuohon aikaan koin monia henkilökohtaisia muutoksia. Minulla oli ensimmäinen suhteeni, joka alkoi vuonna 90 ja päättyi vuonna 93, joten nuo kolme vuotta olivat hyvin intensiivisiä. Osallistuin moniin aktiviteetteihin, kuten joogaan, piirrustustunneille, sekä luovuuskursseille. Pidin jopa itse joogatunteja. Vuosina 90–93 hankin paljon tämän tyyppisiä kokemuksia, jotka heijastuivat myöhemmin koko elämäni. Pyrkimys itse kehitykseen, taistelu itsenäisyyden puolesta, perheen ja omien näkemysten ristiriitaisuus, syrjäytyminen ja kiehtovuus itää kohtaan olivat tuolloin hyvin keskeisessä asemassa elämässäni.

Vuonna 1990 lähdin ensimmäistä kertaa yksin kotoa, ja tuolloin tapasin kumppanini. Kävin vapauttavalla leirillä ja olen osallistunut siihen monia kertoja. Aluksi minua kiehtoi tämä ihmisen muuttuminen. Henkiset kokemukset, kuten Mega, kiehtoivat minua. Megassa silmät sidotaan eikä voi syödä mitään tai puhua. Kaikki henkiset kokemukset, jotka muuttavat sinut joksikin muuksi, vetivät minua puoleensa. Liberty oli idän ja jonkinlaisen amerikkalaisen lähestymistavan sekoitus. Ajatuksena

on, että ihmisen pitäisi kokea uudelleen syntymä ja aloittaa elämä alusta, ja kokea henkinen muutos. Kun kävimme näissä ryhmissä, minä ja kaikki muut, jotka olivat siellä, ajattelimme, että vanhemmat sukupolvet eivät tienneet mitään elämästä. Uskoimme, että meillä on ymmärrys itsestämme, elämästä, ja että olemme aikuisia, jotka voivat päättää itsenäisesti.

Se oli minulle kapinaa, koska vanhempani eivät todellakaan hyväksyneet sitä, että halusin harjoittaa taidealaa. Varsinkaan äitini, joka vastusti sitä eniten. Uskon, että sukupolvien välillä on paljon eroja. Vanhempani olivat lisäksi uskonnollisia, joten tämä itämainen filosofia pelotti heitä. Lakkasin myös käymästä kirkossa, mikä oli yksi kapinan keinoista. Vanhempani vastustivat sitä, mutta olin tuolloin vahva ja hyvin itsenäinen ihminen. Tai oikeastaan, olisin halunnut olla sellainen tuolloin. Halusin vahvasti uskoa siihen, sekä muuttaa maailmaa. Tämä usko tuntui vaikuttavan koko elämäni.

Yksi osa kapinaa oli myös se, että vanhempani eivät hyväksyneet parisuhdettani. Mutta minulle se merkitsi pyrkimystä vapauteen, henkilökohtaiseen autonomiaan.

Joanna korostaa vapauden ja itsenäisyyden tavoittelua, johon liittyi kapina erilaisten ihmisten arvoja vastaan, joita hän ei hyväksynyt.

"Itsenäisyyden tavoittelun vaihe tapahtui elämän jokaisella alueella, myös koulussa. Minulla oli ystävä, jonka kanssa loimme kapinallisen suunnitelman. Me olimme sitä mieltä, ettei koulu opeta meille mitään, ja me opimme itsenäisesti perinteisen koulun ulkopuolella. Hän partioi ja minä harjoittelin. Kerroimme kaikille mitä ajattelemme ja tunsimme olevamme aikuisia. Yhdellä karkureissullani koulusta valehtelin lääkärille ja sain sairasloman. Osallistuin kouluvuoden aikana johonkin viikkokoulutukseen, mikä toi itsenäisyyden kokemusta. Menin yksin kaikille näille matkoille ja kapinoin vanhempieni vastaan, jotta saisin tehdä asioita, joita he eivät halunneet minun tekevän.

Myöhemmin alkoi myös tapahtua se, että aloin kapinoida omia ryhmiä vastaan. Huomasin jossain vaiheessa, että he yrittävät kontrolloida meitä. Tuona hetkenä kapinoin sitä vastaan, mihin itse myös kuului. En kapinoinut joogaa vastaan, mutta koska harrastuspiirini sisälsi paljon ideologiaa, aloin kyseenalaistaa ryhmän ideoita. Valitsin haluamani opinnot ja taistelin niiden puolesta. En päässyt opiskelemaan, minkä otin aika raskaasti. Tulkitsin tämän siten, että valitsemani tie ei ollutkaan sopiva ja minun pitäisi tehdä kokonaan uusi suunnitelma.

Joanna korostaa merkittävän henkilön roolia elämässään. Henkilön, joka tuki häntä hänen aikeissaan: "Tuohon aikaan kälyni auttoi minua paljon. Hän oli perheen ainoa henkilö, joka tuki minua kaikessa. Hänkin oli tavallaan perhettä vastaan ja kannusti minua hakemaan taideopintoihin. Hän myös rohkaisi minua pyrkimyksissäni aikuistua ja neuvoi, että mikäli en pääse yliopistoon, minun pitäisi mennä töihin ja todistaa perheelleni, että olen itsenäinen aikuinen ihminen."

Ensimmäinen työpaikka

Hakeuduin järjettömään työhön valmistamaan mallinnus savesta rintaneuloja, mikä sai minut kauhistumaan koulun päättymisen jälkeen. Arki toistui joka päivä samana, jossa korvaan kortin toisella, ja olen tekemisissä yksinkertaisten ihmisten kanssa. Lopetin nopeasti tämän työn ja vain kahdessa päivässä sain uuden työpaikan.

Seuraava työpaikka, samoin kuin edellinen, tuntui täysin väärältä. Kuitenkin, työ osoittautui käännekohtaksi Joannan elämässä.

"Se oli suurin muutokseni – tämä seuraava työpaikka. Se myös johti kaikkeen siihen, mitä myöhemmin elämässäni tapahtui. Menin töihin markkinointihaastattelijaksi. Työ sisälsi menemisen edestakaisin yhdestä yrityksestä toiseen ja kyselyn täyttämistä, sekä jonkin tuotteen tarjoamista. Se oli täytetty, jonka sain työttömyyskassasta. Olin tuolloin introvertti ja hirveän ujo ihminen, joten työ tuntui minusta huonolta ja pelottavalta. Menin työnantajan tapaamiseen äitini ja tätini kanssa, mikä huvitti tulevia työnantajia. Puolet työpäivästä olin äitini kanssa, ja toisen puolen päivästä kävelin yksin ja kävi ilmi, että pärjäsin loistavasti. Tämä johtui siitä, että juttelin näiden ihmisten kanssa sen sijaan, että olisin täyttänyt kyselylomaketta. Kun ihmiset näkivät näin ujon tytön – he päästivät minut sisään, keittivät minulle teetä, ja kertoivat elämästään. Tämä sai minut tulevaisuuden työni polulle. Tajusin että osasin luoda yhteyden muihin ihmisiin. Huomasin myös, että lähestyin mielelläni muita ihmisiä, mistä tuli tulevaisuuden työni perusta.

Opinnot

Joanna pääsi unelmiensa opintoihin, mikä tarkoitti hänelle muutoksen aikaa.

"Alussa masennuin, koska opiskelu ei ollut sitä, miksi olin sitä kuvitellut. Unelmieni opinnot olivat olleet visio vapaudesta. Uskoin, että minusta tulee se, joka olen aina halunnut olla. Toisin kävi ilmi, sillä minua määrättiin maalaamaan professorin vision mukaan. En voinut ilmaista itseäni, vaan minun oli noudatettava ohjeita. Luova ajattelu olikin turhaa. Johtuen edellisistä kokemuksistani, jotka sain luovuus työpajoista, sekä joogasta, minun näkemykseni oli erilainen. Koko elämäni ajan halusin kehittyä luovasti. Kävi ilmi, etten pärjännyt taideopinnoissa, mutta menestyin teoreettisissa aineissa. Näitä aineita oli paljon – meillä oli psykologiaa, ja sosiologiaa, yms. Kaikki kyseiset aineet osoittautuivat minulle helpoiksi. Taidehistoriassa olin kaikista paras. Tulin siihen tulokseen, että jos menestyn niin hyvin teoreettisissa aineissa, että minun kannattaisi ottaa tämä huomioon tulevaisuuden suunnitelmissani. Päätin hakea opettajainkoulutukseen.

Tässä kohtaa Kamilan elämään ilmestyi jälleen merkittävä henkilö – joogaohjaaja. "Henkilö, jonka luona kävin joogassa, auttoi minua tuolloin. Olin ollut tauolla, mutta palasin joogan pariin. Joogaohjaaja tuli raskaaksi ja kertoi minulle, että hän tarvitsi sijaisen Stuttgartiin (tämä oli se ensimmäinen matka, josta mainitsin) ja että minun pitäisi opettaa siellä joogaa ja kertoa luovuudesta. Olin aikeissa lähteä tälle matkalle ilman aikaisempaa kokemusta, enkä ollut koskaan aikaisemmin ollut ulkomailla. En edes tiennyt missä Stuttgart oli. Oli vuosi 1996 ja pelkäsin, joten kieltäydyin tarjouksesta. Ystävä, joka työskenteli yksityisessä yliopistossa, kertoi minulle, että he olivat järjestämässä leiriä Bieszczady-vuorille ja voisin pitää siellä taide- ja luovuustyöpajoja. Matkustin Bieszczady-vuorille, jossa pidin taideluokkia lapsille. Kävi ilmi, että pystyin luomaan yhteyden muihin ihmisiin ja ihmiset kuuntelivat minua, vaikka olin tuolloin vasta 23-vuotias." Kävi ilmi, että opettaminen ja työ ihmisten kanssa, joka alkoi näennäisen merkityksettömästä haastattelijan interventiotyöstä, tuli Joannalle elämäntyö. Tämän työn parissa hän pääsi toteuttamaan itseään. Bieszczadyn leiri oli Joannalle ensimmäinen onnistuneesti läpäisty koe.

Toinen koe oli Joannan ensimmäinen ulkomaanmatka, mutta tällä kertaa se koitui hankalammaksi sekä koulutukseen osallistujien että muiden henkilökunnan jäsenten takia. "Matkustin Stuttgartiin ja tapasin siellä 17–21-vuotiaita lahjakkaita nuoria. Olin hirveän huolissani. Muu henkilökunta koostui iäkkäistä ihmisistä, joilla oli laaja työkokemus, mutta jotka olivat henkisesti kaukana näistä nuorista. Sellainen jälkikommuuni."

Ja tuolloin Joanna koki eräänlaisen oivalluksen, jota hän itse kutsuu merkittäväksi tapahtumaksi. "Sain ainoana huoneen, josta pääsi katolle. Kun astuin tähän huoneeseen, se oli hyvin merkittävä tapahtuma, koska tämä oli ensimmäinen kertani ulkomailla. Pidin luentoja. Olin ongelmallinen opiskelija, jota muut luennoitsijat eivät arvostaneet. Astuin tähän huoneeseen, avasin oven ja totesin: Tämä on minun elämäni. Aion elää näin ja se on totuus. Opiskelijat kävivät luonani ja kertoivat minulle elämästään ja ongelmistaan. Heillä oli tapana mennä asuntooni kautta katolle."

Stuttgartissa Joanna tapasi taidemaalari Fryderykin, joka vaikutti suuresti hänen elämäänsä ja maalaustyyliin. Tapaaminen järjestettiin osana leiriä. Joanna jätti Fryderykin täysin huomiotta, sillä hän ei tiennyt, kuka hän oli. Hän ryhtyi keskustelemaan hänen kanssaan taiteesta. Fryderyk vei hänet työhuoneeseensa, näytti hänelle erilaisia tekniikoita – ja siten Joanna muuttui täysin. Se oli uusi askel ja suuri muutos. "Palasin maalausstudioon ja aloin maalata aivan eri tavalla. Yksi professoreista sanoi: "Mitä sinulle on käynyt, tämän on täysin erilainen tyyli, erilainen maalaus, täysin eri ihminen!" Joanna piti Fryderykiin yhteyttä pitkään.

Joanna myöntää, että siellä olleilla nuorilla oli suuri vaikutus häneen. Yksi pojista kertoi hänelle, että Joannasta voisi tulla hyvä ohjaaja, koska hänellä oli hyvä olo hänen tunneillaan. Mielenkiintoista oli, että kyseessä oli poika, jolla ei ollut yhteyttä Joannaan ja joka ei ollut hänen ystävänsä. "En tiennyt hänen nimeään enkä edes huomannut häntä." Joanna sanoo.

Nämä nuoret vaikuttivat Joannan minäkuvaan. "He sanoivat minulle, että pukeuduin huonosti, että minun kannattaisi pukeutua naisellisemmin. Menin kauppaan, luovuin kaikesta, lopetin kurssit ja ostin itselleni mekkoja. Rupesin pukeutumaan uudella tavalla. Kokouksessa, jossa tapasin taiteilijan Fryderykin, minulla oli mekko päällä. Tämä luultavasti vaikutti siihen, että hänellä heräsi kiinnostus puhumaan minulle. Nämä nuoret ihmiset saivat minut miettimään uudelleen ulkonäköäni. Se oli pieni asia, jolla oli kuitenkin valtava merkitys. Aloin pukeutua eri tavalla ja näyttää erilaiselta. Aloin myös nähdä itseni uudesta näkökulmasta. Näillä mekoilla oli tärkeä symbolinen merkitys minun omakuvani kehityksessä."

Stuttgartista palattuaan Joanna muuttui täysin eri ihmiseksi. "Muutamit professorit arvostelivat minua, mutta olin itsevarma oman kantani luotettavuudesta. Vastasin heille kuin henkilö, jolla on selkeä suunnitelma. Tämä aiheutti ristiriitoja välillämme."

Se, että Joanna saattoi lähteä ulkomaille, oli hänestä tuon ajan poliittisten muutosten seurausta. "Stuttgartin matka liittyi siihen, että rajat aukesivat ja uskalsi ylipäänsä haaveilla matkustamisesta. Tällaiseksi kuvittelin elämäni."

Lisäksi hänen vuonna 1992 tekemänsä työ oli tuon ajan poliittisten muutosten tulosta. "Menettely, missä joutuu lopulta työttömäksi ja jonka jälkeen saa interventiotöitä. Se, että silloin perustettiin paljon yrityksiä ja että olin tuolloin töissä tässä yrityksessä, vaikutti lopputulokseen." Toinen elementti

oli yliopiston perustaminen, josta Joanna sai työpaikan vuonna 1999. Tämä yksityinen yliopisto perustettiin vuonna 1993, eli juuri silloin kun Joanna aloitti opintonsa. "Sovin siis näihin järjestelmällisiin muutoksiin – koulu oli perustettu, ja nuorille järjestettiin leirejä. Kaikki nämä olosuhteet liittyivät Puolan taloudelliseen kehitykseen."

S Hän huomaa myös osuutensa sosiokulttuurisen todellisuuden muutoksessa. "Työskentelin markkinointihaastattelijana, ja minun piti kerätä tietoja Łódźin yrityksistä, eli olin siis luomassa jonkinlaista tietokantaa. Keskustelemalla näiden ihmisten kanssa vaikutin ehkä jotenkin heihin, koska he uskoutuivat minulle kertomaan ongelmistaan. Ehkä sekin, että tapasin silloin Stuttgartissa X:n, joka on nyt suuri näyttelijä. Sanoin hänelle (X:lle) selän takana – olet mahtava".

Hän näkee myös oman panoksensa tuolloin syntymässä olleen ja nykyisin Puolan suurimpiin kuuluvan yksityisen yliopiston erityispiirteiden rakentamisessa. "Alusta alkaen olin mukana sellaisessa yliopiston tärkeimmässä pilarissa, joka on luovuus. En pitänyt ohjelmasta, jota ehdotettiin silloin, koska se oli hyvin taiteellinen ja halusin toteuttaa sen, mitä tiesin menneisyydestä, näistä koulutustilaisuuksista, siitä, mitä tein Stuttgartissa, ja halusin sen menevän tähän suuntaan ja taistelin sen puolesta. Myöhemmin minusta tuli luovien toimintojen ohjaaja, ehkä siksi, että minulla oli oma ajatukseni siitä, luulen." Joanna kokee myös, että hänen ideoitaan on toteutettu käytännössä.

"Mä halusin tämän oman idean. Jos joku yritti tyrkyttää minulle jotakin muuta, niin minä kapinoin."

Artefakti

Tähän ajanjaksoon liittyvänä esineenä Joanna antaa kellon, jossa on suppilo.

"Suppilokello"

Arviointityö. Se on syntynyt sävellyskurssilla vuonna 1994. Aiheena oli metafora taiteessa. Kyse oli kahden esineen yhdistämisestä, jotka yhdessä loisivat uuden merkityksen erillään niiden aiemmasta merkityksestä.

Itse kello oli perhekalleus, äitini kello. Suppilo oli tehty tilaustyönä peltisepältä.

Ajatus työstä viittaa ajan loppumiseen, elämän ylivuotiseen aikaan, aikaan, joka voi kulua merkityksettömästi tai voi merkitä jotain tärkeää. Työ on metafora muuttuvuudelle, katoavaisuudelle, elämälle. Sininen taivas puolestaan viittaa surrealistisen taidemaalarin Rene Magritten teoksiin, joka käytti tätä teemaa teoksissaan. Taivas on ikuisuuden symboli, joten se viittaa myös ajan käsitteeseen. Ikuisuus on vastakohta pakenemiselle, "ajassa ylitsevuotavalle" ihmiselämälle. Taivas on rajaton, kellon mittaama aika määrittää rajat.

Lisäisin tähän kuvaukseen katkelman Arthur Rimbaud'n runosta, joka on minulle hyvin rakas.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

"Vihdoinkin löydetty!–

Mutta mitä? – Ikuisuus! Se

on meri, joka yhdistyy

auringon kanssa. "

Kuva 1 Artefakti 1: Joannan kello ja suppilo

Anna

Vuonna 1990 Anna oli 35-vuotias ja työskenteli valtion yrityksissä, jotka pian romahtaisivat. Vuonna 2000 hän oli 45-vuotias ja oli nähnyt tyttärensä menevän naimisiin ja haudannut äitinsä.

Vuonna 1992 hajosivat valtion tehtaot, joissa Anna oli työskennellyt kirjanpitäjänä 15 vuoden ajan. Ensimmäistä kertaa elämässään Anna jäi työttömäksi ja alkoi saada työttömyyskorvausta. Vuonna 1993 hän onnistui ystäviensä ansiosta löytämään hetkeksi töitä koulun kassanhoitajana ja varastopäällikkönä. 6 kuukautta hän sijaisti äitiyslomalla olevaa henkilöä. Tämän jälkeen hän jäi jälleen työttömäksi.

Annan äiti sairastui ja Anna sopi yhdessä siskonsa kanssa, joka työskenteli ja kehitti tuolloin omaa yritystään, että tässä tilanteessa järkevintä olisi, että Anna hoitaisi sairasta äitiään. Tämän lisäksi Anna tekisi ruokaa koko perheelle, joka oli osa perheyrittystä ja jossa myös Annan mies työskenteli.

Anna kertoo lyhyin, lakonisin lausein. "Työpaikkani hajosi ja jäin työttömäksi. Työttömyyskorvausta varten. Vuonna 1993 menin töihin kouluun. Kassatyöntekijä, sitten varastotyöntekijä. Puoli vuotta. Sitten hoidin äitiäni. Vuodesta 1993 vuoteen 1998, äidin hoito ja äidin kuolema ja siihen se loppui

Anna arvioi 90-luvun aikaa elämässään ja vertaa sitä 80-luvun loppuun, jolloin vanha järjestelmä oli rappeutumassa. "Kun siirryin työttömyyskorvaukselle, olin paremmassa asemassa, koska en ollut töissä siinä pahuksen sähköttömässä firmassa. Talvella ei ollut sähköä, eikä vettä, ja kaikki oli huonosti. Lisäksi he olivat jo sanoneet irti joitakin ihmisiä, yhdistäneet eri osastoja, ja jouduin tehdä töitä muiden puolesta. Töitä oli paljon ja oli kylmä."

Menetettyään työnsä ja siirryttyään työttömyyskorvaukselle Anna tunsikin olonsa hyväksi. Tuolloin hänen miehensä perusti yhdessä lankojensa kanssa ensimmäisen yrityksensä, joka menestyi kuten kaikki tuolloin perustetut yksityiset yritykset. Anna toteaa: "Tunsin oloni helpottuneeksi ja niin vapaaksi. Yrityksen ansiosta minun ei tarvinnut enää huolehtia rahasta. Minulla oli jotain tekemistä. Kävin joka päivä äitini luona, kokkailin illallisia 14 ihmiselle, kahden ruokalajin illallisia! Olin vapaa, eikä kukaan ollut vastuussa. Tein mitä halusin, ja minulla oli rahaa. Tyttäreni meni naimisiin ja aloitti talonsa rakennuttamisen."

Tyttären häät olivat Annalle merkittävä tapahtuma. Hän mainitsee sen useita kertoja. Hän päättää lausuntonsa jälleen lakoniseen toteamukseen: "Vuonna 1997 olivat tyttäreni häät. Vuodesta 1997 lähtien olin jo eläkkeellä. Urani loppu."

Kun häneltä kysytään, tuntuuko hänestä, että hän vaikutti toiminnallaan tuon ajan sosiokulttuuriseen todellisuuteen, hän vastaa: "En usko. Olin tavallinen pelinappula."

Artefakti

Tähän ajanjaksoon liittyvänä esineenä Anna antaa kaksi kaulakoruja.

Ne ovat kaulakoruja, jotka on ostettu hyvin halvalla yhdestä ensimmäisistä, vasta perustetuista hypermarketeista. Anna sanoo, että oli suorastaan tukahduttavaa, että oli voinut yhtäkkiä ostaa mitä tahansa halvalla ja minkä tahansa määrän. Ja koska hänen miehensä perusti oman yrityksen ja hänellä oli rahaa, hän osti paljon.

Kuva 2 Artefakti 2: Annan kaulakorut.

Lähteet

- Drenda, O. (2016). *Duchologia polska. Rzeczy i ludzie w czasach transformacji*. [Polish hauntology. *Things and people in times of transformation*], Kraków: Karakter.
- Geertz, C. (2003). *Zastane światło. Antropologiczne refleksje na tematy filozoficzne* [Available Light. *Anthropological Reflections on Philosophical Topics*]. Kraków: UNIVERSITAS.
- Mehlhorn, L. (2007). Das Jahr 1989 und das fortdauernde Problem der Delegitimierung des Kommunismus .[*1989 and the ongoing problem of the delegitimization of communism.*] W I. Z. Syrunt, *Die „Wende“. Die politische Wende 1989/90 im öffentlichen Diskurs Mittel- und Osteuropas* (strony 36–41). Hamburg 2007.
- Nowakowska, K. (2017, 4 19). *Lata 90. w Polsce – jak się wtedy mieszkało?* [The 90s in Poland – what was it like to live back then?]Pobrano z lokalizacji morizon.pl:
<https://www.morizon.pl/blog/lata-90-w-polsce-jak-sie-wtedy-mieszkało/>
- Taylor, C. (1993). Shared and Divergent Values. W C. Taylor, *Reconciling the Solitudes, Essays on Canadian Federalism and Nationalism* (strony 155-186). Montreal and Kingston: McGill-Queen's University Press.
- Zdziabek, W. (2021, 06 10). *Polska w latach 90-ych XX wieku*. [Poland in the 90s of the 20th century.] Pobrano z lokalizacji e-historia.com.pl: <https://www.e-historia.com.pl/>

3. Koulutusmateriaali: Harjoitukset ryhmätoimintaa varten

Johdanto

Esittäytyminen toisillemme piirissä – mitä 90-luku merkitsee minulle henkilökohtaisesti? Osallistujat kertovat nimensä ja maansa, sekä yhden tapahtuman 90-luvulta, joka tapahtui heidän elämässään. Missä olivat, mitä tekivät?

Minun laukkuni – minun maailmani

- a. Yksi henkilö istuu piirin keskellä lattialla laukkunsa kanssa ja näyttää, mitä hänellä on laukussaan. Tavaraita, jotka luovat hänen maailmansa
- b. Hän sulkee silmänsä, ja kaikki asettavat hänen ympärilleen lattialle erilaisia esineitä omista tavaroistaan.
- c. Hän avaa silmänsä ja ...
 - 1) kertoo, mitä tunteita hänellä on – mitä tunnet?
 - 2) Mitä ajattelet tilanteesta?
 - 3) Mitä haluaisit tehdä?
 - 4) Minkä niistä haluaisit ottaa mukaasi, omaksesi?
 - 5) Mistä niistä et oikeastaan tiedä, mikä se on?
- d. Yhteenveto – metafora henkilön tilanteesta Puolassa 1990-luvulla. Vuoden 1989 jälkeen maailma oli avoin ja lännestä tuli paljon kaikkea. Sosiokulttuurisella alalla vallitsi kaaos, joka johti erilaisten muotojen ja sisältöjen syntyyn kaikilla sosiaalisen elämän aloilla aina työ- ja perhe-elämän muodoista sisustukseen.

VALOKUVA – 1990-luku Puolassa – helikopterinäkymä

- Osallistujat (pienissä kahden tai kolmen hengen ryhmissä) saavat valokuvan 90-luvun Puolasta.
- Liimaa se keskelle isompaa paperiarkkia.
- Kirjoittakaa ympärille kaikki valokuvaan liittyvät havainnot, mielleyhtymät, piirtäkää kuva, joka voi olla kuvan toinen osa. He yrittävät miettiä, mitä tämä valokuva kertoo 90-luvun Puolasta.
- Esittely, keskustelu

Vaihtoehto: Laita valokuvat seinille – gallerian tapaan.

KAKSI TARINAA

Tarinoiden lukeminen yksitellen:

Yleiset keskustelukysymykset:

1. Miten 90-luvun poliittiset muutokset Puolassa vaikuttivat Joannan ja Annan elämään.
2. Onko voimakas vapauden ja itsenäisyyden tavoittelu vain nuoruuden piirre, vai liittyikö se muutosten aikakauteen?

3. Voisivatko poliittiset muutokset auttaa Joannaa saavuttamaan pyrkimyksensä autonomiaan ja vapauteen?

Elämänkaari

- Piirrä Annan tai Joannan elämänviiva. Korosta alkuun alkamispäivämäärä ja loppuun jakson päätymispäivämäärä. Kirjoita ylös, minkä ikäinen hän oli tuolloin.
- Merkitse viivalle kaikki tapahtumat, jotka olivat hänelle tuolloin erityisen tärkeitä.
- Lisää joitakin valokuvia sanomalehdistä, piirroksia rivin havainnollistamiseksi.
- Valitse 3 tärkeintä tapahtumaa ja jaa ne toisen henkilön kanssa.

Merkittävä henkilö

- Etsi Joannasta kertovasta tekstistä kaikki merkittävät ihmiset – ihmiset, jotka tukivat häntä hänen pyrkimyksissään ja toimissaan, tai ihmiset, jotka olivat hänen tiellään, järkyttivät häntä ja aiheuttivat joitakin toimia/muutoksia.
- Valitse / valitse satunnaisesti yksi merkittävistä ihmisistä ja kuvaile heitä käyttämällä SIGNIFICANT PERSON -työkalua.

Keskustelukysymyksiä:

- Mikä on mielestäsi muiden ihmisten rooli elämässämme?
- Kenestä tulee merkittävä henkilö? Kenellä on meille merkitystä?
- Voitko auttaa itseäsi kohtaamaan merkittävän ihmisen? Miten sitä voi helpottaa? Miten teet sen mahdolliseksi?
- Miten olla merkittävä henkilö muille? Miten ja milloin voit tukea toista ihmistä hänen toiminnassaan?
- Miten auttaa muita tulemaan merkittäväksi jollekin? Miten auttaa oppilaita tukemaan toisia?

Merkittävä tapahtuma/muutos – Huone, josta on uloskäynti katolle.

Joanna sanoo:

"Lisäksi sain oman huoneen ainoana, josta oli pääsy katolle. Ja kun astuin tähän huoneeseen, se oli niin merkittävä tapahtuma, menin ensimmäistä kertaa ulkomaille, minun piti pitää luentoja (ja olin opiskelija, vielä sellainen, jota luennoitsijat eivät arvostaneet liikaa, ja jolla oli ongelmia), astuin tähän huoneeseen, avasin tämän oven ja sanoin: Tämä on minun elämäni. Näin aion elää. "

- Onko sinulla ollut elämässäsi samanlainen valaistuminen kuin Joannalla? Oliko hetki, jolloin sanoit / sanoit itsellesi: Näin minä haluan elää.
- Jaa tarinasi parisi kanssa (parityöskentely)

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- Tarinoiden jakaminen foorumilla (vain vapaaehtoiset)
- Mitkä ovat valaistumiseen vaikuttaneet tekijät? Milloin olemme tietoisia siitä, millä tavalla haluamme elää elämäämme? Mitkä olivat valaistumisen tekijöitä Joannan tarinassa/naisten elämässä 90-luvun Puolassa?

4. Vuorovaikutteinen oppiminen

Vaikuttamisen tunne – pelinappulat ja pelaajat

Joanna sanoi: "Halusin saada tämän oman juttuni. Jos joku yritti tyrkyttää minulle jotain, kapinoin. "

Anna sanoi: Anna: "En tunne, että minulla olisi mitään vaikutusvaltaa talouteen. Olin tavallinen pelinappula."

Joannalla on suuri tunne siitä, että hänellä on vaikutusvaltaa todellisuuteen, kun taas Anna tuntee olevansa pelkkä pelinappula, joka ei päästä todellisuudesta.

- Yritä luoda Joannan tarinan pohjalta pelaajaprofiili kuvaamalla sitä PLAYER PROFILE -työkalun avulla

Interaktiivinen versio:

- Yrittäkää luoda Joannan tarinan pohjalta pelaajaprofiili kuvaamalla sitä PLAYER PROFILE -työkalun avulla..

Pelaajaprofiili-työkalu online-versiossa täytettäväksi. Lopuksi on olemassa pelaajaprofiili, joka on rakennettu kaikkien aiempien merkintöjen perusteella, aivan kuten wordcloudissa. Useimmin kirjoitetut sanat ovat suurennettuja ja lihavoituja. Niiden esiintymien lukumäärä voidaan myös ilmoittaa suluissa.

Artefaktit

Tutustu Annan ja Joannan antamiin esineisiin, jotka liittyvät tähän ajanjaksoon (kuvat esineistä – katso liite).

1. Mitä mieltä olet?
2. Mitä ne ovat?
3. Mikä niistä kuuluu Annalle ja mikä Joannalle?
4. Mistä ne ovat peräisin?
5. Mitä ne symboloivat sinulle?
6. Lue naisten antamat kuvaukset esineistä. Miten esineiden merkitykset ovat nyt muuttuneet?
7. Luommeko me esineet vai luovatko ne meidät?

Interaktiivinen versio:

1. Katso Annan ja Joannan tähän ajanjaksoon liittyvää esinettä (tehtävä: esineiden valokuvien tarkastelu – katso liite)
2. Kumpi niistä kuuluu Annalle ja kumpi Joannalle? (tehtävä: valokuvan yhdistäminen nimeen – Anna tai Joanna, palapeli)
3. Tehtävä: Valitse yksi esineistä ja kirjoita ylös, mitä tarinoita ja merkityksiä niillä voi olla naiselle 90-luvun Puolassa.
4. Jaa kuvauksesi
5. Lue muiden kirjoittamia kuvauksia
6. Lue kirjailijan antama kuvaus – Anna tai Joanna

Tehtävän 3 liiteaineisto

4. kesäkuuta 1989, kylä Varsovan lähellä, kuva: Chris Niedenthal
Source: <https://natemat.pl/214185,teraz-to-taka-przyjemnosc-zycia-sie-pojawila-chris-niedenthal-i-mariusz-szczygiel-wspominaja-rozowe-lata-90>

Piotr Lipiński i Michał Matys, " Likvidoinnin ainutlaatuinen viehätys. Raportti Puolasta 1990-luvulta"

Source: <https://kultura.onet.pl/ksiazki/zagubiona-dekada-nie-bardzo-chcemy-wspominac-polske-lat-90-mowi-piotr-lipinski/4be4yh2>

Jonot - tällä kertaa ei lihaa vaan RTV:tä (1989), kuva: Chris Niedenthal

Source: <https://natemat.pl/214185,teraz-to-taka-przyjemnosc-zycia-sie-pojawila-chris-niedenthal-i-mariusz-szczygiel-wspominaja-rozowe-lata-90>

Mariusz Szczygiel Pariisissa vuonna 1993. Kuva: Sławomir Kamiński / Agencja Gazeta

Source: <https://natemat.pl/214185,teraz-to-taka-przyjemnosc-zycia-sie-pojawila-chris-niedenthal-i-mariusz-szczygiel-wspominaja-rozowe-lata-90>

Lähde: Drenda, O. (2016). *Duchologia polska. Rzeczy i ludzie w czasach transformacji.* [Polish hauntology. Things and people in times of transformation], Kraków: Karakter.

Pyöreän pöydän keskustelut, helmi-

huhtikuu 1989

Fot. Krzysztof Miller / Agencja Gazeta

Source: <https://wyborcza.pl/51,75398,13046986.html?i=1>

Liite: Annan ja Joannan antamat kuvat tähän

ajanjaksoon liittyvistä esineistä.

Tehtävän 5 aineisto.

Creative commons -lauseke

Tekijä: Kamila Witerska, Talous- ja humanististen tieteiden yliopisto Lodzissa

Tämä teksti on julkaistu Creative Commons -lisenssin ehdoilla: CC BY-SA 2.0. Kirjoittajan nimi on seuraava: CC BY-SA 2.0, Author: Kamila Witerska, rahoituslähde: Euroopan unionin aikuiskoulutuksen Erasmus+-ohjelma. Tekstiä ja aineistoa saa jäljentää, levittää, saattaa julkisesti saataville, jakaa ja mukauttaa seuraavin ehdoin: Tekijän nimi, lisenssi sekä alkuperäisen lähteen verkkosivuston osoite on joka tapauksessa julkaistava. Kuvien tekijänoikeustiedot löytyvät suoraan kuvien alta.

Euroopan komission tuki tämän julkaisun tuottamiselle ei tarkoita, että komissio hyväksyisi julkaisun sisältöä, joka heijastaa ainoastaan sen kirjoittajien näkemyksiä, eikä komissio ole vastuussa siitä, miten julkaisun sisältämiä tietoja mahdollisesti käytetään.

NAISTEN ROOLI TEATTERISSA MUISTIN SÄILYTTÄJÄNÄ TU- LEVAISUUTTA VARTEN ENTISEN JUGOSLAVIAN KONTEK- STISSA

Dijana Milošević, DAH-Teatteri, Belgrad, Serbia

Sisällysluettelo

1. Yleiskatsaus	2
2. Taustatiedot	2
KYSYMYKSIÄ POHDITTAVAKSI	4
"LAULETAANKO PIMEINÄ AIKOINA?"	5
KAUNEUDEN JA TOIVON VOIMA.....	7
SUREMISEN TÄRKEYS	9
HUNNUN NOSTAMINEN: "MITÄ HE TEKIVÄT MEILLE?"	10
TILA, JOSSA MUISTI VOI ELÄÄ	11
YHTEENVETO	13
Lähteet.....	14
3. Koulutusmateriaali: Harjoitukset ryhmätoimintaa varten.....	15
4. Vuorovaikutteinen oppiminen	17

1. Yleiskatsaus

Entisessä Jugoslaviassa yritämme parantua "traagisista kausistamme". Yksilön identiteetti muotoutuu osittain kansallisen identiteetin ja sen maan fyysisen kartan perusteella, jossa ihminen on syntynyt. Kun tämä kartta muuttuu, koko käsitys identiteetistä muuttuu, ja tämä prosessi voi olla väkivaltainen ja tuskallinen, kuten entisen Jugoslavian esimerkki osoittaa meille.

2. Taustatiedot

Vuoden 1990 alussa serbialainen yhteiskunta alkoi muuttua hyvin radikaalisti. Ihmiset olivat polarisoituneet tuon vuosikymmenen sotien, ankarien taloudellisten olosuhteiden ja maan laajamittaisen militarisoinnin vuoksi. Valitettavasti väestön enemmistö päätti ottaa aktiivisen roolin sodissa ja/tai tukea Serbian hallitusta vaaleissa ja hyväksyi näin rikollisen hallituksen retoriikan, ajatukset ja toimet, jotka johtivat maan yhä syvemmälle nationalismiin, vihan ja tuhon kuiluun. Se väestön vähemmistö, joka ei halunnut hyväksyä kaikkea tätä, tunsu yleensä epätoivoa ja toivottomuutta. Heidän keskuudessaan ihmiset alkoivat perustaa aktivisti- ja taiteilijaryhmiä, jotka vastustivat hallintoa. Ainoa keino säilyttää järki ja järki noina vuosina oli löytää keinoja valtion estämiseksi. "Normaalina oleminen tarkoittaa kumouksellisuutta", sanoi Veran Matić, ensimmäisen riippumattoman radioaseman B92:n toimitusjohtaja. B92:lla oli ratkaiseva rooli siinä, että "toisen" Serbian ääni kuului Slobodan Milosevicin diktatuurihallinnon aikana.

Pian toisen maailmansodan jälkeen vallinneiden poliittisten olosuhteiden vuoksi Jugoslavia etäännytti Neuvostoliitosta, ja sen voimakasmielinen presidentti Josip Broz Tito otti etäisyyttä Neuvostoliittoon. Kommunistisena maana se ei kuitenkaan kuulunut myöskään niin sanottuun länsiblokkiin. Titon valtakaudella maa sai maineensa maana, jossa ei ollut poliittista vapautta ja jossa oli vain yksi poliittinen puolue - kommunistinen puolue, jossa toisinajattelijat päätyivät vankilaan. Ne, jotka eivät olleet samaa mieltä järjestelmän kanssa, poistuivat maasta sankoin joukoin. Toisin kuin muissa kommunistimaissa, Jugoslaviassa ihmiset pystyivät kuitenkin matkustamaan, sillä oli suhteellisen kehittynyt talous, korkea koulutustaso ja hyvä terveydenhoito.

Ennen vuonna 1991 alkanutta jakautumistaan Jugoslavia oli kaikkien kansallisuuksien välisen "yhtenäisyyden ja veljeyden" ajatuksen varaan rakennettu maa. Se koostui kuudesta tasavallasta: Serbiasta, Kroatiaasta, Sloveniasta, Makedoniasta, Bosnia ja Hertsegovinasta sekä Montenegrosta. Tärkeimpien kansallisuuksien (serbit ja kroaatit) lisäksi noin kolmekymmentä muuta kansallisuutta ja etnistä ryhmää eli rauhanomaisessa rinnakkaiselossa. Tärkeimmät uskonnot olivat ortodoksinen kristinusko (jota harrastivat serbit, makedonialaiset ja jotkut bosnialaiset), katolinen (kroatialaiset, slovenialaiset ja jotkut bosnialaiset) ja muslimi (lähinnä bosnialaiset ja albaanit Kosovossa, joka oli tuolloin Serbian maakunta). Toisen maailmansodan jälkeen rakennettu Jugoslavia kätki syviä haavoja: toisen maailmansodan aikana serbialaiset ja kroatialaiset militantit nationalistit vastustivat toisiaan verisissä konflikteissa. Kroatia jopa julistautui itsenäiseksi valtioksi, asettui natsien puolelle ja perusti keskitysleirejä serbeille, romaneille ja kommunisteille. Bosniassa perustettiin äärimmäisen militarisoitu puolisoitaallinen

ryhmä, jonka tavoitteena oli tuhota serbit. Tärkeintä kaikissa näissä militanttijoukoissa oli niiden viha kommunisteja kohtaan. Niitä vastustivat natsien vastaiset partisaanit ja Titon johtamat kommunistit kaikkialta Jugoslaviasta. Toisen maailmansodan lopussa partisaanit voittivat, ja maasta tuli kommunistinen maa presidentti Titon johdolla. Hän yritti hävittää kaikki edellä mainitut militantit kansallismieliset ryhmät "yhtenäisyyden ja veljeyden" mantran alla - kaikkien ihmisten oli yhtäkkiä oltava ennen kaikkea jugoslaviaalaisia. Kansallismielisten roolia toisen maailmansodan aikana ei koskaan todella tutkittu, julmuudet unohdettiin virallisesti ja haavoja ei koskaan parannettu. Lähes viidenkymmenen vuoden ajan Titon ja hänen kommunistisen puolueensa voimakas nyrkki piti maan menneisyyden onnellisessa unohduksessa.

Titon kuoleman myötä kansallismielisyyden Pandoran lipas avautui ja sosialismin loppu Jugoslaviassa lähestyi. Uudessa järjestelmässä kullakin Jugoslavian tasavallalla oli oma johtonsa, joka pelkäsi menettävänsä vallan demokratisoitumisen myötä, joten se käytti etnistä nationalismia manipuloidakseen ihmisiä ja luodakseen kansan tukikohdan jatkuvalla hallinnalleen. Useiden vuosien aikana vanhat ratkaisemattomat etniset ja kansalliset ristiriidat saivat uutta elämää. Nämä jännitteet vetivät serbejä kohti Serbiaa ja työnsivät muita kohti omia kansallismielisiä ryhmiään, jotka sitten päättivät perustaa itsenäiset valtiot paetakseen kasvavaa serbialaista nationalismia ja sortoa (Jugoslavian väestön enemmistö oli serbejä, Jugoslavian pääkaupunki oli Belgrad, joka oli myös Serbian pääkaupunki, jonne hallitus ja sotilaallinen valta oli keskittynyt).

Kaikki tämä johti Jugoslavian katoamiseen, useiden uusien valtioiden muodostamiseen ja kolmeen sotaan. Kaikki tämä jätti tuhansia kuolleita, karkotettuja ja vailla omaisuutta tai kotia.

Serbiassa tapahtui suuri taloudellinen, sosiaalinen ja moraalinen romahdus. Seurauksiin kuului maan syrjäytyminen ja eristäminen Euroopan yhteisöstä, mikä jätti monille sen kansalaisille valtavan syyllisyyden ja surun tunteen, johon sekoittui kieltäminen. Ralf Fuks huomauttaa, että tämä ajanjakso synnytti myös Serbian vastarinnan: "Tähän tragediaan ei osallistunut vain Milosevic ja hänen lähimmät seuraajansa, vaan siihen osallistui myös koko serbialaisen yhteiskunnan pataljoona!". Mutta Serbiassa syntyi samaan aikaan kansalaisvastarinta, jota ei voi pelkistää vain yhteen nimeen - se oli koko vastarintakulttuuri."

Osa tästä vastarinnasta tapahtui taiteellisen toiminnan muodossa. Serbian "kaatumisen" aikana kysymys taiteen asemasta yhteiskunnassa muuttui konkreettisemmaksi ja kiireellisemmäksi, ja eri taiteilijat ja taiteilijaryhmät alkoivat löytää keinoja vastustaa hallitusta. Samaan aikaan alkoi syntyä aktivistiryhmiä, ja jotkut niistä alkoivat käyttää taidetta, erityisesti teatteritoimintaa, tehokkaana välineenä hallinnon vastustamisessa.

Valtion valvomat televisio- ja radioasemat sekä painetut tiedotusvälineet tuottivat kasoittain väärää tietoa. Ne lietsoivat vihaa asettamalla "toisen" syylliseksi. Ne kaivoivat esiin vanhoja, ratkaisemattomia konflikteja etnisten serbien, kroaattien ja muslimiväestön välillä ja kiistivät poliitikkojen opastuksella, että Miloševićin hallinto olisi ollut millään tavalla vastuussa tai osallisena sodista, jotka seurasivat toisiaan. Serbian väestön enemmistö tuki sotaa osallistumalla siihen aktiivisesti tai hyväksymällä tämän kieltämisen. Vaikka konflikti tapahtui kirjaimellisesti "heidän ikkunoidensa alla", valtava määrä ihmisiä tunsu, että se tapahtui jossain kaukana ja että heillä ei ollut mitään tekemistä sen kanssa. Kieltämisen ja unohduksen syvyys oli pelottava.

Oli myös osa väestöstä, joka oli peloissaan - pelkäsi etsiä totuutta tilanteesta ja tunsivat itsensä toivottomaksi ja avuttomaksi. He tunsivat, että tapahtui valtavia vääryyksiä, mutta koska he olivat tottuneet kuuntelemaan valtion ääntä, he eivät tienneet, minne kääntyä, keneltä kysyä tai mitä tehdä. He pelkäsivät "toisen" kasvoja, joita virkamiehet kuvailivat hirviön kasvoiksi. He vaelsivat kuvainnollisesti ja kirjaimellisesti (lukuisten sähkökatkojen vuoksi) pimeydessä.

Ja lopuksi oli vielä se osa väestöstä, joka kärsi jatkuvasta tuskasta, koska heillä oli ystäviä ja sukulaisia sota-alueilla; heillä oli tietolähde tai he yksinkertaisesti halusivat kuulla totuuden ja etsivät sitä. Ja mitä he löysivät, oli kauhea todellisuus, että julmuuksia tehtiin "heidän nimissään". Monet ihmiset kärsivät hirvittävästä syyllisyydestä kyvyttömyydestään auttaa tilannetta, ja vaikka jotkut hautasivat sen ja kielsivät sen, joillakin meistä oli suuri tarve käsitellä sitä. Jotta tämä voitaisiin tehdä, oli välttämätöntä luoda surutila, sillä jopa suru oli virallisesti kielletty. Oli välttämätöntä kokoontua yhteen samanhenkisten ihmisten kanssa ja yksinkertaisesti jakaa kaikki ne tunteet, joita olimme kokeneet. Tämä tarve johti kysymyksiin, joita tutkittiin teatterissa ja aktivistisessa työssä seuraavien vuosien aikana.

Vuonna 2000 poliittinen tilanne muuttui, kun Milosevicin diktatuuri kaatui ja Serbiassa alkoi hauras demokratia. Lyhyen aikaa maassamme alkoi elää toivoa, mutta se tuhoutui pian, kun uusi pääministeri Zoran Djindjić murhattiin vuonna 2003. Se jätti maan jälleen lähes kahtia jakautuneeksi. Toiseen osaan kuuluivat ihmiset, jotka kannattivat muutoksia, demokratiaa ja Euroopan unionia, ja toiseen osaan ihmiset, jotka halusivat kohdata menneisyyden ja pyrkiä ratkaisemaan vanhat konfliktit hyväksymällä vastuun ja totuuden. Ja toiseksi ihmiset, jotka suhtautuivat myötämielisesti edelliseen hallintoon tai kuuluivat siihen - Serbian nationalistit, jotka eivät nähneet maata osana Eurooppaa, jotka taistelivat sokeasti vallasta ja yrittivät periaatteessa pysäyttää kaikki edistysmieliset voimat.

Nykyään Serbia on erittäin traumatisoitunut yhteiskunta, joka yrittää löytää tiensä ja asemansa Euroopassa, mutta kamppailee yhä edellisten hallintojensa synkän perinnön kanssa. Rauhaa ja sovintoa toivovat eivät ole enää tekemisissä välittömän väkivaltakriisin kanssa vaan sen sijaan kysymyksen kanssa siitä, miten auttaa ihmisiä pääsemään eroon kieltämisestä ja kohtaamaan menneisyys, myös siitä, miten auttaa heitä palauttamaan muistoja ja valaisemaan karuja totuuksia. Taide, erityisesti teatteri, on tähän mennessä osoittanut uskomatonta voimaa auttaessaan ihmisiä tekemään tätä työtä.

KYSYMYKSIÄ POHDITTAVAKSI

Tässä artikkelissa käsittelen tapoja, joilla taiteen ja teatterin "luova voima" muuttaa vaikeita kokemuksia, luo turvallisen maaperän, jossa ihmiset voivat kohdata erilaisuudessaan, luo tilaa muistamiselle ja edistää siten alueen paranemista.

Puhumalla DAH-teatterin työstä, joka perustettiin kotimaani "synkkien aikojen" aikana, haluaisin tutkia sellaisia kysymyksiä kuin: Mikä on teatterin ja taiteen rooli ja potentiaalinen voima muistin ylläpitämisessä? Mikä voima taiteella on auttaa meitä kohtaamaan nimissämme tehdyt rikokset? Entä voivatko ihmiset voimaannuttaa itseään ja muita ryhtymällä toimiin, jotka eivät ole tuhoisia mutta jotka vastustavat "ajan henkeä"?

Tarkastelen tässä artikkelissa myös kysymystä siitä, miten poliittisesti erittäin jännittyneissä tilanteissa työskentelevät taiteilijat voivat tasapainottaa työnsä yhteiskunnallisen/poliittisen merkityksen ja sen esteettisen laadun. Taiteilijoiden ja aktivistien on tietenkin vaikea löytää tätä tasapainoa poliittisesti

latautuneessa ympäristössä. Näytelmäkirjailija Bertolt Brecht uskoi, että taide on olennainen osa ihmisen kokemusta tragediasta. Hän sanoi: "Lauletaanko pimeinä aikoina? Kyllä, synkistä ajoista lauletaan." Mutta taidemaalari Matisse halusi pitää poliittisen ympäristön poissa töistään: "Kaksi maailmansotaa on kulunut, ja olen ylpeä siitä, ettei mikään niistä tullut taiteeseeni." Artikkelissani toivon myös purkavani näiden kahden taiteilijan lausunnoissa piilevää paradoksia.

Koska olen teatteriohjaaja ja yksi DAH-teatterin perustajista, olen henkilökohtaisesti mukana taiteilijana, joka osallistui aktiivisesti kuvailemiini teatterityöhön ja teatteritoimintaan, ja olen myös Serbian kansalainen ja olin siellä vaikeina aikoina. Olen DAH-teatterin taiteellinen johtaja ja olen ohjannut kaikki sen esitykset. Yhdessä ryhmäni ydinjäsenten kanssa tuotan esityksemme ja erilaiset tapahtumat DAH-teatterin tutkimuskeskuksessamme.

Kerron hyvin konkreettisen tarinan omasta subjektiivisesta näkökulmastani, joka liittyy objektiivisiin tosiasioihin. Pyrin kertoessani antamaan tuntumaa oman alueeni erityisestä hengestä valottaakseni melko monimutkaista tilannetta.

Tässä artikkelissa keskityn neljään DAH-teatterin esitykseen ja yhteen teatteritoimintaan, joka tapahtui Belgradin julkisessa bussissa. Valitsin nämä esimerkit, koska ne liittyvät tämän tekstin aiheeseen. Ne kertovat siitä, miten teatteri luo turvallisen alueen itseilmaisulle ja antaa ihmisille mahdollisuuden käsitellä vaikeita tunteita, kuten pelkoa, vihaa, kipua ja kärsimystä, ja luo tilan, jossa ihmiset voivat ilmaista surua, herättää muistoja henkiin ja antaa äänen niille, joita ei muuten voida kuulla.

"LAULETAANKO PIMEINÄ AIKOINA?"

DAH-teatterin ensimmäinen esitys, Tämä babylonialainen sekasorto, tapahtui vuonna 1992 aikana, jolloin maamme hallitus kielsi käyvänsä sotaa. Tuohon aikaan tiedotusvälineet vaikenivat asiasta täysin. Esityksemme perustui Bertolt Brechtin runoihin, ja se oli selvästi sodanvastainen. Esitys järjestettiin ulkona yhdellä Belgradin pääaukiolla, ja sitä seurasivat sadat katsojat. Näyttelijät olivat "enkeleitä", jotka olivat pukeutuneet mustiin (myöhemmin saimme tietää, että myös aktivistiryhmä Women in Black käytti julkisissa esiintymisissään mustia vaatteita). Brecht kuulosti aikalaiseltamme, joka varoitti meitä kansallissodasta ja teurastuksesta, joka tapahtui meidän nimissämme.

Kun edellä mainitut

puhuvat rauhasta

yksinkertaiset ihmiset tietävät

että sota on tulossa.

Kun nuo edellä olevat

kiroavat sodan,

käsketään liikekannallepano

on jo allekirjoitettu.

Ylempänä olevat ovat

*kokoontuneet yhteen
huoneeseen,*

pieni mies kadulla,

hyvästellä toivo.

Hallitukset kirjoittavat

*sopimuksia siitä, etteivät he
hyökkää.*

*Pikku mies, kirjoita testa-
menttisi.*

Käyttämällä tätä Brechtin runoa julkisesti halusimme puhua avoimesti asiasta, jonka kaikki tiesivät tapahtuvan, mutta josta kukaan ei voinut puhua. Se loi tilaa totuuden kuulemiselle. Ja käytimme seuraavaa runoa antaaksemme ihmisille tietoa, jota he eivät tieneet - tai jota he eivät halunneet kuulla:

Asetehtaiden savupiipuista -

nousee savua.

Kädet, jotka olivat taittuneet, ovat taas kiireisiä.

He valmistavat kranaatteja.

Millaisia aikoja ne ovat, kun

puista puhuminen on melkein rikos

koska se merkitsee vaikenemista niin monista kauhuista.?

Tämä runo käsitteli tuskaamme, joka johtui siitä, että tapahtuneista kauheuksista vaiettiin, ja se antoi ihmisille mahdollisuuden tuntea tätä tuskaa muiden Belgradin kansalaisten läsnä ollessa. Näin onnistuimme luomaan tilaa ihmisten väliselle solidaarisuudelle.

Kun päätimme tehdä esityksen Belgradin pääaukiolla ja ilmaista sen, mitä olimme tunteneet esityksellämme, tiesimme, että se voisi olla vaarallista. Mutta meistä tuntui, että meidän oli otettava riski, koska meillä oli etuoikeus julkiseen ääneen. Tuolloin emme tieneet, että rauhanrakentaminen vaatii myös riskinottoa joissakin tilanteissa. Mutta tunsimme fyysisesti, että kadulla olevien ihmisten oli kuultava totuus, kuultava, etteivät he ole tuskansa kanssa yksin. Heidän oli saatava tietää, että ehkä heillä oli mahdollisuus puhua julkisesti uskomuksistaan. Näin tarjosimme [performatiivisen] toimintamallin.

Esityksen jälkeen monet ihmiset tulivat kiittämään meitä, koska he olivat vihdoinkin kuulleet julkisesti jotain, minkä he tiesivät ja tunsivat olevan totta, mutta mikä oli virallisesti kielletty ja mitä oli kiellettyä mainita. Esityksemme jälkeen heitä ympäröivällä maailmalla ei ollut enää vain yksi kasvo, valheita tuottavan valtion kasvot.

Monta kertaa tuon esityksen jälkeen olemme kysyneet itseltämme: "Miksi meidän kimppuumme ei hyökäty, kun teimme sodanvastaisen esityksen noina hyvin väkivaltaisina ja ahdistavina aikoina?". Vastaus, jonka olen löytänyt, on se, että näyttelijöiden sitoutuminen ja taiteellisuus - heidän tekniikkansa, keskittymisensä ja kanavoitu energiansa - suojasivat heitä. Asiat, joita näyttelijä tai näyttelijätär oppii fyysistä harjoittelua tehdessään, eivät ole vain voimistelun, joogan, taistelulajien tai minkä tahansa muun tekniikan elementtejä; paljon tärkeämpää on tieto siitä, miten olla läsnä, hetkessä, keskittyä ja olla tarkka ja pysyä mukana henkisestä ja fyysisestä väsymyksestä, tylsyydestä tai ulkoisista olosuhteista huolimatta. Työskentely erilaisten teatteritekniikoiden parissa tarkoittaa sitä, että oppii olemaan näkyvä - mikä on hyvin tärkeää julkisessa tilassa - ja miten ottaa ihmisten huomio, miten projisoida ääni ja käyttää sitä fyysisenä voimana. Se on myös sitä, että oppii suojelemaan itseään ja samalla avaamaan sydämensä ja antamaan yleisölle syvimät tunteet. Kun vastassa on ihminen, joka antaa parhaansa, ihmiset antavat kunnioituksensa. Kaikki nämä asiat suojasivat näyttelijöitä tuon riskialttiin esityksen aikana.

Tämä Babylonian Confusion (ohjaus yhdessä Jadranka Andjelićin kanssa) sai minut rauhaan kaupunkini ja kansani kanssa, ja päätin jäädä kotimaahani ja työskennellä läpi sotavuosien. Ennen tätä esitystä olin kysynyt itseltäni monia vaikeita kysymyksiä siitä, pitäisikö minun jäädä maahan, jossa on diktaattori, jonka hallitus oli syvästi sotaa käyvässä sodassa. Tajusin kuitenkin, että olimme luomassa jotain merkityksellistä, parantavaa kokemusta yleisölle. Ja tajusin, että voimme vastustaa väkivaltaa ja tuhoa luomalla järkeä. Tämän kokemuksen kautta tulin siihen tulokseen, että teatterin avulla ihmiset voivat ottaa aktiivisen roolin ja ilmaista näkemyksiään sen sijaan, että he olisivat passiivisia tilanteen vastaanottajia. Ja tulin siihen tulokseen, että teatteri voisi olla väline sortavan hallinnon vastustamiseen.

Valokuva: Goran Basarić; Kuvassa: "This Babylonian Confusion" with Slobodan Beštić, Maja Mitić, Petar Pjer Rajković, Copy rights: DAH Teatar

KAUNEUDEN JA TOIVON VOIMA

Kun Naton pommitukset Jugoslaviaa vastaan alkoivat vuonna 1999, minusta tuntui, etten enää ymmärtänyt mitään. Kaikki ne vuodet, jotka olin työskennellyt teatterissa ja taistellut järjen puolesta tuhon järjettömyyttä vastaan, eivät auttaneet minua tuolla hetkellä ymmärtämään, mitä oli tapahtumassa. Nato-maiden päätös pommittaa Serbiaa ja Kosovoa Miloševićin ja hänen armeijansa Kosovossa tekemien julmuuksien lopettamiseksi oli hyvin väärä. Pommitukset tappoivat enimmäkseen siviilejä, sekä serbejä että albaaneja, ja monet heistä vastustivat Miloševićiä. Siinä ei ollut mitään järkeä, ja se antoi hallinnolle uusia tekosyitä eristää maa, käydä opposition kimppuun ja vahvistaa pelon ja terrorin järjestystä. Me, diktaattoria vastustaneet ihmiset, olimme jääneet loukkuun toisaalta ilmahyökkäysten

ja pommitusten ja toisaalta Miloševićin koston väliin. Tunsimme itsemme pelokkaiksi, vihaisiksi ja epätoivoisiksi samaan aikaan, kun kuulimme kauheita tarinoita siitä, mitä Kosovossa oli tapahtunut ja mitä meille tapahtuisi. Kuten kävi ilmi, se oli niin sanottujen "humanitaaristen" pommitusten aikakauden alku, joka on tuhonnut maita, kansoja ja jopa sivilisaatioita.

Ajattelin, etten enää tekisi teatteria ja että minun pitäisi käyttää aikani johonkin, joka auttaisi ihmisiä suuremmin ja tehokkaammin. Pian kuitenkin tajusin, että pommitussodassa ei ollut mahdollista tehdä mitään suoraa ja tehokasta ihmisten auttamiseksi. En voinut pysäyttää maani hallituksen tekemiä julkimuksia enkä auttaa ihmisiä, jotka olivat pommien pudotessa. Tällaisessa korkean teknologian sodassa voi vain istua ja odottaa, että pommit putoavat omaan taloon - tai sitten ei.

Kysyin itseltäni, mitä voin tehdä, jos en voi tehdä mitään muutosta, mitä voin tehdä? Mitä osaan parhaiten? Ja vastaus oli luonnollisesti teatteri. Pian sen jälkeen me DAH:ssa aloimme työstää uutta tuotantoa: *Documents of the Times*.

Aluksi minulla ei ollut aavistustakaan, mistä esityksessä olisi kyse. Näyttelijät luottivat minuun niin paljon, että he hyväksyivät tämän ja antoivat prosessin edetä. Pikkuhiljaa, kun maailma ympärillämme kirjaimellisesti romahti, tajusin, että tarvitsin jonkun hyvin, hyvin vanhan ihmisen näkökulman, joka voisi katsoa 1900-lukua eri silmin ja iän tuomalla viisaudella. Tästä syystä valitsimme hahmoiksi kaksi hyvin, hyvin vanhaa naista. Minulla oli mielikuva, että he tulivat museoiden ja kirjastojen pölyisistä arkistoista ja että he kantoivat valtavaa viisautta ja tietoa. Työskentely näiden naisten kanssa toi mukanaan ajatuksen ajasta, jostakin, joka oli suurempaa kuin politiikka ja jopa historia.

Kuivasta tekniikasta lähtien meidät valtasi kerralla ajatus vanhuudesta, vanhoista ihmisistä, historian ja menneisyyden painosta, jota nämä vanhat ihmiset kantavat mukanaan, ja viisaudesta, joka heillä on, koska heillä on kertynyttä tietoa tuhosta. Esityksen vanhat naiset ovat vuosisatoja vanhoja. He ovat ajan dokumentoijia, jotka kantavat yhä sisällään viestiä inhimillisyydestä ja anteeksiannosta.

Tuotantoprosessin edetessä tajusin myös, että työskentely perinteisessä tai tutussa teatteritilassa olisi rajoittavaa. Päätin tehdä paikkasidonnaisia esityksiä museoiden, kirjastojen, koulujen, teattereiden jne. portaikoissa - paikoissa, jotka ovat sidoksissa kaupungin historiaan. Porrashuoneet toimivat siirtymätiloina ihmisten maailman ja ideoiden maailman välillä. Portaisiin saattoi nousta ja laskeutua sekä fyysisesti että metaforisesti. Halusin kutsua yleisön kohtaamaan odottamatonta, uuteen tilaan, jossa voisimme kohdata ilman teatterin ja sosiaalisen elämän "naamioita". Esitystä kehitellessämme tajusin, että olimme tekemässä toista muotoa - se oli enemmänkin kuin meditaatio liikkeessä, kuin runoteos. Se oli hyvin hidas ja rauhallinen teos; yritin luoda jotakin, joka tuntuisi siltä, että kääntelisimme kirjan sivuja yhdessä yleisön kanssa. Minusta tuntui, että pommien aikana, kun ympärillämme oli fyysistä tuhoa, kauheaa melua, vihaa ja epätoivoa, meidän oli luotava jotain lempeää, joka etsisi valoa sisältä.

Muusikon laulu esityksessä oli enkelimäistä, kun näyttelijättäret - "vanhat naiset" - vanhanaikaisissa mekoissaan ja hatuissaan istuivat hitaasti ylimmälle portaalille ja alkoivat rullata portaita alas hyvin, hyvin hitaasti. Kun he vihdoinkin laskeutuivat alas, he ottivat pois päältä

"Documents of Time" rooleissa Aleksandra Jelić ja Sanja Krsmanović Tasić; Valokuva: DAH Theaterin arkisto

puvut, melkein hidastetusti, ja pysyivät valkoisissa puvuissa. He olivat kuin taakse jääneet sielut. Tuo esitys muistutti meitä kauneudesta ja toivosta kauhun aikana. Se puhui ihmishengestä ja taiteen, luomisen ja anteeksiannon tarpeellisuudesta. Ja se vihjasi muistojen tallentamisen ja sisällämme olevan lapsen vaalimisen tärkeydestä. Siksi uskon, että Documents of the Times piti monet meistä järjissään ja hengissä näinä uskomattoman vaikeina aikoina.

Tämän esityksen kautta huomasin pystyväni antamaan anteeksi ja ymmärtämään maailmaa.

SUREMISEN TÄRKEYS

Vuoden 2001 esityksessä *Maps of Forbidden Remembrance* (yhteistuotanto atlantalaisen 7 Stages Theatre -teatterin kanssa) loimme kohtauksen, jota kutsuimme nimellä "markkinapaikka". Se alkaa näyttelijä Maja Mitićista, joka astuu sisään mustiin pukeutuneena ja kantaa selässään suurta nippua. Hän kyykistyy ja ottaa leivän esiin ja sanoo: "Srebrenica, tapetut ja kadonneet" - ja alkaa lausua loputtomalta vaikuttavaa luetteloa miesten nimistä, serbijoukkojen tappamista bosnialaisista ihmisistä. Jokaista nimeä kohden hän laskee yhden leivän alas ja ottaa yhden askeleen. Kun hänellä ei ole enää leipää jäljellä, hän vain jatkaa nimien kuiskaamista.

Srebrenicassa tapahtui vuonna 1995 Bosniassa verilöyly, jossa serbijoukot tappoivat noin 8 000 muslimiä ja -poikaa (uhrien tarkkaa lukumäärää ei vielä tiedetä). Vuonna 2001 oli vielä tabu puhua julkisesti hallituksemme osallisuudesta tähän kauheaan rikokseen. Kielletyn muiston kartat palvelivat erilaisia rauhanrakentamistehtäviä, koska esitimme sen eri yhteyksissä ja eri yleisöille. Belgradissa esitetyn "torikohtauksen" tarkoituksena oli ennen kaikkea luoda julkinen tila surulle ja antaa ääni vaietulle historialle. Nähtyään esityksen bosnialainen Mostarin nuorisoteatterin johtaja Sead Djulic totesi, että se, että serbialainen ryhmä omisti yhden kohtauksen Srebrenican kysymykselle, merkitsi enemmän kuin se, että bosnialainen ryhmä olisi omistanut sille kokonaisen esityksen. Se merkitsi sitä, että uhrien sukulaiset kuuluivat vihdoin julkisesti serbialaisilta Serbian osallisuudesta tragediaan. Asia mainittiin äänekkäästi, ja se herätti osanottoa, koska serbiväestön kieltäminen oli niin tuskallista uhrien omaisille.

Yhdysvalloissa esitetty teos kertoi ihmisille tragediasta ja innoitti ihmisiä kohtaamaan menneisyyden. Kun kohtaus esitettiin Mostarissa, Bosniassa, kaupungissa, jonka asukkaat kokivat pahimmat joulmuudet 1990-luvun alun sodan aikana, se auttoi yleisöä parantumisprosessissa. Kun puutuimme epäoikeudenmukaisuuteen julkisesti ja olimme itse serbejä, loimme tilanteen, jossa empatia vahvistui,

menetyksiä surtiin ja katkeruus väheni. Kohtaus esitettiin uudelleen vuonna 2004 aktivistiryhmä Women in Blackin kutsusta, joka halusi juhlistaa verilöylyn 10. vuosipäivää, ja se oli kuin yhteiskuntamme sisällä yhä elävien demonien manaaminen. Vielä tänäkin päivänä se on "kuuma" aihe, joka herättää suuria jännitteitä Serbian nationalistien (ihmiset, jotka eivät halunneet hyväksyä Serbian hallituksen synkkää roolia 90-luvun sodissa) ja muutosta haluavien ihmisten välillä. Oli hyvin tärkeää esittää tämä kohtaus. Se osoitti, että teatteri voi olla totuuden kertomisen, todistamisen ja vastuun ottamisen paikka. Teatterin kautta ihmiset voivat ilmaista surua, herättää muistot henkiin ja antaa äänen niille, joita ei muuten kuulla.

Teatterillista toimintaa "Maps of Forbidden Remembrance- Srebrenica" Valokuva: DAH Theaterin arkisto

HUNNUN NOSTAMINEN: "MITÄ HE TEKIVÄT MEILLE?"

Viimeisten puolentoista vuosikymmenen aikana Serbian etninen ja kulttuurinen monimuotoisuus on jäänyt yhä enemmän näkymättömiin. 1990-luvulla vallinneen kansallismielisyyden kauden jälkeen monet etnisten vähemmistöryhmien jäsenet vaikenivat ja vetäytyivät pois julkisesta elämästä tai jokapäiväisestä yhteydenpidosta serbien kanssa. Etninen suvaitsemattomuus oli arkipäivää, mutta sitä koskevat tiedot piilotettiin, mikä loi väärän kuvan suhteellisen suvaitsevaisesta yhteiskunnasta. DAH:n teatteritoiminnassa (In)Visible City, (jonka se ohjasi yhdessä Jadranka Andjelićin kanssa), joka esitettiin Belgradin julkisissa busseissa vuonna 2005, käsiteltiin tätä etnisen ja kulttuurisen monimuotoisuuden katoamista ja sitä, miten tärkeää on pitää sen muisto elossa tuleville sukupolville.

Koska serbit olivat edelleen edellisen hallinnon kielteisen vaikutuksen, nationalistisen propagandan ja perinteisten etnisiä vähemmistöjä koskevien ennakkoluulojen alaisina, suvaitsemattomuuden ilmapiiri vallitsi vielä 2000-luvun alussa. Todistimme kasvavaa rasismia ja suvaitsemattomuutta esimerkiksi romaneja, juutalaisia, unkarilaisia, slovakialaisia ja albaaneja kohtaan. Tätä suvaitsemattomuutta tuki usein kasvava kristillinen konservatismi, myös Serbian ortodoksisen kirkon virkamiesten keskuudessa, joilla oli taipumus samaistaa Serbian valtio sen hallitsevaan uskontoon. Vuonna 2005 Serbiassa nähtiin useita etnisten ryhmien välisiä konflikteja ja välikohtauksia.

Näin ollen oli (ja on edelleen) erittäin tärkeää tiedottaa ja valistaa Serbian kansaa suvaitsevaisuudesta ja työskennellä etnisiä ennakkoluuloja vastaan sekä muistuttaa heitä siitä, että "olimme kerran"

suvaitsevainen ja monikulttuurinen yhteiskunta. Tätä tarkoitusta silmällä pitäen loimme paikallisiin julkisiin liikennevälineisiin teatteritapahtuman, jossa hyödynnettiin Belgradin eri etnisten ryhmien historiaa ja kulttuuria.

Esiintyjät (näyttelijät, tanssijat, muusikot) olivat "outoja matkustajia" busseissa, eri etnisten ryhmien hahmoja. Näyttelijä, joka esitti "matkanjohtajaa", opasti matkustajia reitin varrella ja kiinnitti heidän huomionsa monietniseen historiaan, joka on kietoutunut myös kaupungin nykyelämään. Yritimme houkutella matkustajat takaisin aikaan, jolloin olimme kaikki olleet ylpeitä siitä, että olimme sekoituneita, että kulttuurimme oli sekoittunut monista kulttuureista ja vaikutteista, että käytimme kahta kirjaimistoa, puhuimme monia murteita ja että kaupungeissamme oli kirkkoja ja moskeijoita. Tätä tuotantoa tehdessämme tunsimme, että tuomme takaisin kulttuurimme rikkauden, joka oli kadonnut tai haudattu.

Matkustajat lähtivät usein bussista ja sanoivat, kuinka syvästi heitä oli liikuttanut oivallus siitä, että nationalismi on yksi yhteiskuntamme väkivallan juurista. He ilmaisivat halunsa rakentaa uudelleen vahingoittunut monimuotoisuus. Monet matkustajat kysyivät: "Tarkoittaen luultavasti poliitikkoja, armeijaa ja vallanpitäjiä. Auttamalla matkustajia näkemään sodan uudesta näkökulmasta teatteritoiminta osoitti teatterin voiman valistaa ihmisiä "toisesta".

"In/Visible City" rooleissa Jugoslav Hadžić ja Aleksandra Jelić; Valokuva: Đorđe Tomić;

TILA, JOSSA MUISTI VOI ELÄÄ

DAH oli työskennellyt monta vuotta tiettyssä teatteriperinteen mukaan, jossa esityksen kehittämisen lähtökohtana on kiinnostava teema tai aihe. Ennen vuotta 2006 emme olleet koskaan lähteneet liikkeelle klassisesta näytelmästä. Etsiessäni uusia työskentelytapoja ja haasteita ja pitäessäni mielessä kolme näyttelijää, jotka olivat ryhmämme ydin, päätin työskennellä A.P. Tšehovin klassikkonäytelmän *Kolme sisarta* pohjalta.

Yksi näytelmän pääteemoista on menetetyt tilaisuudet. Kolme sisarta miettii junamatkoja Moskovaan, unelmiensa kaupunkiin, mutta he eivät koskaan lähde sinne. Rinnastus Serbiaan oli ilmeinen: yhteiskuntana odotamme juna, joka vie meidät "parempaan tulevaisuuteen", mutta emme koskaan tunnu lähtevän tähän junaan.

Toinen assosiaatio oli vuonna 1993 tapahtunut kuuluisa tapaus, jossa ihmisiä siepattiin junasta, joka oli matkalla Serbiasta Montenegroon. Serbian puolisolitaalliset joukot pysäyttivät junan Štrpciin, joka on pieni kaupunki Bosniassa lähellä Serbian rajaa. Puolisolitaalliset joukot kävivät junan läpi, ottivat 19 miestä pois vain siksi, että heillä oli musliminimi, ajoivat heidät pois ja teloittivat heidät seuraavana päivänä. Tämä traaginen tapahtuma antoi valtiolle vihreää valoa herättää pelkoa ja kauhua muslimiväestössä ja ajaa heidät pois Serbiasta. Tämä vihreä valo säilyi Srebrenican verilöylyn aikana ja sen jälkeen.

Tämä tapaus on hyvin tunnettu. Lopulta virkamiehet ottivat vastuun murhista, ja päämurhaajat otettiin kiinni ja vangittiin. Virallisella tasolla oikeus on toteutunut. Esityksemme tavoitteena ei siis ollut lisätä tietoisuutta tai paljastaa totuutta tästä tapauksesta, vaan pikemminkin tutkia kysymystä: "Miten voimme luoda muistamisen tilan?" Sen enempää edellinen kuin uusikaan hallitus ei ole koskaan lausunut surunvalittelun sanoja murhatun omaisille eikä yhdistänyt tätä junassa sattunutta tapausta myöhempiin tapahtumiin. Uhrien perheet ja läheiset kokivat, että koko tapaus haudattiin ja kiellettiin, eikä heille koskaan tarjottu tukea parantumiseen tai sovintoon. Tämä on yhteiskuntamme kuva: hautaamme asioita, kirjaimellisesti ja vertauskuvallisesti. Esityksemme perustana oli usko siihen, että yhteiskuntana emme voi edetä eteenpäin, ennen kuin kohtaamme sen, mitä meidän nimissämme on tapahtunut.

Toinen tärkeä teema *Kolme sisarta* -teoksessa on se, miten ihmiset löytävät traagisissa olosuhteissa tilaa juhliä elämää. *Kolmen sisaren* lukeminen ei tunnu tragedialta, vaikka näemme murhan, tulipalon, uhkapelejä pelaavan ja kaiken menettävän veljen ja sisaret, jotka eivät koskaan toteuta unelmiaan. Tšehovin nerokkuus on siinä, että kaikista näistä olosuhteista huolimatta hänen hahmonsa rupattelevat, syövät ja tekevät monia arkisia asioita. Elämää eletään kaikessa monimutkaisuudessaan: on hautajaiset, sitten mennään syömään. Ylistämme hyvää reseptiä samalla kun puhumme eksistentiaalisista kysymyksistä. Esityksessämme meitä askarrutti kysymys siitä, miten kietoa tragedian muistaminen tällaiseen elämän juhlintaan. Kohtaus, jossa kaikki näyttelijät laulavat ja tanssivat ja juoksentelevat ympäriinsä soittimien kanssa, oli pääministerimme murhasta vuonna 2003 kertovan kohtauksen ja Štrpcin junassa tapahtuneesta sieppauksesta kertovan kohtauksen välissä. Keskimäinen kohtaus antoi yleisölle mahdollisuuden rentoutua ja yksinkertaisesti nauttia elämän rakastamisen voimakkaasta juhlasta ja tunteista. Ja se antoi viitteitä siitä, miten voimme jatkaa ja juhliä elämää, vaikka kohtaamme toivotomia aikoja.

Tässä tuotannossa lavastus oli jälleen hyvin tärkeä. Tällä kertaa esityksemme toteutettiin sisätiloissa, teatterissa, mutta yleisö oli sijoitettu kahdelle sivulle peilaamaan toisiaan, aivan kuten ihmiset junan osastossa. Esitys tapahtui heidän välissään. Avauskohtauksen aikana näyttelijät tarjosivat yleisölle kuppeja oikeaa teetä ja juttelivat samalla teen historiasta. Yhdeksäntoista katsojaa sai 19 kuppia teetä; 19 ihmistä oli siepattu junasta ja teloitettu. Lopussa näyttelijät toivat teekynttilöitä näille samoille 19 katsojalle ja loivat näin valvojis- ja surutilan kaikille junassa kuolleille ja kaikille sodissa kuolleille. Tällä tavoin loimme muistotilan.

"The Story of Tea" rooleissa Jugoslav Hadžić, Aleksandra Jelić, Sanja Krsmanović Tasić, Maja Mitić;
Valokuva: Jovan Čekić;

YHTEENVETO

Yhteisen osallistumisen (eli hankkeiden, esitysten ja tapaamisten) kautta teatteri voi olla yksi tehokkaimmista välineistä, jolla voidaan luoda elävä yhteys konfliktin vastakkaisilla puolilla olevien henkilöiden välille. Tällä tavoin teatteri auttaa poistamaan ihmisten välisiä esteitä ja rohkaisee heitä kohtaamaan totuuden ja pääsemään yli vaikeista kokemuksista, mikä edistää suoraan sovintoa. Teatteri voi vastata ihmisten tarpeeseen ymmärtää hetkeä, jossa he elävät, ja se voi auttaa heitä kohtaamaan pelon, vihan, ennakkoluulot, kivun ja kärsimyksen turvallisessa ympäristössä. Se voi muistuttaa ihmisiä toisten kärsimyksestä. Se voi vaikuttaa ihmisiin syvästi ilman poliittista painostusta ja propagandaa. Se voi antaa elämän energiaa, joka ilmenee näyttelijän tanssivassa, laulavassa kehossa. Se voi saada ihmiset jälleen hymyilemään yhdessä.

Yksi teatterin perusasioista on, että erilaisista taustoista tulevat ihmiset työskentelevät yhdessä, ja juuri tätä tarvitaan eniten alueellamme. Teatteri on yritys jakaa tilaa. Jokaisessa alueemme maassa on samat tärkeät kysymykset: voimmeko luoda yhteisen tilan? Mitä se vaatisi?

Teatterityön kautta voidaan tutkia suvaitsevaisuutta ja mahdollisuutta luoda raunioista uutta elämää. Teatteri voi olla keino aloittaa varovasti keskustelu maan levottomasta historiasta ja avata ovi totuuden kohtaamiselle ja sovinnolle.

Luovat teatteritekniikat ja -ohjelmat voisivat tukea osallistujia sovitteluprosessin aloittamisessa ja jatkamisessa. Teatteri luo turvallisen vyöhykkeen ja turvallisen ympäristön yksilöllisten tarpeiden ilmaisulle ja traumaattisten kokemusten voittamiselle luovan työskentelyn avulla. Näin teatterilla voi olla tärkeä rooli yhteiskunnassa. Myös yhteiskunnallisen tietoisuuden pohjalta tehdyllä teatterilla on tärkeä rooli todistajana. Joskus on tärkeämpää vain olla läsnä hiljaisuudessa kuin toimia.

Ja lopuksi teatteri voi luoda tilan, jossa muisti voi elää täydessä arvokkuudessaan - muisti, joka avaa tien totuuden kuulemiselle uudelleen, joka antaa äänen niille, joita ei muuten voida kuulla

Lähteet

Viitteet:

- i.* "This Babylonian Confusion"- the title of the performance is the title of the poem by B.Brecht - Bertolt Brecht, Kriegsfibel (Berlin: Eulenspiegel Verlag, 1955); Brecht, War Primer (London: Libris, 1998).
- ii.* Bertolt Brecht, Kriegsfibel (Berlin: Eulenspiegel Verlag, 1955); Brecht, War Primer (London: Libris, 1998).
- iii.* Bertolt Brecht, Kriegsfibel (Berlin: Eulenspiegel Verlag, 1955); Brecht, War Primer (London: Libris, 1998)
- iv.* Bertolt Brecht, Kriegsfibel (Berlin: Eulenspiegel Verlag, 1955); Brecht, War Primer (London: Libris, 1998)

Internet-lähteet:

<http://en.dahtearcentar.com/performances/this-babylonina-confusion/>

<http://en.dahtearcentar.com/performances/documentsoftime/>

<http://en.dahtearcentar.com/performances/maps-of-forbidden-remembrance/>

<http://en.dahtearcentar.com/performances/the-story-of-tea/>

<https://youtu.be/CmCq5EYG1FQ>

3. Koulutusmateriaali: Harjoitukset ryhmätoimintaa varten

Harjoitteen otsikko	Maailmankartta
Yleiskuva	Osallistujat tutustuvat henkilökohtaisen identiteetin ja sen maan kartan välisiin yhteyksiin, jossa he asuvat.
Tavoitteet	Ymmärtää, miten oman maan kartan muutokset vaikuttavat ihmisten elämään kaikilla tasoilla.
Materiaalit	A4-kokoinen paperi jokaiselle osallistujalle ja kynä jokaiselle osallistujalle. Tarvitaan suuri, tyhjä huone, jossa osallistujat voivat liikkua.
Kesto	90 minuuttia
Ryhmän koko	15-20 osallistujaa
Ohjeet kouluttajille	<ul style="list-style-type: none">- Osallistujia pyydetään ottamaan paperi ja kynä ja piirtämään objektiivinen maailmankartta niin hyvin kuin mahdollista.- Osallistujat vertailevat piirustuksiaan kartoista ja oppivat toisiltaan kartan tarkkuudesta.- Osallistujia pyydetään sitten seisomaan rivissä huoneen toisella puolella, jolloin edessä on tyhjä tila. Heitä pyydetään kuvittelemaan, "kääntämään" lattialla olevaa karttaa ja kuvittelemaan, missä ovat maanosat, valtiot jne.- Kouluttaja kutsuu sitten tiettyjä kaupunkeja (kuten Pariisi, kaupunki, jossa he ovat, Varsova, Peking jne.) ja pyytää osallistujia siirtymään lattialla sinne, missä he kuvittelevat kaupungin olevan (pitäen mielessä, että kartta on nyt lattialla).- Kun osallistujat ovat muodostaneet kartan siirtymällä eri kaupunkeihin, heitä pyydetään seisomaan uudelleen rivissä, vierekkäin, katsomaan tilaan päin ja kuvittelemaan karttaa lattialla.- Kouluttaja pyytää osallistujia siirtymään samaan aikaan mutta yksitellen kuuteen paikkaan: paikkaan, jossa he ovat syntyneet, paikkaan, jossa he ovat matkustaneet ensimmäistä kertaa ulkomaille, unelmiensa paikkaan, surun paikkaan, paikkaan, jossa he aikovat tehdä / tai tekevät parhaillaan suurta elämäntyötään, ja paikkaan, jossa he ovat juuri nyt.- Kouluttaja pyytää kaikkia aloittamaan uudelleen rivistä ja toistamaan kaikki paikat, joissa he kävivät. Tuloksena on eräänlainen "koreografia". He voivat keskustella hieman valitsemistaan paikoista.- Kouluttaja pyytää osallistujia jälleen liikkumaan paikasta toiseen (valitsemastaan paikasta), mutta tällä kertaa kouluttaja pyytää heitä tekemään konkreettisia tehtäviä: paikassa, jossa he ovat syntyneet, tekemään yhden kyseistä paikkaa kuvaavan teon; siirtymään paikkaan, jonne he matkustivat ensimmäistä kertaa, ja kertomaan, miltä heistä tuntui matkustaessaan kyseiseen paikkaan; tekemään yhden haluamansa teon unelmiensa paikassa; tekemään yhden transformatiivisen teon surun paikassa; "signeeraamaan" nimellään saapuessaan paikkaan, jossa he tekevät suuren työnsä, ja lopuksi tulemaan kaikki yhdessä paikkaan, jossa he ovat juuri nyt.

	<ul style="list-style-type: none">- Tarkan kartan luomiseksi tilaan osallistujat ymmärtävät, että he jakavat tilan tällä planeetalla, ja että vaikutamme toisiimme liikkumisellamme maailman läpi.- Kouluttaja jakaa sitten "kartan" lattialla tuoleilla, ja he saavat yhden puoliskon "kartasta". Kouluttaja pyytää nyt osallistujia siirtymään eri paikkoihin käyttäen vain puolta kartasta. Osallistujat ymmärtävät sitten, mitä tarkoittaa, jos he eivät voi liikkua vapaasti kartalla.- Kouluttaja pienentää "karttaa" entisestään ja jakaa tilan neljään osaan tuolien avulla. Kouluttaja pyytää sitten osallistujia siirtymään kuuteen paikkaan, mutta vain neljäsosa tilasta on käytettävissä. Osallistujat ymmärtävät nyt, mitä tarkoittaa, jos he eivät voi mennä synnyinpaikalleen tai unelmapaikalleen jne.- Seuraavaksi käydään keskustelua, jossa osallistujat vaihtavat ajatuksia siitä, miltä heistä tuntui, kun he tajusivat, etteivät voi siirtyä omalle paikalleen, mitä se merkitsee nyt ja mitä se voisi merkitä heidän elämässään.
Purku ja evaluaatio	
Vinkkejä vetäjille	<p><u><i>Mahdollisia haasteita:</i></u></p> <p><u><i>Huomioita:</i></u></p>

4. Vuorovaikutteinen oppiminen

Harjoitteen otsikko	Luo oma karttasi
Yleiskuva	<p>Kyseessä on interaktiivinen verkkoaktiiviteetti.</p> <ul style="list-style-type: none">- Tehtävä on suunniteltu mieluiten ZOOM:ille tai vastaaville alustoille.- Työ tehdään ryhmissä, joissa on yksilöllisiä tehtäviä.- Työ soveltuu erityisesti kansainvälisille osallistujaryhmille.
Tavoitteet	<ul style="list-style-type: none">- Eri maista tulevien osallistujien pitäisi saada tunne yhteisestä tilasta ja yhteisestä historiasta.- Ymmärrys maailmankartan merkityksestä.- Oman maan aseman ymmärtäminen suhteessa maailmaan.- Ymmärtää, miltä tuntuu, kun osa omasta maasta ei enää kuulu siihen - miten se vaikuttaa identiteetin tunteeseen.
Materiaalit	<ul style="list-style-type: none">- Hyvä Internet-yhteys.- Pari arkkia valkoista A4-paperia kutakin osallistujaa kohti ja pari eriväristä kynää.
Kesto	45 minuuttia
Ryhmän koko	15
Ohjeet kouluttajille	<ul style="list-style-type: none">- Kullakin osallistujalla on viisi minuuttia aikaa piirtää maailmankartta "päästä päähän".- Kouluttaja pyytää jokaista osallistujaa näyttämään juuri piirtämänsä kartan. Karttoja vertaillaan ja keskustellaan niistä.- Osallistujat sopivat tarkimmasta kartasta ja keskustelevat tarvittaessa siitä, mitä karttaan on lisättävä.- Kouluttaja pyytää jokaista osallistujaa merkitsemään maansa kartalle.- Kouluttaja pyytää jokaista osallistujaa piirtämään oman maansa kartan. Tarvittaessa he voivat tutustua internetiin. Kartat asetetaan kaikkien nähtäville.- Kouluttaja pyytää osallistujia merkitsemään karttoihinsa kuusi paikkaa: paikka, jossa he ovat syntyneet; paikka, jossa he ovat matkustaneet maassa ensimmäisen kerran; paikka, joka edustaa heidän "unelmapaikkaansa" maassa; paikka, joka edustaa "surupaikkaa" maassa; paikka, jossa he työskentelevät tällä hetkellä; paikka, jossa he ovat tällä hetkellä. Heidän olisi tehtävä tämä eri värejä käyttäen. He näyttävät karttojaan ryhmälle ja voivat keskustella hieman siitä, mitä tapahtuu, jos joku ei ole syntynyt siellä, missä hän asuu juuri nyt, mitä tapahtuu, jos kaikki paikat ovat samassa paikassa jne.- Kouluttaja pyytää osallistujia käyttämään punaista väriä ja piirtämään viivoja, jotka jakavat kartan neljään osaan. Tämän jälkeen he valitsevat, missä kartan osassa he haluavat seistä sillä hetkellä. Heidän on väritettävä kyseinen kartan osa. Kartan loppuosa ei enää kuulu karttaan.- Kouluttaja pyytää osallistujia havainnoimaan, mitkä paikat puuttuisivat heidän elämästään tämän uuden tilanteen myötä. Koska he ovat vain neljänneksessä

	<p>karttaa, he eivät esimerkiksi ehkä pääse synnyinseudulleen tai unelmiensa paikkaan jne.</p> <p>- Kouluttaja pyytää osallistujia vaihtamaan kartan osaa, jota he voivat käyttää nyt, ja katsomaan, mitä tapahtuu, mitä paikkoja puuttuu nyt. He voivat tehdä näin kaikkien neljän kartan osan kanssa. Kouluttaja voi pyytää osallistujia jakamaan kartan niin moneen osaan kuin he haluavat. Esimerkiksi entisen Jugoslavian tapauksessa kartta jaettaisiin seitsemään osaan.</p>
Purku ja evaluaatio	<p>On tärkeää puhua niistä oivalluksista, joita osallistujat saivat tästä työstä, ja kertoa, miten ne muuttaisivat heidän elämänsä.</p>
Vinkkejä vetäjille	<p>Kun karttoja piirretään, kouluttaja voi rohkaista osallistujia keskustelemaan siitä, miten käsitys kartasta riippuu siitä, mistä he ovat kotoisin. Esimerkiksi siitä, miten eurooppalaiset ajattelevat, että Eurooppa on kartalla valtava, vaikka se onkin pieni, miten Yhdysvalloista kotoisin olevat ihmiset ajattelevat usein, että Yhdysvallat on kartan keskellä jne. Kun osallistujat esittelevät karttojaan, heitä ei pidä arvostella, vaan kouluttajan on kannustettava hauskaan ja leikkimieliseen ajatustenvaihtoon.</p> <p><i><u>Mahdollisia haasteita:</u></i></p> <p><i><u>Huomioita:</u></i></p>

Creative commons -lauseke

Tekijä: Dijana Milošević, DAH-Teatteri, Belgrad, Serbia

Tämä teksti on julkaistu Creative Commons -lisenssin ehdoilla: CC BY-SA 2.0. Kirjoittajan nimi on seuraava: CC BY-SA 2.0, Tekijä: Dijana Milošević, rahoituslähde: Euroopan unionin aikuiskoulutuksen Erasmus+-ohjelma. Tekstiä ja aineistoa saa jäljentää, levittää, saattaa julkisesti saataville, jakaa ja mukauttaa seuraavin ehdoin: Tekijän nimi, lisenssi sekä alkuperäisen lähteen verkkosivuston osoite on joka tapauksessa julkaistava. Kuvien tekijänoikeustiedot löytyvät suoraan kuvien alta.

Euroopan komission tuki tämän julkaisun tuottamiselle ei tarkoita, että komissio hyväksyisi julkaisun sisältöä, joka heijastaa ainoastaan sen kirjoittajien näkemyksiä, eikä komissio ole vastuussa siitä, miten julkaisun sisältämiä tietoja mahdollisesti käytetään.

ESPANJAN SIIRTYMÄ

A.M.E.F.E.

Sisällysluettelo

1. Yleiskatsaus	2
2. Taustatiedot	3
Johdanto	3
MITÄ SANA 'SIIRTYMÄ' TARKOITTAÄ	3
MITKÄ OLIVAT ESPANJALAISEN SIIRTYMÄN PÄIVÄMÄÄRÄT?	3
Hallinnon epäröintiä muutoksen ja pysyvyyden välillä	4
Hallitus kahden vastakkaisen voiman välissä	4
ADOLFO SUAREZIN ENSIMMÄINEN HALLITUS	5
Poliittiset uudistukset v 1976	5
Don Juan de Borbonin luopuminen kruunusta	5
Vaikeuksia matkalla vaaleihin	6
Eri osallistuneet poliittiset voimat	6
Vaalit	7
ADOLFO SUAREZIN TOINEN HALLITUS	7
Espanjan vuoden 1978 perustuslaki	7
Lain sisältö	7
Lain käyttöönotto	7
Suárezin toisen hallituksen loppu	8
TEJERON VALLANKAAPPAUS	8
SIIRTYMÄSTÄ DEMOKRATIAAN	9
Johtopäätökset:	9
Lähteet	11
3. Koulutusmateriaali: Harjoitukset ryhmätoimintaa varten	12
4. Vuorovaikutteinen oppiminen	15
1. QUIZIZZ	15
2. UTELLSTORY	17

1. Yleiskatsaus

Espanjalainen siirtymä tunnetaan sarjana tapahtumia, jotka johtivat maan siirtymään kenraali Francon diktatuurista täyteen demokratiaan rauhallisella ja järjestäytyneellä tavalla. Se teki tilaa perustuslailliselle monarkialle, joka on tämänhetkinen valtiomuoto. Espanjan siirtymää pidetään malliesimerkkinä prosessista, jota muut maat voivat seurata. Viime vuosina monet historioitsijat ovat kyseenalaistaneet tämän positiivisen lähestymisen. On faktaa, että siirtymä hoidettiin ilman vakavia sosiaalisia traumoja kohtuullisen ajan sisällä ja että se johti vakiintuneeseen demokratiaan. Mutta on myös totta, että monta vuotta terrorismia, erityisesti baskien vapautusarmeijan ETA:n terrorismi, ravisteli alkavia demokraattisia instituutioita. Niin paljon, että valtiolliset turvallisuusviranomaiset ja lyhyesti sanottuna kaikki kansalaiset; itsepäinen oikeisto tekivät kaikkensa, jotta vanhat francolaiset instituutiot jatkuisivat. Tässä mentiin niin pitkälle, että yritettiin vallankaappausta. Johtuen myös kansainvälisen talouden kriisistä ja ihmisoikeuksien puuttumisesta, tyytymättömyys ja työväen levottomuudet olivat intensiivisiä, kuten myös opiskelijoiden protestit. Kysymys Espanjan itsehallintoalueiden asemasta on edelleen ratkaisematon. Se nousi esiin koko voimallaan ja monimutkaisuudellaan alkaen Franco kuolemasta 20. marraskuuta 1975. Tapahtumat alkoivat edetä nopeasti. Ensin 22. marraskuuta oli kruunajaiset, jolloin Astorian prinssistä tuli Juan Carlos I. Hän puhui ensimmäistä kertaa maalleen parlamentin edessä, joka oli vielä Francon hallinnon alla, julisti uuden aikakauden alkaneeksi Espanjan historiassa. Hän ilmaisi aikomuksensa integroida kaikki espanjalaiset, saada tunnustus sosiaalisille ja taloudellisille oikeuksille ja sitouttaa monarkia lujasti Eurooppaan. Seuraavina kuukausina seurasi uudistuksia, ensin maltillisia, mutta vanhaa regiimiä edustaneiden, Arias Navarron johtamien parlamentin jäsenten astuttua syrjään, ne tiukentuivat. Uusi sukupolvi, joka oli Adolfo Suarezin ohjauksessa, pääsi vähitellen niskan päälle. Katuprotestit ja tyytymättömyys taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen tilanteeseen johtivat hallituksen eroon.

Ensimmäisenä heinäkuuta 1976 kuningas nimitti uuden kabinetin, jota johti Suarez. Hän otti heti aloitteen käsiinsä: 6. heinäkuuta hän puhui kansalle televisiossa ja vakuutti johtavansa maan moderniksi demokratiaksi, joka kunnioittaa ”espanjalaisten enemmistön vapaata tahtoa”. Ennen kuin kuukausi oli kulunut, uudistettiin rikoslaki, joka nyt teki poliittisista puolueista laillisia; ensimmäinen armahdusasetus julistettiin; perustuslailliset oikeudet, kuten oikeus kokoontua ja perustaa yhdistyksiä, tulivat taas voimaan, ja pelätty Julkisen järjestyksen oikeusistuin hajotettiin. Elokuun loppuun mennessä vuonna 1976 poliittinen uudistuslaki esiteltiin ja monien kokouksen ja selitysten jälkeen, ja liikkumisrajoitusten yhä ollessa voimassa, parlamentti hyväksyi sen. Armeijan komentajat istuivat edelleen parlamentissa, ja käytännössä hyväksyivät 18. marraskuuta oman istuimensa viraltaponon. Tämän myötä tie aukesi uuden perustuslaillisen parlamentin vaaleille.

2. Taustatiedot

Johdanto

22. marraskuuta 1975, melkein 40 vuotta kestäneen diktatuurin jälkeen, Franco, "El caudillo", kuoli. Silloin nousi kysymys, miten hänen seuraajansa, Bourbonin kuningas Juan Carlos I, toimisi? Kaikki näytti puoltavan Francon linjan jatkumista.

- Franco itse valitsi Juan Carlosin vuonna 1969.
- Tullessaan valtaan hän vannoi kunnioittavansa Francon hallinnon tärkeimpiä lakeja ja hänen liikkeensä periaatteita,
- "Bunkkerilla" eli liikkumattomuuden kannattajilla oli paljon painoarvoa
- Juan Carlosin pääministeri oli Carlos Arias Navarro, Francon kannattaja, tunnettu myöntymättömyydestä ja kovuudesta. Lisäksi hän oli se, joka virallisesti ilmoitti Francon kuolemasta.

Mutta oli tiettyjä asioita, jotka kertoivat kallistumisesta muutosta kohti. Espanja oli nuori valtio, henkistä muutosta oli tapahtunut ja elintaso oli muuttunut ja kuningas oli hyvin selvä aikeissaan. Espanjan tulevaisuus oli todellinen mysteeri. Vuoden 1975 lopussa ei tiedetty, mitkä voimat tulisivat hallitsemaan.

MITÄ SANA 'SIIRTYMÄ' TARKOITTAÄ

Sana 'siirtymä' ilmentää kolmea asiaa

1. **Alkupiste.** Espanjan tapauksessa se oli Francon diktatuuri, jota kuvasi totalitarismi, tukahduttaminen, ja kirkon ja armeijan hallinta politiikassa.
2. **Päätepiste.** Espanjan tapauksessa siirtymä oli "demokraattinen", joten päätepiste oli demokratia. Poliittinen hallinto nojasi ihmisten suvereniteettiin. Opiskella Espanjan siirtymää on kysyä, miten Espanja muuttui diktatoorisesta, konservatiivisesta ja eristäytyneestä valtiosta demokraattiseksi, moderniksi ja eurooppalaiseksi valtioksi, joka se on tänään (vaikka francolainen aikakausi ei ollut yksiselitteinen kokonaisuus, sen selittäminen ei ole meidän tavoittemme).
3. **Tietynlainen muutos.** Siirtymä ja vallankumous johtavat kohti samaa, mutta ovat erityyppisiä. Siirtymä on muutos, joka tehdään ilman tuhoutumista. Tämä ei tarkoita, että muutos olisi helppo tai lineaarinen.

MITKÄ OLIVAT ESPANJALAISEN SIIRTYMÄN PÄIVÄMÄÄRÄT?

Alkupäivä on selvä, Francon kuolema. On vaikeampaa määritellä sen päättymispäivää. Historioitsijat eivät ole yhtä mieltä. Joillekin siirtymä tuli päätökseen vuonna 1978, kun perustuslaki säädettiin. Toisille vuonna 1981, Tejeron epäonnistuneen kumouksen jälkeen. Muille se on 1985, eurooppalainen päätös tunnustaa Espanjan demokratia ja ottaa se Unioniin (virallinen liittyminen 1.1. 1986). Me olemme päätyneet vuoteen 1982. Moni historioitsija valitsi sen, kun vallanjako Espanjan kahden puolueen välillä alkoi. Merkki siitä, että poliittinen kirjo oli moninainen ja äänestys vapaata, kuten eurooppalaisissa demokratioissa.

Hallinnon epäröintiä muutoksen ja pysyvyyden välillä

Francon jälkeen Juan Carlos pyysi Arias Navarroat pysymään pääministerinä jatkuvuuden symbolina. Mutta hallinnossa oli myös uudistajia (Fraga, Areilza, Garrigues, Alfonso Osorio, Leopoldo Calvo Sotelo, Rodolfo Martín Villa). Kuningas pyysi Ariasia ottamaan mukaan Torcuato Fernández Mirandan (hänen opettajansa prinssiuden ajalta) parlamentin puhemiehen kandidaattilistalta. Hallitus oli siksi heterogeeninen ja Ariasin tehtävä tehdä itsestään oikea johtaja, ei ollut helppo. Kuninkaan julkilausuma parlamentissa 22. marraskuuta 1975 heijasti epävarmuutta ja monimerkityksellisyyttä jatkuvuuden ja muutoksen välillä. Juan Carlos antaa muistopuheessaan ylistävän luonnehdinnan ja sanoo Francosta näin:

”Poikkeuksellinen hahmo jää historiaan. Kunnioituksella tahdon muistaa häntä, joka niin monta vuotta kantoi raskasta vastuuta johtaessaan hallitusta ja maata”. Se tosiasia, että Francon nimi mainittiin vain kerran puheessa, oli silmiinpistävä. Toisaalta on kannattavaa analysoida seuraava ilmaus: ”Espanjan kuninkaana, titteli, joka on myönnetty minulle historiallisen tradition, valtakunnan perustuslakien ja lakien mandaatilla, jonka sain espanjan kansalaisilta...” Mitä voidaan päätellä tästä lauseesta? Hän tunnustaa saaneensa valtaistuimen Francolta, joka valitsi hänet seuraajakseen (valtakunnan perustuslain). Hän myös vakuuttaa kahta muuta laillista perustetta, hänen kuulumisensa kuninkaalliseen perheeseen, (historiallinen traditio, jonka näemme myöhemmin, laillinen kuningas oli hänen isänsä) ja kansan tuki, joka voidaan tulkita demokratiaksi. Seuraus tästä monimerkityksellisyydestä oli monijakoinen, arasti liberaali hallituksen toiminta...?

Monella tavoin armahdukset oli rajattu, oikeutta kokoontua harkittiin, parlamentin lakiuudistusta ei oltu ratkaistu...

Hallitus kahden vastakkaisen voiman välissä

Espanja on ollut lähes 40 vuotta diktatuuri, jossa kaikki valta oli Francon käsissä. Hän käytti sitä kirkon ja armeijan tukemana. Rauhanomainen ratkaisu tarkoitti, että poliittiset ja teolliset johtajat eivät kadonneet. Kaikkein sitkeimmät Fancolaiset pysyivät päätöksentekoasemissaan, ja muodostivat ryhmän, joka tunnettiin nimellä ’bunkkeri’. He yrittivät pitää yllä sitä, ettei mikään muutu ja että francolaisuus jäisi vaikuttamaan pidempään kuin Franco. Kun hallitus teki uudistuksia, sen piti tehdä ne provosoimatta vastarintaan, koska joukkoirtisanoutumiset heikentäisivät maata, ja jopa armeija voisi kapinoida ja organisoida vallankumouksen. Mutta jos bunkkeri tekee kaiken edistääkseen konservatiivisuutta, on toinen julkinen mielipide, joka vie eri suuntaan. Siinä missä hallitus tekee varovaisesti toimenpiteitä, muilla sektoreilla toivotaan paljon suurempaa muutosta. He haluavat kokonaista armahdusta, poliittista vapautta ja suuria perustuslain uudistuksia...

He ilmensivät sitä uuden liikkeen muotoutumisella, kuten demokraattisella yhteistyöllä (kuten maaliskuussa 1976) mielenosoituksella kuten ensimmäinen helmikuussa 1976 Barcelonassa armahduksia varten. Laajalle levinnyt liikehdintä ja lakot, johon liittyivät kaikki julkiset palvelut (posti, valtiollinen rautatieliikenneyhtiö, metro). Hallitus yritti hillitä tämän tyylistä liikehdintää esimerkiksi vangitsemalla demokraattisen yhteistyön johtajia, mutta siitä tuli pian ylivoimaista vakavilla seurauksilla: maaliskuussa 1976 oli pidentynyt lakko Vitoriasissa. Viranomaiset yrittivät häätää kirkosta, se johti viiden ihmisen kuolemaan. Vaikka näemme sisäisiä ja ulkoisia vaikeuksia, joita hallitus kohtasi, rajoittivat Ariaksen toimintaa ja pakottivat eroamaan heinäkuussa 1976. Kuningas ja Torcuato Fernández Miranda valitsivat Adolfo Suárezin seuraajaksi ja onnistuivat saamaan hänet lyhyelle listalle puhemieheksi. Liberaalimpi sektori halusi Jose Maria de Areilzan. Mutta kuninkaan neuvonantajat

eivät hyväksyneet häntä. Hän oli liian liberaali ja avomielinen. Suarezin valinta oli kohti avoimuutta, mutta harkiten.

ADOLFO SUAREZIN ENSIMMÄINEN HALLITUS

Suarezin valinta näytti usealta askeleelta taaksepäin, koska hän tuli falangista ja toimi Segovian siviilikubernöörinä Francon aikaan. Ministerit kuten Fraga, Areilza ja Garriguess kieltäytyivät liittymästä hallitukseen, mutta näemme että pääasiassa toiminta ja uudistukset estivät poliittisen muutosproessin hänen aikanaan. Vaikka vuonna 1981 kuningas ojensi hänelle arvonimen Suarezin herttua, hänen roolistaan demokraattisessa siirtymässä. Ensimmäiset Suarezin hallituksen toimet olivat symbolisia. Suuret armahdukset annettiin heille, jotka olivat vankilassa poliittisista rikoksista, professorit, jotka erotettiin Madridin yliopistossa 1965, saivat tehtävänsä takaisin, opposition kokouksia järjestettiin ja kontakti Santiago Carrilloon (Espanjan kommunistisen puolueen johtaja) muodostettiin salalaisesti. Mutta poliittinen uudistusprosessi oli todenteolla alkamassa, ja olemassa olevaa lainsäädäntöä muokattiin, jotta se tunnustaisi ja takaisi yleiset vapaudet ja perustuslailliset oikeudet espanjalaisille.

Poliittiset uudistukset v 1976

Francon hallinto perustui seitsemälle lailliselle periaatteelle, jotka säätelivät nk. ylipäällikön (*generalissimo*) valtaa; työn organisointi, parlamentin toiminta ja niin edelleen. Jotta voitaisiin uudistaa lakeja, muuttamatta kaikkea, Mirandalla oli ajatuksena säätä kahdeksas laki, joka ylittää muun lainsäädännön. Tämä laki hyväksyttiin 18 marraskuuta 1976 parlamentissa ja siitä järjestettiin kansanäänestys 15 joulukuuta 1976. 77% äänioikeutetuista otti osaa ja 80% äänistä oli lain puolella. Sen nimi oli laki poliittisista uudistuksista ja sillä oli perustuslain asema.

Siinä säädettiin minimi vaatimuksista, jolla parlamentti voidaan valita yleisellä äänioikeudella. Se jatkoi perustuslakien uudistamista. Laissa myös luotiin konsepti suosituille suvereenisuudelle ja kaksi kamariselle parlamentille (alahuone ja senaatti). Toisin sanoen hyväksymällä tämän lain Francon parlamentti hyväksyi oman loppunsa. Puhuttiin ”parlamentin harakiristä”. On vaikea selittää, miksi he hyväksyivät sen, osaksi, koska oli sisäisiä heikkouksia ja toisaalta, intensiiviset yritykset saivat heidät hyväksymään sen. Saatuaan yhteisymmärryksen aroissa asioissa, kuten kommunistisen puolueen laillistamisen. Tämän poliittisen uudistuslain hyväksyminen oli tärkeä askel kohti demokratiaa ja avasi monella tavalla tietä eteenpäin maaliskuusta 1977. Lakko-oikeuden säätely, sulut ja irtisanomiset, oikeus kokoontua, ammattiyhdistysliikkeen syntyminen. kansallisliikkeen hajottaminen, baskivankien armahtaminen terrorismirikoksista. 14.10.1977 (vaalien jälkeen) täydellinen armahdus oli viimein julistettu. kaikki rangaistukset vuodesta 1939, jotka perustuivat mielipiteeseen, kumottiin.

Don Juan de Borbonin luopuminen kruunusta

Yksi tärkeä tapahtuma ensimmäisen Suarezin hallituksen aikaan, sai osakseen vain vähän mediahuomiota, koska espanjalaiset ajattelivat jo vaaleja. Don Juan de Borbon luopui kruunusta poikansa hyväksi. Juan Carlos tuli valtaan Francolaisena, koska Franco oli päättänyt hänet seuraajakseen 23. heinäkuuta 1969. Tässä on ote hänen puheestaan ”Minusta on tullut aika ehdottaa Espanjan parlamentille, että mainittu henkilö tulisi jatkamaan sijassani kuninkaana. Prinssi Juan Carlos de Bourbon. Hän on saanut sopivan koulutuksen tähän korkeaan tehtävään ja on ollut muodostamassa kolmea armeijaa, mikä on kiistämätön todistus hänen isänmaallisuudestaan ja täydellinen puoltolause

näiden periaatteiden (seitsemän laillisen periaatteen) hallinnasta. Hän täyttää muut yhdeksännen artiklan vaatimukset.” Se jonka olisi valtakausien mukaan pitänyt seurata monarkiassa ei ollut Juan Carlos, vaan hänen isänsä Don Juan de Borbon. Mutta 14.5.1977, jotta hänen pojastaan tulisi laillinen monarkki, Don Juan Borbon julistaa: ”Yhdistän osaksi monarkiaa, joka on astunut valtaan ja vahvistunut ja minun poikani kautta, joka on ensimmäisinä hallintovuosina saanut osakseen selvää kansan tukea ja joka avaa uusia väyliä maan kansainväliseen asemaan. Uskon, että aika on tullut minulle luopua historiallisesta oikeudesta Espanjan kruunuun. Luovutan sen tittelit, etuoikeudet ja aseman perheen sekä Espanjan kuninkaallisen suvun päänä, jonka sain isältäni kuningas Alfonso XIII toivoen, että saan pitää itselläni ja käyttää, kuten olen käyttänyt, titteliä Barcelonan kreivi.”

Vaikeuksia matkalla vaaleihin

Kun poliittista uudistusta koskeva laki oli hyväksytty, voitiin järjestää uudet demokraattiset parlamenttivaalit. Tie vaaleihin ei kuitenkaan ollut helppo. Ensimmäisenä ongelmana olivat vallankumouksen kannattajien terroristien epävakauttamisyrietykset. Sekä äärioikeistolaiset ryhmät (Guerrilleros de Cristo-Rey, Ejército Nacional Anticomunista, Antiterrorismo ETA, Comandos Antimarxistas...) että äärivasemmistolaiset ryhmät (ETA, GRAPO) lisäsivät painostustoimia ja iskuja. Toinen ongelma oli Espanjan kommunistisen puolueen laillistaminen. Puolueiden laillistaminen oli osa demokraattisten vaalien edellytyksiä.

Se oli kuitenkin yksi niistä kohdista, joiden suhteen "bunkkeri" oli kaikkein vastahakoisin. Saavuttaakseen tämän Suárez tapasi salaa Carrillon, ohitti korkeimman oikeuden ja kutsui koolle julkisten asioiden syyttäjälautakunnan antamaan myönteisen oikeudellisen lausunnon (9. huhtikuuta). Se oli riskialtista: jotkut ministerit erosivat, ja armeijan korkea neuvosto ilmaisi paheksuntansa. Hän onnistui kuitenkin saamaan sen laillistettua yhdessä PSOE:n, ammattiliittojen ja monien poliittisten ryhmien kanssa.

Eri osallistuneet poliittiset voimat

Voimme nostaa esiin kolme eri luokkaa:

- **Kansallismieliset puolueet:** Pacte Democrática per Catalunya (Baskien kansallismielinen puolue), Unió Democrática de Catalunya, Pacte Democrática per Catalunya.
- **vasemmisto:** PSOE, PCE, sosialistinen kansanpuolue
- **oikeisto:** Alianza Popular (AP), Unión de Centro Democrático (UCD).

Kaksi ensimmäistä ryhmää koostuivat Francon aikana salaisista poliittisista puolueista, jotka laillistettiin vaaleja edeltävinä kuukausina, mutta oikeiston tapaus, jota ei ollut olemassa Francon aikana, koska Falangi hallitsi, oli ongelmallisempi. Näin Manuel Fraga Iribarne perusti Alianza Popularin, joka noudatti francolaista perinnettä. Toukokuussa vuonna 1977 Adolfo Suárez perusti Unión de Centro Democrático, 15 eri puolueen koalition, jolle oli ominaista sen keskustajattelu mutta myös suuri ideologinen heterogeenisuus.

Vaalit

Vaalit pidettiin lopulta 15. kesäkuuta 1977, mikä oli siirtymävaiheen keskeinen vaihe. Äänestysprosentti oli 78,7, ja suuri voittaja oli UCD, joka sai 34 prosenttia äänistä.

Seuraavaksi tuli PSOE, jolla oli 28,9 prosenttia äänistä. Myös PNV ja PDC saavuttivat hyvät tulokset. Mutta PCE ja AP saivat alle 10 prosenttia, koska ne olivat kaksi puoluetta, joita leimasi voimakkaasti sisällissodan ja Francon hallinnon menneisyys.

ADOLFO SUAREZIN TOINEN HALLITUS

Ongelmat, jotka hän kohtasi

- **Autonomian ja terrorismin ongelma:** Autonomian periaate tunnustettiin (erityisasema, aluehallinto, mahdollisuus käyttää toista virallista kieltä), Baskimaan esiautonominen asema vahvistettiin kesäkuussa 1978... Mutta terrorismi vaati edelleen uhreja: vuonna 1978 kuoli 89 ihmistä sen tuloksena, ja niistä 69 johtui ETA:n teoista. Näin ollen ajatus siitä, että demokratian perustaminen ei riitä poistamaan ongelmaa, on vahvistumassa.
- **Taloukriisi:** Se johtui maailman taloustilanteesta mutta myös Espanjan vanhanaikaisista tuotantorakenteista. Neljä suurta puoluetta (UCD, PSOE, PCE, AP) sopivat suunnitelmasta talouden parantamiseksi ja sosiaalisten levottomuuksien vähentämiseksi. Tämän kokouksen tuloksena syntyi 25. lokakuuta 1977 Moncloan sopimus.

Espanjan vuoden 1978 perustuslaki

Suárezin toisen hallituksen tärkein prioriteetti oli kuitenkin perustuslaki, sen valmistelu ja laatiminen. Perustuslakihanketta valmisteli komissio, johon kuului 3 UCD:n jäsentä, 1 PSOE:n jäsen, 1 PCE:n jäsen, 1 AP:n jäsen ja 1 katalonialaisen puolueen jäsen. Työ kesti kahdeksan kuukautta.

Lain sisältö

Perustuslaki on "superlaki" tai korkein laki, eli se on niiden periaatteiden ja ajatusten synteesi, jotka määrittelevät itse hallintojärjestelmän: siinä hahmotellaan päälinjat ja osoitetaan ne korkeimmat arvot, jotka sitten määräävät koko maan oikeusjärjestelmän. Espanjan perustuslaki koostuu 169 artiklasta, jotka on jaettu dogmaattiseen osaan, joka sisältää tärkeimmät periaatteet ja perusoikeudet, ja orgaaniseen osaan, jossa määritellään poliittisen järjestelmän profiili, vallanjako, alueellisen organisaation malli... Aatteellisesti se on eklektinen perustuslaki, sillä se syntyi konsensuspolitiikan tuloksena. Näin ollen konservatiivisille ohjelmille tyypillisten ideologisten elementtien (oikeus yksityisomaisuuteen ja perintöoikeuteen) lisäksi perustuslakiin sisältyy liberaaleja elementtejä (yrittämisen vapauden tunnustaminen markkinatalouden puitteissa) ja sosialistisia elementtejä (laaja julkinen aloite taloudessa, vapaus ja tasa-arvo). Kaiken kaikkiaan sitä kuitenkin kuvataan edistykselliseksi.

Lain käyttöönotto

Parlamentti hyväksyi perustuslain 31. lokakuuta 1978. Joulukuun 6. päivänä järjestettiin kansanäänestys, jossa 87,7 prosenttia äänestäjistä hyväksyi sen. Kaksi viimeistä vaihetta olivat perustuslain hyväksyminen kuninkaan toimesta (27. joulukuuta) ja sen julkaiseminen virallisessa

lehdessä (29. joulukuuta). Se merkitsee todellista oikeudellista ja institutionaalista eroa Francon Espanjan ja demokraattisen Espanjan välillä.

Suárezin toisen hallituksen loppu

Maaliskuussa 1979 pidetyt parlamenttivaalit, ensimmäiset vapaat vaalit perustuslain voimaantulon jälkeen, vahvistivat vuoden 1977 tulokset ja UCD:n voiton. Äänestämistä pidättäytymisen lisääntyminen ja vasemmiston kasvu osoittivat kuitenkin Suárezin ja hänen hallituksensa vallan menettämistä. Väkivallan jatkuminen ja taloudelliset ongelmat lopettivat Suárezin hallituksen, jonka poliittinen heterogeenisuus oli etu, kun se mahdollisti siirtymisen vaaleihin ja perustuslakiin, mutta josta tuli este maan ongelmien ratkaisemisessa. Tammikuun 31. päivänä 1981 Suárez erosi sekä hallituksen että puolueen puheenjohtajuudesta. Hänen tilalleen hallituksen puheenjohtajaksi tuli Leopoldo Calvo Sotelo ja puolueen puheenjohtajaksi Agustín Rodríguez Sahagún.

TEJERON VALLANKAAPPAUS

Kysymys sotilaallisesta väliintulosta siviili- ja poliittisessa elämässä on olennainen Espanjassa, sillä sen historia on täynnä vallankaappauksia. Tämän ominaispiirteen lopettaminen kuului siksi demokratiaan siirtymisen vaatimuksiin. Aikakaudellamme voidaan havaita kaksi ensimmäistä sotilaallista kriisiä. Ensimmäinen tapahtui 21. syyskuuta 1976: hallituksen ja edelleen laittomien työväenjärjestöjen välisten neuvottelujen tuloksena hallituksen varapresidentti (kenraali Fernando de Santiago) erosi. Toisen, jo edellä mainitun kriisin aiheutti se, että Suárez laillisti PCE:n ilman korkeimman oikeuden suostumusta. Laivastoministeri Pita da Veiga erosi. Armeijan korkea neuvosto kokoontui ja antoi 14. huhtikuuta 1977 tiedonannon, jossa se totesi hyväksyvänsä sen kurinpidon vuoksi mutta tuomitsi sen. Tämän kriisin edessä hallitus pyysi Carrilloa tekemään eleen armeijan tyytymättömyyden lievittämiseksi. Niinpä PCE hyväksyi julkisesti isänmaan ja monarkian yhtenäisyyden ja otti lipun käyttöön. Sotilaallisen tyytymättömyyden syyt kuitenkin lisääntyivät. Itsehallintoalueiden perustuslain - jota monet pitivät kansakunnan hajoamisena - ja terrorismin kärjistymisen vuoksi armeija halusi puuttua asiaan, mutta sitä esti sen roolin kaventaminen: perustuslaissa se ei enää ollut yleisen järjestyksen vartija, ja toukokuussa 1980 puolustusministeriksi nimitettiin siviilihenkilö.

Tämän seurauksena Isänmaallisen Sotilasliiton kokoukset - jotka koostuivat Francon hallinnolle uskollisista korkeista upseereista, lisääntyivät vuodesta 1978 alkaen, ja kurittomuudet seurasivat toinen toistaan. Paljastui salaliitto nimeltä "Operaatio Galaxy" (johon muun muassa Tejero osallistui), jossa suunniteltiin La Moncloan valtaamista ja hallituksen kaappaamista. Näiden olosuhteiden huipentumana voidaan pitää Tejeron vallankaappausyritystä 23. helmikuuta 1981 (tunnetaan nimellä "23-F"). Parlamentaarisen äänestyksen aikaan (jonka tarkoituksena oli, että edustajainkokous hyväksyisi Sotelon Suárezin seuraajaksi) everstiluutnantti Tejero tunkeutui Cortesin istuntosaliin Guardia Civilin joukkueen kanssa. Hänen tarkoituksenaan oli saada koko Espanjan pääkapteenistojen samanaikainen tuki ja päävaruskuntien kapina. Samaan aikaan Valencian alueen kenraalikapteeni Milans del Bosch julistaa hätätilan. Useimmat sotilasjohtajat pysyivät valmiustilassa. Helmikuun 24. päivänä kello 1 yöllä kuningas lähetti televisiossa ja radiossa viestin, jossa hän ilmoitti vastustavansa täysin vallankaappausta. Hänen kannanottonsa teki lopun sotilasjohtajien epäröinnistä: kukaan muu ei liittynyt vallankaappaukseen, ja muutamat kapinalliset jäivät ilman voimaa. Osallistuneet kenraalit ja miehet pidätettiin ja siepatut kansanedustajat ja ministerit vapautettiin. Milans ja Tejero tuomittiin 30 vuodeksi vankeuteen. Vallankaappausyrityksen vastaisen toimintansa ansiosta kuningas vahvisti

lopullisesti legitimizeettinsä, ja 27. helmikuuta kansa lähti kaduille osoittamaan sitoutumistaan demokratiaan.

SIIRTYMÄSTÄ DEMOKRATIAAN

Suárezin ero Calvo Sotelon hyväksi pääministeriksi ei kuitenkaan riittänyt maan taloudellisen ja sosiaalisen kriisin voittamiseen. Puolueen sisäiset erimielisyydet olivat liian voimakkaita, ja helmikuusta 1981 lokakuuhun 1982 vaihtuivat presidentit, joista yksikään ei onnistunut voittamaan. Ministerit alkoivat lähteä UCD:stä, kunnes Suárez itse jätti puolueen heinäkuussa 1982 ja perusti Demokraattisen ja Sosiaalisen Keskustan. Tilanteen edessä Calvo Sotelo hajotti parlamentin elokuussa 1982, ja uudet parlamenttivaalit järjestettiin 28. lokakuuta. Näistä vaaleista sosialistit selviytyivät voittajina 46 prosentin ääniosuudella. Tämä merkitsi demokratisoitumisen normalisoitumista, sillä poliittinen vaihtuvuus on yksi demokratian toimivuuden kriteereistä. Se merkitsee demokraattisen siirtymäkauden päättymistä. Siirtymävaiheen virstanpylväitä korostettaessa kolme keskeistä hetkeä ovat poliittista uudistusta koskevan lain hyväksyminen, ensimmäisten parlamenttivaalien järjestäminen ja Espanjan perustuslain julistaminen. Demokratiaan siirtymisen mahdollistaneista tahoista voidaan erottaa useita ryhmiä:

- päähenkilöt: Juan Carlos, Arias Navarro, Torcuato Fernández Miranda ja Adolfo Suárez ja niiden epäsuora yhteistyö, jotka eivät vastustaneet: erityisesti kuninkaan isä, Don Juan de Borbón.
- kollektiiviset päähenkilöt ovat enimmäkseen myönteisiä: Espanjan kansa, poliittinen oppositio (joka ei turvautunut väkivaltaan), tiedotusvälineet (useimmat niistä puolustavat vakauden ja rauhan arvoja). Vuodet 1975-1982 olivat ratkaiseva ajanjakso Espanjan historiassa, sillä Espanja pääsi nyt Euroopan demokratioiden joukkoon. On kuitenkin todettava, että Espanjan nykyiset ongelmat olivat syntyneet jo siirtymäkauden aikana: alueelliset vaatimukset, tappavat terroriteot ja tuotantorakenteiden hauraus.

Johtopäätökset:

Espanjan demokratiaan siirtymisen tilinpäätös jäi selvästi plussan puolelle, eikä ainoastaan siksi, että se johti demokraattisen rinnakkaiselojärjestelmän luomiseen huolimatta alkuvaiheen vaikeuksista. Ensimmäistä kertaa siirtymävaiheessa koettiin kaikkien espanjalaisten yhteinen historia, joka viitoitti tietä rinnakkaiseloon.

Demokratiaan siirtymisen aikana koettu muutos ei kuitenkaan rajoittunut yksinomaan poliittiselle alueelle, vaan sillä oli myös sosiaalisia piirteitä. Espanjalaisesta yhteiskunnasta on epäilemättä tullut tasa-arvoisempi. Tasa-arvoisuus on vain osoitus yhteiskunnan kasvavasta nykyaikaistumisesta, joka ilmenee mm. seuraavasti:

- Maataloutta harjoittavan väestön väheneminen.
- Naisten kasvava asema yhteiskunnassa. Naisten työllisyysaste on kasvanut hyvin nopeasti 1980-luvulta lähtien.
- Espanjan hedelmällisyysluvun lasku.
- Perhearvot ovat edelleen ratkaisevassa asemassa. Perhe on lievittänyt vakavia ongelmia, kuten työttömyyttä.
- Kasvava maallistumisprosessi, jota oli tapahtunut myös muualla maailmassa.

Espanjan kenties suurin muutos 1980-luvulla tapahtui koulutuksen alalla, jossa julkiset menot kasvoivat huomattavasti. Koulutus tuli pakolliseksi 16-vuotiaaksi asti, luotiin puolitoista miljoonaa koulupaikkaa ja myös stipendejä saavien opiskelijoiden määrä kasvoi.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Espanjan siirtyessä demokratiaan lopetettiin sensuuri, joka oli rasittanut kulttuuritoimintaa neljänkymmenen vuoden ajan. Sittemmin, mutta erityisesti 1980-luvulta lähtien, monet eri taidesuuntauokset ovat lisääntyneet kaikilla aloilla.

Lähteet

Aline Angoustures

Historia de España en el siglo XX, Edición Completa, 1993

Jacqueline Ferreras

La civilización Española de hoy en día, Nathan, 1996

Jaques Maurice ja Claudio Serrano

La España del siglo XX, Hachette-Livre, 1995

Javier Paredes

Historia contemporánea de España (siglo XX), Ariel Historia, Barcelona, 2000

Junta de Andalucía, Archivos generales

http://www.juntadeandalucia.es/cultura/archivos_html/sites/default/contenidos/archivos

3. Koulutusmateriaali: Harjoitukset ryhmätoimintaa varten

Toiminnan otsikko	SIIRTYMÄKAUSI JA ESPANJA TÄNÄÄN: SUURI TAISTELU (KANSALLINEN VASTAAN KANSAINVÄLINEN VERSIO)
Tiivistelmä	<p>Opettaja jakaa työn arvonnalla, jossa tuloksena on tutkimusaihe kullekin ryhmälle, Ryhmä 1, kansallinen versio siirtymävaiheesta, esimerkiksi: "Juan Carlos I:n monarkian ensimmäinen hallitus". Opettaja ohjaa heidät sekä kirjallisten että audiovisuaalisten lähteiden pariin, esimerkiksi: audiovisuaalinen kokoelma "Espanjan siirtymäkausi", muiden lisäksi. Heidän on myös etsittävä Internetistä muita asiakirjoja, sekä tekstejä että audiovisuaalisia dokumentteja. Aineiston avulla he valmistelevat kustakin teoksesta 10-15 minuutin mittaisen esityksen, joka heidän on esiteltävä opiskelutovereilleen. Ryhmä 2 tekee täsmälleen samoin, mutta kansallinen versio korvataan aiheen kansainvälisellä versiolla.</p>
Päämäärät	<ul style="list-style-type: none">• Historiallisten käsitteiden oppiminen aktiivisemmalla menetelmällä.• Historian menettelytapojen ja historiallisten lähteiden käytön oppiminen.• Oppilaiden motivoiminen, irrottautuminen oppikirjasta ja heidän johdattelemisensa etsimään tietoa muilla tavoin.• Tieto- ja viestintätekniikan käyttö yhteiskuntatieteissä.• Ryhmätyöskentely, joka pakottaa heidät yhteistyöhön.• Itsenäisyys oppimisessa, joka on perusasia tässä iässä.• Kannustetaan avoimeen keskusteluun.
Materiaalit	<p>Opettaja, kouluttaja, vastaa toiminnan toteuttamiseen tarvittavien materiaalien toimittamisesta. Hänen valitsemiensa tekstien lisäksi opiskelijat voivat käyttää kaikkia käytettävissään olevia digitaalisia materiaaleja. Tietokoneet, tabletit, älypuhelimet jne. Internet on suuri valtameri, josta heidän on löydettävä vahvimmat argumentit voittaakseen "lopullisen taistelun".</p>
Kesto	<p>1,5 tuntia (90 minuuttia)</p> <ul style="list-style-type: none">• 30 minuuttia aikaa lukea ja tutkia aiheita, jotka on myönnetty.• 30 minuuttia aikaa etsiä mahdollisimman paljon tietoa, joka auttaa meitä puolustamaan kantaamme ennen keskustelun alkua.• 30 minuuttia väittelyyn ja aiheemme puolustamiseen.
Ryhmän koko	<p>10 - 12 henkilöä (2 joukkuetta, 5 tai 6 henkilöä joukkueessa).</p>

Ohjaajan ohje	<p>Ehdotus ja menetelmäohjeet voivat olla erilaisia. Yhtäältä materiaalia voidaan käyttää jatkotehtävänä oppilaille, jotka haluavat syventää tietämystään historiallisesta ajanjaksosta. Toisaalta voimme työskennellä ryhmien kanssa ja pyytää oppilaita toteuttamaan toimia, kuten analysoidun artikkelin julkinen esittely tieto- ja viestintätekniikan tuella, yhteenvetolomakkeiden tekeminen, kronologisen akselin luominen yhteistyössä (digitaalisessa tai fyysisessä muodossa) jne. Lopetetaan aina "taisteluun - keskusteluun".</p>
Purku ja evaluaatio	<p>Työskentelyä arvioidaan koko prosessin ajan opettajan suorittaman kunkin ryhmän havainnoinnin avulla sekä prosessin lopussa pidettävien erilaisten suullisten esitysten avulla. Opettaja arvioi oikein laaditun ja koko ryhmälle esitetyn toiminnan, jota varten harjoituksen rakennetta muutetaan, ja siihen sisältyy aina loppukeskustelu, jossa kunkin ryhmän on puolustettava kantaansa. Ryhmä 1: Siirtymä, kansallinen versio; ryhmä 2: Siirtymä, kansainvälinen versio. Tämä kannanottojen kamppailu osallistaa oppilaat suoraan käsiteltävään aiheeseen.</p> <p>Opettaja toimii aina puolueettomana hahmona ja moderaattorina. Lopuksi kysytään kaksi avointa kysymystä toiminnan arviointia varten:</p> <ul style="list-style-type: none">• Mitä olemme oppineet?• Millaisia kokemuksia meillä on ollut tästä hankkeesta? <p>Harjoituksen lopuksi on tehtävä SWOT-analyysi, jossa kukin ryhmä esittelee vahvuutensa ja heikkoutensa.</p>

Tips for trainers

- Opettajan/valmentajan on oltava tinkimätön ja vakuuttava.
- Hänen olisi jätettävä omat mielipiteensä syrjään ja analysoitava varovasti osallistujien esittämiä väitteitä.
- Heidän tulisi herättää kriittinen ajattelu kaikissa osallistujissa.
- Sinun tulisi arvioida toimintaa oikeudenmukaisesti.

Mahdolliset haasteet:

- Osallistujat eivät kunnioita keskusteluvuoroa.
- Osallistujat ylittävät puheaikansa.
- Saattaa dialektinen kamppailu saada vauhtia ja muuttua todelliseksi taisteluksi.

Huomautus:

- Käytössä on kaksi eriväristä korttia: vihreä kortti osoittaa, että on vuoro puhua, punainen kortti osoittaa "vaitioloa ja kuuntelua".
- Meillä on ajastin, jolla seuraamme vuoroja keskustelun aikana.
- Ennen kuin aloitamme, teemme selväksi, että joukkue, joka menettää malttinsa puolustaessaan väitteitään, suljetaan pois toiminnasta.

4. Vuorovaikutteinen oppiminen

1. QUIZIZZ

Toiminnan otsikko	QUIZIZZ: ESPANJAN SIIRTYMÄKAUSI
Yleiskuva	<p>Quizizz on verkkosivu, joka sallii verkkokyselyiden tekemisen ja ryhmien vastaamisen kolmella eri tavalla:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Live-pelinä • Kotiläksynä (tulokset lähetetään opettajalle) • Yksilövastauksina ("soolopeli") <p>Se on ilmainen websovellus/appi, johon voit kirjautua Googlen käyttäjänä, joten tiliä ei tarvitse luoda.</p> <p>Koska Quizizzin osallistujien ei tarvitse kirjautua, he voivat vain kirjoittaa ohjaajan antaman PIN-koodin.</p> <p>Heidän ei myöskään täydy asentaa mitään appia laitteelleen (älypuhelimelle, tabletille, kannettavalle...), he voivat pelata millä selainohjelmalla tahansa. Appi on kyllä olemassa, ja se tekee asiat varsin helpoiksi, mutta kuten sanottu, sen asentaminen ei ole välttämätöntä.</p> <p>Kun vastaat Quizizziin, sinun ei tarvitse tuijottaa liitutaulua tai esitystä valkokankaalla, vaan kysymys ilmestyy jokaiselle mainituista laitteista yhdessä vastausvaihtoehtojen kanssa.</p> <p>Kun ohjaaja on tutustunut työkaluun, hän vetää Quizizzin kysymyksillä, jotka liittyvät Espanjan siirtymäkauteen, ja joihin osallistujat voivat vastata 3 erilaisella vastausvaihtoehdolla.</p> <p>Voittajaksi selviää henkilö, joka on saanut eniten oikeita vastauksia.</p>
Tavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> • tehdä opetus-oppimisprosessi dynaamisemmaksi vuorovaikutteisilla tehtävillä. • rohkaista e-oppimista arviointien kautta. • suunnitella kokonainen oppimispaketti. • integroida sisältö, toiminta ja arviointi täyttämään pedagogiset päämäärät.
Materiaalit	<p>✓ Pc, kannettava tietokone, älypuhelimet, tabletit, internet-yhteys, paperia ja kyniä.</p>
Aika	30 minuuttia
Ryhmän koko	15 – 20
Ohjeita kouluttajille	<ul style="list-style-type: none"> - Opettajat voivat kehittää omia "meemejä" tai sarjakuvahahmoja, jotka ilmestyvät osallistujien oikeiden (tai väärin) vastausten viereen. - He voivat lisätä kuvia – ei pelkästään kysymykseen, vaan myös mahdollisten vastausten yhteyteen, mikä mahdollistaa sopeutumisen

	<p>vähän paremmin luokan moninaisuuteen.</p> <ul style="list-style-type: none">- Peliasetusten valikosta pelin luoja voi valita, näytetäänkö oikeat vastaukset väärän vastauksen valinnan jälkeen vai ei. Ja pelissä on myös mahdollisuus tarkastella virheitään (ja oikein osuneita vastauksia) päästyään kyselyn loppuun.- He voivat myös järjestää kyselyt kokoelmiksi, jotta löytävät ne myöhemmin helpommin.
Purku ja evaluaatio	<p>Tulosraportit ovat hyvin kattavia, ja osallistujalle on mahdollista lähettää pdf-tiedosto, jossa on kaikki testin yksityiskohdat. On mahdollista valita, että vastausaika ei vaikuta pisteisiin. Tämä toiminto on erittäin tärkeä, koska monet osallistajat hermostuvat, kun heidän on vastattava nopeasti, ja epäonnistuvat paljon tavallista useammin.</p> <p>On mahdollista valita, näkevätkö osallistajat testin aikana, missä asemassa he ovat suhteessa muihin vai eivät. Riippuen siitä, mistä olet kiinnostunut, on mahdollista päättää, miten tämän vaihtoehdon kanssa toimitaan.</p>
Vinkkejä vetäjille	<p><u><i>Mahdollisia haasteita:</i></u></p> <ul style="list-style-type: none">✓ Hankaluudet sovelluksen käsittelemisessä.✓ Pelaaminen tapahtuu reaaliajassa ja tarjoaa mahdollisuuden pelata "klassisessa" muodossa, jolloin osallistuja etenee omaan tahtiinsa ja kouluttaja näkee tulokset; tai "kouluttajan tahdissa".✓ Vaikeudet kaikkien etenemisessä samaan tahtiin. <p><u><i>Huomioita:</i></u></p> <ul style="list-style-type: none">✓ Käytämme Quizziä joidenkin kirjallisten kokeiden korvikkeena, mikä antaa meille mahdollisuuden tehdä alustavan arvioinnin siitä, mitä oppilaat oppivat, ja puuttua prosessiin, kun havaitsemme "puutteita". Se on yksi monista asioista, jotka otamme huomioon arvioidessamme sekä oppilaiden oppimista että itse opetusprosessia.

2. UTELLSTORY

Toiminnan otsikko	UTELLSTORY: ESPANJAN SIIRTYMÄKAUSI
Yleiskuva	<p>Tässä toiminnassa käytämme <i>Utellstorya</i>, jonka avulla voit luoda ja jakaa tarinoita ilmaiseksi.</p> <p>Voit luoda tarinoita pelkkien kuvien pohjalta tai videon, taustamusiikin tai äänitallenteen avulla.</p> <p>Osallistujat voivat upottaa videot verkkosivuilleen, blogeihinsa, sosiaalisiin verkostoihinsa jne.</p> <p>Kun he julkaisevat <i>Utellstoryyn</i>, yhteisö kutsutaan automaattisesti kertomaan tarinoita käyttämällä kuvia, ääntä, videota tai sanoja aiheestasi.</p> <p>Saamme osallistujat kertomaan oman versionsa espanjalaisesta siirtymävaiheesta seuraavin keinoin kuvien, videoiden, musiikin, hauskojen meemien jne. avulla.</p> <p>Tämän työkalun avulla teemme toiminnasta sekä viihdyttävää että opettavaista.</p>
Tavoitteet	<ul style="list-style-type: none">- Pohdinta: tarinoilla pyritään saamaan osallistuja pohtimaan asiaa antamalla hänelle henkilökohtaisen merkityksen heidän omasta kontekstistaan, kokemuksistaan ja näkökulmastaan.- Yhteistyö: voimme rikastuttaa <i>Utellstory</i>-kokemusta edistämällä vastakkainasettelua. erilaisten näkökulmien, myös erilaisten tunteiden, joita kokee mielipiteiden ja kokemusten vaihtoa varten, jotta voidaan edistää luovuutta.- Luovuus: Kun osallistuja on kosketuksissa tarinan kanssa, hän samaistuu tai ei samaistu tarinan hahmoihin ja kehittää oman näkökulmansa ja näkökulmansa. Hänen asemansa suhteessa tarinaan vaikuttaa mielikuvitukseen, inspiraatioon ja intuitioon; se stimuloi ideoiden moninaisuutta tarinan edetessä.- Ongelmanratkaisu: Tarinat auttavat osallistujaa näkemään ongelman eri näkökulmista ja laajentamaan vaihtoehtoisia ratkaisuja tiettyyn ongelmaan.
Materiaalit	Tietokone, kannettava tietokone, älypuhelin tai tabletti; internetyhteys, paperia ja kyniä.
Aika	45 minuuttia
Ryhmän koko	15 – 20
Ohjeita kouluttajille	<p>Ainoa neuvo, jonka haluamme antaa toimintaa toteuttaville kouluttajille, on, että heidän on suotava osallistujille "täysi vapaus" tarinoiden luomisessa.</p> <p>Muistakaa, että jokaisella on mielikuvituksessaan erilainen näkökulma mihin tahansa historiallisiin tosiasioihin.</p>
Purku ja evaluaatio	<ul style="list-style-type: none">• Ajatuksena on, että sen sijaan, että annamme osallistujillemme esityksiä, jotka on ladattu - jotka ovat täynnä käsitteitä ja teorioita, joita kukaan ei muista ja jotka kaikki löytyvät verkosta, voimme antaa heille tilaisuuden kehittää <i>Utellstoryn</i> oppimistoimintana.

	<ul style="list-style-type: none">• Tätä varten ehdotamme osallistujille todellisen tarinan laatimista, joka liittyy opiskeltavaan aiheeseen. Tässä tapauksessa Espanjan siirtymään.• Tämän luomisprosessin aikana heidän on saatava tehtyä perusteellinen taustatyö tunteakseen aiheen hyvin, sillä kuten kouluttajat tietävät: jos haluat kertoa jotain yksinkertaisella ja hausalla tavalla, sinun on tunnettava se perusteellisesti.• Lisäksi heillä on mahdollisuus työskennellä yhteistyössä, etsiä keskeisiä ideoita hyvän käsikirjoituksen kirjoittamiseksi, suunnitella oma tarinansa, saada tolkkua kaikesta, mitä he ovat tutkineet, ja jakaa sitä pohtimalla sitä kouluttajan ja kollegoidensa kanssa mielekkään oppimisprosessin aikaansaamiseksi.
Vinkkejä vetäjille	<p><u><i>Mahdollisia haasteita:</i></u></p> <ul style="list-style-type: none">• Ole selvillä tarinasi suunnasta. Ennen kuin aloitat toiminnan, tee itsellesi selväksi tarinasi lähtökohta ja se, miten se päättyy.• Sisällytä mukaan tunteita. Päätä, minkä tunteiden kautta haluat yhdistää ja samaistua niihin. Se voi olla ilo tai huoli, tarve, pelko, unelma jne.• Älä unohda tärkeitä tapahtumia ja lopputulosta. Koska tiedon lisäksi etsitään motivaatiota ja halutaan kiinnittää huomiota tunnetasolla. Meidän on esitettävä tarinoita, jotka nostattavat kiehtovuutta, uteliaisuutta tai jännitystä, jotta ne saavat meidät haluamaan tietää, mitä tapahtuu.• Hyvän hahmon merkitys <i>Utellstoryssä</i>. <p><u><i>Huomioita:</i></u></p> <ul style="list-style-type: none">• Ajatuksena on levittää opetussisältöä luokkahuoneessa tarinoiden avulla hyvin, jotta ne olisi helpompi muistaa, ja pyrkien tekemään oppilas näiden tarinoiden päähenkilöksi. Jos otamme mukaan myös mielipiteiden vaihtoa ikätovereidensa kesken, jolloin kaikki konfliktin eri näkökannat tulevat esiin, lisäämme vaihtoehtojen valikoimaa esitettyjen ongelmien ratkaisemiseksi.

Creative commons -lauseke

Tekijä: A.M.E.F.E.

Tämä teksti on julkaistu Creative Commons -lisenssin ehdoilla: CC BY-SA 2.0. Kirjoittajan nimi on seuraava: CC BY-SA 2.0, A.M.E.F.E., rahoituslähde: Euroopan unionin aikuiskoulutuksen Erasmus+-ohjelma. Tekstiä ja aineistoa saa jäljentää, levittää, saattaa julkisesti saataville, jakaa ja mukauttaa seuraavin ehdoin: Tekijän nimi, lisenssi sekä alkuperäisen lähteen verkkosivuston osoite on joka tapauksessa julkaistava. Kuvien tekijänoikeustiedot löytyvät suoraan kuvien alta.

Euroopan komission tuki tämän julkaisun tuottamiselle ei tarkoita, että komissio hyväksyisi julkaisun sisältöä, joka heijastaa ainoastaan sen kirjoittajien näkemyksiä, eikä komissio ole vastuussa siitä, miten julkaisun sisältämiä tietoja mahdollisesti käytetään.

Somalialaisten pakolaisnaisten maahanmuutto ja vastaanotto Suomessa 1990-luvulla

Katri Hirvonen-Nurmi, Helinä Rautavaaran museo

Sisällysluettelo

1. Yleiskatsaus	2
Somalialaisten "ensimmäinen suuri saapuminen" Suomeen 1990-luvulla	2
Teoreettisia ja metodologisia näkökohtia	3
2. Taustatiedot	4
Ensimmäisten somalialaisten pakolaisten maahanmuutto ja vastaanotto Suomessa 1990-luvulla	4
Pakolaisten vastaanotto Suomeen	5
Perhesuhteista tulee transnationaalisia	7
Somalialaiset naiset taistelevat äidinkiellensä säilymisen puolesta Suomessa	8
Naisten lukutaito avaintekijänä	10
Johtopäätökset ja tulevaisuudennäkymät	10
Lähteet	12
3. Vuorovaikutteinen oppiminen	13
1. Opitun testaus -monivalintatehtävä	13
2. Opitun testaus -monivalintatehtävä tekstistä Ensimmäisten Somalialaisten pakolaisten maahanmuutto	14

1. Yleiskatsaus

Monet somalialaiset pakolaiset tulivat Suomeen 1990-luvulla Somaliasta tai Neuvostoliitosta, jossa he olivat opiskelleet. Ensimmäiset pakolaiset eivät useinkaan tienneet, mihin maahan he olivat saapumassa. Vaikka suomalaiset olivat oppineet paljon toisen maailmansodan aikana satojentuhansien Karjalan sisäisten pakolaisten asuttamisesta, se ei kuitenkaan toiminut mallina Somaliasta tulevien pakolaisten asuttamisessa.

Somalialaisista tuli vähitellen Suomen suurin pakolaisryhmä. Somaliasta 1990-luvulla ja sen jälkeen pakolaisiksi tulleita ihmisiä koskevissa tutkimuksissa on havaittu merkittäviä eroja ensimmäisinä ja myöhemmin tulleiden välillä. Ensimmäiset pakolaiset eivät kärsineet yhtä paljon rasismista kuin myöhemmät pakolaiset. 2000-luvulla tulleiden on ollut vaikeampaa lähestyä maahanmuuttoviranomaisia ja taistella afrikkalaista syntyperää oleviin ihmisiin kohdistuvia ennakkoluuloja vastaan. Ensimmäisen pakolaissukupolven naiset olivat usein koulutettuja, kun taas myöhemmin tulleilla oli perinteisempi rooli epävirallisen sektorin toimijoina.

Tämän vuosituhannen alussa monet somalialaistautaisista "uusista suomalaisista", jotka olivat koulutettuja ja osasivat englantia, tulivat tunnetuiksi lääkäreinä, kehitysyhteistyöntekijöinä, runoilijoina tai opettajina. Vuonna 2022 Suomen somalialaiset juhlivat 50-vuotista taivaltaan kieliopin ja oman kirjallisuuden parissa. Tämän kulttuurin kehitys on hyvin rikasta, eivätkä sen sanalliset ilmaisut ole kadonneet monikulttuurisen kotoutumisen haasteista huolimatta. Jos suomalainen yhteiskunta antaisi positiivisen sysäyksen somalitaustaisille naisille kehittyä kääntäjiksi ja vertaisryhmänsä tukihenkilöiksi kieliopinnoissa ja paperitöiden hoitamisessa, tulevaisuus näyttäisi paljon valoisammalta. Vaikka monet somalialaiset maahanmuuttajat ovat tyytyväisiä tarjottuun terveydenhuoltoon, erityisesti ikääntyvillä on niukasti kokemusta sosiaalipalveluista, ja tässä vertaisryhmän neuvonta auttaisi myös. Monilta maahanmuuttajanaeilta puuttuu motivaatio suomen kielen opiskeluun, ja heidän huomionsa kiinnittyy perheosuhteisiin, jotka usein ovat luonteeltaan transnationaalisia.

Helinä Rautavaaran museo on tehnyt yhteistyötä pääkaupunkiseudun somalialaisten maahanmuuttajien kanssa. Vuonna 2012 yhdessä kuratoitu näyttely "Somalihäät" antoi mahdollisuuden sekä suullisten perinteiden elvyttämiseen että muiden häihin liittyvien perinteiden dokumentointiin. Myös nuorilla oli oma osuutensa, he ilmaisivat näkemyksensä elämästä kahden kulttuurin odotusten alla. Toinen museon institutionaalisen sateenvarjon puitteissa tehty yhteistyö oli hanke, jossa suunniteltiin menetelmiä maahanmuuttajalasten äidinkielen tukemiseksi esikouluikässä. Hankkeessa olivat aktiivisesti mukana suomalaiset somalialaiset naiset.

Somalialaisten "ensimmäinen suuri saapuminen" Suomeen 1990-luvulla

Somaliassa alkoi täysimittainen sisällissota vuonna 1991. Suomeen tuli paljon somalipakolaisia Somaliasta tai Neuvostoliitosta, jossa he olivat opiskelleet. Monet Suomeen saapuneet pakolaiset

kertovat samaa tarinaa maasta riippumatta. "En tiennyt, mihin maahan tulin. Kun tulin tänne, minulle sanottiin, että nouse junaan tai lentokoneeseen. Maassa oli outoa valkoista ainetta, joka ei ollut sokeria tai suolaa." Mutta monet huomasivat, että Suomi oli rauhallinen maa, että se tarjosi koulutusta kaikille ja että lumeenkin saattoi tottua. Monet jäivät, mutta monet asettuivat mieluummin maihin, joissa oli enemmän somalialaistautaisia ihmisiä.

1990-luvulla Suomi oli noin viiden miljoonan ihmisen jälkiteollinen yhteiskunta. Maahanmuuttajien osuus väestöstä suunnilleen kaksinkertaistui vuosina 1990–1999. Ulkomaan kansalaisten määrä kasvoi vuosikymmenen aikana 26 tuhannesta 91 tuhanteen. Suomi oli ottanut pakolaisia vastaan jo aiemmin. Esimerkkinä mainittakoon Neuvostoliiton toisen maailmansodan aikana miehittämiltä alueilta evakuoitujen karjalaisten uudelleenasuttaminen. Aika oli toinen, ja ensimmäiset somalialaiset 1980- ja 1990-luvuilla olivat kulttuurisesti hyvin erilaisia kuin vastaanottavan maan kulttuuri. Merkittävä ero oli se, että suurta karjalaisen työvoimaa tarvittiin vielä varsin maaseutumaisen maan selviytymiskeinoissa, kun taas 1990-luvulla Suomi kärsi lamasta ja suuresta työttömyydestä. Myöhemmin kansainvälisten konfliktien pakolaisryhmät olivat melko pieniä. Suomi täytti velvollisuutensa YK:n pakolaisten suojelua koskevan sopimuksen allekirjoittajana, mutta YK:n pakolaiskiintiöt olivat kooltaan juuri sen tason yläpuolella, että Suomi pystyi valtiona säilyttämään kasvonsa kansainvälisesti.

Teoreettisia ja metodologisia näkökohtia

Tämä essee sisältää sekä tilastotietoja että tietoja kirjoista ja henkilökohtaisista haastatteluista. Esimerkiksi Amran Mohamed Ahmed on kirjailija, runoilija, kääntäjä ja kustannustoimittaja, Marja Tiilikainen on uskontotieteen ja lääketieteellisen antropologian tutkija, Mulki Mölsä on lääkäri ja Nimco Noor on opettaja, kahdeksan lapsen äiti ja kirjailija, jonka viimeisin kirja (2022) on elämäkerta *Paratiisin tyttö*. Yksi tämän tekstin lähteistä, kolmen kirjailijan kirjoittama kirja suomalaisista somaleista (Suomen somalit) perustuu 75 Suomessa asuvan henkilön haastatteluihin. Lähdetutkimusten menetelmät ovat enimmäkseen etnografisia, joitakin on tosin rikastettu fokusryhmähaastatteluilla. Yksi mielenkiintoinen käsite, joka valottaa somalialaisten asemaa, on transnationaalisuus, sillä somalialaisten suurperheet ovat usein hajallaan eri puolilla maailmaa. Perhettä Suomessa hoitavalla äidillä saattaa olla turvaverkko Euroopan tai jopa Atlantin toisella puolella. Mitä tulee somalialaisten kasvavien sukupolvien menestykseen suomalaisen valtayhteiskunnan rikastuttamisessa verkostoituminen Suomessa olisi ensisijaisen tärkeää. Ajatteluuni tässä artikkelissa on vaikuttanut kasvatustieteilijä Katjamaria Halmeen tutkimus äidinkielen merkityksestä kaiken oppimisen perustana. Äidinkieli on sekä osa lasten identiteettiä että suuri voimavara kielten oppimisessa myöhemmän elämän aikana.

2. Taustatiedot

Ensimmäisten somalialaisten pakolaisten maahanmuutto ja vastaanotto Suomessa 1990-luvulla

Lähtökohta: Eurooppalaisissa kriiseissä ihmiset ovat muuttaneet, samalla muistot heidän mukanaan. Tarinoita siirtymistä ja muistoja on kertynyt jo vuosisatojen varrelta. Mitä voimme oppia uusien ja vanhempien eurooppalaisten kertomuksista oman maamme ja maanosamme tulevaisuutta varten?

Suomeen oli hyväksytty pakolaisaseman saaneita maahanmuuttajia Latinalaisesta Amerikasta ja Aasiasta, mutta ensimmäinen merkittävä maahanmuuttajaryhmä Afrikasta olivat somalialaiset pakolaiset. Somalian sisällissota teki monien ulkomailla työskentelevien tai opiskelevien koulutettujen somalialaisten paluun kotimaahansa mahdottomaksi, sillä "eliitin" jäseniin kohdistui vainoa. Suomeen tuli vapaaehtoisia turvapaikanhakijoita, monet entisestä Neuvostoliitosta, toiset UNHCR:n pakolaisleireiltä. Somalian kriisillä oli sekä siirtomaavallan syitä että kansainvälispoliittinen tausta, mutta ennen kaikkea sen taustalla oli presidentti Siad Barren hallinto, joka oli muuttunut sortavaksi.

Ihmisoikeusnäkökulmasta katsottuna Suomi osallistuu YK:n pakolaisjärjestelmiin ja ottaa vuosittain vastaan tietyn kiintiön pakolaisia UNHCR:n leireiltä, ja toisaalta se noudattaa EU:n normeja, jotka koskevat maahantuloa ensimmäiseen unionin maahan turvapaikanhakijana. Näin ollen sen on tutkittava kaikkien turvapaikkaa hakevien maahanmuuttajien taustat. Suomen maahanmuuttoviranomaisille on ollut pitkä oppitunti ymmärtää somalialaisten turvapaikanhakijoiden taustaa, alkaen siitä, että kyseisessä kulttuurissa etunimi on suosituin nimi itsensä tunnistamisessa. Ihmisoikeuksien näkökulmasta ensimmäinen suuri pakolaisaalto muslimimaasta loi tarpeen tunnistaa monia hyvinvointikysymyksiä, jotka riippuvat muslimikulttuuriin liittyvien päivittäisten tapojen hyväksymisestä, toisaalta kaikilla ihmisillä on oikeus päättää omasta uskostaan, oli se sitten ateismi, kristinusko tai islaminusko. Tämä artikkeli alkaa taustatiedoilla, jotka antavat katsauksen historiallisiin tapahtumiin, jotka johtivat siihen, että suuri määrä somalialaisia pakolaisia saapui Suomeen 1990-luvulla. Sen jälkeen kuvataan, miten Suomi suhtautui somalipakolaisten vastaanottamiseen ja miten erityisesti naiset kokivat ja käsittelivät pakolaisuuteen liittyvää suurta haastetta. Helinä Rautavaaran museo on osallistunut aktiivisesti yhteistyöhön somalialaissiirtolaisten, myös usean sukupolven naisten kanssa, kuten artikkelissa kuvataan.

Somalia on Italian entinen siirtomaa, joka on ollut 1900-luvulla myös Ison-Britannian vallan alla. Somalian pakkosiirtolaisuus alkoi vuonna 1960 ja päättyi vuonna 1968. Tasavallan alkuaikoihin kuuluivat rajakiistat naapurimaiden Kenian ja Etiopian kanssa. Abdirashid Ali Shermarke voitti presidentinvaalit vuonna 1967. Vuoden 1969 vaaleissa Somalian nuorisoliitto SYL valittiin maan johtoon. Vuosikymmenien ajan SYL:n tavoitteina oli ollut yhdistää kaikki somalien asuttamat siirtomaavalttojen alaiset alueet itsenäiseksi valtioksi, luoda oppivelvollisuus, kehittää somalia (afroaasialainen kieli, joka on Somaliassa ja Djiboutissa puhuttu hallitseva kieli) maan viralliseksi kieleksi, suojella somalien etuja ja vastustaa italialaista kolonialismia. SYL vastusti klaanijakoa.

Siad Barre julisti maan sosialistiseksi ja kansallisti ulkomaiset, lähinnä italialaiset yritykset. Vuonna 1974 hän allekirjoitti ystävyys- ja tukisopimuksen Neuvostoliiton kanssa. Yksi Barren ensimmäisistä

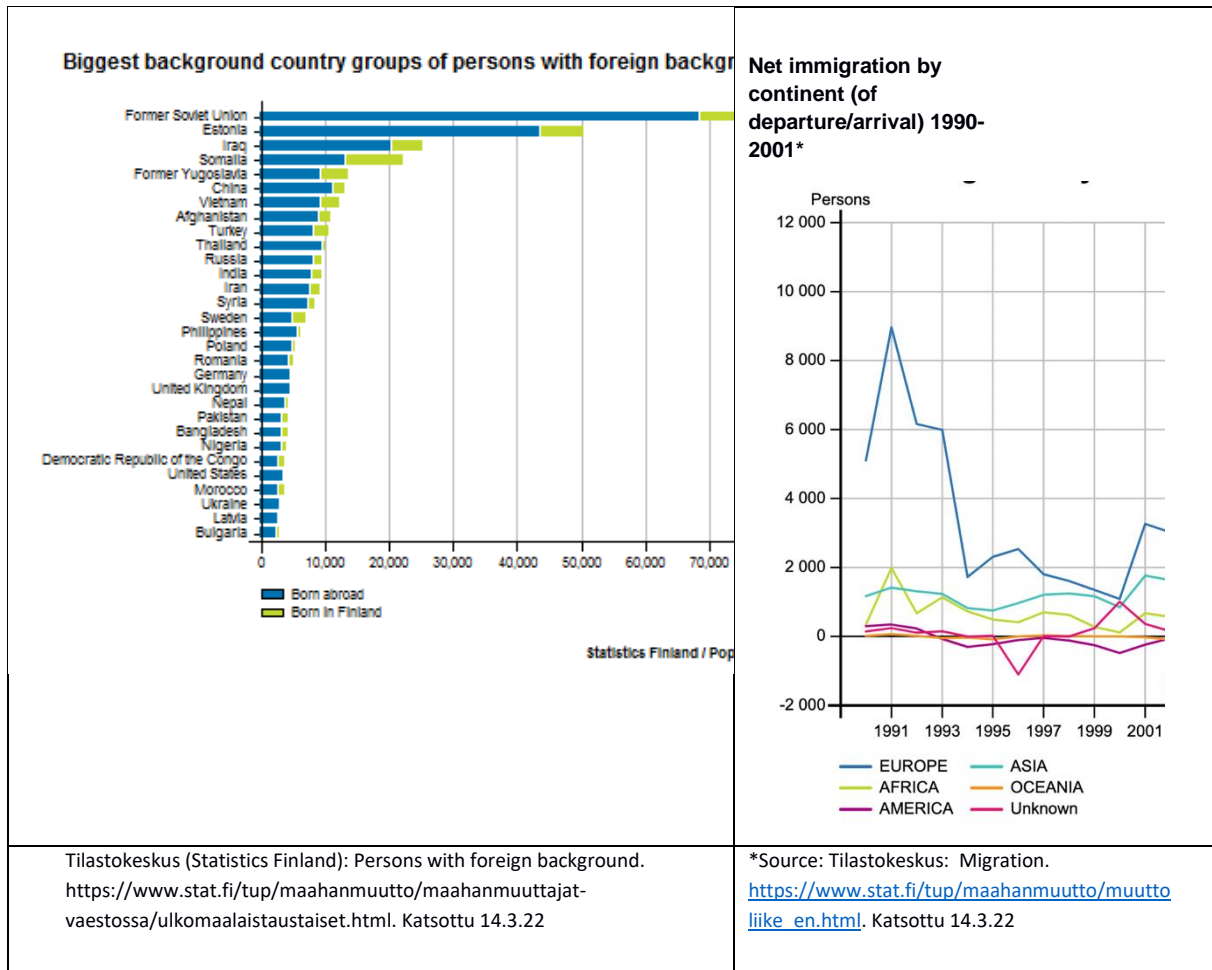

toimista oli tehdä somalista virallinen opetuskieli. Tällä Barre halusi puuttua siirtomaakielisen eliitin ja somalinkielisen tavallisen kansan väliseen elintasoeroon. Hävittyään sodan Etiopiaa vastaan Ogadenin alueen hallinnasta Barre muuttui yhä diktatuurisemmaksi, loukkasi räikeästi ihmisoikeuksia ja hallitsi maata "hajota ja hallitse" -taktiikalla luoden eripuraa strategisesti tärkeiden klaanien välille. Vuosi 1991 oli Somalian sisällissodan alku. Monien vaiheiden jälkeen vuonna 2004 siirtymäkauden liittohallitus TFG perustettiin Nairobissa, Keniassa. TFG sai tukea Etiopian joukoilta, ja se taisteli ICU:ta (Islamic Courts Union) vastaan. Myöhemmin ICU liittoutui TFG:n kanssa Al Quaedan johtamia jihadistiryhmiä vastaan.

Mohamed Abdullahi Mohamedista eli Farmaajosta tuli presidentti vuoden 2017 alussa vaaleissa, jotka näyttivät aloittavan toivon ajanjakson. Somaliassa oli mallinnettu liittovaltiojärjestelmää, jonka uskottiin olevan paras rakenne yhteiskunnalle, joka koostuu historiallisesti itsenäisistä nomadeista ja jossa on syvät klaanisiteet. Vuonna 2021 Somalian oppositio aloitti taistelut pääkaupungissa Mogadishussa. Syynä oli se, että maan presidentti jatkoi toimikauttaan ilman äänestystä. Väkivaltaiset hyökkäykset ovat edelleen vakava uhka Somalian yhteiskunnalle vuonna 2022.

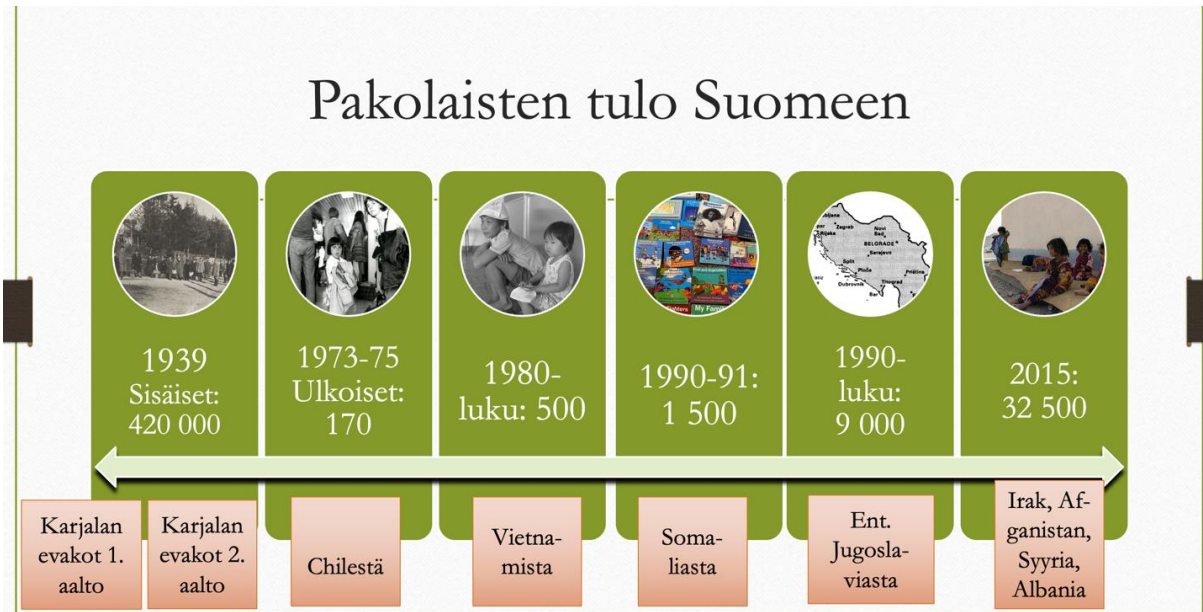
Pakolaisten vastaanotto Suomeen

Maahanmuuttajien osuus Suomen väestöstä noin kaksinkertaistui vuosina 1990-1999. Erityisesti venäläisten tai neuvostoliittolaisten maahanmuuttajien määrä kasvoi, samoin kuin aasialaisten ja afrikkalaisten maahanmuuttajien määrä. Ensimmäiset somalialaiset pakolaiset saapuivat Suomeen vuonna 1990, ja vuosikymmenen loppuun mennessä Suomessa oli yli 4 000 Somaliassa syntynyttä henkilöä.

Lähde: Tilastokeskus

Tilastokeskuksen syntyperäluokituksen avulla voidaan helposti eritellä ulkomailla syntyneet (ns. ensimmäinen sukupolvi) ja Suomessa syntyneet (ns. toinen sukupolvi) ulkomaalaistaustaiset henkilöt. Alkuperäluokituksessa henkilön alkuperä ja taustamaa määräytyvät henkilön vanhempien syntymämaatietojen perusteella. Suurin piirtein samaan aikaan somalialaisten kanssa tuli Balkanin kriisin koettelemia pakolaisia. Tilastollisesta kuvaajasta (vaalein viiva, alun perin vihreä väri) voidaan nähdä, että vaikka somalialaiset eivät olleetkaan lukumääräisesti suurin ulkomaalaisväestö, he herättivät huomiota visuaalisen eron vuoksi muusta väestöstä. Toisin sanoen heistä tuli rasmin uhreja. Somalialaiset olivat myös ensimmäinen suuri muslimipakolaisten aalto, mikä lisäsi pelkoa tulokkaiden ja valtaväestön erilaisuudesta.

Somalialaisten saapuminen Suomeen osui samaan aikaan maan taloudellisen taantumun kanssa. Suomi ajautui pankkikriisiin ja historiansa syvimpään lamaan. Idänkaupan romahtamisen lisäksi tärkeimpiä lamaan johtaneita tekijöitä oli rahoitusmarkkinoiden liian nopea vapauttaminen edellisellä vuosikymmenellä. Sen vuoksi monet suomalaiset menettivät samalla työpaikkansa. Tämä loi negatiivisen ilmapiirin, josta somalipakolaiset kärsivät. Miesten perinteinen rooli pääasiallisena elättäjänä horjui tulokkaiden keskuudessa. Moskeijoista tuli miehille tärkeitä paikkoja keskustella asioistaan ja opiskella. Naisten rooli kasvoi, myös uskonnollisissa yhteisöissä, ja sitä seurasi uudelleenmäärittelyä.

Somaliasta tulleita ja 1990-luvun jälkeen Suomeen tulleita ihmisiä koskevissa tutkimuksissa on havaittu merkittäviä eroja ensin tulleiden ja myöhemmin tulleiden välillä. Ensimmäiset pakolaiset eivät kärsineet yhtä paljon rasismista kuin myöhemmät pakolaiset. Naisten perinteinen pukeutuminen ja erityisesti tapa peittää pää huivilla julkisuudessa ovat tehneet heistä näkyvämpiä rasismien kohteita kuin miehistä, jotka pukeutuvat useammin valtakulttuurin asuihin. Helsingissä asuvat somalialaiset nauttivat mahdollisuudesta sekoittaa ihmisten kanssa, jotka jakavat heidän taustansa. Eräs nuori nainen kuvaili asuinympäristöään myönteisesti:

"Asun Vuosaassa, Vuosaassa on se hyvä puoli, että siellä asuu paljon somalialaisia, siellä on paljon kauppoja ja terveyskeskus ja sosiaalipalvelut ovat hyvät, vaikka siellä on paljon somalialaisia ja maahanmuuttajien ongelmia on paljon, mutta positiivisia piirteitä on paljon."

Perhesuhteista tulee transnationaalisia

Kaksi Helinä Rautavaaran museossa vuosina 2021-2022 työskennellyttä naista vastasi kysymyksiini ensimmäisestä pakolaissukupolvesta vs. myöhemmin tulleista:

"Somaliassa tytöt ja nuoret naiset kävivät koulua ennen Somalian ja Etiopian välistä sotaa ja sisällissotaa. Sekä pojat että tytöt, sekä rikkaat että köyhät kävivät koulua. Naiset, jotka halusivat, saattoivat mennä yliopistoon ja saada työpaikan. Se oli hyvä maa. Kun sodat alkoivat, se merkitsi koulujen loppumista."

Molemmat naiset tulivat Suomeen naimisissa olevina kotiäiteinä. Toinen monien lastensa kanssa, toinen ilman aikuisia lapsiaan. Suomi tuntuu turvalliselta ja rauhalliselta maalta, mutta he kaipaavat hyvää kotimaataan Somaliasta - jos siellä vain olisi rauha. Sen lisäksi, että he työskentelevät museovahteina, toinen on kiireinen hoitaessaan perhettään, toinen pitää itsensä kiireisenä opettamalla koraania naisille. He kantavat mukanaan traumaattisia muistoja nuoruudestaan, jolloin he pakenivat ohjuksia ja asemiehiä. Muistot ja stressi heräävät henkiin kotimaasta tulevista uutisista ja avunpyynnöistä, kuivuudesta ja nälkähädästä kärsivistä perheistä, sateiden puutteen vuoksi kuolevasta karjasta ja edelleen toimivista puolisoita ryhmissä. Molemmat naiset löytävät tukea päivittäisistä rukousrutiineistaan.

Marja Tiilikainen on kuvannut Suomessa asuvia somaliperheitä ylikansallisiksi. Esimerkkinä transnationaalista suhteista on esimerkiksi se, että monet maahanmuuttajaäidit ovat joutuneet jättämään osan tai kaikki lapsensa kotimaahansa, ja monenlaisten kontaktien kautta he luovat transnationaalista äitiyttä. Naiset, joilla on varaa, lähettävät usein rahaa Somaliassa asuville äideilleen, jotta nämä voivat järjestää juhlat vastasyntyneelle tai vihitylle lapsenlapselle, vaikka juhlien päähenkilö on Suomessa. Taloudelliselle tuelle on myös monia muita syitä.

Tiilikainen kirjoittaa: "On vaikea ymmärtää, miten suuria menetyksiä somalialaiset naiset ovat kokeneet: kaikki ovat menettäneet perheenjäseniä sodassa, kodit ovat raunioina ja kotimaa on tuhottu." Hän päättelee, että Islam antaa mielekkäitä vastauksia kärsimyksen ongelmaan ja keinoja sen lievittämiseen. Hän on huomannut, että monet somalialaisnaiset löysivät Islamin uudelleen Suomeen tultuaan. Se on toiminut heille käytännöllisenä ja moraalisenä ohjenuorana ja auttanut heitä selviytymään uudessa uskonnollisessa ja kulttuurisessa ympäristössä. Islam on jopa tärkeämpi kuin klaani tai etninen ryhmä.

Somalialaiset naiset taistelevat äidinkieltä säilyttämisen puolesta

Suomessa

Somalialaisen kirjallisen kulttuurin kehitys Suomessa on mainitsemisen arvoinen. Somaliasta tuli kirjoitettu kieli vuonna 1972. Somalian silloiset päättäjät alkoivat käyttää sitä sekä hallinnossa että koulutuksessa. Somalinkielinen (af-soomaali) kirjallisuus oli tämän vuosituhannen alussa vasta lapsenkengissä. Arabian kielen ensisijaisuus pyhien kirjoitusten kielenä ja liikkuvan ja liikkumattoman kuvan valta joukkoviestimissä kirjoihin verrattuna ovat haasteita, jotka haittaavat pakolaisten keskuudessa kukoistavaa somalialaista kulttuuria. Englannin kieli liitetään usein menestymiseen. Monet koulutetut ja englannintaitoiset somalialaistaukset "uussuomalaiset" ovat tulleet tunnetuiksi lääkäreinä, kehitysyhteistyöntekijöinä, opettajina, runoilijoina ja näyttelijöinä.

Somalialaiset naisrunoilijat Suomessa tuomitsevat voimakkaasti Somalian sodan. Perinteen säilyttämisen huomioon ottaminen sekä naisrunoilijoiden näkökulma ja somalin kielellä kirjoittaminen ovat kunnioitettavia asioita. Esimerkiksi Ahmed M. Mahdi on julkaissut somalialaisia kansansatuja Suomessa, Amran M. Ahmed on runoilija ja elämäntarinankirjoittaja, samoin Nimco Noor. Rikas sanallinen ilmaisu ei ole kadonnut monista haasteista huolimatta. Kotouttamispolitiikat eivät aina täytä tavoitteitaan lasten taustakulttuurin ja äidinkielen tukemisen osalta esikoulun ja perusopetuksen todellisuudessa.

Vuonna 2011 Helinä Rautavaaran museo aloitti somalialaisten maahanmuuttajien kanssa monivuotisen näyttelyhankkeen, jonka tavoitteena on tuoda esiin pakolaisten aineetonta perintöä. Sisältö, joka käsitteli pääasiassa somalialaisiin häihin (arooka) liittyviä perinteitä, kuratoitiin yhdessä Suomen somalialaisyhteisön kanssa, ja ensimmäisen sukupolven somalialaisille pakolaisnaisille järjestettiin useita työpajoja. Myös nuoret osallistuivat ja ilmaisivat teatteriesityksen avulla näkemyksiään elämästä kahden kulttuurin odotusten alla. Naiset päättivät rakentaa näyttelyyn perinteisen aqalin (nomadimajan). Vuonna 2012 järjestetyssä aqal-työpajassa keskusteltiin naisten perinteisestä työstä, ja naiset lauloivat lauluja, joita lauletaan aqalia valmistettaessa. Perinteitä, kuten morsiamen pukemista, hennalla koristelua ja hiusten muotoilua sekä buraanburin (naisten häissä ja muissa seremonioissa esittämä tanssi) tanssimista ja laulamista, dokumentoitiin ja selitettiin suomalaiselle yleisölle. Näyttelyn päätyttyä monet naiset jäivät suomalaisten vapaaehtoisten opettajien viikoittaiselle kielikurssille.

Helinä Rautavaaran museon seuraava askel oli isännöidä hanketta, jolla edistettiin päiväkotien äidinkielsiä työpajoja lapsille, joiden äidinkieli on somali tai kurdi ja jotka eivät 2010-luvulla saaneet tukea virallisista varhaiskasvatusohjelmista. Hanke perustui tutkimustuloksiin, joiden mukaan äidinkieli on kaiken oppimisen perusta. Äidinkieli on sekä osa lasten identiteettiä että suuri voimavara heidän myöhemmän elämänsä kielenoppimiselle. Äidinkielihankkeen vetäjinä toimivat somalialaistaustainen sarjakuvataiteilija Warda Ahmed ja museon hankekoordinaattori Wisam Elfadl. Äidinkielihankkeessa vahvistettiin somali- ja kurdinkielisten lasten äidinkielen hallintaa ennen kouluun menoa. Se oli uraauurtavaa apua opettajien (fasilitaattoreiden) sekä käytännönläheisten ja luovien menetelmien muodossa. Vaikka maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi on toteutettu julkisia ohjelmia, vastuu maahanmuuttajien äidinkielen oppimisen tukemisesta on ollut vanhemmillä. Päiväkodeissa puhuttu kieli on pääasiassa suomi. Äidinkielihankkeen aikana Warda Ahmed kokosi pedagogisen työkalupakin varhaiskasvattajille. Hankkeen fasilitaattoreille järjestettiin intensiivisiä monialaisia kursseja, joihin osallistui 20 maahanmuuttajanaista, joista yksi oli Nimco Noor, josta tuli myöhemmin opettaja ja kirjailija. Jokaisessa osallistuvassa päiväkodissa järjestettiin kahdeksan työpajaa lapsille, ja niihin osallistui yhteensä 119 lasta.

Helinä Rautavaaran museossa järjestettiin 24. maaliskuuta 2022 kirjallisuustapahtuma: 50 vuotta julkaisutoimintaa somalin kielellä. Tapahtuman kantavia voimia olivat espoolainen vaikuttaja ja museon vanha ystävä Abdirahman Ali sekä Lontoossa asuva kirjailija (myös museon ystävä) Abdulaziz Ali Ibrahim. Tapahtuma kuvattiin, ja pätkiä siitä esitettiin Somalian uutisissa.

"Äidinkielen merkitys identiteetille on valtava", sanoo espoolainen poliitikko Habiba Ali, joka osallistui 50-vuotisjuhlatilaisuuteen. "Suomessa syntyy paljon lapsia, joiden suullinen ja kirjallinen somalin kielen taito on vaarassa kadota. Tällaisilla tapahtumilla ja somalinkielisellä kirjallisuudella haluamme rohkaista ja tukea nuoria."

Nuorina äiteinä Habiba Alin ja Warda Ahmedin kaltaiset naiset taistelevat tuen puolesta aidosti monikulttuurisille ja kukoistaville yhteisöille. Habiba Ali työskentelee Reach Out -hankkeen koordinaattorina väkivaltaisen radikalisoitumisen ehkäisemiseksi. Muut naiset tuovat esiin sukupolvien väliset erot: Suomen nuori sukupolvi on unohtanut Somalian suulliset perinteet, koska heidän on pakko oppia koulussa muita kieliä. Jotkut heistä kuitenkin tekevät räppisävelmiä. Vanhemmat sukupolvet pitävät *gabay*-sanoituksia edelleen elossa häissä ja muissakin tilaisuuksissa.

Naisten lukutaito avaintekijänä

Nimco Noor tekee aktiivisesti vapaaehtoistyötä somalijärjestöissä Suomessa. Omien kokemustensa vuoksi, kun hän kamppaili saadakseen koulutusta uudessa kotimaassaan Suomessa, hän muistuttaa jatkuvasti erityisesti maahanmuuttajatyttöjä siitä, että he ovat etuoikeutettuja saadessaan mahdollisuuden kouluttautua. Monet Noorin sukupolveen kuuluvat somalialaisnaiset eivät olleet motivoituneita oppimaan kieltä Suomeen pakolaisina saavuttuaan, vaan tekivät sen virheen, että jäivät ajatuksissaan vanhaan kotimaahansa. He pitivät suomen kieltä liian vaikeana oppia, mikä vaikeutti heidän mahdollisuuksiaan tulevaan koulutukseen. Somalialaiset naiset, kuten Amran Ahmed ja Nimco Noor, joilla oli englannin kielen taito, pärjäsivät paremmin. Noor palkkasi ystävänsä toimimaan tukiopettajina lastensa opettamiseen kotona ja onnistui avaamaan heille tien koulumenestykseen. Nimco Noor kertoo kokemuksistaan elämäkerrassaan:

"Nyt kun olin itsenäinen ja riippumaton nainen, aloin miettiä, mitä kaikkea voisin tehdä. Halusin tehdä yhteistyötä koulun ja naapurieni kanssa. Halusin tehdä asioita eri tavalla kuin ennen. Halusin oppia suomen kieltä ja suomalaista kulttuuria."

Myös hänen työelämänsä pääsi raiteilleen:

"Työskentelen unelmatyössäni opettajana. Koulujen avaimet ovat avaimia sydämeni eri kaappeihin ja lokeroihin. Olen innostunut ja motivoitunut, ja koen olevani hyvä työssäni. Minun on kuitenkin aloitettava opetukseni tyhjästä, koska kirjoja ei ole. Sydämeni on kuin kaivo täynnä sanoja, mutta minulla ei ole keinoja saada niitä ulos."

Pienenä maana, jolla oli vain vähän aiempia yhteyksiä Somaliaan, Suomella oli vaikeuksia saada riittävästi kääntäjiä, kun se otti vastaan somalialaisia pakolaisnaisia 1990-luvulla. Nimco Noorin mukaan monille sotakokemusten traumatisoimille ja uuden ympäristön edessä oleville naisille tapaamiset Suomen viranomaisten kanssa olivat stressaavia. Parhaita kääntäjiä naisille olisivat somalinkieliset naiset itse. Vapaaehtoisten ja ammattitaitoisten somalitaustaisten naisten rekrytointi kääntäjiksi ja vertaisryhmän tukeminen kieliopinnoissa auttaisi suuresti tulevia maahanmuuttajia. Hän itse onnistui saavuttamaan monia tavoitteitaan, ja hän haluaa mennä vielä pidemmälle. Hän on tyytyväinen voidessaan antaa äänen monille somalialaisille naisille ja heidän unelmilleen, jotka eivät pysty puhumaan omasta puolestaan.

Johtopäätökset ja tulevaisuudennäkymät

Tämän vuosituhannen alussa monet somalitaustaisista "uusista suomalaisista" ovat englanninkielentaitoisina ja koulutettuina tulleet tunnetuiksi lääkäreinä, kehitysyhteistyöntekijöinä, opettajina tai runoilijoina. Silti, kuten Nimco Noor kuvaa, monet naiset kokevat transnationaalisten siteiden painolastia, joka on vaarassa ohjata heidän ajatuksensa ja unelmansa menneen Somalian muistoihin. Jotta kasvava suomensomalialaissukupolvi voisi menestyä, tarvitaan tukea suomen kielen ohella äidinkielelle - ja siten identiteetille - sekä luovia keinoja äidinkielen oppimiseen esikoulu- ja varhaiskouluiässä. Vuonna 2022 Suomen somalit juhlivat 50 vuotta omaa kielioppia ja kirjallisuutta. Monet toisen sukupolven somalinsuomalaiset löytävät uusia kanavia ilmaista itseään. Tämän sanallisen ilmaisunsa puolesta hyvin rikkaan kulttuurin kehitys ei ole kadonnut monikulttuurisen kotoutumisen haasteista huolimatta. Seuraavat sukupolvet nauttivat rikkaasta, eri genrejä sisältävästä

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

verbaalisesta kulttuurista, mutta suurin osa heistä ilmaisee itseään valtavirran genrejen, kuten rap-sanoitusten, kautta.

Lähteet

Kirjallisuus:

Ahmed, Amran Mohamed, Rauhaa etsimässä – Amran Mohamed Ahmedin tarina. Golis, 2011.

Ahmed, Warda, AFKEYGU WAA GARAADKEYGA SOMALI. Oma kieli, oma mieli - Oman äidinkielen oppiminen taiteen keinoin päiväkodissa. Helinä Rautavaaran museo, Espoo, 2015.
https://www.helinamuseo.fi/media/oma_kieli_oma_mieli_web.pdf

Halme, Katjamaaria, Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. In: Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. (editors.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki 2011.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80046/d9e0eb99-ef75-4704-a185-14aa8cbf9366.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Luukinen Maippi; Noor, Nimco, Paratiisin tyttö. Like, Helsinki 2022.

Martikainen, Tuomas; Tiilikainen, Marja, editors. Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos, Helsinki 2007.

Mubarak, Y.; Nilsson, E.; Saxén, N. Suomen somalit. Into, Helsinki 2015.

Mölsä, Mulki.; Tiilikainen, M. Somalialaisten maahanmuuttajien ikääntymisen ja sairastamisen kokemuksia suomessa. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti, Vol 45 Nro 1. 2008.
<https://journal.fi/sla/article/view/591>.

Ojanen, Satu, Somalinkielisten lasten äidinkielen käyttämisen tukeminen päiväkodeissa Espoossa. Thesis for Bachelor's degree in Social work. Laurea-ammattikorkeakoulu Tikkurila, Vantaa 2015. (Retrieved 30.11.2022)
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/95824/Ojanen_Satu.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Rantonen, Eila, African Voices in Finland and Sweden. Matatu; Leiden Iss. 36, (2009): 71-83, 437-438.

Roble, Abdi; Rutledge, Doug, The Somali Diaspora: a journey away. Minneapolis, 2008.

Somalis in Helsinki. Open Society Foundations, New York, 2013 (available also as pdf:
<https://www.opensocietyfoundations.org/publications/somalis-helsinki>. retrieved 30.9.2022)

Tiilikainen, Marja; Axmed, A. M.; Lilius, M. S. (toim.), Sagaal Dayrood, Nio höstregn, Yhdeksän syyssadetta. Helsinki, 2001.

Tiilikainen, Marja, Somali Women and Daily Islam in the Diaspora. Social compass, 2003, Vol.50 (1), p.59-69.

Internet-lähteet:

Tilastokeskus: Persons with foreign background.

<https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaalaistaustaiset.html> ; Migration. https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/muuttoliike_en.html . Katsottu 14.3.

3. Vuorovaikutteinen oppiminen

1. Opitun testaus -monivalintatehtävä

Toiminnan otsikko	Opitun testaus -monivalintatehtävä
Yleiskatsaus	Tehtävä testaa, ovatko Somaliaa koskevan artikkelin asiat jääneet mieleen
Tavoitteet	<ul style="list-style-type: none">• oppiminen• viihtyminen
Materiaalit	<ul style="list-style-type: none">• Tietokone tai tabletti tai älypuhelin• Internet-yhteys• Kynä ja paperia
Aika	8-15 minuuttia (tekstin lukemisen jälkeen)
Ryhmäkoko	1 – 29 h
Ohjeet kouluttajille	<ul style="list-style-type: none">• tekstin lukemiseen kannattaa varata aikaa riittävästi, esim. puoli tuntia• kysymyksiä on kuusi, oppija voi lukea ne ja merkitä paperille omat oikeat vastauksensa TAI• kurssin opettaja voi lukea kysymykset ääneen ja kertoa, onko vastaus oikein• tehtävän jälkeen itseoppija tai opettaja voi tarkistaa kaavakkeen lopusta (seuraavalta sivulta) oikeat vastaukset
Jälkiarviointi ja arviointi	Oppijat voivat lähettää palautetta kurssista chat-toiminnon kautta
Vinkkejä kouluttajille	<p>Pidä avoinna sekä kyselykaavake että tekstiartikkeli -tiedostot vastausten etsimistä varten</p> <p><u>Mahdollisia haasteita:</u></p> <ul style="list-style-type: none">• Alkuperätekstin detaljien suuri määrä

2. Opitun testaus -monivalintatehtävä tekstistä Ensimmäisten Somalialaisten pakolaisten maahanmuutto

Valitse yksi vaihtoehdoista A-D:

Milloin Somalia itsenäistyi?

A	1884
B	1960–1968
C	1991
D	2017

Mikä on 1. sukupolven maahanmuuttaja?

A	Polven liikuntavamma
B	Henkilö, jonka vanhemmat ovat töissä ulkomailla
C	Sukurakas ihminen
D	Henkilö, joka on syntynyt ulkomailla

Millä kielellä Islamin tärkeimmät pyhät kirjoitukset on kirjoitettu?

A	Swahiliksi
B	Suomeksi
C	Intiaksi
D	Arabiaksi

Mikä seuraavista on somalialainen (hää)juhla, jossa naiset tanssivat ja laulavat?

A	Buraanbur
B	Anaabur
C	Taabor
D	Jigue

Miksi jotkut Suomen somalialaiset eivät opiskele Suomen kieltä?

A	Suomen kieltä ei opeta kukaan
B	Suomenkielisiä kirjoja ei ole kirjoitettu
C	Suomi on hidas kieli oppia
D	Kukaan somalialainen ei ole koskaan oppinut suomen kieltä

Miksi maahanmuuttajan omaa äidinkieltä on tärkeää oppia päiväkodissa?

A	Jotta isovanhemmat pysyisivät iloisina
B	Se tukee lapsen identiteettiä ja muiden kielten oppimista
C	Lapsen kuulo ei ole vielä kehittynyt muihin kieliin
D	Jotta lapsi pysyisi yksin, rauhassa muilta lapsilta

Oikeat vastaukset seuraavalla sivulla.

Oikeat vastaukset:

B
D
D
A
C
B

Creative commons -lauseke

Tekijä: Katri Hirvonen-Nurmi, Helinä Rautavaaran museo

Tämä teksti on julkaistu Creative Commons -lisenssin ehdoilla: CC BY-SA 2.0. Kirjoittajan nimi on seuraava: CC BY-SA 2.0, Tekijä: Katri Hirvonen-Nurmi, rahoituslähde: Euroopan unionin aikuiskoulutuksen Erasmus+-ohjelma. Tekstiä ja aineistoa saa jäljentää, levittää, saattaa julkisesti saataville, jakaa ja mukauttaa seuraavin ehdoin: Tekijän nimi, lisenssi sekä alkuperäisen lähteen verkkosivuston osoite on joka tapauksessa julkaistava. Kuvien tekijänoikeustiedot löytyvät suoraan kuvien alta.

Euroopan komission tuki tämän julkaisun tuottamiselle ei tarkoita, että komissio hyväksyisi julkaisun sisältöä, joka heijastaa ainoastaan sen kirjoittajien näkemyksiä, eikä komissio ole vastuussa siitä, miten julkaisun sisältämiä tietoja mahdollisesti käytetään.

1923-2022: Sata vuotta Lausannen sopimuksesta ja Kreikan ja Turkin välisestä väestönvaihdosta

Alexandros Diamantis Balaskas, Action Synergy

Sisällysluettelo

1. Yleiskatsaus	2
2. Taustatiedot	2
Kriisipäätöksen tekeminen	2
Sata vuotta myöhemmin - Historiasta opiksi	5
Yhteenveto	6
Lähteet.....	8

1. Yleiskatsaus

Lausannen sopimus allekirjoitettiin 30. tammikuuta 1923 ja siinä määriteltiin vähemmistöväestön pakkovaihdon ehdot Kreikan ja Turkin välillä. Heinäkuussa 1923 tehdyssä Lausannen sopimuksessa määriteltiin yhtäältä uuden kansallisvaltion Turkin suhteet suurvaltoihin ja toisaalta Kreikan ja Turkin rajat ja jatkosuhteet, joihin tässä tekstissä keskitytään. Se oli ainoa sopimus, joka antoi hävinneelle vallalle mahdollisuuden määritellä rauhanehdot uudelleen. Sen allekirjoittaminen merkitsi molemmille maille eri asioita. Kreikalle sopimus teki lopun "Megali-ideasta" ja tuhansia vuosia kestäneestä historiasta Vähä-Aasiassa. Se päätti voittojen vuosikymmenen lopulliseen katastrofiin. Osmanien valtakunta sen sijaan saavutti sopimuksen myötä suurten tappioiden jälkeisen vuosikymmenen, joka käytännössä merkitsi valtakunnan romahtamista, muuttumisen uudeksi vahvaksi kansallisvaltioksi Turkiksi ja siten suvereniteettinsa palauttamisen.

2. Taustatiedot

Jotta ymmärrettäisiin, olivatko Lausannen sopimus ja yleissopimus tehokas vastaus Kreikan–Turkin sodan seurauksiin, olisi määriteltävä, mitä eri vastaanottajat pitävät tehokkaana. Tässä tapauksessa meidän olisi yritettävä ymmärtää molempien maiden tärkeimpien poliittisten päättäjien strategioita ja suunnitelmia sekä kansainvälisen yhteisön etuja. Tätä varten meidän olisi tarkasteltava näitä tekijöitä tiettyjen tapahtumien syntyessä ja ymmärrettävä, oliko olemassa muita mahdollisia vaihtoehtoja ajan paineessa. Lisäksi meidän olisi yritettävä ymmärtää, oliko se tehokasta asianosaisten kannalta. Ehkäisikö päätös yli 1 500 000 ihmisen karkottamisen, heidän elämäntapansa muuttamisen täysin ja heidän pakottamisensa maanpakoon loppuelämäksi, säästyäkseen joukkomurhalta? Tästä pääsemmekin toiseen näkökulmaan, jonka mukaan aiomme arvioida sopimusta: pitkän aikavälin arviointiin. Sata vuotta myöhemmin voimme yrittää ymmärtää, toteutuivatko homogenisointihankkeet molemmissa valtioissa ja miten ja integroitiinko nämä ihmiset. Tätä varten meidän on tarkasteltava, mitä tapahtui niissä paikoissa, joihin vähemmistöt jäivät. Tällaisia tapauksia olivat Istanbul, Imvros ja Tenedos kristillisen ortodoksväestön osalta ja Länsi-Traakian muslimit. Tässä yhteydessä tarkastelemme myös Kypoksen tapahtumia vuonna 1974.

Lopuksi on hyvin tärkeää ymmärtää ja arvioida, onko Lausannen sopimus ollut hyvä esimerkki vastaaville vähemmistötilanteille muualla maailmassa. Oliko se paras ratkaisu ongelmaan?

Kriisipäätöksen tekeminen

Smyrnan katastrofi syyskuussa 1922 oli huipentuma ja traaginen päätös tapahtumasarjalle ja julmuusprosessille, joka alkoi Balkanin sodissa vuosina 1912-1913, jatkui pakkotyöllä, julmuuksilla ja kreikkalaisväestön siirtämisellä Osmanien valtakunnassa ensimmäisen maailmansodan kynnyksellä, Kreikan armeijan tulolla ja julmuuksilla, joita se teki epäonnistuneella marssilla

Ankaran valtaamiseksi, sekä Mustafa Kemal in armeijan kostotoimilla¹. Kun poliittiset päättäjät ottivat vastuun Lausannen rauhanneuvotteluista lokakuussa 1922 solmitun Mudanian aselevon jälkeen, he ottivat vastuulleen vastata tehokkaasti vuonna 1919 alkaneen Kreikan–Turkin sodan seurauksiin ja koko vuosikymmenen kestäneeseen väkivaltaan.

Neuvottelujen aikana oli tärkeimpiä kiireellisiä kysymyksiä, jotka oli ratkaistava, koska Länsi Traakiassa sijaitseva Ebrosin kreikkalainen armeija uhkasi jatkuvasti vihollisuuksien uusiutumisella, ja Kreikan sisällä oli syntymässä räjähdysaltis tilanne². Tärkein niistä oli pakolaisten ja vihollisen alueelle jääneiden ihmisten tilanne sekä sotavankien odottaminen. Tästä syystä ennen Lausannen sopimusta allekirjoitettiin täysin tähän asiaan keskittyvä yleissopimus, jolla pyrittiin löytämään parempi ratkaisu tilanteeseen ja jolla oli ensimmäistä kertaa pakolliset joukot. Armeniaalaisten kansanmurha oli hyvin erityinen ja tuore esimerkki, jonka välttäminen oli tarpeen. Lordi Curzon oli sitä mieltä, että vaihdon tulisi olla pakollinen, koska muuten sen toteuttaminen kestäisi kuukausia. Lisäksi se auttaisi Kreikkaa tekemään tilaa uusille tulokkaille ja se helpottaisi myös korvausten maksamista vaihdetuille ihmisille heidän jälkeensä jättämästään omaisuudesta³. Yleissopimuksessa ei kuitenkaan ehdotettu institutionaalisia ja käytännön toimenpiteitä vaihtoa varten⁴.

Yleissopimuksessa määriteltiin uskonto ainoaksi kriteeriksi väestönsiirrolle. Vaikka millettjärjestelmä, joka jakoi ihmiset uskontonsa mukaan koko ottomaanien valtakunnan olemassaolon ajan, vaikutti järkevältä mallilta, jota jaossa olisi pitänyt noudattaa, käytännössä kulttuuriset, kielelliset ja taloudelliset erot osoittautuivat tekijöiksi, jotka haittasivat vaihtoa⁵. Näille ihmisille kotiseudut, joilla he ja heidän esi-isänsä olivat syntyneet ja asuneet, olivat tärkeämpiä⁶. Heille kyse ei ollut kotiutumisen vaan maastamuutosta.

Lausannen neuvottelujen alkaessa suurin osa kreikkalais-ortodoksiväestöstä oli jo jättänyt kotinsa⁷. Monet muut väestöryhmät jatkoivat kuitenkin rauhanomaista elämäänsä alueilla, joihin sota ei vaikuttanut. Tällaisia alueita olivat muun muassa Kappadokia, Pontos, Trebizond jne. Turkissa sekä Makedonia, Epirus ja Kreeta Kreikassa, jotka kuuluivat sopimuksen piiriin. Siirtopäätös oli heille järkytys, sillä siitä hetkestä lähtien heidän elämänsä muuttui täysin. Ainoat väestöryhmät, jotka jätettiin sopimuksen ulkopuolelle, olivat Istanbulin, Imvrosin ja Tenedoksen kreikkalaiset sekä Länsi Traakian muslimit.

Arvioidessamme Lausannen sopimusta humanitaarisesta näkökulmasta meidän olisi pyrittävä käsittelemään erästä hyvin tärkeää kysymystä: Oliko se ainoa tapa estää verilöyly? Oliko 1 500 000 ihmisen pysyvä karkottaminen ainoa ratkaisu, joka olisi ainakin pelastanut heidän henkensä? Vastataksemme tähän kysymykseen meidän on pidettävä mielessä kaksi tärkeää tekijää:

1 Naimark Norman, Fires of Hatred: Ethnic Cleansing in twentieth century Europe (Massachusetts, Harvard University Press 2001) s. 45

2 Välittömästi Smyrnan katastrofin jälkeen venizelistien kenraalit Gounaris ja Plastiras järjestivät vallankaappauksen hallitusta ja valtakuntaa vastaan. 15. marraskuuta 1922 6 henkilöä, heidän joukossaan ex-pääministereitä ja kenraaleja, teloitettiin katastrofin syyllisinä. Smith Michael, Ionian Vision (London, Allen Lane 1973) s. 323-329

3 Oran Baskin, "The story of those who stayed: Lessons from Article 1 and 2 of the 1923 Convention in "Crossing the Aegean, An appraisal of the 1923 compulsory population exchange between Greece and Turkey". Toim. Renee Hirschon (New York, Berghen Books 2004) s. 101

4 Yildirim Onur, Diplomacy and Displacement, Reconsidering the Turko-Greek Exchange of Populations, 1922-1934 (New York, Routledge 2006) s. 179

5 Clogg Richard, A concise History of Greece (Cambridge University Press 1992), s. 106

6 Gallant Thomas, Modern Greece (London, Honder Education 2001) s. 147

7 Yildirim Onur, Diplomacy and Displacement s. 193

Ensinnäkin Turkin tahto ottaa kristityt takaisin alueelleen ja suojella heidän oikeuksiaan⁸. Vuonna 1923 Turkki ei ollut enää monikansallinen valtakunta kuten Osmanien valtakunta, joka oli suvaitsevaisempi eri etnisyyksiä kohtaan, vaikka se ei ollutkaan läheskään täydellinen. Osmanien yhteiskunta ja sen Millet-järjestelmä mahdollistivat kristittyjen ja muslimien rinnakkaiselon⁹. Prosessi, jossa monikansallisesta imperiumista muutettiin kansallisvaltioksi, oli kuitenkin useimmiten väkivaltainen eikä rauhallinen. Toiseksi kansainvälinen yhteisö ei halunnut taata vähemmistöjen turvallisuutta suoralla väliintulolla, vaan halusi käytännönläheisemmän ratkaisun asiaan. Ei pidä unohtaa, että kansainvälinen oikeus oli tuolloin hyvin erilaista, sillä se käsitteli lähinnä valtioiden välisiä suhteita ja käsitteli vähemmistöjen suojelua kollektiivisena kysymyksenä eikä henkilökohtaisten oikeuksien näkökulmasta¹⁰.

Humanitaarinen näkökohta ei ollut ainoa eikä joidenkin mielestä edes tärkein pelimerkki kansallisvaltioille ja suurvalloille, joiden panos oli ratkaiseva sodan puhkeamisen kannalta. Tuohon aikaan molemmilla valtioilla oli käynnissä homogenisointihankkeet. Turkille ja Kreikalle aselevon jälkeinen tilanne loi mahdollisuuden jatkaa kansallisvaltiohankkeitaan, ja väestönsiirto oli ilmeisesti molempien haluama asia¹¹. Mustafa Kemal halusi poistaa kristillisen väestön rakentamastaan tasavallasta. Eleftherios Venizelos julisti, että hänen silloinen tavoitteensa oli muslimien poistuminen Kreikasta, koska suurin osa kreikkalaisista oli jo ajettu pois Turkista¹². Tavoitteena oli luoda tilaa ja maata, jotta valtava määrä kreikkalaisia pakolaisia voitaisiin asuttaa uudelleen¹³. Molemmat johtajat halusivat myös poistaa syyn uudelle valtioitten väliselle väkivallan kierteelle. Tämä oli myös suurvaltojen tavoite, sillä ne halusivat alueelle vakautta palvellakseen perinteisesti tärkeimpinä pidettyjä etujaan: Irakin öljyä ja merenkulun vapautta Ison-Britannian tapauksessa ja taloudellisia etuoikeuksia Ranskan ja Italian tapauksessa¹⁴. Jos siis haluamme arvioida sopimusta raaemmasta näkökulmasta, vaihto "mahdollisti sen, että asianomaiset hallitukset saattoivat hyötyä ei-toivottujen vähemmistöjen yksipuolisesta häätämisestä ilman moraalista paheksuntaa"¹⁵. Se tarjosi Kreikalle ja Turkille myös harvinaisen tilaisuuden toteuttaa etninen puhdistusmenettely kansainvälisesti hyväksytysti¹⁶. Tästä näkökulmasta katsottuna nämä kaksi kansallisvaltiota sekä mukana olleet suurvallat saavuttivat tuolloin asettamansa tavoitteet. Jotta sopimuksen tehokkuutta voitaisiin arvioida, on kuitenkin tarkasteltava sen seurauksia, joita se aiheutti seuraavina vuosina.

8 Hirschon Renee, *Heirs of the Greek Catastrophe, The social life of Asia Minor Refugees in Piraeus*, (New York, Oxford University Press 1989) s. 9

9 Clark Bruce, *Twice a Stranger, How Mass Expulsion forged Modern Greece and Turkey* (London, Granta Books 2007) s. 107

10 Hirschon Renee, "Unmixing Peoples in the Aegean" in *Crossing the Aegean, An appraisal of the 1923 compulsory population exchange between Greece and Turkey*. Toim. Renee Hirschon (New York, Berghan Books 2004) s. 6

11 Clark Bruce, *Twice a Stranger* s. 100

12 Barutciski Michael, "Lausanne Revised: Population Exchanges in International Law and Policy" in *Crossing the Aegean, An appraisal of the 1923 compulsory population exchange between Greece and Turkey*. Toim. Renee Hirschon (New York, Berghan Books 2004) s. 31

13 Schechtman Joseph, *European Population Transfers 1939-1945* (New York, Oxford University Press 1946) s. 18

14 Clark Bruce, *Twice a Stranger* s. 100

15 Ibid s. 60

16 Pentzopoulos Dimitri, *The Balkan exchange of minorities and its impact upon Greece* (Paris, Mouton & Co 1962) s. 64

Sata vuotta myöhemmin - Historiasta opiksi

Lausannen sopimuksen allekirjoittamisesta on kulunut sata vuotta. Ajan kulumisen voi auttaa meitä ymmärtämään, miten pakolaiset integroitiin uusiin koteihinsa, millaista oli lopulta sinne jääneiden elämä, kestäkö Lausannen sopimus itse aikaa, ja lopuksi voimme tutkia, millaisen perinnön Lausanne jätti muille vastaaville alueille, joilla väestö on sekoittunut.

Väestönsiirrosta aiheutuva taakka oli hyvin epäsymmetrinen näiden kahden maan välillä. Kreikalle pakolaiset muodostaisivat kaksikymmentäviisi prosenttia sen väestöstä. Valtio on siitä lähtien kokenut merkittävää väestöpaineita. Ihmiset asutettiin ensimmäisinä vuosina hirvittäviin oloihin leireille, ja muslimien asuttamat siirtokunnat miehitettiin vanhoilla asukkailla, jolloin pakolaiset joutuivat kamalaan asutopulaan. Heidän sosiaalinen ja taloudellinen asemansa muuttui täysin. Heidän asiantuntemustaan ei useimmissa tapauksissa hyödynnetty asianmukaisesti¹⁷. He tunsivat itsensä täysin erilaisiksi kuin paikalliset asukkaat, jotka ottivat heidät vihamielisesti vastaan ja pitivät heitä "turkkilaisina siemeninä"¹⁸. Tämän seurauksena he erottautuivat aina paikallisista, ja tämän eron voittaminen kesti monta sukupolvea¹⁹. Vuoden 1929 talouskriisin ja Kreikan ja Turkin vuonna 1930 tekemän sopimuksen jälkeen monet pakolaiset etsivät oikeutta osallistumalla aktiivisesti kommunistiseen puolueeseen. Tämä johti heidät huonomaineiseen osaan yhteiskunnassa moniksi vuosiksi eteenpäin. Uskonto ainoana kriteerinä tässä vaihdossa osoittautui riittämättömäksi. Kreikan homogenisointihanke onnistui voittamaan uskonnollisen kysymyksen, mutta loi monia muita. Turkin tapauksessa, vaikka Kreikasta tullessiin muslimipakolaisiin suhtauduttiin samalla vihamielisyydellä ja järjestäytymättömyyttä, homogenisointihanke oli menestys, koska he olivat hyvin pieni lisä koko väestöön ja heidät oli helpompi integroida. Myöskään tasavaltalaispuolueen kansallinen politiikka ei antanut heille muuta vaihtoehtoa²⁰.

Positiivisempana puolena sanotaan, että sopimus riisti Kreikalta ja Turkilta niiden tavanomaiset jännitteiden lähteet. Lukuun ottamatta kahta vähemmistöä, joita käytettiin jatkuvasti painostuskeinoina, tilanne Egeanmerellä vakiintui ja rauha säilyi. Rajoja ei muutettu eikä kyseenalaistettu. Vuonna 1996 Imian/ Kardakin kriisi johti kuitenkin vaaralliseen kärjistymiseen, ja sota vältettiin vasta viime hetkellä Yhdysvaltojen ja NATO:n väliintulon ansiosta. Niiden tärkein väärinkäsityksen aiheuttaja oli joidenkin Egeanmeren saarten suvereniteetti. Tämä erimielisyys johtui Lausannen sopimuksesta, jossa ei mainita jokaista pientä saarta, ja alueella on yli tuhat saarta.

Tämän ongelman jatkoksi edellä mainitut maat eivät pääse yhteisymmärrykseen yksinoikeudellisten talousvyöhykkeiden määritelmästä²¹. Lausannen sopimus on kuitenkin yksi ensimmäisen maailmansodan kestävimmistä rauhansopimuksista, eikä sitä ole koskaan muutettu

17 Hirschon Renee, Heirs of the Greek Catastrophe s.9-12

18 Gallant Thomas, Modern Greece s. 150

19 Hirschon Renee, "Consequences of the Lausanne Convention: An overview" Crossing the Aegean, An appraisal of the 1923 compulsory population exchange between Greece and Turkey. Toim. Renee Hirschon (New York, Berghen Books 2004) s. 17

20 Clark Bruce, Twice a Stranger s. 46

21 Veremis Thanos, «Οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις», Ιστορία του Ελληνικού Έθνους τομ. ΙΣΤ (Athens: Ekdotiki Athinon 2000) s. 411 – Käännös kreikasta on: "Greek Turkish relations" in History of the Greek Nation vol. ΙΣΤ

revisionististen voimien toimesta²². Tässä mielessä sopimus saavutti tavoitteensa täysin. Toisaalta Lausannen sopimuksen ongelmallinen määritelmä pienten saarten suvereniteetista ja niistä johtuvat todelliset taloudelliset intressit aiheuttavat jatkuvasti jännitteitä ja pakottavat molemmat valtiot olemaan aina sotilaallisesti valmiita ja käyttämään suuren osan vuotuisesta talousarviostaan sotilasmenoihin.

Mutta mitä tapahtui niille, jotka jäivät? Kuten aiemmin mainitsimme, Istanbulin, Imvrosin ja Tenedoksen kristityt jäivät vaihdon ulkopuolelle, samoin kuin Länsi-Traakian muslimit. Heidän kohtelunsa riippui maiden välisistä suhteista kullakin eri ajanjaksolla. Vuonna 1955 Istanbulissa tapahtui kristittyjä vastaan suunnattu pogromi Turkin hallituksen suvaitsemana, ellei jopa ohjaamana, Kyprokseen liittyneessä tapahtumassa. Vuonna 1963 kyproksenturkkilaisten murhattua kyproksenkreikkalaisia kyproksenturkkilaiset syyllistyivät Istanbulin kreikkalaisväestön pakkosiirtoihin²³. Nykyään kreikkalaisvähemmistö Turkissa on lähes olematon. Myöskään Traakian vähemmistö ei ole integroitunut kreikkalaiseen yhteiskuntaan, ja sen vapauksia on loukattu useaan otteeseen. Kun otamme esimerkin niistä, jotka jäivät maahan ja arvioimme sen pääasiassa ongelmalliseksi, voimme päinvastoin arvioida Lausannen sopimusta tehokkaana keinona puuttua monimutkaiseen tilanteeseen, jossa kansallisvaltiot eivät olleet valmiita kunnioittamaan vähemmistöjen oikeuksia. Kreikkalaisten läsnäolon tapauksessa Turkissa meillä on samanlainen tosiasiallinen lopputulos kuin Lausannen sopimuksessa.

Tästä pääsemmekin Lausannen perintöön. Lausannen sopimus, vaikka se onkin ainutlaatuinen pakollisen luonteensa vuoksi, toimi mallina muille samankaltaisille tilanteille, kuten natsi-Saksan rajoille vuonna 1940, Intian ja Pakistanin jakautumiselle, Kyprokselle ja niin edelleen²⁴. Lausannen sopimus on myös tärkeä osa EU:n poliittista toimintaa. Kyproksen esimerkki voisi olla hyödyllinen tämän esseen kannalta, koska voisimme vetää analogioita siitä, mitä olisi voinut tapahtua, jos Lausannen sopimusta ei olisi tehty. Vaikka Kypros ei ollut sopimuksen kohteena, se osoitti, että kreikkalaisten kristittyjen ja turkkilaisten muslimien rinnakkaiselo ainoassa paikassa, jossa heitä oli säilynyt suuria määriä, osoittautui käytännössä mahdottomaksi. Vuonna 1974 tapahtumasarjan ja Turkin armeijan hyökkäyksen jälkeen järjestettiin tosiasiallinen jako ja vaihto, jossa teurastettiin monia siviilejä²⁵. Jugoslavian sodan loppuvaiheessa voidaan keskustella siitä, olisiko varhainen väestönvaihto säästänyt ihmishenkiä. Yhdeksänkymmentäluvulla vallitsi kuitenkin Lausannen vastainen konsensus ja Helsinki-myönteinen lähestymistapa²⁶.

Yhteenveto

Lausannen sopimus on synnyttänyt monia eriäviä kantoja siihen, oliko se hyvä esimerkki sovellettavaksi vastaavissa tilanteissa, ei ainoastaan sen tekohetkellä, vaan myös sen jälkeisinä vuosina. Meidän on aina muistettava, että sopimus tehtiin uuden täysimittaisen joukkomurhan uhatessa ja uuden väkivallan kierroksen vaaran uhatessa. Näin ollen on selvää, ettei se ollut täydellinen sopimus vaan pikemminkin "pienempi paha kahden (tai monen) pahan välillä". Moraaliset ja filosofiset laajennukset, jotka koskevat valtion valtaa yksilöön nähden, ovat

22 Vokan Vamik and Norman Itzkowits, *Turks & Greeks: Neighbours in conflict* (Cambridgeshire, The Eothen Press, 1994) s.104-107

23 Oran Baskin, "The story of those who stayed ": in *Crossing the Aegean* s.101,104

24 Barutciski Michael, "Lausanne Revised" in *Crossing the Aegean* s. 28

25 Ibid s. 30

26 Clark Bruce, *Twice a Stranger*, preface

tärkeitä. On sanottu, että koko väestönvaihdon käsite palkitsee niiden voimankäyttöä, jotka haluavat provosoida sitä²⁷.

Kun tarkastelemme, oliko Lausannen sopimus tehokas vastaus Kreikan–Turkin sodan seurauksiin, meidän on tunnistettava tämän tehokkuuden mahdolliset kohteet. Yli 1 500 000 ihmisen väestölle, joista suurimmalla osalla ei ollut juuri mitään yhteistä paikallisen väestön kanssa ja jotka joutuivat elämään loppuelämänsä maanpaossa ilman mahdollisuutta palata takaisin jossain vaiheessa, sopimus oli puukotus selkään. Mutta toisaalta, kun kansallisvaltiot olivat päättäneet homogenisoida ja kun väkivallan kierre vuosina 1912-1923 johti valtavaan uhrimäärään, on kyseenalaista, olisiko heidän pysymisensä vastakkaisissa valtioissa ollut turvallinen vaihtoehto. Kun otetaan huomioon historialliset tapahtumat muilla alueilla, joilla on ollut samanlaisia ongelmia, niiden vähemmistöjen kohtalo, jotka sisällytettiin sopimukseen molemmissa maissa, ja kansainvälisen yhteisön valmius olla puuttumatta suoraan paikallisen väestön turvallisuuden takaamiseen, voimme olettaa, että rinnakkaiselo olisi ollut hyvin vaikeaa.

Valtioiden näkökulmasta sopimuksen onnistuminen on ilmeisempää, sillä se onnistui kahdessa päätavoitteessaan. Ensimmäinen tavoite oli poistaa kahden valtion väliltä uusien jännitteiden lähde, vaikkakaan, kuten ímian kriisin yhteydessä on nähty, ei täysin onnistuneesti. Toinen oli yhtenäistää väestöä ja vähentää sisäiseksi viholliseksi oletetun väestön määrää. Turkin tapauksessa tämä menettely oli lähes täydellinen. Toisaalta Kreikassa pakolaisten valtava määrä ja heidän epäonnistunut integroitumisensa uuteen kotiin johtivat siihen, että pakolaisten ja paikallisten asukkaiden välille muodostui selkeä raja, joka kesti useiden vuosien ajan - pidempään kuin kukaan olisi voinut odottaa.

Kun lopuksi kysytään, oliko sopimus hyvä esimerkki kansainväliselle yhteisölle, vastaus riippuu siitä, miten arvioimme sopimuksen humanitaarisia ja realistisia saavutuksia. Näiden kahden välinen tasapaino olisi ollut täydellinen yhdistelmä. Tämän artikkelin näkemyksen mukaan kansainvälisen yhteisön ei pitäisi julistaa yksilön oikeuksia ja samalla tyytyä hallitsemillaan käytännöllisillä oikeuksien suojeluvälineillä uusiin Lausannen sopimuksen kaltaisiin sopimuksiin. Lausannen sopimuksessa uhrattiin ensimmäinen tavoite toisen tavoitteen saavuttamiseksi. Nykyään tavoitteena pitäisi olla mahdollisimman pitkälle molemmat.

27 Barutciski Michael, "Lausanne Revised" in Crossing the Aegean s. 27

Lähteet

- Barutciski Michael, "Lausanne Revised: Population Exchanges in International Law and Policy" in Crossing the Aegean, An appraisal of the 1923 compulsory population exchange between Greece and Turkey. Toim. Renee Hirschon (New York, Berghan Books 2004)
- Clark Bruce, Twice a Stranger, How Mass Expulsion forged Modern Greece and Turkey (London, Granta Books 2007)
- Clogg Richard, A concise History of Greece (Cambridge University Press 1992) Gallant Thomas, Modern Greece (London, Honder Education 2001)
- Hirschon Renee, "Unmixing Peoples in the Aegean" in Crossing the Aegean, An appraisal of the 1923 compulsory population exchange between Greece and Turkey. Toim. Renee Hirschon (New York, Berghan Books 2004)
- Hirschon Renee, "Consequences of the Lausanne Convention: An overview" Crossing the Aegean, An appraisal of the 1923 compulsory population exchange between Greece and Turkey. Toim. Renee Hirschon (New York, Berghan Books 2004)
- Hirschon Renee, Heirs of the Greek Catastrophe, The social life of Asia Minor Refugees in Piraeus, (New York, Oxford University Press 1989)
- Naimark Norman, Fires of Hatred: Ethnic Cleansing in twentieth century Europe (Massachusetts, Harvard University Press 2001)
- Oran Baskin, "The story of those who stayed: Lessons from Article 1 and 2 of the 1923 Convention in " Crossing the Aegean, An appraisal of the 1923 compulsory population exchange between Greece and Turkey. Toim. Renee Hirschon (New York, Berghan Books 2004)
- Pentzopoulos Dimitri, The Balkan exchange of minorities and its impact upon Greece (Paris, Mouton & Co 1962)
- Schechtman Joseph, European Population Transfers 1939-1945 (New York, Oxford University Press 1946)
- Smith Michael, Ionian Vision (London, Allen Lane 1973)
- Veremis Thanos, «Οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις», Ιστορία του Ελληνικού Έθνους τομ. ΙΣΤ (Athens: Ekdotiki Athinon 2000) – The translation of the title from Greek is : "Greek Turkish relations" in History of the Greek Nation vol. ΙΣΤ
- Vokan Vamik and Norman Itzkowits, Turks & Greeks: Neighbours in conflict (Cambridge-shire, The Eothen Press, 1994)
- Yildirim Onur, Diplomacy and Displacement, Reconsidering the Turko-Greek Exchange of Populations, 1922-1934 (New York, Routledge 2006).

Creative commons -lauseke

Tekijä: Alexandros Diamantis Balaskas, Action Synergy

Tämä teksti on julkaistu Creative Commons -lisenssin ehdoilla: CC BY-SA 2.0. Kirjoittajan nimi on seuraava: CC BY-SA 2.0, Tekijä: Alexandros Diamantis Balaskas, rahoituslähde: Euroopan unionin aikuiskoulutuksen Erasmus+-ohjelma. Tekstiä ja aineistoa saa jäljentää, levittää, saattaa julkisesti saataville, jakaa ja mukauttaa seuraavin ehdoin: Tekijän nimi, lisenssi sekä alkuperäisen lähteen verkkosivuston osoite on joka tapauksessa julkaistava. Kuvien tekijänoikeustiedot löytyvät suoraan kuvien alta.

Euroopan komission tuki tämän julkaisun tuottamiselle ei tarkoita, että komissio hyväksyisi julkaisun sisältöä, joka heijastaa ainoastaan sen kirjoittajien näkemyksiä, eikä komissio ole vastuussa siitä, miten julkaisun sisältämiä tietoja mahdollisesti käytetään.

Ongelmana ghetto. Propaganda, sorto ja vastarinta Puolan natsimiehityksen aikana

Kamila Witerska, University of Humanities and Economics in Lodz

Sisällysluettelo

1. Yleiskatsaus	2
2. Taustatiedot	3
Sorto ja propaganda	3
Vastarintaliike.....	5
Henkilökohtaiset tarinat avaavat historiaa	5
Tarina 1: Irena Sendler ja hänen lapsensa.....	5
Tarina 2: Turvapaikkana eläintarha. Antonina ja Jan Żabiński	7
Nykyaikaiset ghetot, ghettoutuminen	12
Lähteet.....	14
3. Koulutusmateriaali: Harjoitukset ryhmätoimintaa varten.....	16
Tehtävä 1:.....	16
Tehtävä 2:.....	18
Tehtävä 3:.....	19
4. Vuorovaikutteinen oppiminen	21
Tehtävä 1:.....	21
Tehtävä 2:.....	24
Liite:.....	25

1. Yleiskatsaus

Artikkelissa esitellään millaisia ongelmia ghettojen perustaminen loi toisen maailmansodan yhteydessä, mutta siinä on myös viittauksia nykypäivään.

Ghettoja ja keskitysleirejä oli perustettu jo natsipuolueen Saksan vallan ensimmäisistä kuukausista lähtien, mikä osoitti selvästi suunnitelmallisen prosessin, jonka tarkoituksena oli eristää ja sitten fyysisesti likvidoida hallinnon vastustajat (Łabuz, 2022). Lokakuussa 1939 saksalaiset perustivat ensimmäisen gheton Puolan alueelle, ja seuraavien vuosien aikana Puolaan perustettiin noin 400 tällaista ghettoa. Koko Eurooppaan perustettiin yli 1500 ghettoa (Łabuz, 2022).

Suurimmat ghetot olivat tuolloin Varsovassa (jopa 400 000 asukasta), Łódźissa, Krakovassa ja Lublinissa. Heti kun saksalaiset alkoivat toteuttaa suunnitelmaa "juutalaisyksityksen lopullisesta ratkaisusta", kuten koko kansan tuhoamista kutsuttiin, he aloittivat gettojen raa'an likvidoinnin. Asukkaat joko ammuttiin paikan päällä tai lähetettiin keskitysleireille. Lodzin ghetto, jossa sodan aikana asui kerrallaan jopa 160 000 ihmistä, oli yksi viimeisistä likvidoitavista elokuussa 1944 . Gheton asukkaiden erittäin korkea kuolleisuus oli pääasiassa seurausta miehittäjien tarkoituksellisesta politiikasta: nälkä ja hygienian puute johtivat epidemioiden leviämiseen. On arvioitu, että pelkästään miehitetyn Puolan ghettoissa saattoi kuolla jopa 750 tuhatta ihmistä. Tässä tilastossa ei ole mukana keskitysleireille karkotettuja juutalaisia, jotka myös odottivat kuolemaa. (Łabuz, 2022).

Tärkein juutalaisille toisen maailmansodan aikana apua toimittanut järjestö oli ŻEGOTA - Puolan tasavallan hallituksen edustuston yhteydessä toimiva juutalaisten avustamisneuvosto ja puolalainen maanalainen humanitaarinen järjestö, joka toimi vuosina 1942-1945 Puolan maanpaossa olevan hallituksen elimenä. Sen tehtävänä oli järjestää apua juutalaisille ghettoissa ja niiden ulkopuolella. Juutalaisten auttamisneuvosto "Żegota" oli ainoa valtion tukema instituutio miehitetystä Euroopassa. Se perustettiin juutalaisten pelastamiseksi holokaustin aikana. Sen jäsenten toimintaan kuului muun muassa piilopaikkojen etsiminen niin sanotulla arjalaisella puolella piileskeleville juutalaisille, avun jakaminen ja väärennettyjen henkilöllisyystodistusten antaminen. (Dzięciołowska K. , 2017)

Artikkelissa esitellään kaksi tarinaa ihmisistä, jotka pelastivat getossa vangittujen ihmisten henkiä: Irena Sendlerowan sekä Jan ja Antonina Żabińskin tarinat.

Lopuksi käsitellään nykyaikaisen gheton ongelmaa ja gettoutumisen ilmiötä nykykulttuurin osatekijöinä, jotka voivat olla uhka demokratialle.

2. Taustatiedot

Sorto ja propaganda

Ghettoja ja keskitysleirejä perustettiin jo natsipuolueen Saksan-vallan ensimmäisinä kuukausina, mikä osoitti selvästi, että hallinnon vastustajien eristäminen ja sen jälkeen fyysinen eliminointi oli suunniteltua. Natsipuolue näki vihollisina paitsi poliittiset vastustajat myös eri sosiaalisten, etnisten ja kansallisten ryhmien edustajat. Juutalaisväestöä vastaan käyty taistelu oli kiivainta, mikä johtui natsismin oppiin sisältyvästä syvään juurtuneesta rasismista ja antisemitismistä (Łabuz, 2022).

Kuva 1 Joukko juutalaisia matkalla vaunuihin, jotka kuljettivat heidät keskitysleireille. Varsova 1943. Jäljennös Stoppa-albumista. (Tiede Puolassa, 2012)

Lokakuussa 1939 saksalaiset perustivat ensimmäisen ghetton Puolan maaperälle, ja seuraavina vuosina Puolaan perustettiin noin 400 ghettoa. Koko Eurooppaan perustettiin yli 1500 ghettoa (Łabuz, 2022).

Suurimmat ghetot olivat tuolloin Varsovassa (jopa 400 000 asukasta), Łódzissa, Krakovassa ja Lublinissa. Heti kun saksalaiset alkoivat toteuttaa suunnitelmaa "juutalaisuuden lopullisesta ratkaisusta", kuten koko kansan tuhoamista kutsuttiin, he aloittivat ghettojen raajan likvidoinnin. Asukkaat joko ammuttiin paikan päällä tai lähetettiin keskitysleireille. Elokuussa 1944 likvidoitu Lodzin ghetto, johon sodan aikana mahtui kerrallaan jopa 160 000 ihmistä, oli yksi viimeisistä. Ghetton asukkaiden erittäin korkea kuolleisuus oli pääasiassa seurausta miehittäjien tarkoituksellisesta politiikasta: nälkä ja hygienian puute johtivat epidemioiden leviämiseen. On arvioitu, että pelkästään miehitetyn Puolan ghettoissa saattoi kuolla jopa 750 tuhatta ihmistä. Tässä tilastossa ei ole mukana keskitysleireille karkotettuja juutalaisia, jotka myös odottivat kuolemaa. (Łabuz, 2022).

Tšekkoslovakialaiseen Terezinin kaupunkiin rakennettiin mallighetto, jota Saksan propaganda käytti esitelläkseen maailmalle eristettyjen kaupunginosien asukkaiden muka erinomaisia elinoloja. (Łabuz, 2022)

Vuonna 1944 Kansainvälinen Punainen Risti ja Tanskan hallituksen edustajat tekivät tarkastuksen arvioidakseen vankien elinoloja. Se oli myös natsseille tilaisuus antaa myönteinen kuva leiristä. Natsit tekivät kaikkensa leirin siivoamiseksi ja valmistelemiseksi vierailua varten. Monia vankeja lähetettiin Auschwitziin, jotta vältettäisiin tilanahtaus, kahviloita ja kauppoja asennettiin, huoneita maalattiin ja kunnostettiin. Vankeja myös ohjeistettiin siitä, mitä vierailun aikana tuli tehdä. Lapset leikkivät pääaukiolla ja heidät pakotettiin osallistumaan esityksiin (Mesic, 2019).

Kuva 2. Kohtaus natsien propagandafilmistä “Führer antaa kaupungin juutalaisille”, kuvattu Terezinissä kesällä 1944. (Lebovic, 2019)

Käytännössä huomattava osa Terezinin juutalaisista lähetettiin Auschwitz-Birkenaun leirille ja murhattiin siellä. (Łabuz, 2022)

Natsit tekivät samanlaisen elokuvan Varsovan ghetossa vuonna 1942. Yhdessä kohtauksessa näytettiin hyvin pukeutuneita juutalaisia, jotka viihtyivät ravintolassa ja jättivät huomiotta almuja pyytävät kerjäläiset.

Kuva 3. Hyvinpukeutuneet juutalaiset nauttivat olostaan ravintolassa, sivuuttaen kadun kerjäläiset. Tällä tavalla saksalaiset kuvasivat elämää ghetossa vuonna 1944.
(Borkowski, 2018)

Vastarintaliike

Tärkein juutalaisille toisen maailmansodan aikana apua toimittanut järjestö oli ŻEGOTA - Puolan tasavallan hallituksen edustuston yhteydessä toimiva juutalaisten avustamisneuvosto ja puolalainen maanalainen humanitaarinen järjestö, joka toimi vuosina 1942-1945 Puolan maanpaossa toimivan hallituksen elimenä. Sen tehtävänä oli järjestää apua juutalaisille ghettoissa ja niiden ulkopuolella.

Juutalaisia avustava neuvosto "Zegota" oli ainoa valtion tukema instituutio miehitettyssä Euroopassa. Se perustettiin juutalaisten pelastamiseksi holokaustin aikana. Sen toimintaan kuului piilopaikkojen etsiminen niin sanotulla arjalaisella puolella piileskeleville juutalaisille, väärennettyjen henkilöllisyystodistusten ja avustustarvikkeiden jakaminen. (Dzięciołowska K., 2017)

Henkilökohtaiset tarinat avaavat historiaa

Tarina 1: Irena Sendler ja hänen lapsensa

Irena Sendlerowa on yksi kuuluisimmista puolalaisista "Kansojen oikeamielisistä" ("Righteous Among the Nations") on juutalaisten myöntämä arvonimi oikeudenmukaisuutta edistäville ei-juutalaisille. Suomentajan huomio). Hän sai tämän arvonimen ansiostaan toisen maailmansodan aikana. Hän toimi salaliitossa muun muassa juutalaisten auttamisneuvoston Żegotan rakenteissa ja johti kampanjaa juutalaislasten pelastamiseksi Varsovan ghetosta. Yhdessä yhteistyökumppaniensa kanssa hän onnistui pelastamaan useita satoja lapsia. (Dzięciołowska K., 2018).

Kuva 4. Irena Sendlerowa (Polin Museum of the History of Polish Jews, 2018)

Jo syksyllä 1939 Sendlerowa perusti yhdessä työtoveriensa kanssa juutalaisten auttamiseksi salaisen solun Varsovan kunnanhallituksen sosiaalihuolto-osastolle. Hän auttoi juutalaisia jo ennen kuin Varsovan ghettoa oli edes perustettu. Kun puolalainen maanalainen järjestö - juutalaisten auttamisneuvosto "Zegota" - perustettiin vuonna 1942, Irena Sendler, alias Jolanta, nimitettiin lastenosaston johtajaksi. Hyvinvointiosaston työntekijänä hänellä oli kulkulupa ghettoon, ja sen ansiosta hän ja hänen työtoverinsa kuljettivat terveystarkastusten varjolla ghettoon ruokaa, lääkkeitä ja rahaa. (Bernat, 2010).

Juutalaisen historiallisen instituutin mukaan Sendler ja hänen kuriirinsa onnistuivat pelastamaan useita satoja lapsia. Irena Sendler ja hänen naispuoliset yhteyshenkilönsä salakuljettivat lapsia eri tavoin, esimerkiksi viemällä autolla puhdistusainevikkeitä gettoon niin, että palatessa takaisin mukana oli laatikoihin tai säkkeihin piilotettuja lapsia. Kuljettaja otti autoon koiran, joka haukkui hukuttaakseen lasten itkun, tai sitten lapset nukutettiin. Lapset vietiin ulos myös muurin molemmin puolin sijaitsevien vuokratalojen yhteenliitettyjen kellareiden kautta sekä Lesznossa sijaitsevan tuomioistuimen rakennuksen kautta, sillä se sijaitsi ghetton vieressä. Kaksi järjestön kanssa yhteistyötä tehnyttä talonmiestä avasi oven ja johdatti lapset rakennuksen läpi arjalaisen puolen takaovelle. Toinen "siirtoreitti" alkoi juutalaisten puolella sijaitsevasta raitiovaunuvarikosta sen ansiosta, että yhden yhteyshenkilön aviomies oli kuljettaja. Aamuyöllä, kun raitiovaunut lähtivät liikkeelle, hän löysi vaunun penkin alta pahvilaatikon, jossa oli nukkunut lapsi, ja vei sen turvalliseen paikkaan muurien taakse. Näitä menetelmiä sovellettiin pienimpiin lapsiin; niinkin nuoret kuin kaksitoistavuotiaat pojat ja tytöt vietiin niin sanottujen "työprikaatien" mukana. Muurien takana yhteyshenkilöt pitivät heistä edelleen huolta. (Bernat, 2010).

Kaikki lapset sijoitettiin ensin johonkin kymmenestä hätäapukeskuksesta, jossa heidän sopeutumisen uuteen ympäristöönsä kesti heidän tarpeistaan riippuen useita päiviä tai viikkoja. Tänä aikana heille laadittiin uudet henkilöllisyystodistukset, useimmiten kuolleiden puolalaislasten asiakirjat. Tämän jälkeen heidät luovutettiin sijaisperheisiin, kunnallisiin laitoksiin tai luostareihin;

monet heistä päätyivät fransiskaanisarten ylläpitämiin orpokoteihin joita oli muun muassa Varsovassa, Aninissa, Białołękassa, Chotomówissa ja Płudyssa (Bernat, 2010).

Kunkin lapsen tiedot kirjattiin kapeille paperilapuille, joita sodan jälkeen kutsuttiin "Sendlerin listaksi". Hän laittoi paperiliuskat purkkiin ja hautasi purkit omenapuun alle takapihalle osoitteessa Lekarska-katu 9 Varsovassa. Elämäkerrassaan Sendlerowa kuvaili, että lappuihin "kirjoitettiin lapsen oikea nimi, syntymätodistuksen mukainen nimi ja nykyinen asuinpaikka. Nämä tiedot olivat välttämättömiä, jotta voitiin toimittaa rahaa, vaatteita ja lääkkeitä ja ylipäätään jotenkin valvoa, että lapselle ei aiheutunut mitään vahinkoa ja jotta lapsi voitaisiin sodan jälkeen löytää".

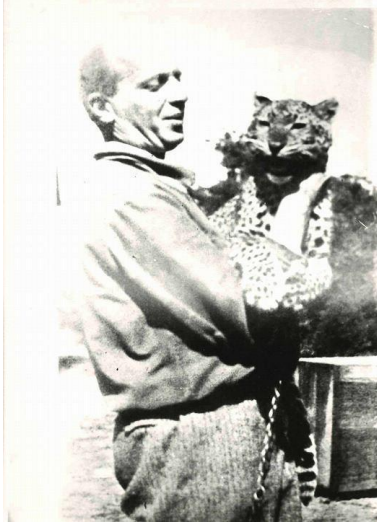
Gestapo pidätti Irena Sendlerowan vuonna 1943; häntä pidettiin niin sanotussa raitiovaunussa Szucha Avenuella. Häntä kuulusteltiin ja kidutettiin Pawiakin vankilassa. Saksalaiset kyselivät häneltä jatkuvasti järjestön johtajista; he eivät ymmärtäneet, että tärkein gheton juutalaisten auttamisen järjestäjä oli heidän käsissään. Sendler tuomittiin kuolemaan, mutta Zegota onnistui kuitenkin pelastamaan hänet lahjomalla saksalaisia vartijoita. Hän jatkoi piilossa työskentelyä juutalaislasten pelastamiseksi. (Bernat, 2010).

Vuonna 2009 tehtiin John Kent Harrisonin ohjaama elokuva The Courageous Heart of Irena Sendler (Harrison, 2009).

Tarina 2: Turvapaikkana eläintarha. Antonina ja Jan Żabiński

Varsovan eläintarha perustettiin vuonna 1928 Wentanty Burdzińskiin aloitteesta. Hän toimi eläintarhan johtajana vain kuusi kuukautta, kuolemaansa saakka. Maaliskuussa 1929 Jan Żabiński ja hänen puolisonsa

Antonina ottivat laitoksen johtoonsa. He loivat eläintarhan alusta saakka, suunnittelivat ja rakensivat "suuren villieläinten kasvatustilan". (Żabińska, 2010, s. 8).

Kuva 5. Jan Żabiński, kuva otettu ennen sotaa. (yksityinen valokuvakokoelma, perheen arkisto, 2017)

Kuva 6. Fig.6 Antonina Żabińska, 1930-luvun Varsova. Valokuva: Jerzy Dudek / Forum, Antonina ja Jan Żabińskin perhearkisto.

Żabińskin talo, jonka Antoninan ja Janin ystävä, kuvanveistäjä Magdalena Gross nimesi Nooan arkiksi, oli aina täynnä ihmisiä ja eläimiä. Antoninan ja Janin tytär Teresa kertoo vuosia myöhemmin eläintarhakodistaan seuraavasti: "Tämä talo oli aina turvapaikka nimenomaan heikoille, niille jotka tarvitsivat apua. Ja tätä auttamis- ja pelastamistehtävää hoiti pääasiassa äitini". (Czajka, 2019).

Keväällä 1940 Varsovassa oli tarkoitus pitää toinen eläintarhojen johtajien kansainvälisen liiton kongressi. Syyskuussa 1939 Varsovaa piiritettiin useiden viikkojen ajan, jonka aikana ilmahuuokäykset ja pommitukset jatkuivat. Myös eläintarhaa pommitettiin, minkä seurauksena jääkarhut pääsivät aitauksistaan. Ihmishenkiä vaarantavien petoeläinten uusien karkaamisten estämiseksi leijonia, tiikereitä ja muita petoeläimiä päätettiin lopettaa ampumalla.

Antonina ja Rysiek vaelsivat ympäri Varsovaa etsien suojaa turvallisemmista kaupunginosista. Lopulta he palaavat pommitettuun eläintarhaan lokakuussa, Varsovan antauduttua. Talvella tehtiin myös päätös eläintarhan lakkauttamisesta. Osa eläimistä vietiin eläintarhoihin Saksaan ja osa ammuttiin. Keväällä 1940 Varsovan eläintarha muutettiin sikojen kasvatuslaitokseksi.

Eräänä lämpimänä toukokuun yönä eläintarhaan ilmestyi kaksi poikaa. He kuuluivat sabotaasiryhmään, joka oli aiheuttanut valtavien bensiniisäiliöiden palon viimeisessä operaatiossa. He olivat maanneet piilossa Żabińskin talon lähellä olevissa penssaissa useita tunteja, kunnes yön

tultua he antoivat Janille sovittun merkin ja huhuilivat pöllön tavoin. Pojat sijoitettiin fasaanitaloon - suureen lintuhuoneeseen, jonka keskellä oli puinen talo. Aamunkoitteesta lähtien he eivät saaneet päästää ääntäkään koko päivänä. Ryssä oli tapana tuoda heille ruokaa ja jotain luettavaa. Nämä nuoret miehet olivat ensimmäiset eläintarhasta turvaa löytäneet "fasaanit".

Sodan alusta lähtien Jan Żabiński oli mukana maanalaisessa työssä Puolan armeijassa. Hän luennoi salaisilla lääkintäkurseilla ja säilytti syyttimiä ja erilaisia pommien osia kotilaboratoriossaan. Valtavassa lantatynnyrissä hän säilytti rautatrikloridia, jota käytettiin saksalaisten junien räjäyttämiseen. Janilla ja Antoninalla oli aina mukanaan pieni annos syanidia.

Heinäkuussa 1943 Varsovan gheton asukkaiden suuret karkoitukset alkoivat. Antonina ja Jan Żabiński kysyivät itseltään epätoivoisen kysymyksen: Miten voimme auttaa näitä ihmisiä? Ghetto oli ympäröity muurilla, kaikki sisäänkäynnit olivat vartioituja, ja yhteydenotosta juutalaisiin voitiin rangaista pidätyksellä ja karkotuksella leirille. Juutalaisten piilottelusta saattoi seurata koko perheen kuolema. Jan Żabiński sai kulkuluvan ghettoon sillä verukkeella, että hän hoiti viheralueita, ja käytti sitä salakuljettaakseen ruokaa tai uutisia ghettoon.

Eräänä sunnuntaina kesällä 1941 saksalainen limusiini pysähtyi Żabińskien talon eteen. Antonina istuutui nopeasti pianon ääreen ja alkoi soittaa äänekkäästi Kaunis Helena -elokuvasta peräisin olevaa kappaletta - se oli sovittu varoitussignaali kaikille eläintarhassa piileskeleville. Kävi ilmi, että limusiinia ajoi Ziegler, saksalainen upseeri ja juutalaisen Arbeitsamtin johtaja, joka oli hoitanut hampaita ghetossa tohtori Leonia Tenenbaumin kanssa. Leonia Tenenbaum oli entomologi Szymon Tenenbaumin vaimo, ja Ziegler, joka oli entomologi ammatiltaan, halusi nähdä Tenenbaumin eläintarhassa säilytettävän hyönteiskokoelman.

Ziegler huomasi, että Tenenbaum oli pyytänyt vierailua ja järjesti asian. Ja niin Jan Żabiński ylitti ensimmäistä kertaa gheton portin limusiinissa saksalaisen upseerin vieressä. Perillä portinvartijan läsnä ollessa Jan kysyi, voisiko hän päästä sisään ja ottaa yhteyttä Tenenbaumiin. Ziegler suostui ja sanoi portinvartijalle, "Päästäkää tämä herra sisään aina kun hän tulee luokseni." (Żabińska, 2010, s. 102).

Seuraavina viikkoina Jan käveli tätä kautta ghettoon useita kertoja viikossa ja vieraili juutalaisten tuttaviansa luona. "Lopulta tuli harjoitushetki ennen kuin päällystettyä tietä alettiin käyttää siihen tarkoitukseen, jota varten se oli päällystetty. Jan ei laskeutunut portille johtavia virallisia portaita ei yksin, vaan jonkun kanssa, joka oli pukeutunut mahdollisimman tyylikkäästi, ja siksi näytti hieman erilaiselta kuin tavalliset gheton asukkaat. Hän laittoi itsensä avaamaan portin mahdollisimman huolettomasti. Se toimi". (Żabińska, 2010, s. 103). Neljännellä kerralla vartija kyseenalaisti Janin mukana olleen henkilön kulun, mutta tämä otti esiin oman kulkulupansa, näytti sen etäisyydeltä vartijalle ja sanoi narkästyneellä, itsevarmalla äänellä: "Tällä herrasmiehellä on kulkulupa!" (Żabińska, 2010, s. 104). Sen jälkeen Jan ei kohdannut ongelmia portinvartijan taholta. Aluksi Jan toimi yksin, mutta pian juutalaisia auttava Żegota-järjestö liittyi hänen avukseen.

Niinpä eläinten turvapaikasta tuli ihmisten turvapaikka. He tulivat eläintarhaan lyhyiksi tai pidemmiksi ajoiksi. Useimmille heistä eläintarha oli välietappi, josta heidät salakuljetettiin muihin paikkoihin joissa he saivat suojaa ja piilopaikan, usein Varsovan ulkopuolelta. Jotkut, kuten kuvanveistäjä Magdalena Gross tai hänen myöhempi aviomiehensä Maurycy Paweł Fraenkel,

pysyivät Żabińskin kodissa pidempään. He piiloutuivat vaatekaappeihin tai ullakolle siltä varalta että heitä uhkasi vaara. Heidän luonaan vieraili myös partiolaisia, vielä kouluikäisiä poikia, jotka taistelivat harmaissa rykmenteissä ja osallistuivat erilaisiin sabotaasi- ja tiedotustoimiin.

“Juutalaiset, jotka etsivät piilopaikkaa lähdettyään ghetosta tai joiden piti poistua nopeasti vaarallisiksi muuttuneista paikoista niin sanotulla arjalaisella puolella, tulivat hakemaan Żabińskin perheeltä apua. (...) Puutarhassa piileskelevien joukossa oli mm: Magdalena Gross, Maurycy Paweł Fraenkel, Rachela Auerbach, Regina ja Samuel Kenigswein, Eugenia Sylkes, Marceli Lewi-Łebkowski perheineen, Marysia Aszerówna, Joanna Kramsztykówna, Eleonora Tenenbaum, Kellerin pariskunta lapsen kanssa, Irena Mayzel, asianajaja Lewy, Kinszerbaum sekä tohtori Anzelmówna” (Dzięciołowska. K., Polin. Polscy sprawiedliwi, 2015).

Kuva 7. Magdalena Gross. Magdalena Czerwoszin arkisto (2020)

Ihmislle annettiin eläinten nimiä sen mukaan, missä lintutarhassa he piileskelivät. Jos he asuivat puutalossa, fasaanilintulassa, heistä tuli fasaaneja. Magda Gross kutsui itseään tähtipöllöksi, ja kellariin piilotetut pikku Moshe (Mieczysław) ja Stefcia Keningwein ristittiin oraviksi, kun Antonina yritti valkaista heidän mustia hiuksiaan vaaleiksi ja niistä tulikin punaisia. Sodan aikana oli turvallisempaa olla eläin kuin ihminen.

Kuva 8. Sodanjälkeinen kuva Keningweinin perheestä (kuva: Moshe Tiroshin perheen arkistot) Ensimmäisessä rivissä Regina Keningwein kolmen lapsensa kanssa, takarivissä vanhemmat lapset Mieczysław ja Stefania (Urzykowski, 2015)

Antonina ja Jan Żabiński antoivat suojaa useille sadoille ihmisille toisen maailmansodan aikana. Jan ja Antonina Żabiński saivat vuonna 1965 auttamistyöstään Kansojen oikeamielisten arvonimet.

Vuonna 2016 ilmestyi toisen maailmansodan aikaisesta Varsovan eläintarhasta kertova Hollywood-tuotanto Asylum (Eläintarhanhoitajan vaimo), jonka on ohjannut Niki Caro (Caro, 2016).

Kuva 9. Antonina ja Jan Żabiński kuvattuna ennen 50-lukua.

(Kuva: Rajmund Welnic, Teresa Żabińska-Zawadzkin arkistosta, lähde Dzieciółowska K. , Polin. Polscy sprawiedliwi, 2015)

Nykyaikaiset ghetot, ghattoutuminen

Sosiologit korostavat että ghettojen ominaispiirre on tietyn väestöryhmän eristäminen muista. Tässä mielessä ghetto voi olla esimerkiksi haaremi muslimikaupungissa, nomenklatuura -puolueen asuttama reaalisosialistinen asuinalue tai suljettu asuinalue (Pirveli & Rykiel, 2007). Monet tutkijat huomauttavat, että myös niin sanotut portilla eristetyt yhteisöt (engl. gated communities) ovat ghettojen moderni muoto.

Portilla eristetyille yhteisöille on ominaista niiden sijainti ekologisesti hyvällä alueella, asukkaiden korkeampi taloudellinen asema sekä korkeampi koulutustaso ja pyrkimykset. (Szczepański & Ślęzak-Tazbir, 2007).

Nykysosiologit pitävät ghettoa kaupunkitilassa eristettynä alueena, jota voidaan kuvata sille ominaisten erityispiirteiden avulla. Mallighetolle ovat ominaisia seuraavat piirteet:

- selkeä alueellinen erillisuus
- asukkaiden aseman suhteellinen samankaltaisuus
- asukkaiden tunne sosiaalisesta erityisyydestä ja sen tiedostaminen asukkaiden taholta.
- sekä asukkaiden että tutkimusalueen ulkopuolisten tarkkailijoiden tunne erillisyydestä (eksklusiivisuudesta).
- vähäinen läpäisevyys syrjäytyneen alueen ja ympäröivän maailman välillä (Szczepański & Ślęzak-Tazbir, 2007).

Sosiologisessa mielessä ghattoutuminen on prosessi, jossa luodaan ghettoja eli homogeenisia alueita (Szczepański & Ślęzak-Tazbir, 2007). Keskeinen rooli tässä prosessissa on tiettyjä ihmisryhmiä toisistaan erottavien fyysisten esteiden luomisella. Jałowicki toteaa, että Puolan kaupungeissa, joita pidetään Euroopan turvallisimpiin kuuluvina, tällaiselle aitaamiselle ei ole

mitään järkevää perustetta. Syynä eristämiseen on ensisijaisesti halu turvata omat aineelliset hyödykkeet tai arvovalta, joka syntyy, kun asuu hyvin rajatussa tilassa (Jałowiecki, 2007).

Jałowiecki (2007) kiinnittää erityistä huomiota useisiin ghettouttamisen prosessin kielteisiin vaikutuksiin:

- "Parempiin" ja "huonompiin" jakamisen käyttöönotto ja vahvistaminen. Tämä synnyttää suhteellista voimattomuuden tunnetta, turhautumista ja sosiaalisia konflikteja, joiden vaikutukset ovat usein suhteettomia objektiivisiin syihin (yhteiskunnan todelliseen kerrostumiseen) nähden.

-Kaikille kaupunkilaisille kuuluvan julkisen tilan repiminen ja absorptio. Julkinen tila on vapauden sfääri, paikka, jossa jokainen kaupunkilainen voi tuntea itsensä vapaaksi. Pirstaloituneeseen, "ghettoutuneeseen" tilaan kohdistuu monenlaisia rajoituksia, joita sen käyttäjät pitävät usein absurdeina.

-Tilan pirstaloitumiseen liittyy spontaani yksityistäminen, joka tapahtuu ilman minkäänlaista valvontaa. Tämän seurauksena tila herättää kielteisiä esteettisiä kokemuksia. Yksityisissä tiloissa sijaitsevat rakennukset ovat usein ulkopuolelta epämiellyttäviä, melkein kitschin rajamailla, koska niiden omistajien kaikki ponnistelut keskittyvät sisätilojen houkuttelevuuden varmistamiseen.

Lähteet

Antonina and Jan Żabiński in archival photographs [gallery]. (s.d.). Latauspaikka Culture.pl:
<https://culture.pl/pl/galeria/antonina-i-jan-zabinscy-na-archiwalnych-zdjeciach-galeria>

Bernat, A. (2010, 03 09). *Irena Sendlerowa*. Retrieved from Dzieje.pl, History Portal: <https://dzieje.pl/postacie/irena-stanislawa-sendler>

Borkowski, B. (2018, 4 1). *Historical curiosities*. Downloaded from location A place of feasts and parties for the richest Jews? This is how the Germans depicted life in the Warsaw ghetto.: <https://ciekawostkihistoryczne.pl/2018/04/01/miejsce-uczty-i-zabaw-najbogatszych-zydow-tak-niemcy-przedstawiali-zycie-w-warszawskim-getcie/>

Caro, N. (Ohjaaja). (2016). *Asylum (Zookeeper's Wife)*. [Elokuva].

Czajka, Ł. (Ohjaaja). (2019). *About animals and people* [Elokuva].

Dzięciołowska, K. (2018, 05). *The biography of Irena Sendler*. Retrieved from Polin Polish Righteous location: <https://sprawiedliwi.org.pl/pl/o-sprawiedliwych/irena-sendlerowa/biografia-ireny-sendlerowej>

Dzięciołowska, K. (2017, 12). *Polin Polish Righteous*. Retrieved from "ŻEGOTY" Members location: <https://sprawiedliwi.org.pl/pl/o-sprawiedliwych/rada-pomocy-zydom-zegota/czlonkowie-zegoty>

Dzięciołowska, K. (2018, 05). *Polin Polish Righteous*. Retrieved from Children of Irena Sendler site: <https://sprawiedliwi.org.pl/pl/o-sprawiedliwych/irena-sendlerowa/dzieci-ireny-sendlerowej>

Dzięciołowska, K. (2015). *Polin. The Polish righteous*. Downloaded from the site Dom pod Zwariowaną Gwiazdą. The story of Jan and Antonina Żabiński: <https://sprawiedliwi.org.pl/pl/historie-pomocy/historia-pomocy-rodzina-zabinskih>

Dzięciołowska, K., & Jackl, K. (2020, 05). *Heat in Saska Kępa. The story of hiding the sculptor Magdalena Gross with the Rendzner family*. Downloaded from the Polin location. Polish Righteous.

Harrison, J. K. (Director). (2009). *Children of Irena Sendler [The Courageous Heart of Irena Sendler]* [elokuva].

Jałowiecki, B. (2007). Fragmentation and privatisation of space. IN B. Jałowiecki, & W. Łukowski, *Gettoizacja polskiej przestrzeni miejskiej*, (pages 11-28). Warsaw: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warsaw 2007.

Lebovic, M. (2019, 8 5). *The Times of Israel*. Downloaded from location 74 years since liberation, a visit to Theresienstadt finds an eerie ghost town:

<https://www.timesofisrael.com/74-years-since-liberation-a-visit-to-theresienstadt-finds-an-erie-ghost-town/>

Labuz, M. (2022, 03 16). *World War II*. Retrieved from Ghetto and camp system location: <https://warhist.pl/wojna/system-gett-i-obozow/>

Mesic, M. (2019, 06). Retrieved from Terezin- a former Jewish Ghetto & Concentration Camp [Terezin- a former Jewish Ghetto & Concentration Camp] location: <https://www.itinari.com/terezin-a-former-jewish-ghetto-and-concentration-camp-hejb>

Science in Poland. (2012, 7 21). Retrieved from Warsaw Ghetto - the largest ghetto in occupied Europe: <https://naukawpolsce.pl/aktualnosci/news%2C390980%2Cgetto-warszawskie-%E2%80%93-najwieksze-getto-okupowanej-europy.html>

Pirveli, M., & Rykiel, Z. (2007). The ghetto and modernity. IN B. Jałowiecki, & W. Łukowski, *Gettoizacja polskiej przestrzeni miejskiej* (pages 73-86). Warsaw: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR.

Polin Museum of the History of Polish Jews. (2018). Retrieved from Year of Irena Sendler site - educational materials: <https://www.polin.pl/pl/aktualnosci/2018/04/23/rok-ireny-sendlerowej-materialy-edukacyjne>

Szczepański, M., & Ślęzak-Tazbir, W. (2007). Between fear and awe: social ghettos in an old industrial region. IN B. Jałowiecki, & W. Łukowski, *Gettoizacja polskiej przestrzeni miejskiej* (pages 29-52). Warsaw: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR.

They hid Jews in the Warsaw Zoo. Żabiński's granddaughter shows previously unpublished photos of her grandparents. (2017, 03 21). Retrieved from Metro Warsaw location: <https://metrowarszawa.gazeta.pl/metrowarszawa/56,141636,21520999,ukrywali-zydow-w-warszawskim-zoo-wnuczka-zabinski-pokazuje.html>

Urzykowski, T. (2015, 05 03). *Asylum for ghetto refugees at the Warsaw zoo. 'I didn't understand why everyone wanted to kill us' [Interview]*. Retrieved from wyborcza.pl location: https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/1,34862,17838811,Azyl_dla_uciekinierow_z_getta_w_warszawskim_zoo__Nie.html

Żabińska, A. (2010). *Ludzie i zwierzęta*. Kraków: Wydawnictwo Literackie.

3. Koulutusmateriaali: Harjoitukset ryhmätoimintaa varten

Tehtävä 1:

Tehtävän nimi	Sorto -Mitä lapset oppivat ghettoissa?
Yleiskuvaus	Perinteisten leikkien kautta havainnoidaan ja opitaan ymmärtämään lasten tilannetta ghettoissa sekä siviiliväestön kokemaan sortoa toisen maailmansodan aikana.
Tavoitteet	<ul style="list-style-type: none">• Koetaan ghettoon suljettujen lasten olosuhteita• Ymmärretään sitä sortoa, joka lasten ja vanhempien osaksi tuli toisen maailmansodan ghettoissa.• Opitaan lasten historiaa ghettoissa toisen maailmansodan aikaan ja tutustutaan toimintaan kuten "Suuri etsintä".
Materiaalit	<ul style="list-style-type: none">• Jokaiselle parille noin 3 m pitkä nauha tai naru.• Erilaisia pieniä esineitä "vanha pöllö" -leikkiä varten
Kesto	45 minuuttia
Ryhmäkoko	15-25 henkilöä
Ohjeita vetäjälle	<ol style="list-style-type: none">1. Piilosta -perinteinen piilosleikki jossa yksi etsii piiloutuneita.2. Lyhyt luento -Lapset ghettoissa olivat tottuneita pimeään, koska joutuivat aika ajoin piiloutumaan asuntoja tutkivilta natsisotilailta ja poliiseilta, esimerkiksi kun ihmisiä kuljetettiin ghettoista (tapauksissa kuten Wielka Spzeraan operaatio Lodzin ghetossa).3. Narun kerääminen takaisin palloksi -parileikki. Toinen pareista on henkilö A ja toinen B. Nämä parit jaetaan eri puolelle huonetta, ja vetäjä yhdistää parit antamalla heille narun pään joka kulkee piirin poikki. Tehtävänä on löytää oma pari kiertämällä narua kerälle pitäen siitä koko ajan kiinni.4. Lyhyt luento - Gheton lapset opetettiin piiloutumaan vaatekaappeihin ja kellareihin. Jotta heitä ei pelottaisi heille saatettiin antaa käteen naru ja kertoa että sen toisesta päästä löytyy äiti tai isoäiti, jonka luo palata.5. Vanha pöllö -leikki. Osallistujat istuvat piiriin. Yksi osallistujista istuu keskelle silmät sidottuina. Erilaisia esineitä asetellaan pöllöksi valitun eteen ja ympärille, esimerkiksi avaimet, kynä, kirja, huivi tms. pienesineitä. Vanha sokea pöllö vahtii esineitä. Vetäjä osoittaa vuoroin eri pelaajia, joiden on tarkoitus poistaa esine ilman, että pöllö kuulee mitään. Jos pöllönä pelaava kuulee äänen ja osoittaa kädellään oikein kohti äänen päästänyttä toinen pelaaja "tapetaan" eli poistetaan pelistä.6. Lyhyt luento -Gheton lapset opetettiin käyttäytymään hiljaisesti. Samoin ghettoista ulos päässeet piiloteltavat lapset joutuivat elämään ääntä päästämättä, jotta naapurit eivät huomaisi perheen piilottelevan juutalaislasta.

<p>Vinkkejä vetäjälle</p>	<p><u><i>Mahdollisia haasteita:</i></u> Tehtävät ja niiden purkukeskustelu saattavat herättää osallistujissa voimakkaitakin tunnereaktioita.</p> <p><u><i>Muita huomioita:</i></u></p>
-------------------------------	--

Tehtävä 2:

Tehtävän nimi	Vastarintaliike: Kansojen oikeudenmukaiset
Yleiskuvaus	Tutustutaan vastarintaliikkeeseen osallistuneiden toimintaan Puolassa ja Euroopassa. Aiheesta opitaan lisää henkilökohtaisten tarinoiden avulla.
Tavoitteet	<ul style="list-style-type: none">• "Kansojen vanhurskaiden joukossa" -arvonimen myöntämisestä oppiminen.• Tutustutaan ihmisiin, jotka ovat saaneet arvonimen "kansojen vanhurskas" - Helena Sendler, Oskar Schindler.• Tutustutaan juutalaisten tilanteeseen Puolassa ja Euroopassa sekä muihin ryhmiin, joita vainottiin ja tuhottiin erityisesti toisen maailmansodan aikana.
Materiaalit	<ul style="list-style-type: none">• Tekstinpätkät lapuilla (Tekstit alla)• Jokaiselle ryhmälle laite jossa internetyhteys
Kesto	25 minuuttia
Ryhmäkoko	15-25 henkilöä
Ohjeita vetäjälle	<p>Opettaja antaa kolmeen ryhmään jaetuille osallistujille kortit, joissa on seuraavat tekstit:</p> <p>Ryhmä 1: "Joka pelastaa yhden hengen - pelastaa koko maailman". Ryhmä 2: Oikeamielinen kansojen joukossa Ryhmä 3: Helena Sendler</p> <p>1.Kukin ryhmä etsii internetistä tietoa kortin tekstistä.</p> <p>2.Ryhmien edustajat esittelevät tutkimustensa tulokset.</p> <p>3.Keskustelu:</p> <p>-Mikä oli juutalaisten tilanne Puolassa ja Euroopassa toisen maailmansodan aikana? Mitä muita ryhmiä vainottiin ja hävitettiin erityisesti toisen maailmansodan aikana? -Miten ihmiset pelastivat toisia ihmisiä toisen maailmansodan aikana? -Mitä pelastajat ja pelastetut saattoivat tuntea? -Millaisia ominaisuuksia täytyi olla sellaisella ihmisellä, joka pelasti muita sota-aikana?</p>

Tehtävä 3:

Tehtävän nimi	Sorto: Eläintarha turvapaikkana. Antonina and Jan Żabiński
Yleiskuva	Osallistujat oppivat Puolan vastarintaliikkeeseen kuuluneiden Jan ja Antonina Żabinskin toiminnasta. Teemasta opitaan henkilöhistorioiden kautta.
Tavoitteet	<ul style="list-style-type: none">• Opitaan Żabińskin pariskunnan esimerkin kautta siitä, miten ihmisiä on pelastettu Varsovan ghetosta. Kehitetään asennetta, johon kuuluu auttaminen.
Materiaalit	<ul style="list-style-type: none">• Teksti kortit -yksi kullekin ryhmälle. Jakaudutaan kolmen henkilön ryhmiiin.• Tietokone, internetyhteys, projektori.• Mahdollisuuksien mukaan Niki Caron elokuva Eläntarhanpitäjän vaimo (2017)
Kesto	25 minuuttia
Ryhmäkoko	15-25 henkilöä
Ohjeita vetäjälle	<ol style="list-style-type: none">1. Osallistujat istuvat ringiin. Vetäjä kysyy lämmittelykysymyksen:<ul style="list-style-type: none">• <i>Jos olisit eläin, mikä eläin olisit ja mitä tekisit?</i>2. Jokainen sanoo ääneen, millainen eläin hän olisi ja mitä hän tekisi.3. Osallistujat saavat kolmen hengen ryhmissä paperilla alla olevan tekstin ja yrittävät arvata: Mistä paikasta teksti kertoo ja kuka on Antonina? "Ihmisille annettiin eläinten nimiä, lähinnä sen mukaan, missä lintuhuoneessa he piileskelivät. Jos he asuivat puutalossa, fasaanilinnustossa - heistä tuli fasaaneja. Magda Gross kutsui itseään tähtipöllöksi, ja kellariin piilotetut pikku Moshe (Mieczyslaw) ja Stefcia Kenigswein ristittiin oraviksi, kun Antonina yritti valkaista heidän mustia hiuksiaan vaaleiksi ja niistä tuli punaisia. Sodan aikana oli turvallisempaa olla eläin kuin ihminen. " <p>Keskustelu:</p> <ul style="list-style-type: none">• Mitä paikkaa teksti kuvailee??• Mihin aikaan teksti sijoittuu? Millaisiin olosuhteisiin teksti sijoittuu?• Kuka tekstin Antonina on mahtanut olla? <ol style="list-style-type: none">4. Miniluento: Opettaja kertoo Jan ja Antonina Żabińskin tarinan. Katsotaan traileri elokuvasta Eläntarhanpitäjän vaimo (saatavilla You Tubesta).5. Miten voit auttaa? Osallistujat seisovat piirissä. Jokainen, missä järjestyksessä tahansa, hyppää yhden askeleen keskelle sanoen, miten hän voi auttaa jotakuta lähitulevaisuudessa.

6. Hyppää sisään/ulos, hyppää oikealle/hyppää vasemmalle.

7. Osallistujat seisovat piirissä. Ohjaajan sanasta he suorittavat käskyn toistaen sen: Hyppää sisään/hyppää ulos, hyppää oikealle/hyppää vasemmalle. Toisella kierroksella he toistavat käskyn, mutta suorittavat vastakkaisen toiminnon, eli "hyppää vasemmalle" -> hypätään oikealle jne.

Valinnainen: Elokuvan Eläintarhan pitäjän vaimo (2017) esittäminen.

Lisäksi osallistujille voidaan kopioida artikkelin osio: Turvapaikkana eläintarha. Antonina ja Jan Żabiński.

4. Vuorovaikutteinen oppiminen

Tehtävä 1:

Tehtävän nimi	Sorron mekanismit: Kuinka ghettoutuminen toisen maailmansodan aikaan tapahtui?
Yleiskuva	Osallistujat kokevat kuviteltujen roolien kautta tilanteen, jossa ihmisiä jaetaan parempiin ja huonompiin ja jossa tietyt ryhmät eristetään muista.
Tavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> • Kokemus ihmisten jakamisesta hyviin ja huonoihin • Kokemus ghetttoon vangituksi tulemisesta • Toisen maailmansodan ghettojen historiasta oppiminen • Termien “moderni ghetto” ja “ghettoutuminen” sisäistäminen Reflektoidaan ideaa avoimesta kaupungista
Materiaalit	Tietokone, puhelin tai muu väline musiikin soittamiseen
Kesto	45 minuuttia
Ryhmän koko	15-25 henkilöä

Ohjeita tehtävän vetäjälle	<p>1. Kävely musiikin tahtiin Ryhmä valitsee musiikin ja kaikki alkavat kulkea huoneessa musiikin tahtiin. Kun vetäjä keskeyttää musiikin, osallistujat etsivät läheltään parin ja keskustelevat minuutin ajan annetusta aiheesta, esimerkiksi vapaa-ajan vietosta, lomasuunnitelmista tai muusta.</p> <p>2. Paras ja huonoin paikka tilassa Kun musiikki loppuu, osallistujat valitsevat ja sijoittuvat ensin tilan mieluisimpaan kohtaan, seuraavalla kierroksella etsitään epämukavinta kohtaa asettua.</p> <p>3. Huonompi-parempi</p> <p>a. Puolelle ryhmästä jaetaan tarroja, jotka kiinnitetään paitaan. Näistä muodostuu ryhmä, ja tarrattomat osallistujat muodostavat toisen ryhmän.</p> <p>b. Aloittaen ensin hitaammasta liikkeestä ja lisäämällä kulkuun vauhtia osallistujat kävelevät huoneessa ympäri, ensin hitaasti ja sitten nopeammin ja kolmannella kierroksella jo hyvin nopeasti. Kävelyn ohessa paremmat osallistujat yrittävät vältellä huonimpien ryhmää, jolla ei ole tarraa paidassaan. Merkittävää ryhmää ei kosketeta eikä katsota silmiin, sillä liika kontakti ryhmään voi johtaa siihen että itse muuttuu huonommaksi. Vetäjä on poliisi, joka valvoo eristämistä: jos poliisi huomaa jonkun ottaneen kontaktia ryhmään, hän menettää tarransa ja siirretään altavastaavien ryhmään.</p> <p>c. Keskusteluosuus:</p> <p>i. Millaisia mielikuvia nousi?</p>
----------------------------	--

	<p>ii. Miltä tuntui olla muita parempi/huonompi?</p> <p>d. Ghetto - Huonompia edustava ryhmä eristetään fyysisesti pieneen tilaan (esimerkiksi tuolein tai pöydän taakse), paremmat saavat liikkua koko tilassa vapaasti. Tälläkin kertaa poliisi valvoo, ja tällä kertaa henkilöt jotka puuttuvat järjestelyyn tai ottavat yhteyttä eristettyyn ryhmään tapetaan. Pelistä poistetut henkilöt voivat joko istuutua maahan tai liittyä poliiseiksi.</p> <p>e. Keskusteluosuus kuten yllä.</p> <p>f. Elämää portin takana. Jotkut parempien ryhmästä nostetaan toisten yläpuolelle uuteen yläryhmään. Nämä merkitään uudella tarralla ja siirretään omaan luksusghettoon, missä on etuja (esim. ruokatarjoilu) ja muilta pääsy kielletty. Ylimpien ryhmä saa liikkua vapaasti myös julkiselle alueelle, huonoimmat ovat yhä ghettoissaan, keskimäinen ryhmä ei ole vapaa liikkumaan kummallekaan eristetylle alueelle.</p> <p>i. Huonoimpien ryhmä liikkuu yhä määrättyyn tahtiin ensin hitaasti, sitten nopeammin vetäjän määräämässä tahdissa.</p> <p>ii. Parempien ryhmä saa liikkua vapaasti yhteisessä tilassa ja keskustella ja sosialisoida keskenään.</p> <p>iii. Ylimpänä oleva ryhmä saa sekä kulkea yhteisessä tilasta että nauttia etuoikeuksistaan eristetyllä alueellaan.</p> <p>g. Keskustelu</p> <p>i. Havaintoja eri ryhmistä</p> <p>ii. Havaintojen sitominen juutalaisten kokemukseen ghettoihin sulkemisesta toisessa maailmansodassa.</p>
	<p>iii. Nykyajan ghetot ja ghettoutuminen - Mikä on tilanne tänään, miksi aidattuja portilla varustettuja asuinalueita rakennetaan, ja mitkä ovat seurauksia kun tällaisia asuinalueita syntyy?</p>
Jälkipuinti ja arviointi yhdessä	

Vinkkejä vetäjälle	<p><u><i>Mahdollisia haasteita tehtävän aikana:</i></u></p> <p>Roolipeliin osallistujien tulee ottaa kokemus vakavasti, joten vetäjän on hyvä kertoa jo alustuksessa, että tehtävän symboliset rangaistukset sääntöjen rikkomisesta olivat tosiasiallisesti hyvin vakavasti otettavia. Sääntöjen rikkomisesta saattoi vaarantaa ja menettää oman henkensä ohessa koko perheensä hengen.</p> <ul style="list-style-type: none">• On siltikin mahdollista, että joku ryhmistä alkaa kapinoida poliisia vastaan ja aloittaa esimerkiksi mellakan tai kansannousun. Tämän takia ryhmän kanssa sovitaan etukäteen, että kun vetäjä huutaa "Seis!" on kaikkien jähmetyttävä aloilleen siihen paikkaan missä he seisovat. <p>Muita huomioita:</p>
Interaktiivinen versio verkkoalustaa varten	<p>Opiskelija valitsee minkä tahansa kaupungin kartan ja piirtää siihen "muurin" sulkeakseen pienehköön alueen (muutama kortteli tai katu) portilla varustetuksi erilliseksi asuinalueeksi. Opiskelija suurentaa kuvan ja analysoi mitä alueen sisälle on jäänyt, ja kirjoittaa ylös arvionsa siitä, mitä seurauksia alueen sulkemisesta syntyy sitä ympäröivälle väestölle.</p>

Tehtävä 2:

Tehtävän nimi	Propaganda: Ghetto valokuissa
Yleiskuvaus	Valokuvien kanssa työskentelyn kautta osanottajat oppivat natsien propagandasta toisen maailmansodan aikaan.
Tavoitteet	<ul style="list-style-type: none">• Opitaan natsien propagandan tavoitteista toisen maailmansodan aikaan.
Materiaalit	<ul style="list-style-type: none">• Valokuvat (ks. liite)
Kesto	25 minuuttia
Ryhmän koko	15-25 henkilöä
Ohjeita vetäjälle	<ol style="list-style-type: none">1. Vetäjä jakaa osallistujille valokuvia. Jokainen ryhmä saa yhden aidon valokuvan ja yhden propagandakuvan.2. "Etsi eroavaisuudet". Jokainen ryhmä pohtii, mitä eroa jaetuilla valokuvilla on. Apuna saa käyttää internettiä.3. Ryhmän edustajat kertovat tutkimuksensa tuloksen.4. Keskustelu:<ul style="list-style-type: none">• Mitä propagandaa sisältäviä toimia natsit käyttivät toisessa maailmansodassa ja mihin se johti?• Mitä mahdollisuuksia propagandan käyttämiseksi nykyään on?
Yhteenveto ja purku	
Vinkkejä	<p><u>Mahdollisia haasteita:</u></p> <p><u>Huomioita:</u></p>
Interaktiivinen versio verkkoalustaa varten	<p>Totta vai tarua?</p> <ol style="list-style-type: none">1. Katso liitteessä annettuja kuvapareja.2. Kumpi valokuvista on otettu propagandaa varten ja kumpi on aito dokumentti ghetosta? (Kopioi kuvat kahteen eri kansioon, erotellaan propaganda ja totuus)3. Arviointi -Kahden eri kansion kuvien tarkistus. Avatessa kansiota sivusto kertoo, jos joku kuvista on sijoitettu väärään kansioon ja pyytää siirtämään sen oikeaan kansioon.

Liite:

Materiaaleja tehtävään **Propaganda -ghetto valokuvissa**

Happy
people...

Women in Kutno Ghetto Fot. Hugo Jaeger

Warsaw ghetto

Onnellisia ihmisiä. Ylempi kuva: “naisia Kutnon ghetossa”, valokuva Hugo Jaeger.
Alempi kuva: Varsovan ghetto.

The ghetto girl...

The girl in Kutno ghetto Fot. Hugo Jaeger

The girl by Gela Šekstajņ, painter, died in Warsaw Ghetto

Tyttö ghetosta. Vasemmalla: Tyttö Kutnon ghetossa, valokuva Hugo Jaeger.
Oikealla: Tyttö, maalannut taiteilija Gela Šekstajņ, joka kuoli Varsovan ghetossa.

Children playing...

A scene from the Nazi propaganda film "Führer gives Jews a city" made in Terezin in the summer of 1944. Source: (Lebovic, 2019)

The Litzmanstadt ghetto. Displacement of children from the orphanage. 09.1942. Source: ZIH

Leikkiviä lapsia. Vasemmalla: pysäytyskuva natsien propaganda-elokuvasta "Führer antaa juutalaisille kaupungin", kuvattu Terezinissä kesällä 1944. (Lebovic, 2019)

Oikealla: Litzmanin ghetto. Orpokodin lasten siirtäminen, syyskuu 1942. (ZIH)

Well-dressed Jews have fun in the restaurant, insensitive to street beggars. This is how the Germans portrayed life in the ghetto in 1942. Source: (Borkowski, 2018)

Food sharing...

Sharing food in Litzmanstadt Ghetto

Ruuan jakamista. Vasemmalla: Hyvinpukeutuneet juutalaiset huvittelevat ravintolassa, sivuuttaen kadun kerjäläiset. Näin saksalaiset kuvasivat elämää ghetossa vuonna 1944. (Borkowski, 2018)

Oikealla: Ruuan jakamista Litzmanstadtin ghetossa.

Creative commons -lauseke

Tekijä: Kamila Witerska, University of Humanities and Economics in Lodz

Tämä teksti on julkaistu Creative Commons -lisenssin ehdoilla: CC BY-SA 2.0. Kirjoittajan nimi on seuraava: CC BY-SA 2.0, Tekijä: Kamila Witerska, rahoituslähde: Euroopan unionin aikuiskoulutuksen Erasmus+-ohjelma. Tekstiä ja aineistoa saa jäljentää, levittää, saattaa julkisesti saataville, jakaa ja mukauttaa seuraavin ehdoin: Tekijän nimi, lisenssi sekä alkuperäisen lähteen verkkosivuston osoite on joka tapauksessa julkaistava. Kuvien tekijänoikeustiedot löytyvät suoraan kuvien alta.

Euroopan komission tuki tämän julkaisun tuottamiselle ei tarkoita, että komissio hyväksyisi julkaisun sisältöä, joka heijastaa ainoastaan sen kirjoittajien näkemyksiä, eikä komissio ole vastuussa siitä, miten julkaisun sisältämiä tietoja mahdollisesti käytetään.

Feministiset käytännöt nyky-Serbiassa

Jelena Višnjić

Sisällysluettelo

1. Yleiskatsaus	2
Uusi feministinen historia - Serbian tapaus	2
2. Taustatiedot	3
Feministisen vastarinnan menetelmät.....	3
Feministisen politiikan institutionalisointi - sudenkuopat ja väärinkäsitykset	6
Huomioita tulevaisuutta varten	7
Lähteet.....	8
3. Koulutusmateriaali: Harjoitukset ryhmätoimintaa varten	10
4. Vuorovaikutteinen oppiminen	12

1. Yleiskatsaus

Uusi feministinen historia - Serbian tapaus

Vaikka saattaa vaikuttaa siltä, että nykyään keskeiset oikeutemme ovat turvattuja (äänioikeus, työpaikan valinta, oikeus koulutukseen, abortti ja avioero), patriarkaalin järjestelmä yrittää yhä uudelleen vallata menetetyt aseman ja osoittaa siten kykynsä uudistua. "Tilan luominen tarkoittaa sellaisen alueen luomista, joka auttaa ihmisiä löytämään, missä he ovat ja keitä he ovat" (Ellin, 2002: 66). Näin ollen tietoisuus toiminnan jatkuvuudesta ja menetettyjen ja saavutettujen etujen jatkuva tarkastelu on yksi mahdollinen vastarinnan muoto vapaiden tilojen valtaamista vastaan. Feministinen politiikka on alusta alkaen tuottanut erilaisia strategioita naisten emansipaation puolesta käytävässä prosessissa ja taistelussa. Lisäksi se on luonut poliittisen mallin sosiaalisesta solidaarisuudesta muiden kanssa, jotka ovat myös alttiina järjestelmälliselle sorrolle.

Jugoslaviassa ensimmäiset serbialaiset feministiset aloitteet syntyivät 1970-luvun lopulla. Vuonna 1978 Belgradin opiskelijoiden kulttuurikeskuksessa pidettyä kansainvälistä *Drug-ca žena-žensko pitanje* -konferenssia pidetään Serbian feminismiin kannalta ratkaisevana tapahtumana. Siellä "ensimmäistä kertaa naisten asioita käsiteltiin julkisesti ja feminismille annettiin tilaa tiedotusvälineissä" (Papić, 1989). Konferenssi oli tärkeä feministisen liikkeen kehitykselle kaikkialla Jugoslaviassa. Zagrebissa perustettiin sosiologisen yhdistyksen naisjaosto "Nainen ja yhteiskunta", ja Zagrebin tuella Belgradiin perustettiin samanniminen feministiryhmä vuonna 1981. Vuonna 1987 Ljubljanassa pidettiin ensimmäinen feministikongressi, johon osallistui edustajia kaikkialta Jugoslaviasta, mikä merkitsi "naisten vaihtoehtoisen poliittisen toiminnan ja aidon naisaktivismiin olemassaoloa tällä alalla" (Kolin, Čičkarić, 2010: 122).

Serbian feministinen liike sai alkunsa suhteellisen pienestä joukosta innokkaita naisia, jotka edustivat eri ammatteja ja joilla oli vahva tausta feministisessä teoriassa. Monipuoluejärjestelmän käyttöönotto johti useampien feministiryhmien syntymiseen, jotka 1990-luvun alussa vastustivat hallintoa, sen sotia ja yhteiskunnan kasvavia patriarkaalisia suuntauksia.

Serbiassa sotatilanne aiheutti todellisen feminismin räjähdysten. Menettämättä yhteyksiä muiden alueiden naisiin - paitsi silloin, kun ne oli hylätty - serbialaiset feministit olivat valmiita puhumaan vastuustaan sodasta osana Serbian kollektiivista vastuuta. Todellinen voima saatiin intensiivisen mobilisaation aikana vuosina 1992-93, jolloin feministit

pystyivät liikkumaan vapaasti ja siten piilottamaan, opastamaan tai siirtämään serbikareita rajan yli.

Perinteistämisen, välineellistämisen ja luonnollistamisen lisäksi, josta naiset joutuivat kärsimään yhteiskunnassamme (ja näin tapahtui kaikkialla entisessä Jugoslaviassa ja uusissa valtioissa), sota Serbiassa itse asiassa avasi uuden vapaan tilan järjestelmän murtumisen vuoksi. Itse asiassa valtio ei kyennyt valvomaan tai seuraamaan sodan aiheuttamia sosiaalisia ja humanitaarisia hetkiä, koska se oli sodan kanssa kiireinen. Siksi naiset käyttivät hylättyä tilaa hyväkseen täyttääkseen päivittäiset tarpeensa, mutta tekemällä sen omalla, erilaisella tavallaan he olivat muuttaneet paitsi omaa mieltään myös yhteiskuntaa, jossa he toimivat².

Feministiryhmät yrittivät normalisoida ja demokratisoida rikkinäistä yhteiskuntajärjestelmää sodan ja siirtymävaiheen aikana ja käynnistivät useita vaihtoehtoisia poliittisia rakenteita, joilla oli merkittävä rooli Serbian kansalaisyhteiskunnan kehityksessä³. Huolimatta aktiivisesta osallistumisesta politiikkaan, feministiryhmien, naisoppositiopolitiikkojen ja naisuudistajien työtä kuitenkin vältettiin jatkuvasti. Patriarkaalinen strategia manipuloitavien naisten tuottamisesta korvattiin näin ollen strategialla, jonka mukaan naiset tuotetaan näkymättömiksi. Kysymys siitä, kuka on syrjäytynyt ja kuka ei - ja osallisuuden ja syrjäytymisen eri tasot - voi auttaa ymmärtämään sortavan järjestelmän toimintaa (Višnjić, Lončarević 2011: 22). Vaikka Serbian valtarakenteissa on jonkin verran jatkuvuutta, myös feministisessä aktiivisissa on jatkuvuutta - aktivismissa, joka enemmän tai vähemmän auttoi muuttamaan järjestelmää. "Feminismi on poliittista, ja näissä maissa sen on tarkoitettava paitsi vanhaa 'henkilökohtainen on poliittista' myös sitä, että feminismi on antimilitaristista ja antinationalistista"⁴.

2. Taustatiedot

Feministisen vastarinnan menetelmät

Demokraattisen yhteiskunnan luomiseksi tarvitaan poliittisen kulttuurin ylläpitämistä, joka edistää naisten ja miesten aktiivista osallistumista. 1990-luvun aikana tapahtuva uudelleenpohdittaminen palautti kuitenkin ennalleen perinteiset patriarkaaliset stereotyyppiat naisten rooleista ja velvollisuuksista. Tänä aikana eräs naisryhmä, joka vastusti sotaa sekä miesten ja "rakenteellista valtiollista väkivaltaa" (Čičkarić, 2010: 124), loi uusia poliittisia tiloja - ja erilaista naispolitiikkaa.

Serbiassa järjestettiin 9. joulukuuta 1990 ensimmäiset monipuoluevaalit. Tänä aikana perustettiin useita feministiryhmiä, joiden tavoitteena oli puolustaa naisten ihmisoikeuksia, muun muassa naispuolue ŽEST (ŽEST tarkoittaa naisia, etiikkaa, solidaarisuutta ja suvaitsevaisuutta) ja Belgradin naisten etujärjestö. ŽEST, feministiryhmä Nainen ja yhteiskunta ja

Naisten eturyhmä perustivat "naisten parlamentin", joka valvoi miesparlamentin työtä. Belgrad Women's Lobby verkostoitui poliittisissa puolueissa toimivien naisten kesken, järjesti tapahtumia vaalien alla ja ajoi naisten oikeuksia ja etuja. Syyskuun 1993 ja heinäkuun 1997 välisenä aikana naisten etujärjestö järjesti 59 julkista tilaisuutta, joissa se puolusti naisten oikeuksia ja lisääntymisoikeuksia sekä protestoi miesten väkivaltaa vastaan. Myös sodanvastaaiseen toimintaan panostettiin huomattavasti⁵. Näiden toimien vaikutusta ei voida mitata, mutta ne avasivat varmasti uusia ja erilaisia poliittisia tiloja. Tuohon aikaan monilla poliittisilla puolueilla oli naispuolisia toimihenkilöitä, mutta naispuolisia kansanedustajia oli hyvin vähän. Kaiken kaikkiaan naisia syrjittiin paljon kaikilla yhteiskunnan aloilla, mikä muutti "sukupuolieron" "poliittiseksi eroiksi ja perustaksi naisten sulkemiselle pois poliittisen vallan piiristä" (Pateman, 2000).

1990-luvulla militantti kansallismielisyys johti uudelleen perinteistämiseen, jolloin naisten ruumiit nähtiin ennen kaikkea lisääntymisvälineinä ja siten kansakunnan vahvistamisen välineinä. Vuonna 1990 väestöpolitiikkaa koskeva lakiluonnos sekä muu sortolainsäädäntö ja Serbian ortodoksisen kirkon aggressiivinen abortinvastainen kanta johtivat useisiin mielenosoituksiin, joita feministiryhmät järjestivät, ja suuri määrä Serbian naisia allekirjoitti vastalauseeksi vetoomuksen.

Ensimmäiset sodanvastaiset mielenosoitukset järjestettiin Serbian kansalliskokouksen edessä. Järjestäjinä oli kolme naisjärjestöä - Naisten parlamentti, Belgradin naisten etujärjestö ja Naisten puolue. Nämä naiset loivat näin Serbian sodanvastaisen liikkeen perustan. Yksi toiminta oli kynttilöiden sytyttämisseremonia sodassa kuolleiden muistoksi, ja se järjestettiin kansalliskokouksen edessä joka ilta 8. lokakuuta 1991 ja 8. helmikuuta 1992 välisenä aikana. Aloitteentekijät olivat kaksi naista, Nataša Kandić ja Biljana Jovanović, ja myös useimmat osallistujat olivat naisia. Tänä aikana aloittivat toimintansa myös Women in Black ja Women's Center for War Victims (joka keskittyi naisiin ja lapsiin). "Women in Black oli passifistisena ja feministisenä ryhmänä itse asiassa vastaus entisen Jugoslavian hajoamiseen, jota kaikissa tasavalloissa läsnä olleet kansallismieliset puolueet kannattivat. "6 Women in Blackin ensimmäinen kynttilävalvojaiset järjestettiin 9. lokakuuta 1991 opiskelijoiden kulttuurikeskuksen edessä, ja siitä lähtien he ovat aktiivisesti edistäneet rauhaa ja väkivallattomuutta.

Slobodan Milosevicin hallinnon kaataminen oli seurausta opposition jatkuvasta toiminnasta ja aktiivisesta kansalaisvastarintaliikkeestä, jossa naisryhmät olivat vahvasti mukana. Osa vastarintaa olivat kansalais- ja opiskelijamielenosoitukset kaikkialla Serbiassa marraskuusta 1996 helmikuuhun 1997, 7 ja väärennettyjen paikallisvaalien jälkeen oppositiokoalitio Zajedno ("Yhdessä") järjesti päivittäisiä joukkomielenosoituksia Serbian suurimmissa kaupungeissa. Autonominen naiskeskus, SOS, Feminist 94 ja Belgradin naisten etujärjestö käynnistivät kampanjan **Women, whistle!**, jossa selitettiin avoimessa kirjeessä: "*Kun vihellän, voin kuulla itseni, kun vihellän, muut voivat kuulla minut, viheltämällä suojelen itseäni, kun vihellän, olen vahvempi!*"

Vuonna 1997 rekisteröitiin feministiryhmä Naiset ja yhteiskunta nimellä "Naisaloitteiden yhdistys" (Ažin). Sen peruslähdekohtana oli "*naisten elämänlaadun parantaminen - naisten aktivismin vahvistaminen*". Toinen ryhmä, Voice of Difference, perustettiin vuonna 1999 yhdistämään eri kansalaisjärjestöjen aktivisteja ja edistämään naisten poliittista osallistumista. Touko- ja kesäkuussa 2000 Women Can Do It -verkosto (jonka perustivat Ažin ja Kaakkois-Euroopan vakaussopimuksen sukupuolten tasa-arvoa käsittelevä työryhmä) järjesti "Knowledge for Democracy" -ohjelman neljäskymmenessä kolmessa kaupungissa Vojvodinassa ja Serbiassa kouluttaakseen poliittisten puolueiden naisjäseniä, kansalaisjärjestöaktivisteja ja ammattiliittojen jäseniä. Samana vuonna konferenssissa "Women's Political Perspective" vaadittiin, että naisilla on yhtäläinen edustus poliittisella alalla, ja Voice of Difference kampanjoi naisäänestäjille suunnatulla iskulauseella "Your voice, the voice of difference". DOS-kolalition (Serbian demokraattinen oppositio) syyskuussa 2000 saavuttaman vaalivoiton jälkeen, jota Slobodan Milosevicin hallinto kieltäytyi tunnustamasta, järjestettiin 5. lokakuuta joukkomielenosoituksia Jugoslavian liittokokouksen edessä Belgradissa. Tänä aikana monet naiset olivat jatkuvasti poliittisesti aktiivisia, mutta syyskuun 2000 vaaleissa tämä ei kuitenkaan johtanut parlamentaariseen valtaan, sillä naiset saivat vain kahdeksan paikkaa 178:sta, eikä yhtään naisministeriä.

Tämän jälkeen naisryhmät keskittyivät uusiin kampanjoihin, kuten sukupuoleen perustuvan väkivallan vastaiseen kampanjaan, joka kesti vuodesta 2001 vuoteen 2010. Sen tavoitteena oli tiedottaa naisille heidän oikeuksistaan ja lobata päättäjiä lakiuudistusten puolesta. Vuonna 2003 Serbian parlamentti- ja presidentinvaalien alla Voice of Difference teki yhteistyötä naisjärjestöjen kanssa kolmessakymmenessäyhdeksässä kaupungissa eri puolilla Serbiaa kampanjan nimeltä Come out and outvote.

Muita merkittäviä naisaloitteita tällä kaudella olivat muun muassa Not on our behalf (2004), joka vastusti lakia syytettyjen oikeuksista kansainvälisessä rikostuomioistuimessa (kerättiin 18 200 allekirjoitusta), aloite uutta perustuslakia koskevan kansanäänestyksen boikotoimiseksi (2006), Srebrenica-julistus (2005) ja YK:n päätöslauselmaan 1325 perustuva julistus naiset, rauha ja turvallisuus (2006). Myös vuosina 2005 ja 2006 Women in Black käynnisti useita kampanjoita, esimerkiksi asevelvollisuuden poistamiseksi, Serbiassa kasvavaa antisemitismia vastaan, sotarikosten rankaisemiseksi ja Haagin tuomioistuimen kanssa tehtävän yhteistyön puolesta, YK:n päätöslauselman 1325 täytäntöönpanemiseksi, Naiset, rauha ja turvallisuus -resoluution hyväksymiseksi sekä kirkkoihin ja uskonnollisiin yhteisöihin liittyvää lakia vastaan.

Usein toistuvat poliittiset muutokset, epävarmuus ja syvästi jakautunut yleisö asettivat naisryhmät vaikeaan tilanteeseen ja tekivät naisten tilanteen parantamisesta hyvin haastavaa. Naisryhmät vaikuttivat kansalliseen politiikkaan tuottamalla esimerkiksi suuntaviivoja sukupuolinäkökulman *valtavirtaistamisen* toteuttamiseksi. Silti monet Serbian instituutiot ovat edelleen perinteisten sukupuoliroolien leimaamia.

Feministisen politiikan institutionalisointi - sudenkuopat ja väärinkäsitykset

Syyskuun 2000 vaalien jälkeen otettiin ensimmäiset askeleet sukupuolten tasa-arvoa edistävien institutionaalisten mekanismien luomiseksi ja naisten poliittisen osallistumisen muuttamiseksi. Menetelmänä käytettiin sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistamista, johon yhdistettiin yhtäläisiä mahdollisuuksia koskeva politiikka ja positiivinen syrjintä. Valtavirtaistamisen ensisijaisena tehtävänä on rakentaa instituutioita, jotka panevat tasa-arvopolitiikan täytäntöön kaikilla tasoilla.

Serbian tasavalta on perustanut kansallisella tasolla seuraavat sukupuolten tasa-arvoa edistävät mekanismit: Parlamentin tasa-arvokomitea (2003), hallituksen tasa-arvoneuvosto (2003 ja 2004), tasa-arvovaltuutetun sijainen (2008) ja tasa-arvo-osasto (2008). Vojvodinan autonomisessa maakunnassa toimielimiin kuuluivat parlamentin tasa-arvokomitea (2003), maakunnan tasa-arvoinstituutti (2004), maakunnan tasa-arvovaltuutetun sijainen (2006) ja tasa-arvovaltuutettu (2010). Vuoteen 2005 mennessä viisikymmentä kuntaa oli perustanut Etyj-hankkeen puitteissa sukupuolten tasa-arvokomiteoita, mutta käytettävissä ei ole mitään tietoa siitä, kuinka tehokkaita ne olivat tai ovatko ne edelleen olemassa. Viimeisen kymmenen vuoden aikana Serbian tasavallan hallitus on hyväksynyt useita lakeja ja toimintasuunnitelmia, joissa naisten asema on ollut vain nimellinen, mutta perusarvojen ja -politiikkojen uudistamista ei ole vielä näkyvissä.

Serbian tasa-arvoinstituutioilla ei ole valtuuksia tehdä sitovia päätöksiä, ja näin ollen niiden rooli päätöksentekoprosessissa on marginaalinen, mikä tekee niistä usein vain "kosmeettisen lisäyksen tehottoomaan valtioon". Toisaalta "tendenssi riippumattomien naisten kansalaisjärjestöjen marginalisoimiseksi ja huomiotta jättämiseksi" on aivan liian ilmeinen.

Feministisen politiikan on jatkuvasti tarkasteltava saavutuksiaan ja menetyksiään ja samalla pyrittävä toimimaan jonkinasteisella jatkuvuudella. Yksi feministisen teorian ja politiikan peruseriaatteista on todellisuuden jatkuva tarkastelu ja reflektointi sekä vakiintuneiden ajattelumallien, myös feminististen, kritisointi. Vastaavasti instituutioiden on opittava samalla, kun ne "sisällyttävät osan feministisistä vaatimuksista rakenteisiinsa ja tekevät niistä valtionpolitiikkaa" (V. Kesić, 2007: 14).

Serbian nyky-yhteiskunnassa oikeudellinen kehys ja sukupuolten tasa-arvoa edistävät mekanismit eivät ole onnistuneet takaamaan naisten ja miesten todellista tasa-arvoa. Feministinen poliittinen toiminta on kuitenkin hyvin näkyvää, ja feministit esiintyvät usein julkisuudessa puolustaen oikeudellisia ja poliittisia uudistuksia, edistävät kansalaisrohkeutta ja keskustelevat arkaluonteisista yhteiskunnallisista kysymyksistä, kuten köyhyydestä, menneisyyden käsittelystä, sotarikoksista, korruptiosta, homofobiasta jne.

Huomioita tulevaisuutta varten

Feministinen käytäntö ei ole jokin ennalta määritelty malli, vaan toiminta tietyssä poliittisessa kontekstissa, jossa esitellään erilaisia tekniikoita, joilla vastustetaan eriarvoisuutta tuottavia valtarakenteita. Tarvitsemme enemmän kuin koskaan kansalaisyhteiskunnan, naisliikkeen ja LGBT ryhmien voimakasta mobilisointia, jotta ne reagoivat, toimivat ja näkyvät julkisessa tilassa ja tiedotusvälineissä. Keskeinen osa feminististä työtä on myös yhteisöllisyyden rakentaminen feminististen aktivistien kesken paikallisella ja kansainvälisellä tasolla sekä tilojen luominen tiedon rakentamiselle ja jakamiselle. Tästä syystä feminismin avaama tila on ratkaisevan tärkeä liikkeiden ja sukupolvien väliselle yhteistyölle, jonka avulla feministiset liikkeet pysyvät paremmin yhteydessä toisiinsa ja reagoivat kontekstin jatkuviin muutoksiin. Ajatus verkostoitumisesta, yhdistymisestä ja yhtenäisyydestä naisliikkeessä ei ole uusi sen enempää alueella kuin maailmalla, mutta se osoittautuu yhä uudelleen vallankumoukselliseksi jokaiselle yhteisölle, koska se tuo muutoksia, olivatpa ne sitten hitaampia tai nopeampia. Miksi? Koska feministinen toiminta on aina poliittista, ja jo tällaisen toiminnan mahdollisuus on ensimmäinen askel kohti muutoksia.

Lähteet

Blagojević, J. (2005) "Feminist politics: from the policy of identity to the policy of difference" in: *Women and political impact* (ed. Ignjatović, T.), Voice of Difference, a group for promotion of women political rights, Belgrade

Blagojević, M (1998) *Towards the visible women's history: Women's movement in Belgrade in the nineties*, Center for Women's Studies

Blagojević, M (ed.), (2000) *Mapping of misogyny in Serbia*, Association for women's initiative, Belgrade

Bolčić, S. (1994) "On everyday life of destroyed Serbian society in the early nineties from a sociological perspective" in: *Cultures in Transition* (ed. Prošić, M.), Plato, Belgrade

Dobrosavljević Grujić, Lj. (2001) *Women in Serbia: Are we discriminated?*, Women's Section, United Branch Trade Unions "Independence," Belgrade

Ellin, N. (2002) *Postmodern Urbanism*, Orion – art, Belgrade

Galonja, A., Jovanović, S. (2001) *Where are the women*, Voice of Difference, a group for promotion of women political rights, Belgrade

Galonja, A., Jovanović, S. (2001) *Hundred Days of Government*, Voice of Difference, a group for promotion of women political rights, Belgrade

Hooks, B. (2006) *Feminist Theory: From Margin to Center*, The Feminist Publisher 94, Belgrade

Ignjatović, T. (ed.), (2005) *Women and Political Impact*, Voice of Difference, a group for promotion of women political rights, Belgrade

Ignjatović, T., Višnjić, J. (2006) *Between inclusion and influence, monitoring of reports on developing the National Action Plan for Women, Final Report on the independent monitoring of the process of developing the National Action Plan to improve the position of women and promoting gender equality*, Voice of Difference, a group for promotion of women political rights, Belgrade

Iveković, R. (1998) "What is feminism?" in: *Bread and Roses*, Women's Infoteka Zagreb

Iveković, R. (2000) "The (un)representability of the female body in symbolic economy: women, nation, and war after 1989" in: *Women, Images, Imaginaries* (ed. Arsić, B.), Centre for Women's Studies, Belgrade

Jovanović, N., Višnjić J. Ignjatović, T., Macanović, B. (2009) *Mapping deficiency - Independent monitoring of the implementation of the Concluding Observations and recommendations of the UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women for the Republic of Serbia*, Autonomous Women's Center, Belgrade

Kašić, B. (2009) "Feminist solidarity and the culture of resistance" [Unpublished presentation from the conference about solidarity held within the event "Mine, yours, ours", Rijeka 15 to 18 October 2009]

Kesić, V. (2007) *Feminism and the state*, Cesi, Zagreb

Kolin, M., Čičkarić, Lj. (2010) *Economic and political participation of women in Serbia in the context of European integrations*, Institute of Social Sciences, Belgrade

Lončarević, K., Višnjić J. (2010) *Solidarity and Feminist Politics*, Voice of Difference, a group for the promotion of women's political rights, Belgrade.

Lukić, M., Jovanović, S. (2002) *What does Europe say?*, Voice of Difference, a group for the promotion of women's political rights, Belgrade

Milić, A. (2002) *The women's movement at the crossroads of the millennium*, Institute for Social Research, Faculty of Philosophy, Belgrade

Papić, Ž. (1989) *Sociology and Feminism*, Research and Publishing Center SSO Serbia, Belgrade

Papić, Ž. (2001) "Europe after 1989, ethnic wars, fascization of life and body politics in Serbia ", in: *The third, 1-2*, vol. III, Center for Women's Studies, Zagreb

Pateman, C. (2000) *The Sexual Contract*, Women's Infoteka, Zagreb

Višnjić, J. (2011) *In the political zone: Feminist answers and initiatives in contemporary Serbia*, Women's Information-Documentation Center, Žindok, Belgrade

Višnjić J., Lončarević, K. (2011) *Politics of the representation of LGBTTIQ population in the Serbian media*, Labris, Organization for Lesbian Human Rights, Belgrade

Zajović, S. (1997) *Women for peace*, Women in Black, Belgrade

Zajović, S. (2010) "Solidarity - two way and equal relationship" in: *Solidarity and Feminist Politics* (eds. Lončarević, K., Višnjić J.), Voice of Difference, a group for the promotion of women's political rights, Belgrade

Žunić, N. (1999) *The Story of Feminism*, Women's Research Center, Niš 7

3. Koulutusmateriaali: Harjoitukset ryhmätoimintaa varten

Toiminnan nimi	Katujen uudelleennimeäminen
Yleiskatsaus	Tämä on toimintaa, joka edellyttää avointa tilaa/kävelyä kaupungin läpi.
Tavoitteet	Osallistujien on tarkoitus saada käsitys naisten läsnäolosta julkisessa tilassa.
Materiaalit	Valkoisia paperiarkkeja. Useita voimakkaan värisiä tusseja. Tarroja, joilla paperit voidaan kiinnittää rakennuksen seiniin. Kännykät, joissa on internet.
Kesto	90 minuuttia
Ryhmän koko	15-20
Ohjeita kouluttajille	<p>Kouluttaja tapaa osallistujat sovituspaikassa kaupungin keskustassa.</p> <ul style="list-style-type: none">• Työ alkaa jo kadulla, jossa kouluttajat ja osallistujat kohtaavat.• Kouluttaja pyytää osallistujia lukemaan kadun nimen. Yleensä kadut nimetään mieshenkilön tai jonkin historiallisen päivämäärän tai tapahtuman mukaan. Hyvin harvoissa tapauksissa kadut on nimetty naisten mukaan.• Osallistujat etsivät internetistä lyhyen tiedon/ historian henkilöstä tai tapahtumasta/ ajankohdasta, jonka mukaan katu, jossa he ovat, on nimetty. He vaihtavat tietoja.• Kouluttaja pyytää osallistujia miettimään yhdessä naishahmoa, joka liittyy jollain tavalla henkilöön tai tapahtumaan/päivään, jonka mukaan katu on nimetty. Jos kadun nimi on esimerkiksi annettu kuuluisan vallankumouksellisen mukaan, osallistujien tulisi etsiä naispuolinen vastine. Jos kadun nimi on kuuluisan kirjailijan mukaan, osallistujat keskustelevat ja etsivät sitten kyseisen maan naiskirjailijan nimen.• Kun osallistujat ovat yksimielisiä kadun naispuolisesta nimestä, he kirjoittavat sen isoilla kirjaimilla paperille ja kiinnittävät sen rakennuksen seinään ja kadun nimen sisältävän laatan alle.• Kaikki ottivat ryhmäkuvan uuden muistolaatan kanssa.• He jatkavat kävelyä, saapuvat seuraavalle kadulle ja toistavat saman prosessin jokaisella kadulla, jolle he menevät.• He käyvät niin monella kadulla kuin pystyvät 90 minuutissa.
Jälkipuinti ja arviointi	Seuraa keskustelu naisten läsnäolosta elämän eri alueilla.
Vinkkejä kouluttajille	Kouluttajien tulisi olla valmiita selittämään ja antamaan ohikulkijoille täydelliset tiedot siitä, mistä työssä on kyse.

Haasteet, joita saattaa esiintyä:

Kaikki osallistajat eivät tunne oloaan mukavaksi tehdä katutekoja, vaikka suostuisivatkin tekemään niitä. Ketään ei pitäisi pakottaa tekemään toimintaa, vaan ujompia osallistujia pitäisi rohkaista auttamaan etsimään ja antamaan tietoa henkilöistä tai päivämääristä/tapahtumista, joiden mukaan kadut on nimetty.

Huomautus:

Kouluttajan ja osallistujien tulisi olla valmiita kävelemään kaupungin läpi ja osallistumaan julkiseen toimintaan.

4. Vuorovaikutteinen oppiminen

Toiminnan nimi	Sinun äänesi, erilaisuuden ääni
Yleiskatsaus	Tämä on online-toiminta. Se on suunniteltu zoomille tai vastaavalle alustalle. Työ on suunniteltu ryhmätyöskentelyä varten, ja siinä pyydetään sitoutumista jokaiselta osallistujalta.
Tavoitteet	Syventää ymmärrystä naisten oikeuksista. Saada laajempi yleiskuva naisten tilanteesta eri s:ssä Aktivoida osallistujia vaikuttamaan muutokseen omissa yhteisöissään naisten oikeuksiin liittyen.
Materiaalit	Hyvä internet. Tietoa naisten oikeuksista ja vuosista, jolloin naiset tietyssä maassa saivat äänioikeuden.
Aika	45 minuuttia
Ryhmän koko	15
Ohjeita kouluttajille	<ul style="list-style-type: none">● Kouluttaja aloittaa keskustelun naisten oikeuksista ja tarkoista päivämääristä, jolloin naiset saivat äänioikeuden eri maissa.● Osallistujia pyydetään käyttämään 10 minuuttia miettimään erityistä tapahtumaa, jonka he ovat nähneet, kun naisten oikeuksia rikottiin.● Osallistujia pyydetään vaihtamaan tarinoita ja käyttämään toisen osallistujan tarinaa työskentelyyn.● Osallistujia pyydetään kirjoittamaan vastaukset seuraaviin kysymyksiin:<ol style="list-style-type: none">1. Mitä naisen oikeutta rikottiin heidän saamassaan tarinassa? 2. Kirjoittaa lyhyt sisäinen monologi naisista, joiden oikeuksia loukattiin. 3. Kirjoittaa lyhyt monologi siitä, jonka oikeuksia rikottiin.4. Kirjoittaa tarinan toinen lopputulos, jossa naiset saivat lopussa oikeutensa.5. Muuttaa tarinaa näkökulmasta: mitä pitää tapahtua, jotta tarinan loppu olisi erilainen, "myönteinen".● Kouluttaja pyytää kaikkia lukemaan lyhyet vastaukset kysymyksiin. Kouluttaja aloittaa jokaisen lukukerran jälkeen keskustelun siitä, miten tilannetta voitaisiin muuttaa.
Jälkipuinti ja arviointi	Osallistujat arvioivat työskentelyä ja keskustelevat siitä, mitä he oppivat ja miten tätä voitaisiin soveltaa jatkossa:

Vinkkejä kouluttajille	<p><u><i>Mahdolliset haasteet:</i></u></p> <p><u><i>Huomautus:</i></u></p>
---------------------------	---

Creative commons -lauseke

Tekijä: Jelena Višnjić

Tämä teksti on julkaistu Creative Commons -lisenssin ehdoilla: CC BY-SA 2.0. Kirjoittajan nimi on seuraava: CC BY-SA 2.0, Tekijä: Jelena Višnjić, rahoituslähde: Euroopan unionin aikuiskoulutuksen Erasmus+-ohjelma. Tekstiä ja aineistoa saa jäljentää, levittää, saattaa julkisesti saataville, jakaa ja mukauttaa seuraavin ehdoin: Tekijän nimi, lisenssi sekä alkuperäisen lähteen verkkosivuston osoite on joka tapauksessa julkaistava.

Kuvien tekijänoikeustiedot löytyvät suoraan kuvien alta.

Euroopan komission tuki tämän julkaisun tuottamiselle ei tarkoita, että komissio hyväksyisi julkaisun sisältöä, joka heijastaa ainoastaan sen kirjoittajien näkemyksiä, eikä komissio ole vastuussa siitä, miten julkaisun sisältämiä tietoja mahdollisesti käytetään.

TERRORISMI ESPANJAN SIIRTYMÄVAIHEESSA

A.M.E.F.E.

Sisällysluettelo

1. Yleiskatsaus	2
DEMOKRAATTINEN SIIRTYMÄ:	2
VALTIOTERRORISMI:.....	3
TAANTUMINEN JA KATOAMINEN:	3
2. Taustatiedot	4
MITÄ TERRORISMI ON?	4
SIIRTYMÄ DEMOKRATIAAN	6
DEMOKRATIA.....	8
YHTEENVETO	9
Lähteet:	11
3. Koulutusmateriaali: Harjoitukset ryhmätoimintaa varten.....	12
1. Siirtymäkausi ja espanja tänään: suuri taistelu	12
4. Vuorovaikutteinen oppiminen	15
1. Kahoot: terrorismi espanjan siirtymävaiheessa	15
2. Ristisanatehtävä: terrorismi espanjan siirtymäkauden aikana	17

1. Yleiskatsaus

Itse terrorismi alkoi Espanjassa Francisco Francon diktatuurin aikana. Syyskuun 12. päivänä 1948 Ranskassa maanpaossa olevat MLE-CNT:n (Movimiento Libertario Español-Confederación Nacional del Trabajo) anarkistit tekivät salamurhayrityksen Francisco Francoa vastaan. Heidän suunnitelmansa oli pudottaa kevyestä lentokoneesta palo- ja sirpalepommeja käyttäen hyväkseen Francon läsnäoloa Conchan lahdella San Sebastianissa pidettyjen trolarien kilpailujen yhteydessä. Suunnitelma keskeytettiin, koska paikalla oli joukko hävittäjiä ja kaksi sota-alusta, joilla oli ilmatorjuntatykistöä. Espanjan siirtymävaiheen aikana kaksi terroristiryhmää, joilla oli suurin buumi, olivat ETA (Euskadi Ta Askatasuna, País Vasco y libertad) ja GRAPO (Grupos de Resistencia Antifascista Primero de Octubre).

ETA:

ETAn ensimmäinen hyökkäys oli José Pardines Arcayn murha. Arcay oli siviilikaartin (Guardia civil) agentti vuonna 1968. Ensimmäinen summittainen isku oli Calle del Correon kaupunginosassa 13. syyskuuta 1974. 30. joulukuuta 2006 mennessä, jolloin se tappoi viimeiset uhrinsa - kaksi Ecuadorin kansalaista Barajasin T4-pommi-iskussa - ETA oli aiheuttanut 873 kuolemantapausta sekä diktatuurin aikana että demokratiaan siirtymisen aikana. ETA:n kohteet olivat laajoja, mukaan lukien armeija, poliisi, poliitikot, toimittajat, liikemiehet jne., ja vaikka se ei ole koskaan myöntänyt aikovansa provosoida umpimähkäisiä iskuja, joita se selittää "virhearvioinneilla", ne ovat aiheuttaneet todellisia verilöylyjä, kuten iskun Hipercoriin Barcelonassa.

GRAPO:

Grupos de Resistencia Antifascista Primero de Octubre (GRAPO) -ryhmästä tuli vuonna 1975 neljän siviilikaartilaisen salamurhan jälkeen Madridissa Espanjan toiseksi aktiivisin terroristiryhmä (jos jätetään huomiotta pienemmät ryhmät, kuten Grupos de Acción Carlista). Siitä lähtien ne ovat olleet vastuussa salamurhista, sieppauksista ja taloudellisista kiristyksistä. Vaikka heidän vähäinen aktiivisuutensa ETA:an verrattuna sai ihmiset useaan otteeseen luulemaan, että he ovat kadonneet, he jatkavat edelleen toimintaansa, ja heidän viimeinen uhrinsa oli 6. helmikuuta 2006 Zaragozassa asuva liikenainen Ana Isabel Herrero.

DEMOKRAATTINEN SIIRTYMÄ:

Erityisesti Espanjan demokratiaan siirtymisen aika oli terrori-iskujen aikaa. Kesällä 1975 Frente Revolucionario Antifascista y Patriota (Frente Revolucionario Antifascista y Patriota, FRAP), jota Espanjan oikeuslaitos, Euroopan unioni ja Yhdysvallat pitivät terroristijärjestönä, oli marxilais-leniniläinen järjestö, joka teki Francon diktatuurin vastustamisesta vastarinnan ytimen. Se perustettiin ranskalaisten avustuksella ja se päätti turvautua väkivaltaan. FRAP murhasi kaksi poliisia, jotka kuuluivat Francon salaiseen poliisiin, joka tunnettiin nimellä BPS (Brigada Político-Social). Francon hallinto vastasi ankarasti ampumalla kaksi liikkeen jäsentä saman vuoden syyskuussa 27. päivänä. Nämä teloitukset aiheuttivat suurta kansallista torjuntaa kaikkialla maailmassa. Lopulta poliittisen uudistusoperaation voiton jälkeen uusi tilanne johti sen lakkauttamiseen ja hajottamiseen vuonna 1978. Samaan aikaan Kanariansaarten itsenäisyyttä ajava Fuerzas Armadas Guanches (FAG, 1976-1978) toimi aktiivisesti.

Vuonna 1978 aloitti Terra Lliure, Katalonian itsenäisyyttä ajava ryhmä, joka katosi vasta vuonna 1995. Vuosina 1978-1984 toimi myös Loita Armada Revolucionaria, joka oli Galician itsenäisyysmielisen vasemmiston aseellinen ryhmä. Myöhäisfrancolaisen terrorismin sateenvarjon alla iskuja tekivät useat uusfasistiset äärioikeistolaiset tai valtiolliset ryhmät, jotka käyttivät esimerkiksi seuraavia nimiä: kommunisminvastainen apostolinen liitto (AAA tai "Triple A"), ETAn terrorisminvastainen ryhmä (ATE), Espanjan aseelliset ryhmät (GAE), Kristuksen kuninkaan sissit (Guerrilleros de Cristo Rey) tai Espanjan baskipataljoona (BVE). Kuolonuhrien määrä vaihtelee 15:stä 40:een, ja heidän joukossaan on vasemmistolaisia työläisjuristeja (Atochan verilöyly) ja ETAn taistelijoita sekä kansalaisia, joilla ei ole mitään yhteyttä politiikkaan. Heidän epäonnistunut yrityksensä keskeyttää siirtymäkausi johti liikkeiden lopulliseen katoamiseensa vuonna 1982. Kahdeksankymmentäluvun alussa poliittis-sotilaallinen ETA (ETAn irtautunut haara, jonka tunnetuin jäsen oli Mario Onaindia) päätti luopua väkivallasta ja luoda itsensä uudelleen poliittiseksi puolueeksi. Vuonna 1980 Andalusiassa syntyi myös "28 de Febreron" aseelliset ryhmät (GAVF), joiden toiminta ei ylittänyt aineellisia vahinkoja. 1980-luvulla asturalainen ryhmä Andecha Obrera, asturian kielellä "Colaboración Obrera", oli aktiivinen. Sen toimintakehys liittyi aina työntekijöiden konflikteihin kuten merenkulkukonfliktiin tai kielelliseen konfliktiin, kuten räjähdykseen FEVE-aseamalla Gijónissa sen jälkeen, kun rautatieyhtiö oli määrännyt yhdelle työntekijälle rangaistuksen asturian kielen käyttämisestä.

VALTIOTERRORISMI:

80-luvun puolivälissä esiin astui PSOE:n perustama laitton valtioterroristiryhmä, jonka tarkoituksena oli käydä "likaista sotaa" ETA:a vastaan. Vuosina 1983-1987 se teki 23 murhaa sekä useita sieppauksia, kidutuksia ja talousrikoksia. Nämä teot tapahtuivat pääasiassa Ranskan Baskimaalla, joka oli tuolloin ETAn jäsenten vakituinen turvapaikka, koska Ranskan hallitus ei tehnyt yhteistyötä Espanjan hallituksen kanssa ETA:n vastaisessa taistelussa. Heidän uhreihinsa kuului ETA:n taistelijoita ja kannattajia sekä henkilöitä, jotka eivät osallistuneet terrorismiin. Vuonna 1987 ETA

teki Hipercorin pommi-iskun ja Zaragozan kasarmipommi-iskun, joissa kuoli 21 ja 11 ihmistä. Vuonna 1991 kymmene ihmistä kuoli Vichin (Barcelona) kasarmin pommi-iskussa. GAL:n katoamisen jälkeen Ranskan hallitus alkoi tehdä yhteistyötä Espanjan hallituksen kanssa ETA:n torjunnassa, mikä lopetti käytännössä niin sanotun "ranskalaisen turvapaikan".

TAANTUMINEN JA KATOAMINEN:

ETA:n toiminnan väheneminen johtui pääasiassa poliisin toimista ja siitä, että sen toiminta hylättiin yhteiskunnallisesti ja poliittisesti. Järjestön viimeiset kuolemaan johtaneet uhrin olivat poliisit Bonifacio Martín Hernando ja Julián Envit Luna vuonna 2003. Vuosina 2004 ja 2005 ei tehty lainkaan salamurhia, vaikka järjestö jatkoi toimintaansa 24. maaliskuuta 2006 asti, jolloin ilmoitettiin "pysyvistä tulitauosta". Tulitauko johti niin sanottuun rauhanprosessiin, jossa hallituksen puheenjohtaja José Luis Rodríguez Zapatero ilmoitti 29. kesäkuuta 2006 tiedotusvälineille virallisessa lausunnossaan kongressissa suorien neuvottelujen aloittamisesta ETA:n kanssa. ETA:n vuonna 2006 tekemän Madrid-Barajasin lentokentän pommi-iskun jälkeen, jossa kuolivat Ecuadorin kansalaiset Diego Armando Estacio ja Carlos Alonso Palate, rauhanprosessin katsottiin päättyneen. Kuitenkin terroristiryhmä ilmoitti myöhemmin, että "prosessi ei ole katkennut ja pysyvä tulitauko on edelleen voimassa".

Jengin toiminta vuosina 2007, 2008 ja 2009 johti kahteen, neljään ja kolmeen kuolemaan. ETA teki toistaiseksi viimeisen salamurhansa 16. maaliskuuta 2010, jolloin se tappoi Jean Serge Nerinin Ranskan maaperällä ja murhasi ranskalaisen poliisin ensimmäistä kertaa historiassaan. Kuusi kuukautta jengin viimeisen salamurhan jälkeen, 5. syyskuuta 2010, ETA antoi tiedonannon, jossa se ilmoitti ettei enää toteuttaisi "hyökkäviä aseellisia toimia". Tammikuun 10. päivänä 2011 ETA antoi uuden tiedonannon, jossa se puhui "pysyvästä, yleisestä ja todennettavasta tulitauosta". Tämän tiedonannon tärkein ero edelliseen oli se, että siinä puhuttiin ensimmäistä kertaa kansainvälisesti todennettavasta tulitauosta, kuten Brysselistä oli ehdotettu, ja lisäksi siinä ilmoitettiin, että ETA luopuu liikemiesten kiristämisen jatkamisesta. Toukokuun 2. päivänä 2018 ETA ilmoitti virallisella tiedonannollaan järjestön lopullisesta hajottamisesta.

2. Taustatiedot

MITÄ TERRORISMI ON?

Kuten muillakin monimutkaisilla ilmiöillä, myös terrorismilla on erilaisia määritelmiä. Asiantuntijat eivät ole yksimielisiä siitä, mitä terrorismi on, mutta lähes kaikissa tapauksissa korostetaan, että se on väline, jonka avulla pyritään saamaan tietty poliittinen hanke läpi voimakkein sekä herättämään pelkoa vastustajissa. Tiivistämme seuraavasti terrorismin osatekijät:

- **MAANALAINEN VÄKIVALTAINEN TOIMINTA:** Terrorismi toimii salaa tai piilossa välttääkseen oikeutta.
Salaa tehty väkivalta puolestaan johtaa ryhmän suurempaan eristäytymiseen ja radikalisoitumiseen.
- **LUO PELON ILMAPIIRIN:** Sanan etymologian mukaan terrorismi tulee kauhusta, joka on juuri sitä, mitä sen on tarkoitus herättää tällä keinolla: voimakasta pelkoa vastustajien keskuudessa.
- **PYRKII ASETTAMAAN POLIITTISIA TAVOITTEITA:** Terrorismin taustalla on vallankäyttöä, joka kohdistuu johonkin instituutioon tai organisaatioon, joka on tarkoitus alistaa voimankäytön avulla.
- **VAIKUTTIMENA PROPAGANDA:** Terroristiryhmät käyttävät iskujensa vaikutusta vaatimustensa levittämiseen.

Seuraavat eri ideologioita edustavat terroristijärjestöt ovat olleet aktiivisia Espanjassa siirtymäkauden aikana:

- **RADIKAAЛИT NATIONALISTIT:** Verisin ja pitkäikäisin terroristiryhmä kuuluu tähän suuntaukseen. Se on ETA, Euskadi Ta Askatasuna (Baskimaa ja vapaus). Järjestön eri haarat ovat vastuussa yli 800 ihmisen kuolemasta vuosien 1968-2010 väkivaltaisessa kampanjassa, jonka päätavoitteena oli Baskimaan itsenäisyys. Lisäksi ETA:a on jäljitellyt Kataloniassa EPOCA:n (kolme kuolonuhria) ja Terra Lliuren jäsenet (yksi uhri), Galiciassa Ejército Guerrilheiro do Povo Galego Ceiven jäsenet (kaksi uhria) ja Kanariansaarilla MPAIAC:n liike (yksi uhri).
- **ÄÄRIVASEMMISTO:** Tämän ryhmän tärkein edustaja oli GRAPO, Grupos Revolucionarios Antifascistas Primero de Octubre. Se perustettiin vuonna 1975, ja se toimi aktiivisesti 2000-luvun

ensimmäiselle vuosikymmenelle asti. Järjestö pyrki perustamaan Espanjaan sosialistisen tasavallan väkivalloin ja on vastuussa noin 80 murhasta.

- **ÄÄRIOIKEISTO:** Tämäntyyppinen terrorismi oli pirstaloitunut eri järjestöihin, joita olivat BVE, Batallón Vasco Español, Triple A (Alianza Apostólica Anticomunista) sekä GAE, Grupos Armados Españoles. Niiden päätavoitteena oli palata Francon diktatuurin kaltaiseen diktatuuriin ja vastata ETA:n toimintaan vastaterrorismilla. Heidän vastuulleen on laskettu noin 60 murhaa vuosina 1975-1982.
- **JIHADISTIT:** Jihadistien tavoitteenaana on perustaa kalifaatti, jossa noudatetaan islamilaisen lain, sharian, ortodoksista tulkintaa. Espanjassa ensimmäinen tämäntyyppinen hyökkäys tehtiin vuonna 1985 El Descanso -ravintolassa. Al-Qaidaan yhteydessä olevat jihadistisolut aiheuttivat historian suurimman terrori-iskun: 11. maaliskuuta 2004 Madridissa tehdyt iskut, joissa kuoli 193 ihmistä ja satoja loukkaantui. Tuoreempia ovat Barcelonassa ja Cambrilsissa 17. elokuuta 2017 tehdyt iskut, joissa kuoli 16 ihmistä ja loukkaantui yli sata. Nämä terroriteot osoittavat, että jihadistinen uhka on edelleen läsnä Espanjassa, kuten monissa muissakin maissa.

Kun tiedämme, mitä terrorismi on, voimme kysyä itseltämme: miten se on vaikuttanut Espanjan historian eri vaiheissa? Ei ole sama asia sijoittaa itseämme Francon diktatuurin aikaan kuin demokratian vuosiin, ja molemmat vaiheet eroavat siirtymävaiheesta.

Francon kaltaisissa diktatuureissa syntyi myös erilaisia terroristijärjestöjä. Ensimmäinen terrorismin kuolonuhri Espanjassa oli tyttö Begoña Urroz vuonna 1960. Häneen osui San Sebastiánin juna-asemalla DRIL:n (Directorio Revolucionario Ibérico de Liberación) asettaman pommin räjähdys. Lisäksi ennen Francon kuolemaa syntyivät ääriivasemmistolainen GRAPO ja radikaali baskinationalistinen ETA. ETA perustettiin vuonna 1958 sen jälkeen, kun se oli eronnut PNV:stä. Sen ensimmäinen kuolonuhri oli liikennepoliisina toiminut siviili José Pardines Arcay vuonna 1968.

ETA halusi näin käynnistää väkivallan kierteen, joka koostui ensinnäkin iskujen tekemisestä, toiseksi diktatuurin aggressiivisen vastauksen provosoimisesta ja kolmanneksi sympatian virran herättämisestä baskien ja navarralaisten keskuudessa. Harva osasi silloin ennakoida, että terrorismi jatkuisi diktatuurin jälkeen voimakkaampana kuin sen aikana.

Toisin kuin joskus on väitetty, terrorismin syntyminen ei ollut väistämätön seuraus Espanjan diktatuurista. Olemme jo nähneet, että terrorismia syntyi samaan aikaan myös meitä ympäröivissä demokraattisissa maissa. Valtaosa francolaisten vastaisista oppositiopuolueista ja ammattiyhdistyksistä ei myöskään turvautunut murhiin diktaturia vastaan vaan rauhanomaisiin keinoihin kuten lakkoihin, propagandaan ja mielenosoituksiin. Terrorismi oli vähemmistön väline, jolla oli peruuttamattomia seurauksia. ETAn tapauksessa se tappoi 43 ihmistä vuosina 1968-1975.

Paradoksaalista kyllä, tämä väkivaltaisten menetelmien valinta sai terroristit muistuttamaan hallintoa, jota he väittivät vastustavansa. Terrorismi epäinhimillistää ja aiheuttaa uhreja, eikä sillä siksi ole koskaan moraalista oikeutusta. Kaikki terrorismin uhrin ovat syyttömiä: he eivät ansainneet heille aiheutettua vahinkoa.

SIIRTYMÄ DEMOKRATIAAN

Marraskuussa 1975 Francon kuolema aloitti Espanjassa epävarmuuden ja toivon ajanjakson. Diktatuuri oli kestänyt 40 vuotta, jonka aikana Franco käytti valtaa autoritaarisesti. Hänen uskolliset halusivat, että hänen perustamansa hallinto jatkuisi hänen kuolemansa jälkeen. Kansan enemmistö halusi kuitenkin muutosta, jotta Espanja ei olisi enää diktatuurin poikkeus eurooppalaisessa kehityksessä. Tämän enemmistön tavoittelema demokratia merkitsi muun muassa sitä, että valtiolla olisi väkivallan käytön monopoli ja että se käyttäisi sitä lakien mukaisesti ja perustuslain alaisena.

Vuodesta 1976 alkoi prosessi, jossa purettiin Francon hallinnon instituutioita ja rakennettiin vähitellen vapauksia. Peräkkäisten armahdusten ja armahdusten ansiosta vuoden 1977 loppuun mennessä kaikki poliittiset vangit ja myös terroristijärjestöihin, kuten ETAan ja GRAPOon, kuuluneet henkilöt, myös murhasta syytetyt, oli vapautettu vankiloista. Myös Francon hallinnon nimissä tehdyt rikokset armahdettiin. Tavoitteena oli päästä eroon väkivaltaisesta menneisyydestä ja korvata se

sovinnon ja yhteisymmärryksen periaatteilla, jotka olivat tuolloin vahvasti esillä. Terrorismin valinheet kieltäytyivät kuitenkin lopettamasta tappamista.

Espanjan perustuslaki, jonka pohjalle uudet oikeudet ja vapaudet perustettiin, hyväksyttiin kansanäänestyksessä joulukuussa 1978. Seuraavina vuosina autonomioiden valtio kehittyi eri kansallisuuksien ja alueiden itsehallintosääntöjen hyväksymisen ansiosta. Hajauttaminen korvasi aikaisemman poliittisen ja kulttuurisen yhdenmukaistamisen kulttuurin, joka oli francolaisuuden perusta.

Vähemmistö halusi horjuttaa tätä demokratian rakentamisprosessia ja tyrkyttää ajatuksiaan muille väkisin. Toisaalta Francon hallintoa nostalgisoivat tahot yrittivät palata diktatuuriin ja hyökkäsivät saavutettuja oikeuksia, kuten sananvapautta, vastaan. Esimerkiksi vuonna 1977 Triple A lähetti pakettipommin satiirilehti El Papsin toimitukseen, jossa kuoli talonmies Joan Peñalver. GRAPO puolestaan yritti toteuttaa omaa vallankumoustaan aseiden avulla ja murhasi lukuisia poliiseja, siviilivartijoita ja liikemiehiä.

Syntymässä olevaa demokratiaa uhkasi eniten ETA. ETA oli tappavin järjestö, jolla oli myös suurin kannatus. Kannatus keskittyi vaaliliitto HB:n (Herri Batasuna) ympärille. Ympäristö, joka oikeutti ja suojeli ETA:a, oli avainasemassa sen selviytymiselle. Niinpä ETA ja muut siihen liittyvät järjestöt tappoivat 11 ihmistä vuonna 1977, 66 vuonna 1978, 80 vuonna 1979 ja 96 vuonna 1980, vuonna jolloin Espanjassa tehtiin eniten terroristimurhia. Samaan aikaan kun demokratisoitumisen tärkeimmät virstanpylväät saavutettiin (armahdus, perustuslaki, autonomiasäännöt), terroristit kaksinkertaistivat ponnistelunsa prosessin horjuttamiseksi.

Noina vuosina (1975-1982) oli olemassa tiettyjä ääri vähemmistöjä, jotka eivät pitäneet poliittisia kilpailijoitaan ihmisinä, joilla on oikeuksia, vaan vihollisina, jotka on eliminoitava omien tavoitteidensa saavuttamiseksi. Helmikuun 23. päivänä 1981 armeijan taantumukselliset osat tekivät vallankaappauksen. Yksi heidän tärkeimmistä tekosyistään oli ETA:n jatkuvat hyökkäykset armeijaa, poliisia ja muita vallanpitäjiä vastaan. Demokratia voitti lopulta, mutta siirtymävaihe ei ollut rauhanomainen vaan voimakkaiden väkivaltaisuuksien sävyttämä.

1980-luvun alussa demokratia vakiintui Espanjassa. Helmikuussa 1981 tapahtunut vallankaappaus oli epäonnistunut, ja Euroopan yhdentyminen sekä taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen nykyaikaistuminen oli alkamassa. Demokratiaan kohdistui kuitenkin edelleen erilaisia terroriuhkia.

Demokratia helpottaa konfliktien rauhanomaista ratkaisemista vuoropuhelun avulla. Tässä mielessä terrorismia pidettiin yhä enemmän marginaalisena, ääriilikkeiden vaihtoehtona. Terroristeilla oli kuitenkin edelleen kyky aiheuttaa tuskaa ja uhata kaikkien vapauksia.

ETA vaati 1980-luvulla lukuisia uhreja. Se oli esimerkiksi vastuussa iskuista Guardia Civilin kasarmille Zaragozassa, jossa kuoli 11 ihmistä (joista viisi lasta), ja Hipercor-supermarketissa Barcelonassa, jossa kuoli 21 ihmistä (joista neljä lasta). Jälkimmäinen oli suurin terroristien verilöyly Espanjassa maaliskuun 11. päivään asti.

1980-luvulla ilmaantui myös eräänlainen omankädenoikeudellisen terrorismin muoto, jonka lyhenne oli GAL (Grupos Antiterroristas de Liberación, terrorisminvastaiset vapautusryhmät). Jotkut virkamiehet, poliisit ja siviilivartijat olivat mukana tässä laittomassa juonessa. Sen tarkoituksena oli torjua ETA:a sen omia menetelmiä peilaamalla. Vuosina 1983-1987 GAL teki 27 murhaa. Heidän tapauksensa muistuttaa meitä siitä, että terrorismin vastaisessa taistelussa on noudatettava oikeusvaltioperiaatteen sääntöjä, jotta se ei joutuisi samalle viivalle vastustamansa terrorismin kanssa. Lain mukaisesti toimivat turvallisuusjoukot pidättivät lukuisia ETA:n jäseniä. Kun sen peräkkäisiä johtajia pidätettiin ryhmä heikkeni huomattavasti 1990-luvulla ja ennen kaikkea uuden vuosisadan ensimmäisellä vuosikymmenellä.

2000-luvun alussa esiin nousi toinenkin uhka: jihadismi. Jihadismi oli ollut aktiivista Espanjassa jo aiemmin, esimerkiksi Madridissa sijaitsevan El Descanso -ravintolan pommi-iskussa, jossa kuoli 18 ihmistä. Nyt se oli kuitenkin palannut takaisin voimalla, kuten osoitti 11. syyskuuta 2001 New Yorkin kaksoistorniin tehdyt iskut, joista vastasi Al-Qaida-järjestö, tai 11. maaliskuuta 2004 Madridissa neljään junaan tehdyt iskut, jotka olivat Espanjan kaikkien aikojen suurin terrori-isku. Iskut olivat Al-Qaidan yhteydessä olevien terroristisolujen toteuttamia, kuten todettiin korkeimman oikeuden 31. lokakuuta 2007 antamassa tuomiossa. Fernando Reinares dokumentoi, että päätös tämän terroritekojen toteuttamisesta oli tehty vuoden 2001 lopussa Pakistanissa osana Al-Qaidan strategiaa, joka kohdistui länsimaisia etuja vastaan.

Islamistinen terrorismi on edelleen aktiivista eri maissa ympäri maailmaa, ja viimeksi Espanjassa tehtiin iskuja Barcelonassa ja Cambrilsissa 17. elokuuta 2017. Samaan aikaan Espanjan historiaa useiden vuosikymmenten ajan leimannut ETA:n terrorismi loppui vuonna 2011. Turvallisuusjoukkojen työ sekä poliittiset, oikeudelliset ja yhteiskunnalliset vastatoimet ovat vähentäneet tämän ryhmän toiminnan minimiin.

Rauhanliike syntyi 1980-luvun puolivälissä yhteiskunnallisena vastauksena terrorismille. Gesto por la Paz tai Denon Artea-Paz y Reconciliaciónin kaltaiset järjestöt järjestivät hiljaisia kokoontumisia aina uuden murhan tapahtuessa. Näihin julkisiin tapahtumiin osallistui satoja kansalaisia, myös terrorismin uhreja. Jo vuonna 1981 oli perustettu urauurtava AVT, Terrorismin uhrien oma yhdistys. Myöhemmin perustettiin muitakin ryhmiä ja säätiöitä, lopulta noin kolmekymmentä ryhmää. Rauhanliikkeen toiminnassa keskitytään useisiin vaatimuksiin, joita ovat mm. oikeus, totuus, ihmisarvo ja muistot.

Gesto por la Paz suunnitteli 1990-luvulla kampanjan, jossa vaadittiin terroristijärjestöjen sieppaamien henkilöiden vapauttamista. Kampanjan tunnus oli sinisen nauhan pitäminen vaatteissa. Vuosina 1996-1997 ETA piti vanginvartija José Antonio Ortega Laraa 532 päivää vankina pienessä, kosteassa sellissä.

Tämä oli pisin Espanjassa koskaan tehty kidnappaus, mutta ETA on kidnapannut historiansa aikana yli 80 ihmistä.

Suurimmat mielenosoitukset terrorismia vastaan Espanjassa järjestettiin ETAn vuonna 1997

sieppaaman ja murhaaman nuoren ermualaisen kaupunginvaltuutetun Miguel Ángel Blanco muistoksi ja maaliskuun 11. päivän iskujen jälkeen. Näissä tilanteissa miljoonat ihmiset lähtivät kaduille kaupungeissa eri puolilla Espanjaa. Yksi tapa, jolla kansalaiset ilmaisivat torjuvansa terroristien väkivallan, oli valkoiseksi maalatun käden nostaminen ilmaan. Mielenosoittajat halusivat tällä eleellä ilmaista, että toisin kuin terroristeilla heillä ei ollut verta käsissään. Maaliskuun 11. päivänä 2004 tapahtuneiden jihadistien terrori-iskujen jälkeen tällaisten iskujen tuomitsemista ja solidaarisuutta uhreja kohtaan ilmaistiin mustalla nauhalla.

Terrorismi aiheuttaa välittömien uhrien (kuolleiden ja haavoittuneiden) ja aineellisten vahinkojen lisäksi myös toisenlaisia uhreja, uhkailun uhreja. ETA on ryhmä, joka on eniten uhkailut ihmisiä. Nämä uhrat ovat ihmisiä, jotka ovat eläneet hyökkäyksen aiheuttaman ahdistuksen kanssa ja jotka ovat joskus joutuneet jättämään kotinsa ja maansa etsiäkseen turvaa muualta Espanjasta. Joitakin uhattiin, koska he kuuluivat tiettyihin ETA:n kohteena oleviin ryhmiin (FSE:n jäsenet, perustuslaillisten puolueiden virkamiehet, terrorismiin kriittisesti suhtautuvat intellektuellit ym.) Toiset taas kuuluivat uhkailtavien ryhmään erilaisista erityisistä syistä, kuten siksi, että he olivat kieltäytyneet maksamasta suojelurahaa ETA:lle tai että terroristit olivat syyttäneet heitä jostain sellaisesta, mikä teki heistä hyökkäyksen arvoisia. Terrorismin uhka pakotti tuhannet ihmiset elämään poliisin suojeluksessa vuosikausia. Toiset joutuivat jättämään kotinsa ja työpaikkansa etsiäkseen turvaa muualta.

DEMOKRATIA

1980-luvun alussa demokratia vakiintui Espanjassa. Helmikuussa 1981 tapahtunut vallankaappaus oli epäonnistunut, ja Euroopan yhdentymisen sekä taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen nykyaikaistumisen tie oli alkamassa. Demokratian oli kuitenkin edelleen vastattava erilaisiin terroriuhkiin.

Demokratia tarjoaa kaavoja konfliktien rauhanomaiselle ja vuoropuheluun perustuvalla ratkaisemisella. Tässä mielessä terrorismi nähtiin yhä selvemmin marginaalisena vaihtoehtona, joka oli tyypillistä ääri-sektoreille. Terroristeilla oli kuitenkin edelleen kyky aiheuttaa tuskaa ja uhata kaikkien vapauksia.

ETA aiheutti 1980-luvulla lukuisia uhreja. Se oli esimerkiksi vastuussa iskuista Guardia Civilin kasarmia kohtaan Zaragozassa, joissa kuoli 11 ihmistä (joista viisi lasta), ja iskuista Hipercor-supermarkettia vastaan Barcelonassa, joissa kuoli 21 ihmistä (joista neljä oli lapsia). Jälkimmäinen oli suurin terroristien verilöyly Espanjassa ennen vuoden 2004 pommi-iskua.

Kahdeksankymmentäluvulla ilmaantui myös eräänlainen parapoliittinen terrorismi, joka kulki lyhenteellä GAL (Grupos Antiterroristas de Liberación, terrorisminvastaiset vapautusryhmät). Jotkut virkamiehet, poliisit ja siviilivartijat olivat mukana tässä laittomassa salaliitossa. Sen tarkoituksena oli torjua ETAa samoilla menetelmillä. Vuosina 1983-1987 GAL teki 27 murhaa. Heidän tapauksensa muistuttaa meitä siitä, että terrorismin vastaisessa taistelussa on kunnioitettava oikeusvaltioperiaatetta, jotta ei ajauduttaisi samalle viivalle sen kohtaaman terrorismin kanssa.

Turvallisuusjoukot ja muut lain mukaisesti toimivat joukot pidättivät lukuisia ETAn jäseniä, mukaan lukien sen peräkkäiset johtajat. Näin järjestö lähti heikentymään 1990-luvulla ja heikentyi edelleen uuden vuosisadan ensimmäisellä vuosikymmenellä.

2000-luvun alussa nousi toinen uhka: jihadismi. Jihadismi oli jo aiemmin toiminut Espanjassa, esimerkiksi Madridissa sijaitsevaan El Descanso -ravintolaan tehdyllä pommi-iskulla, jossa kuoli 18 ihmistä. Mutta nyt se oli palannut takaisin voimakkaana, kuten osoittivat syyskuun 11. päivän 2001 iskut New Yorkin kaksoistorneja vastaan, jotka Al-Qaida-järjestö teki, tai 11. maaliskuuta 2004 Madridissa neljään junaan tehdyt iskut, jotka olivat suurin Espanjassa koskaan tehty terroristien joukkomurha ja jotka Al-Qaidaan yhteydessä olevat terroristisolot toteuttivat, kuten todettiin todisteeksi kansallisen tuomioistuimen 31. lokakuuta 2007 antamassa tuomiossa, joka annettiin iskujen jälkeisen oikeudenkäynnin yhteydessä. Fernando Reinares dokumentoi, että päätös tämän terroritekojen toteuttamisesta oli tehty vuoden 2001 lopussa Pakistanissa osana Al-Qaidan strategiaa, joka kohdistui länsimaisten etujen vastaisiin iskuihin.

Islamistinen terrorismi on edelleen aktiivista eri maailman maissa, ja elokuussa 2017 Espanja kärsi iskuista Barcelonassa ja Cambrilsissa. Samaan aikaan se toinen terrorismi, joka on leimannut Espanjan historiaa useiden vuosikymmenten ajan, ETAn terrorismi, loppui vuonna 2011. Turvallisuusjoukkojen työ yhdessä poliittisen, oikeudellisen ja yhteiskunnallisen vastauksen kanssa vähensi tämän jengin ilmauksen minimiin.

Pasifistinen liike syntyi 1980-luvun puolivälissä vastauksena terrorismiin. Gesto por la Paz tai Denon Artean-Paz y Reconciliaciónin kaltaiset järjestöt kutsuivat koolle hiljaisia kokoontumisia aina uuden murhan tapahtuessa. Näihin julkisiin tekoihin osallistui satoja kansalaisia, myös terrorismin uhreja. Vuonna 1981 syntyi urauurtava AVT, Terrorismin uhrien yhdistys. Myöhemmin perustettiin muitakin ryhmiä ja säätiöitä, kunnes niitä oli jo kolmekymmentä. Niiden toiminnassa keskitytään useisiin vaatimuksiin: oikeudenmukaisuuteen, totuuteen, ihmisarvoon ja muistiin.

Gesto por la Paz suunnitteli 1990-luvulla kampanjan, jolla vaadittiin terroristijärjestöjen sieppaamien henkilöiden vapauttamista. Kampanjaa tuettiin pitämällä sinistä nauhaa vaatteissa. Vuosina 1996-1997 vanginvartija José Antonio Ortega Lara oli 532 päivää ETAn käsissä lukittuna pieneen, kosteaan selliin. Tämä oli pisin kidnappaus koskaan Espanjassa, mutta historiansa aikana ETA on kidnapannut yli 80 ihmistä.

Espanjan suurimmat terrorismin vastaiset mielenosoitukset järjestettiin vastauksina ETA:n vuonna 1997 sieppaaman ja murhaaman nuoren Ermuan kaupunginvaltuutetun, Miguel Angel Blancon, tapauksen sekä maaliskuun 11. päivän (2004 pommi-isku) iskujen jälkeen. Näissä tilanteissa miljoonat ihmiset lähtivät kaduille eri puolilla Espanjaa sijaitseissa kaupungeissa. Yksi tapa, jolla kansalaiset ilmaisivat torjuvansa terroristien väkivallan, oli nostaa valkoisella maalatut kätensä ylös. Mielenosoittajat halusivat ilmaista, että toisin kuin terroristit, heidän kätensä eivät olleet veren tahrinat. Maaliskuun 11. päivänä 2004 tapahtuneiden jihadististen terrori-iskujen jälkeen musta nauha oli ilmaus tällaisten iskujen hylkäämisestä ja solidaarisuudesta uhreja kohtaan.

YHTEENVETO

Terrorismi aiheuttaa välittömien uhrien - kuolleiden ja haavoittuneiden - ja aineellisten vahinkojen lisäksi toisenlaisia uhreja, uhkan alla eläviä uhreja. ETA on ryhmä, joka on harrastanut eniten uhkailua. Uhatut ovat ihmisiä, jotka ovat eläneet hyökkäyksen aiheuttaman ahdistuksen keskellä ja joiden on

joskus täytynyt jättää kotinsa ja maansa ja hakeutua muualle Espanjaan. Osaa uhattiin, koska he kuuluivat tiettyihin ETAn kohteena oleviin ryhmiin (FSE:n jäsenet, perustuslaillisten puolueiden virkamiehet, terrorismiin kriittisesti suhtautuvat intellektuellit yms.). Toiset taas kuuluivat uhattuihin ryhmiin erilaisista erityisistä syistä, kuten siksi, että he olivat kieltäytyneet maksamasta suojelurahaa ETA:lle tai että terroristit olivat syyttäneet heitä jostain sellaisesta, mikä teki heistä hyökkäyksen arvoisia. Terrorismin uhka pakotti tuhannet ihmiset elämään poliisin suojeluksessa vuosikausia, ja toiset joutuivat jättämään kotinsa ja työpaikkansa ja etsimään turvaa muualta.

ETA:n väkivaltaisuuDET ovat terroristijärjestöjen osalta suurin haaste Espanjan demokratialle. Siirtymäkautta varjostivat useat terrori-iskut: ETA:n jäsenen Perturin murha, jonka takana olivat mahdollisesti hänen oman järjestönsä jäsenet, ja Cubilloon kohdistunut hyökkäys, jonka takana olivat Audiencia Nacionalin tuomion mukaan Espanjan poliisivoimiin kuuluvat henkilöt. Sama tilanne johti GRAPON mahdolliseen välineellistämiseen ulkomaisen tiedustelupalvelun toimesta ja niin kutsutun Espanjan baskipataljoonan toimintaan, joka oli alkusoitto sille, mistä tulisi GAL.

Lopuksi on monia varjopuolia, jotka liittyvät äärioikeistolaisten komentajien tekemään yhteistyöhön ja kohteiden ilmoittamiseen. Eri tiedustelupalvelujen ja turvallisuusjoukkojen jäsenet toimivat frankolaisuuden loppuvaiheessa ja jopa siirtymävaiheen alkuvaiheessa. Nämä turvallisuusjoukot, jotka diktatuurin aikana oli koulutettu ammattilaisiksi, pyrkivät rikkomaan Ariasin ja Suarezin johtamilta hallituksilta saamiaan käskyjä ja horjuttamaan Espanjan elämää antaakseen argumentteja vallankaappajille.

Lähteet:

- **José L. Rodríguez Jiménez. U. Juan Carlos I**

“Los terrorismos en la crisis del Franquismo y en la transición política a la democracia”

- **Dirección General de Apoyo a Víctimas del Terrorismo. Ministerio del Interior**

- **Centro Nacional de Innovación e Investigación Educativa. Ministerio de Educación, Cultura y Deporte**

- **Centro Memorial de las Víctimas del Terrorismo**

- **Fundación Víctimas del Terrorismo**

“Memoria y prevención del terrorismo”

- **Gaizka Fernández Soldevilla y María Jiménez Ramos**

“El Terrorismo contra la Transición”

- **Alonso, Rogelio, Florencio Domínguez y Marcos García Rey**

“Vidas rotas. Historia de los hombres, mujeres y niños víctimas de ETA. Espasa Calpe, Madrid, 2010.”

- **Pedro Mari Baglietto**

“Un grito de paz. Autobiografía póstuma de una víctima de ETA. Espasa Calpe. Madrid, 1999.”

- **Gobierno de Navarra**

“Convivencia en paz y terrorismo. Un tema de hoy. Gobierno de Navarra. Pamplona, 2014

3. Koulutusmateriaali: Harjoitukset ryhmätoimintaa varten

1. Siirtymäkausi ja espanja tänään: suuri taistelu

Toiminnan otsikko	SIIRTYMÄKAUSI JA ESPANJA TÄNÄÄN: SUURI TAISTELU (KANSALLINEN VASTAAN KANSAINVÄLINEN VERSIO)
Tiivistelmä	<p>Opettaja jakaa työn arvonnalla, jossa tuloksena on tutkimusaihe kullekin ryhmälle, Ryhmä 1, kansallinen versio siirtymävaiheesta, esimerkiksi: "Juan Carlos I:n monarkian ensimmäinen hallitus". Opettaja ohjaa heidät sekä kirjallisten että audiovisuaalisten lähteiden pariin, esimerkiksi: audiovisuaalinen kokoelma "Espanjan siirtymäkausi", muiden lisäksi. Heidän on myös etsittävä Internetistä muita asiakirjoja, sekä tekstejä että audiovisuaalisia dokumentteja. Aineiston avulla he valmistelevat kustakin teoksesta 10-15 minuutin mittaisen esityksen, joka heidän on esiteltävä opiskelutovereilleen. Ryhmä 2 tekee täsmälleen samoin, mutta kansallinen versio korvataan aiheen kansainvälisellä versiolla.</p>
Päämäärät	<ul style="list-style-type: none">• Historiallisten käsitteiden oppiminen aktiivisemmalla menetelmällä.• Historian menettelytapojen ja historiallisten lähteiden käytön oppiminen.• Oppilaiden motivoiminen, irrottautuminen oppikirjasta ja heidän johdattelemisensa etsimään tietoa muilla tavoin.<ul style="list-style-type: none">• Tieto- ja viestintätekniikan käyttö yhteiskuntatieteissä.• Ryhmätyöskentely, joka pakottaa heidät yhteistyöhön.• Itsenäisyys oppimisessa, joka on perusasia tässä iässä.• Kannustetaan avoimeen keskusteluun.
Materiaalit	<p>Opettaja, kouluttaja, vastaa toiminnan toteuttamiseen tarvittavien materiaalien toimittamisesta. Hänen valitsemiensa tekstien lisäksi opiskelijat voivat käyttää kaikkia käytettävissään olevia digitaalisia materiaaleja.</p> <p>Tietokoneet, tabletit, älypuhelimet jne. Internet on suuri valtameri, josta heidän on löydettävä vahvimmat argumentit voittaakseen "lopullisen taistelun".</p>

Kesto	<p>1,5 tuntia (90 minuuttia)</p> <ul style="list-style-type: none">● 30 minuuttia aikaa lukea ja tutkia aiheita, jotka on myönnetty.● 30 minuuttia aikaa etsiä mahdollisimman paljon tietoa, joka auttaa meitä puolustamaan kantaamme ennen keskustelun alkua.● 30 minuuttia väittelyyn ja aiheemme puolustamiseen.
Ryhmän koko	10 - 12 henkilöä (2 joukkuetta, 5 tai 6 henkilöä joukkueessa).
Ohjaajan ohje	<p>Ehdotus ja menetelmäohjeet voivat olla erilaisia. Yhtäältä materiaalia voidaan käyttää jatkotehtävänä oppilaille, jotka haluavat syventää tietämystään historiallisesta ajanjaksosta. Toisaalta voimme työskennellä ryhmien kanssa ja pyytää oppilaita toteuttamaan toimia, kuten analysoidun artikkelin julkinen esittely tieto- ja viestintätekniikan tuella, yhteenvetolomakkeiden tekeminen, kronologisen akselin luominen yhteistyössä (digitaalisessa tai fyysisessä muodossa) jne. Lopetetaan aina "taisteluun - keskusteluun".</p>
Purku ja evaluaatio	<p>Työskentelyä arvioidaan koko prosessin ajan opettajan suorittaman kunkin ryhmän havainnoinnin avulla sekä prosessin lopussa pidettävien erilaisten suullisten esitysten avulla. Opettaja arvioi oikein laaditun ja koko ryhmälle esitetyn toiminnan, jota varten harjoituksen rakennetta muutetaan, ja siihen sisältyy aina loppukeskustelu, jossa kunkin ryhmän on puolustettava kantaansa. Ryhmä 1: Siirtymä, kansallinen versio; ryhmä 2: Siirtymä, kansainvälinen versio.</p> <p>Tämä kannanottojen kamppailu osallistaa oppilaat suoraan käsiteltävään aiheeseen.</p> <p>Opettaja toimii aina puolueettomana hahmona ja moderaattorina. Lopuksi kysytään kaksi avointa kysymystä toiminnan arviointia varten:</p> <ul style="list-style-type: none">● Mitä olemme oppineet?● Millaisia kokemuksia meillä on ollut tästä hankkeesta? <p>Harjoituksen lopuksi on tehtävä SWOT-analyysi, jossa kukin ryhmä esittelee vahvuutensa ja heikkoutensa.</p>

Tips for trainers

- Opettajan/valmentajan on oltava tinkimätön ja vakuuttava.
- Hänen olisi jätettävä omat mielipiteensä syrjään ja analysoitava varovasti osallistujien esittämiä väitteitä.
- Heidän tulisi herättää kriittinen ajattelu kaikissa osallistujissa. • Sinun tulisi arvioida toimintaa oikeudenmukaisesti.

Mahdolliset haasteet:

- Osallistujat eivät kunnioita keskusteluvuoroa.
- Osallistujat ylittävät puheaikansa.
- Saattaa dialektinen kamppailu saada vauhtia ja muuttua todelliseksi taisteluksi.

Huomautus:

- Käytössä on kaksi eriväristä korttia: vihreä kortti osoittaa, että on vuoro puhua, punainen kortti osoittaa "vaitioloa ja kuuntelua".
- Meillä on ajastin, jolla seuraamme vuoroja keskustelun aikana.
- Ennen kuin aloitamme, teemme selväksi, että joukkue, joka menettää malttinsa puolustaessaan väitteitään, suljetaan pois toiminnasta.

4. Vuorovaikutteinen oppiminen

1. Kahoot: terrorismi espanjan siirtymävaiheessa

Toiminnan otsikko	KAHOOT: TERRORISMI ESPANJAN SIIRTYMÄVAIHEESSA
Overview	<p>Kahoot! on erittäin hyödyllinen työkalu opettajille ja oppilaille käsitteiden oppimiseen ja kertaamiseen viihdyttävällä tavalla, ikään kuin kyseessä olisi tietokilpailu. Yleisin tapa on tietokilpailukysymykset, vaikka myös keskustelulle ja väittelylle on tilaa.</p> <p>Sellaisen pelin tai sovelluksen löytäminen, joka sopii täsmälleen luokan tai ryhmän teemaan, on monimutkaista, ja siksi yksi Kahoot!:n tärkeimmistä eduista on se, että kuka tahansa voi luoda sisältöä peliin, olipa se minkä tyyppinen tahansa. Meidän tapauksessamme olemme valinneet teemaksi "Terrorismi Espanjan siirtymäkauden aikana".</p> <p>Kahootilla on mahdollisuus motivoida oppilaita, sillä mitä nopeammin vastaus annetaan, sitä enemmän pisteitä voi saada, jos valittu vastaus on oikea. Jokaisella osallistujalla on oltava oma laite, jos haluamme pelata yksilöllisesti, jotta hän voi merkitä sen siihen.</p> <p>Jos pelaamme ryhmänä, jokaisella joukkueella on oma laitteensa.</p> <p>Molemmat menetelmät lisäävät kilpailuhenkeä, mikä on hauskaa.</p>
Tavoitteet	<ul style="list-style-type: none">• Oppiminen samalla kun pitää hauskaa• Vahvistustyökalu, koska kysymykset ovat liian lyhyitä, jotta niissä voitaisiin mennä yksityiskohtiin.• Yhteistyöhön osallistuminen saa osallistujien aivot vapauttamaan dopamiinia, joka edistää tiedon tallentumista ja pitkäkestoista muistia sekä vähentää ahdistusta.
Materiaalit	Tietokone, kannettava tietokone, älypuhelimet, tabletit, internetyhteys, paperia ja kyniä
Aika	30 minuuttia
Ryhmäkoko	15 – 20
Ohjeet kouluttajille	<ul style="list-style-type: none">• Kouluttajien on erotettava eri tavat käyttää Kahoot:ia ja sen neljä vaihtoehtoa oikein ja valittava niistä se, joka sopii parhaiten välitettävään sisältöön.• Jotta toiminta olisi täydellisempää, suosittelimme kouluttajia kehittämään jokaista Kahootin tarjoamista neljästä vaihtoehdosta, sillä sen avulla he saavuttavat kaikki tavoitteemme, kuten oppimisen, keskustelun, rakentavan keskustelun jne.
Jälkiarviointi ja arviointi	Kun Kahoot on luotu, muiden pelaajien on liityttävä mukaan syöttämällä PIN-koodi mobiilisovellukseen. Näin kännykästä tulee kaukosäädin, jolla he voivat helposti vastata kysymyksiin, kun taas näytöllä näkyy kysymys ja se, kuka on voittamassa.

	<p>Kahoot on sopiva vaihtoehto työstämämme aiheen tiettyjen sisältöjen arviointiin, ja se antaa kouluttajalle välitöntä palautetta osallistujien edistymisestä. Tietojen avulla, jotka opiskelija saa testin suorittamisen jälkeen, hän voi oppia lisää niistä kohdista, joihin hänen tulisi keskittyä ja opiskella lisää.</p>
Vinkkejä kouluttajille	<p>Mahdollisia haasteita:</p> <ul style="list-style-type: none">> Yksi Kahootin haittapuolista on vastausnopeus ja se, että joidenkin osallistujien on vaikea lukea kysymystä, kaikkia vastauksia ja vastata.> Sen käyttöä olisi säännösteltävä, jotta osallistujat haluaisivat sitä ja odottaisivat innolla arviointia tämän välineen avulla.> Kaikkien on vaikea edetä samaan aikaan. <p>Huomio:</p> <ul style="list-style-type: none">> Edellä esitetyn jälkeen suosittelemme Kahootin käyttöä verkkotoiminnassa motivoivana välineenä, jolla parannetaan oppimisprosessia ja tehdään osallistujista aktiivinen osa sitä. Kahoot on toinen tapa arvioida, pitää hauska ja sen käyttö on miellyttävä. Osallistujat oppivat, muistavat ja vahvistavat sitä huomaamattaan, ja saamme heidät menettämään pelkonsa sisällön arviointia kohtaan. Älkäämme unohtako, että arviointi ei ole sama asia kuin arvostelu, eikä meidän pitäisi käyttää Kahootia siihen. Tehdään oppimisesta mielekästä ja saadaan osallistujat menettämään pelkonsa pelättyä arviointia kohtaan. Hyödynnetään näitä välineitä opetuksemme parantamiseksi.

2. Ristisanatehtävä: terrorismi espanjan siirtymäkauden aikana

Toiminnan otsikko	RISTISANATEHTÄVÄ: TERRORISMI ESPANJAN SIIRTYMÄKAUDEN AIKANA
Yleiskatsaus	<p>Ristisanatehtävät on tarkoitettu oppilaille, jotta he voivat harjoitella tasoaan viihdyttävällä tavalla. Siksi ehdotamme sarjaa ristisanatehtäviä, joissa on kysymyksiä "terrorismista Espanjan siirtymäkauden aikana", jotka heidän on ratkaistava taitavasti.</p> <p>Tämä sivusto on ilmainen, sinun tarvitsee vain rekisteröityä käyttäjäksi. Ei myöskään ole tarpeen asentaa mitään sovellusta, sillä se voidaan tehdä millä tahansa selaimella.</p> <p>Osallistujien on löydettävä sanat, jotka liittyvät kuhunkin pelissä annettuun kuvaukseen. Se, joka onnistuu ratkaisemaan kaikki sanat lyhyimmässä ajassa, on pelin voittaja.</p>
Tavoitteet	<ul style="list-style-type: none">• Pelillistetyn oppimisen edistäminen.• Ymmärtää luokassa opiskellut peruskäsitteet.• Parantaa tarkkaavaisuutta ja tiedon säilyttämistä.• Edistää keskittymistä ja muistia....
Materiaalit	Tietokone, kannettava tietokone, älypuhelimet, tabletit, internetyhteys, paperia ja kyniä.
Aika	30 minuuttia
Ryhmäkoko	15 – 20
Ohjeet kouluttajille	<ul style="list-style-type: none">• Erilaisiin kuvauksiin voidaan liittää piirroksia ja kuvia, jotka auttavat tunnistamisessa.• Oikean tai väärän vastauksen antaminen oppilaille auttaa heitä etenemään toiminnassa.• Anna oppilaiden työskennellä pareittain ja auttaa toisiaan ristisanatehtävän ratkaisemisessa..• Anna ohjeet toiminnan suorittamiseksi vaihe vaiheelta.
Jälkiarviointi ja arviointi	<p>Käytä toiminnan arvioinnissa kriteerejä, joissa eri kohteet, kuten: aiheen tuntemus, oikeinkirjoitus, käyttö ja eri kohteiden riittämättömyys, kuten: aiheen tuntemus, oikeinkirjoitus, käyttö ja tieto- ja viestintätekniikan käyttö ja hallinta, sisältö jne.</p> <p>Oppilaat voivat lopuksi nähdä, mikä heidän pistemääränsä on ollut ryhmäkohtaisessa tai yksilöllisessä paremmuusjärjestyksessä.</p>
Vinkkejä kouluttajille	<p>Mahdollisia haasteita:</p> <p>> Tarkista ennen toiminnan aloittamista oppilaiden tietämyksen taso, jotta voit mukauttaa sitä sopivalla tavalla.</p>

	> Tämä aktiviteetti tulisi tehdä täydennyksenä käsitteille ja tiedoille, jotka on aiemmin käsitelty ja jotka on aiemmin nähty luokassa.> Vältä häiriöitä ja keskeytyksiä toiminnan aikana, jotta oppilaiden keskittyminen ei heikkene Huomio> On pidettävä mielessä, että toiminta on suunnattu osallistujille, joilla ei ole ollut läheistä kosketusta kehitettävään aiheeseen. Siksi meidän on varmistettava, että he ovat lukeneet ja analysoineet muita alustalle lataamiamme resursseja onnistuaakseen tehtävässä

Creative commons -lauseke

Tekijä: A.M.E.F.E.

Tämä teksti on julkaistu Creative Commons -lisenssin ehdoilla: CC BY-SA 2.0. Kirjoittajan nimi on seuraava: CC BY-SA 2.0, Tekijä: A.M.E.F.E., rahoituslähde: Euroopan unionin aikuiskoulutuksen Erasmus+-ohjelma. Tekstiä ja aineistoa saa jäljentää, levittää, saattaa julkisesti saataville, jakaa ja mukauttaa seuraavin ehdoin: Tekijän nimi, lisenssi sekä alkuperäisen lähteen verkkosivuston osoite on joka tapauksessa julkaistava.

Kuvien tekijänoikeustiedot löytyvät suoraan kuvien alta.

Euroopan komission tuki tämän julkaisun tuottamiselle ei tarkoita, että komissio hyväksyisi julkaisun sisältöä, joka heijastaa ainoastaan sen kirjoittajien näkemyksiä, eikä komissio ole vastuussa siitä, miten julkaisun sisältämiä tietoja mahdollisesti käytetään.

Lisätietoja hankkeesta:
www.moving-memories.eu

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Euroopan komission tuki tämän julkaisun tuottamiselle ei tarkoita, että komissio hyväksyisi julkaisun sisältöä, joka heijastaa ainoastaan sen laatijoiden näkemyksiä, eikä komissiota voida pitää vastuullisena julkaisun sisältämien tietojen mahdollisesta käytöstä.

Tämän teoksen ja sen sisällön jakelu OER:nä sallittu. Viitataan seuraavasti: "Liikkuvat muistot. Creative Drives for a Changing Europe", MOMEM-projektiryhmä, CC BY-SA 4.0

Lisätietoja osoitteessa <http://lp.moving-memories.eu/legacy-notice/>.